

2. аял, аялга мүнөздүү. 3. *мех.* оюк-дөмпөк болуп жуп түзгөн нерселердин оюк бөлүгү. 4. (*металл үчүн*) жумшак, оңой иштетилген. ~ **bakır** жумшак жез. ~ **demir** жумшак темир. ~ **organ** бот. ургаачы орган.

dişil 1. ургаачы. 2. *грам.* ургаачы жыныс (*род категориясы*).

dişilik, -ği 1. аялдык. 2. аялга мүнөздүү, аялга жарашкан.

dişlek 1. орсок тиш. 2. *өтм.* сөзү өткөн, өткүр, өкүм (*киши*).

dişlenmek 1. тиштөө, кетүү. 2. *тех.* тиш чыгаруу. 3. *өтм.* катуу сөз айтуу.

dişlemek 1. тиштөө, кетүү. 2. (*дан эгин-дери үчүн*) дан/баш алуу. 3. *өтм.* күчкө толугу, сөзүн өткөрө алуу.

dişli 1. тиштүү. 2. *өтм.* өкүм, өткүр, абройлуу (*киши*). 3. *тех.* тиштүү. ~ **çark** тиштүү чарык. 4. *тех.* тиштүү дөңгөлөк, шестерня. ~ **tırnaklı** тажаал, бейжай.

ditmek 1. тытуу (*пахтаны, жүндү*). 2. майдалоо, үбөлөө, тууроо (*мис. этти*).

divan I диван, софа.

divan II 1. *тар.* мамлекеттик жогорку кызматкерлердин чогулушу, мажлис. 2. *ук.* аскердик сот, трибунал. **Divanı Adalet** Калыстар Соту. **harp ~ı** согуштук сот.

divan III *ад.* диван (*бир акындын рифмалары алфавит тартибинде жайгаштырылган ырлар жыйнагы*). ~ **edebiyatı** диван адабияты.

divane 1. думана, жинди, келесоо, кеңкелес. 2. (*бир нерсеге*) ашкере кумар болгон. ~ **olmak к. deli divane olmak. ~si olmak** (*бир нерсеге*) ашыкча берилүү.

Divanıhümayun Жогорку Кеңеш (*падыша сарайында жыйналган*).

diyabet, -ti *мед.* диабет, шекер оорусу.

diyabetik, -ği диабетик, шекер оорулуусу.

diyafram *анат., физ.* диафрагма,

тосмо.

diyagnostik, -ği диагностика.

diyagnoz диагноз.

diyagonal 1. диагональ токулган кездеме. 2. *мат.* диагональ.

diyagram диаграмма, график.

diyalekt диалект.

diyalektik, -ği 1. диалектика. 2. диалектикалык. ~ **materializm** диалектикалык материализм.

diyalektoloji диалектология.

diyaliz *хим.* диализ. ~ **makinesi** диализ аппараты.

diyalog диалог. ~ **kurmak** диалог куруу.

diyanet, -ti 1. ыймандуулук, такыбалык. 2. дин, ынанч. ~ **işleri** дин иштери.

diyapazon 1. диапазон (*түз, өтмө маанилерде*). 2. камертон.

diyapozitif, -vi диапозитив, слайд.

diyar өлкө, аймак, жерге.

diyare *мед.* ич өткөк, диарея.

diye 1. ... деп (**demek** *этишинин чакчылы*). 2. (*эки сүйлөм арасын себеп билдирүү менен байланыштырат*) деп, дегендиктен, деген үчүн. **endişe edersiniz ~ söylemekten çekindim** сарсанаа болосуз деп, айткандан айбыктым. 3. деген, аттуу. **insaf ~ bir şey kalmamış** ынсап деген нерсе калбаптыр. ~ ~ айтып-айтып, айта берип. **ne ~ эмне** деп, кандай максат менен. **bu sözü ne ~ söyledin?** бул сөздү эмне максат менен айттың? ~ **si gelmek** дегиси келүү.

diyecek айта/сүйлөй/дей турган. ~ **i olmak** айта турганы (бар) болуу. ~ **i olmamak** айта турганы (жок) болуу. ~ **yok** сөз жок, сөз жетпейт.

diyet I, -ti 1. кун. 2. *өтм.* баа, нарк.

diyet II, -ti диета. ~ **uzmanı** диета адиси.

diyetsiyen диета адиси.

diyez *муз.* диез.

diz тизе. ~ **bağı** кыска байпактын боосу. ~ **lerinin bağı çözülmek** тизеси бүгүлүп кете жаздоо, тизелери тити-

рөө (*чарчагандан, корккондон*). ~ **boyu** 1) тизеден, тизеге чейин. 2) канчалык, мынчалык, аябай (*күчөтүү маанисинде*). ~ **çökmek** 1) тизе бүгүп/тизелеп отуруу. 2) өтм. моюн сунуу, баш ийүү. ~ **çürütmek** тизесин талытуу (*көпкө окуу*). ~ **inin dibinde** көзүнүн алдында, жанында. ~ **~e** тизеси тизесине тийишип. ~ **ini dövmek** тизесин муштоо, өкүнүү. ~ **e gelmek** бутуна жыгылуу, чөгөөлөө. ~ **e getirmek** чөгөөлөтүү. ~ **kapağı** өтм. томук. ~ **lerine kapanmak** тизесине жыгылуу, жалынып-жалбаруу, кечирим суроо. ~ **leri kesilmek** бутуна тура албоо (*чарчагандан*). ~ **üstü** чөк түшүп, тизелеп (*отуруу*).

dizanteri мед. дизентерия.

dizayn дизайн.

dize сап (*ырда*).

dizel 1. дизель. 2. *argo* сойку.

dizem 1. тартип. 2. катар.

dizge түзүлүш, система, (*бир нерсенин*) орнотулуш тартиби.

dizgi 1. тартип. 2. түзүлүш, уюм, жайгашуу. 3. *полигр.* терүү. ~ **makinesi** терүүчү машина. ~ **yanlışı** терим катасы. 4. *комп.* жазуу. ~ **yeri** компьютер бөлмөсү.

dizgici терген/жазган киши.

dizgin тизгин. ~ **ini çekmek** тизгинин тартуу, теске салуу. ~ **leri başkasına kaptırmak** тизгинин (бийлигин) алдырып жиберүү. ~ **leri ele almak** эки тизгин, бир чылбырды колуна алуу. ~ **ini kısmak** тизгинин тартуу. ~ **leri koyuvermek/salıvermek** тизгинди коё берүү (*түз, өтмө мааниде*).

dizginlemek 1. тизгиндөө, тизгин тагуу. 2. *өтм.* (*бирөөнү*) тизгиндөө, тартипке салуу.

dizginsiz 1. тизгинделбеген, бош (*ай-бандар*). 2. *өтм.* эркин, башы бош, өзүн өзү билген (*киши*).

dizi 1. катар, тизги. **iki** ~ **inci** эки катар бермет. 2. серия. 3. *муз.* гамма. 4. *аск.* катар. 5. *мат.* прогрессия. ~ катар-катар. ~ **film** сериал, көп сериялуу фильм.

dizici к. **gizgici**.

dizilemek 1. катарга тизүү. 2. жипке өткөрүү.

dizili 1. катарга тизилген. 2. жипке тизилген. 3. тартипке салынган. 4. *полигр., комп.* терилген, жазылган.

diziliş тизилиш.

dizim 1. басылыш, жазылыш (*мис. китеп*). 2. *грам.* сөз тизмеги, синтагма.

dizin 1. индекс, тизме (*мис. китепте: авторлор, чыгармалар, томдор, беттер ж. б. у. с.*). 2. *комп.* директор.

dizlik,-ği 1. тизе кап. 2. тизеге чейин келген кончтуу байпак. 3. ооз. дамбал. 4. шалбар. 5. ооз. алжапкыч.

dizmek 1. тизүү, катарга коюу. 2. жипке тизиш (*мис. шуруну*). 3. *полигр., комп.* тизүү, терүү, жазуу.

dizüstü тизе үстүндө колдонулган. ~ **bilgisayar** портативдүү компьютер.

do *муз.* “до” (*нота*). ~ **anahtarı** *муз.* “до” ачкычы.

dobra: ~ ~ ачык, шар, чын дилден/жүрөктөн, тартынбай, жашырып-жаппай (*айтуу, сүйлөшүү*).

doç. (**doçent'** *тин кыск.*) доцент.

doçent,-ti доцент.

dogma догма.

dogmatik догматик.

doğa жаратылыш, табият/табийгат. ~ **dışı** жаратылышка/табиятка айкыры/каршы. ~ **ötesi** 1) сезим тышы, метафизика. 2) метафизикалык.

doğaca тубаса, табигый.

doğacı 1. натуралист. 2. натуралисттик.

doğaç,-cı 1. шык. 2. төкмө, экспромт.

~**tan** кошуп жиберүү, уйкаштырып/жамактатып сүйлөө/ырдоо.
doğaçlama жамактатуу, кошуу, төгүү.
doğal 1.табигый. ~ **kaynaklar** табигый байлыктар/кендер/ресурстар. ~ **olarak** 1) табигый түрдө. 2) чыныгы, тубаса.
doğallık,-ğı 1.табигыйлык, тубасалык. 2. карапайымдык, жөнөкөйлүк.
doğan зоол. шумкар, ылаачын (*Falco*). ~ **burunlu** куш тумшук/мурун.
doğüstü,-nü табият тышы, сыйкырдуу. ~ **güç** сыйкырдуу күч.
doğma 1.туулуш, төрөлүш. 2.чыгыш (мис. *Айдын, Күндүн*). 3. туулган. **Istanbul'da ~ bir yabancı** Стамбулда туулган бир чет элдик. ~ **büyüme** 1) туулуп-өскөн. 2) чыныгы, таза, тубаса.
doğmak 1.туулуу, төрөлүү. 2. чыгуу (*Күн, Ай*). 3. пайда болуу, жаралуу. 4. *өтм.* туулуу, пайда болуу, (*ой, пикир*). **doğduğuna bin pişman** туулбай туна чөгүү, туулганына өкүнүү. **doğduğuna pişman etmek** (*бирөөгө*) азап чектирүү, жанын кашайтуу, жашоодон бездирүү. **içine** ~ алдын-ала сезүү.
doğram туурам (*эм*).
doğrama 1. туурамай. 2. жыгач устачылык иштер. 3. (*курулуштун*) жыгач, металл, пластикалык бөлүктөрү.
doğramacı жыгач уста.
doğramak 1.тууроо, майдалоо. **eti** ~ эт тууроо. 2.жыгач усталык кылуу.
doğru 1.туура, түз (*сызык, бурч ж. б.*). ~ **çizgi** туура/түз сызык. 2.тегиз. ~ **duvar** тегиз/жылмакай дубал. 3.туура, чын, чыныгы. ~ **cevap** туура жооп. 4.туура, акылдуу, эстүү. ~ **karar** туура чечим. 5.туура, калыс, түз, адилет (*киши*). 6. *мат.* түз сызык. 7. чындык, акыйкат. ~ **mu?** 1)чын элеби? 2) туурабы? ~ **su aranır** чынын айтканда. 8. түз,

бурулбастан/токтобостон (*жол, багыт тууралуу*). 9.туура, карай (*багыт*). **dereye** ~ өзөнгө карай. 10. жакын, чама, чен, туура, жуук (*убакыт/жаш билдирген сөздөр менен бирге*). **öğlene** ~ түшкө жакын/жуук. 11. туура! (*кубат-тоо*). ~ **dan** же ~ **dan ~ya** түз, туура, түздөн-түз. ~ **su** чынында, чынын айтсам. ~ **su ben senden bunu beklemiyordum** чынын айтсам, мен сенден муну күткөн эмесмин. ~ **açı mat.** тик бурч. ~ **adam** түз киши. ~ **bulmak** туура (деп) табуу. ~ **çıkmaк** туура чыгуу. ~ ~ **dosdoğru** эң туурасы. ~ **dan veya dolayısıyla** түз же кыйыр түрдө. ~ **ya doğru, eğriye eğri demek** акты ак, караны кара деш. ~ **durmak** 1) түз/тик туруу. 2) жөн туруу, бейбаштык кылбоо. ~ **dürüst** жакшылап, дурустап, ойдогудай. ~ **dürüst konuşamadık** жакшылап сүйлөшө албадык. ~ **söylemek** туура сүйлөө. ~ **söyleyeni dokuz köyden kovarlar** *мак.* туура сүйлөгөндү тогуз айылдан куушуптур.
doğruca түздөн-түз, түптүз. **bu yol ~ oraya çıkar** бул жол түптүз ошоякка барат.
doğrulamak тууралоо, ырастоо.
doğrulmak 1.түздөлүү. 2. туруп отуруу. 3. *өтм.* түзөлүү, айыгуу (*ноокас киши*). 4.*argo* (*акчага*) карк болуу, камсыз болуу. 5. туура/ көздөй жөнөө.
doğrultmaç *элек.* түздөөчү.
doğrultmak 1.түздөө, түзөтүү. 2.оңдоо, тууралоо. **yanlışları** ~ жаңылыштарды оңдоо. 3.багыттоо, жөнөтүү. 4.жол табуу. **yolu doğrultarak gitmek** туура жол таап кетүү. 5. акча табуу, акча маселесин чечүү.
doğrultu 1.тарап, багыт, жак. 2. жол, жөн.
doğruluk,-ğu 1.тууралык, чындык,

акыйкат. 2. *өтм.* ак ниеттүүлүк, чынчылдык, калыстык.

doğrusal түз, түз багыттуу. ~ **denklem mat.** туура теңдеме.

doğrusu туурасы, чынында, чынын айтканда. ~ **sunu isterseniz** туурасын сурасаңыз, чынын айтсам.

doğu 1. чыгыш. 2. Чыгыш. ~ **dilleri** чыгыш тилдери. **D~ Anadolu** Чыгыш Анадолу. **D~ Bloku tar.** Чыгыш Блогу.

doğulu 1. чыгыштык. 2. чыгыш өлкөлөрүнүн адамы.

doğum 1. төрөт. 2. туулган, туулуп жаңырыш (*ай, күн, жыл*). ~ **belgesi** туулганы тууралуу күбөлүк. ~ **evi** төрөт үйү. ~ **tarihi** туулган күнү, айы, жылы. 3. чыгыш (*Күн, Ай, жылдыздардын*). **gün ~u** күндүн чыгышы. ~ **günü** туулган күнү. ~ **kontrolü** төрөт көзөмөлү. ~ **kontrol kapı** бойго бүтүрбөөчү дары. ~ **sancısı** толгоо. ~ **yapmak** төрөө.

doğumlu ... жылы туулган. **1964 ~ 1964-** жылы туулган.

doğurgan 1. төлдөөчү (*айбан*). 2. көп төрөгөн (*аял*). 3. *өтм.* түшүмдүү, берекеттүү, жемиштүү, үзүрлүү (*чыгармачылык, ишмердик*).

doğurmak 1. төрөө (*аял*), туу (*айбан*). 2. *өтм.* туудуруу, пайда кылуу. **sonuçlar** ~ натыйжалар жаратуу.

doğurtmak 1. туудуруу, уруктандыруу. 2. төрөтүү, төрөткө жардам берүү.

doğuş 1. төрөлүш, туулуш. 2. *астр.* чыгыш (*Күн, Ай, жылдыз*). 3. пайда болуу, жаралуу.

doğuştan туулгандан, тубаса. ~ **sakat** тубаса майып.

dok,-ku дең. 1. док. ~ **işçisi** докер. 2. (*соода портунда*) склад, депо.

doksan токсон.

doksanar токсондон.

doksanıncı токсонунчу.

doksanlık 1. ичинде токсон даана болгон. ~ **kutu** ичинде токсон даана

(*бир нерсе*) бар куту. 2. токсондогу, токсон жаштагы. ~ **ihtiyar** токсондогу карыя.

doktor 1. доктур, табып, дарыгер. 2. (*илимдин*) доктору.

doktora 1. докторлук (*диссертация*). 2. докторлук экзамен.

doktrin доктрина, окуу, теория.

doku биол. ткань. ~ **bilimi** гистология.

dokuma 1. токума, текстиль. 2. токулган (*кездеме*). 3. токума, өрмө (*керебет/ үстөл жабуу иретинде колдонулган тор*). ~ **tezgahi** өрмөк.

dokumacı 1. токуучу. 2. текстиль жумушчусу.

dokumak токуу, өрмөк өрүү.

dokunaç,-cı биол. туткач (*айрым омурткасыз деңиз жаныбарларынын сезүү органы*).

dokunaklı 1. таасирлүү, жагымдуу, жалындуу. ~ **söz** жалындуу сөз. 2. аянычтуу. ~ **ses** аянычтуу үн. 3. шылдыңдуу, кээкерлүү, ачуу. ~ **dil** ачуу тил. 4. катуу, ызгаардуу, күчтүү. ~ **şarap** күчтүү шарап. ~ **rüzgar** катуу шамал.

dokunca зыяндуу, залалдуу.

dokundurmak 1. тийгизүү. **dudak** ~ эрин тийгизүү. 2. *өтм.* тийишүү, какшыктоо.

dokunma 1. тийиш, кол тийгизиш. 2. *биол.* туюм, сезим.

dokunmak I 1. тийүү, кол тийгизүү. 2. урунуу. 3. ден-соолугун бузуу, жакпоо (*тамак*). **bu yemek bana dokundu** бул тамак мага жакпады. 4. таасир берүү, жагымсыз сезимдер жаратуу, капа кылуу. **haysiyete/namusa** ~ намыска тийүү. **onun sözleri bana dokunmaz** анын сөздөрү мага таасир этпейт. 5. байланыштуу/ тийиштүү болуу. **bu makale turizm konusuna dokunuyordu** бул маселе туризм темасына тийиштүү болчу. **faydası** ~ пайдасы тийүү. **iyiliği** ~ жакшы-

лыгы тийүү. **yardımı** ~ жардамы тийүү. **zararı** ~ зыяны тийүү.

dokunmak II токулуу (*кийим, кездеме ж. б.*).

dokunulmaz 1. кол тийбес/тийгис. 2. сындалбас, тил тийбес (*мис. бир чыгарма*).

dokunulmazlık, -ğı саяс. кол тийбестик.

dokuz тогуз. ~ **ayın çarşambası bir araya gelmek** бир топ кыйынчылык бир убакта башка келүү. ~ **babalı** ооз. атасы белгисиз (*бала*). ~ **canlı** тың, узун жашаган. ~ **doğurmak** 1) чыдамы кетүү, чыйпылыктоо. 2) жанын үрөө, жан-алакетке түшүү. ~ **düğüm altında** тогуз түйүн ичинде (*өтө жашыруун*). ~ **unda ne ise, doksanında da odur** тогузунда кандай болсо, токсонунда да ошондой. ~ **körün bir değneği** бир топ кишинин жалгыз таянган кишиси. ~ **köyden kovulmuş** тогуз айылдан куулган, шүмшүк, сел-саяк. ~ **parça olmak** жаны төрт чарчы болуу. ~ **yorgan eskitmek** өтө узун жашоо.

dokuzar тогуздан, тогуздап.

dokuzlu 1. тогуз бөлүктөн турган, ичинде тогуз саны болгон. 2. тогуздук (*карта оюнунда*).

dokuztaş тогуз таш (*оюн*).

dokuzuncu тогузунчу.

doküman документ.

dokümanter документалдык. ~ **film** документалдык фильм.

dolama 1. оромо, чулгама. 2. мед. тырмак сезгениши, панариций. 3. долман, бешмант.

dolamak 1. ороо, чулгоо, таңуу (*житти, зымды ж. б.*). 2. кучактоо, артылуу. **kollarını boynuma doladı** колдорун мойнума артты. 3. өтм. түртө салуу, жүгүн артуу (*бирөө-гө*).

dolambaç, -cı 1. айлампач, ийри-буйру, бурулушу көп (*жол*). 2. тегеренме

(*жол*). 3. анат. кулактын ич жагы, лабиринт.

dolambaçlı 1. айлампачтуу, ийри-буйру, бурулушу көп. 2. чаташкан, чиеленген (*иш, маселе*).

dolandırıcı алдамчы, митаам, шумпай, айлакер.

dolandırıcılık, -ğı алдамчылык, митаамдык, айлакерлик.

dolanmak 1. айлануу, тегеренүү. 2. артылуу, курчалуу, оролуу. 3. чатышуу, чиеленүү, чалынуу. 4. тентүү, тентиреп басып жүрүү.

dolap, -bı 1. шкаф, үкөк, гардероб. 2. суу чарыгы (*кудуктун*). 3. турникет. 4. саат механизмнин кутусу (*чоң сааттарда*). 5. музыкалык аспаптын кутусу. 6. (*жабык базарда*) дүкөн. 7. карусель. 8. өтм. амал, айла, тузак, интрига. ~ **beygiri gibi dönüp durmak** 1) тар чөйрөдө дайыма бир таятма иште иштөө. 2) эч максатсыз аркы-терки басуу. ~ **bozulmak** пландары ойрон болуу. ~ **çevirmek/ döndürmek** амал куруу. ~ **a düşmek/ gelmek/ girmek** тузакка түшүү, алдануу.

dolar доллар.

dolaşık 1. чатышкан, түйдөктөшкөн (*чач, жип ж. б.*). 2. чатышкан, чиеленген, татаал (*маселе, иш*). 3. айланган, тегеренген (*жол*). 4. кыйыр, каймана. ~ **deyiş** каймана/ туюк айтылган.

dolaşım айлануу (*кан, акча, аба ж. б.*), циркуляция.

dolaşmak 1. кезүү, басуу, жүрүү, саякаттоо, кыдыруу. **sokaklarda** ~ көчөлөрдү кыдыруу. **denizlerde** ~ деңиздерди ашуу. 2. айлануу, тегеренүү (*мис. кан*). 3. жолду узартуу, адашуу. 4. чачышуу, түйдөктөшүү (*чач, сакал, жип ж. б.*). 5. жайылуу, тароо (*кабар ж. б.*). 6. илээшүү, чалынуу (*бутка*). 7. сыйпалоо, сылоо (*мис. кол менен*).

ayakları ~ буттары чалыштоо. **dili** ~ тили булдуруктоо. **zihni** ~ акылы/мээси айнуу.

dolaştırmak 1.кездирүү, кыдыртуу, алып жүрүү. 2.жолдон адаштыруу, узак жолго салуу. 3.чачыштыруу, түйдөктөштүрүү (*чачты, сакалды ж. б.*). 4.чатыштыруу, татаалдандуу (*ишти*).

dolay 1.тегерек, чет, айлана, чөйрө. 2. (*жолдун*) бурулушу.

dolayı 1. к. **dolay**. 2. ... -дан улам, ... себептүү, үчүн. **bu sebepten** ~ ушундай себептен улам. **bundan** ~ бул үчүн.

dolayısıyla 1. ...-дан себептүү/улам, үчүн. 2. ошентип, ошондуктан. 3. аркылуу, байланыштуу. **onunla iş** ~ **tanıştım** аны менен ишке байланыштуу тааныштым.

dolaylı кыйыр түрдө, кыйыр. ~ **tümleç** грам. кыйыр толуктооч.

dolaysız түз, түздөн түз.

doldurmak 1.толтуруу, куюу (*мис., чайды*). 2. октоо (*ок атуучу куралдарды*). 3. толтуруу (*кагаздарды*). 4. жашка чыгуу. **yirmisini** ~ жыыйрмага чыгуу. 5. өтм. (*бирөөнү башкасына каршы*) көкүтүү, кайроо. 6. (*үн, жыт ж. б.*) толтуруу, тароо. 7. (*убактысы, мөөнөтү*) бүтүү. 8. толуктоо. **parayı 100 liraya** ~ акчаны 100 лирага толуктоо. **boşluğu** ~ ордун толтуруу.

dolgu 1.чуңкур/оюкту толтурган зат. 2. толтурма. 3. пломба (*тиштин*). ~ **yapmak** (*тишке*) пломба коюу.

dolgun 1.толтурулган, толо. ~ **havuz** толтурулган көлмө. ~ **ses** коңур үн. 2. толук, болук. **etine** ~ эти толук (*киши*). 3. көп, толтура (*акча*). 4. өтм. каарданган, кекенген, ачуулуу, көкүтүлгөн.

dolma 1. толүш. 2. ичине фарш толтурулган тамак. 3. ичи толтурулуп жасалган. ~ **arazi** толтурулуп

жасалган аянт. 4. *арго* жалган, амал, айлакердик. ~ **kalem** сыя калем. ~ **yutmak** *арго* алдануу.

dolmak 1.толуу, толтурулуу. 2.толуу, чогулуу (*мис. эл*). 3. (*мөөнөт, убакыт*) бүтүү. 4. өтм. сабыры түгөнүү, кыжыры кайноо. **dolup taşmak** толуп-ташуу.

dolmalık долмалык (*ичине фарш койгонго ылайык жашылча*). ~ **biber** долмага (к.) ылайык калемпир.

dolmuş 1.толтурулган, толтура. 2. жүргүнчү толгондо жолго чыккан минибус/кайык. ~ **yapmak** 1) минибус менен жүргүнчү ташуу. 2) биргелешип машине жалдоо.

dolu I 1.толо, толтура. 2. (*бир жерде*) көп, толтура, мол. 3.бош жери жок, ээленген. **salon** ~, **boş yer yok** салон толо, бош жер жок. 4.бош убактысы жок. 5. (*ок атуучу куралдар үчүн*) октолгон. 7.ичкилик чөйчөгү. **bir** ~ **içti** бир чөйчөк (*толо*) ичти. 8. бир сезимге карк болгон. **neşe** ~ көңүлү чак. ~ **su** суу толо/толтура. **avuc ~su** 1) уучу толтура. 2) өтө көп. ~ **dizgin** чапкан бойдон, аттын оозун коё берген бойдон (*кетүү*), болгон күчү менен (*чуркоо*). ~ **gülmek** каткырып күлүү.

dolu II мөндүр.

doluluk,-ğu толо болуу, бош (*жер, убакыт*) болбоо.

dolum толтурма (*мис. газ/бензин менен*).

dolunay толгон ай.

doluşmak толуп алуу, жыйналуу, чогулуу.

domates помидор. ~ **salçası** томат паста.

domino домино (*оюн*).

domuz 1. зоол. чочко, доғуз (*Susacrofa domestica*). 2. өтм., ооз. кежир, терсаяк, кара санатай. 3. балит, ыплас. 4. *сырд. с.* чочко! ~ **una** 1) карабастан, тескерисинче. 2) ая-

- бай, абдан. ~ **arabası** кол араба. ~ **gibi** ооз. 1) көк, көкмелтей, кырс. 2) адепсиз, орой. 3) күчтүү, семиз, эттүү. 4. аябагандай, болушунча, иттей. ~ **gibi bilir ama söylemez** иттей билет, бирок сүйлөбөйт. ~ **gibi yemek/tıkmak** чочкодой ыгып-тыгып жеш. ~ **dan (bir) kıl çekmek /koparmak** сараңдан бир нерсе суроо.
- domuzluk,-ğu** 1. өтм. кара санатайлык, кежирлик, терсаяктык. 2. ооз. *суу тегирменинде чарык айланган жер.* ~ **etmek** чочколук/кара санатайлык кылуу.
- don I** тоң, муз, аяз. ~ **a çekmek** аязга айлантуу. ~ **çözölmek** тоңу ээрүү. ~ ~ **tutmak** тоңуу, муз тутуу. ~ **yağı** 1) тоң май (*малдын майы*). 2) өтм. жагымсыз, комсоо (*киши*). ~ **gibi** тонгон майдай, сүйлөбөгөн, суз (*киши*).
- don II** 1. ооз. тон, кийим. 2. дамбал, ыштан. ~ **una doldurmak** 1) ыштанын толтуруу (*кичине/чоң дааратын шымына ушатуу*). 2) катуу чочуу/коркуу. ~ **una etmek /kaçırmak** ыштанына дааратын качыруу. ~ **gömlek** көйнөк-ыштан.
- don III** боз (*ат түсү*).
- donakalmak** оозу ачылып калуу, таң калганынан селдейип/далдырап калуу.
- donanım** 1. жабдылыш (*үйдүн ички бөлүктөрү: терезе, эшик, пол ж. б.*). 2. (*кеменин*) жабдылышы. 3. комп. жабдылыш, жабдуу.
- donanma** 1. жабдылыш. 2. (*бир өлкөнүн*) деңиз күчтөрү, флоту, согуш кемелери. **Türk ~sı** Түрк Флоту. **ticaret ~sı** соода флоту. 3. фейерверк/желектер коштоосунда өткөрүлгөн салтанат.
- donanmak** 1. кийинүү, жасанып-түсөнүү. 2. жасалгалануу, кооздолуу, чулгануу, чөмүлүү, көмүлүү.
- çiçeklerle** ~ гүлдөргө чөмүлүү. 3. жабдылмач, токулмач (*мис. ат*). 4. өтм. (*ишинен*) сөгүш/жаза алмач.
- donatı** жабдуу, тетик, жабдык, аспап, шайман.
- donatım** 1. жабдуу (*керектүү шаймандар менен*) камсыз кылуу. 2. (*бир жерди*) жасалгалоо, кооздоо. 3. (*чыгарманын*) жардамчы каражаттары.
- donatmak** 1. кийгизүү, жасап-түсөө (*бирөөнү*). 2. жасалгалоо, кооздоо. 3. жабдуу, сапарга даярдоо (*кемени*). 4. дасторкон даярдоо. 5. өтм. (*бирөөнү*) сөгүп-сагуу, кордоо.
- dondurma** 1. бал муздак. 2. тоңдурма (*иши*).
- dondurmacı** бал муздакчы (*жасаган же саткан киши*).
- dondurmak** 1. тоңдуруу. 2. өтм. туруктуу абалда кармап туруу (*мис. бааны, курсту ж. б.*).
- dondurucu** тоңдуруучу, өлтүрүүчү (*катуу суук*).
- dondurulmuş** тоңдурулган.
- donjuan** донжуан.
- donmak** 1. тоңуу. 2. тоңуп өлүү. 3. үшүп кетүү (*өсүмдүктөр*). 5. катуу (*мис. цемент*). 6. өтм. сенейип/селдейип катып калуу (*күтүлбөгөн бир окуя каршысында*).
- donup kalmak** к. **donakalmak**.
- donsuz** 1. ыштансыз, дамбалсыз. 2. өтм. кедей, колунда жок.
- donuk** күнүрт, солгун, өңү өчкөн. ~ **adam** түнөргөн, суз киши. ~ **ışık** күнүрт жарык. ~ **gözler** тунарган, ойлуу, жансыз көздөр.
- donuklaşmak** күнүрттөнүү (*жарык*), солуу, өңү өчүү (*түс*), тунаруу (*көз*), тунжуроо.
- dopdolu** топтолтура, топтоло.
- doping,-gi** спорт допинг. ~ **yapmak** допинг жасоо.
- doru** тору (*ат түсү*).

doruk,-ğu 1. чоку, төбө, кыр (*бактын, тоонун ж. б.*). 2. *өтм.* туу чоку (*чыгармачылыктын, санаттын*). ~ **toplantısı** саяс. саммит (*жогорку деңгээлдеги жолугушуу*).

dosdoğru 1. туптуура, түптүз. 2. туптуура, абдан туура, чын.

dost,-tu 1. дос, жолдош. **can ~u** жан досу. **iyi gün ~u** жарма дос. **kara gün ~u** чыныгы дос. 2. ооз. көңүлдөш, ойнош. 3. жактоочу, өтө сүйгөн, берилген. **kitap ~u** китепти сүйгөн. 4. *Аллаанын бир эпитети*. 5. дос, мамилелери жакын, ынтымактуу. **iki ~ devlet** эки дос өлкө. ~ **acı söyler** мак. дос күйдүрүп айтат. ~ **lar alışverişte görsün diye** жасалма, көрсөтмөлүк үчүн. ~ **düşman** дос-душман. ~ **a düşmana** элге-журтка, дос-душман алдында. ~ **edinmek** 1) дос күтүү. 2) ойнош күтүү. ~ **kara günde belli olur** мак. чыныгы дос башыңа кара күн түшкөндө белгилүү болот.

dostane, dostça досчо, досторчо, дос катары.

dostluk,-ğu достук. ~ **başka, alışveriş başka** мак. дос башка, иш башка. ~ **etmek** достук кылуу. ~ **kurmak** достук куруу.

dosya 1. досьё, өздүк документ. 2. документтер тиркелген папка. ~ **açmak** досьё ачуу.

dosyalamak документтерди папкага тиркөө.

doya: ~ ~ тойгончо, болушунча.

doyasıya каалашынча, тойгончо (*түз, өтмө мааниде*), өлгөнчө, канганча. ~ **eğlenmek** каалашынча көңүл ачуу.

doygun 1. ток, эч кемчили жок, камсыз, эч ыктыяжы жок. 2. *хим.* каныккан.

doyma 1. тоюш, ыктыяжын камсыз кылыш. 2. *физ.*, *хим.* каныкма, сатурация. **aşırı** ~ ашкере каныкма.

doymak 1. тоюу, курсагын тойгузуу. 2. *өтм.* канааттануу, жетишерлик деп эсептөө. 3. кануу (*мис. топурак сууга*). 4. (*терс түрүндө*) тажабоо, жадабоо, танбоо, талбоо. **bakmaya doymamak** карагандан тажабоо.

doymaz тойбос, ач көз.

doymuş 1. тойгон. 2. ыктыяжы калбаган, камсыз болгон, канааттанган. 3. *физ.*, *хим.* каныккан.

doyum канааттаныш, тоюш, каныш, ыраазы болуш. (**bir şeye**) ~ **olmamak** (*бир нерсени*) көрүүдөн, угуудан ж.б. тажабоо.

doyumsuz көз тойбой турган.

doyurmak 1. тойгузуу. 2. жашатуу, азыктандыруу. **bu topraklar milyonlarca insanı doyurur** бул топурактар миллиондогон кишини тойгузат. 3. *өтм.* канааттандыруу, ыраазы кылуу. 4. *өтм.* пара берүү. 5. *физ.*, *хим.* каныктыруу.

doyurucu 1. тойгудай, тойгузуучу (*тамак*). 2. *өтм.* жетишээрлик, канааттандыралык, ишенимдүү, ыраазы болорлук.

doz 1. *мед.* доза. 2. *хим.* пропорция. 3. ооз. өлчөм, чек (*бир мамиледе, сөздө, жорукта*). ~ **unu kaçırmak** чегинен ашып кетүү, чектен чыгуу.

dozaj 1. *мед.* дозировка, дозасын өлчөө. 2. *хим.* пропорция, катыш.

dozer бульдозёр.

dökme 1. төкмө (*иши*). 2. (*бир жерден бир жерге*) агызылган. ~ **su** агызылган суу. 3. төгүлгөн, ачык (*идишке коюлбаган*). ~ **buğday** төгүлгөн буудай. 4. калыпка куюлган, ташылган. ~ **demir** чоюн. ~ **su ile değirmen dönmez** мак. ташыма суу менен тегирмен чуркабайт.

dökmek 1. куюу, агызуу. **çiçeklere su** ~ гүлдөргө суу куюу. **göz yaşı** ~ көзүнөн жаш агызуу. **ter** ~ тер

агызуу. 2. төгүү, бошотуу, чачуу. **buğdayı ambara** ~ буудайды кампага төгүү. **tavuklara yem** ~ тоокторго жем чачуу. 3. түшүү, түлөө. **yaprak** ~ жалбырак түшүү. **tüy** ~ жүнү түлөө. **hastalık saçlarını dök-tü** оору чачтарын түшүрдү. 4. чыгуу, пайда болуу (*жара ж. б.*). **çiçek dök-tü** чечек чыкты. 5. ичин бошотуу, күбүү, кагуу. **sigara tablasını** ~ тамеки табагын күбүү. 6. калыпка куюу (*металл, көмүр ж. б.*). 7. бышыруу, кууруу (*көмөштанда*). 8. (*көп санда*) жиберүү. **hududa asker** ~ чек арага аскер топтоо. 9. айландыруу. **işi alaya** ~ ишти шылдыңга айландыруу. 10. каржоо, сарптоо, чачуу. **para** ~ акча чачуу. 11. кулатуу, өткөргөө (*мис. экзаменден*). 12. өтм. ачыкка чыгаруу, ашкерелөө, дартын айтуу. **dert** ~ даттануу. 13. ыргытуу, таштоо. **satılma-yan hamsileri denize dök-tüler** сатылбаган хамсилерди деңизге ыргытышты. **döke saça** төгүп-чачып.

döktürmek 1. төктүрүү, агыздыруу, куйдуруу. 2. ыргыттыруу, таш-татуу. 3. калыпка куйдуруу. 4. ооз. чеберлик менен оңой жасап салуу (*жазуу, сүйлөө, ырдоо*). **bir saat boyu dök-türdү** бир саат бою төктү (*ырдады, сүйлөдү*).

dökük 1. төгүлгөн, түшкөн (*чачтар тууралуу*). **saçları** ~ чачы түшкөн. 2. жыртылган, тытылган (*кийим*). 3. көйкөлгөн, көлбөөрүгөн. 4. жазып/бош коё берген (*мис. чач*). **saçları omuzlarına** ~ чачтары ийinine төгүлгөн.

dökülmek 1. төгүлүү (*таштандылар*), түшүү (*жалбырак*). 2. түлөө, жыдуу (*жүн, чач*). 3. агуу (*көз жаш, тер*), куюлуу (*чай, кофе*), сыйрылуу (*боёк, сыр*). 4. калыпка куюлуу (*кирпич*). 5. жыйналуу,

топтолуу (*көпчүлүк*). **sokaklara** ~ көчөлөргө чыгуу. 6. өзгөрүлүү, айлануу, башка түргө өтүү. **sonu kavgaya** ~ аягы чатакка айлануу. 7. эскирүү, ыпыроо. **evi dökülüyor** үйү жыгылганы турат. 8. ооз. аркасынан түшүү, умтулуу. **herkes kürke döküldü** элдин баары тондун/шубанын аркасынан түштү. 9. бош таштап коюу, көйкөлүү, көлбөөрүү (*чач, кездеме, көйнөк ж. б.*). 10. *геогр.* (*көлгө, деңизге*) куюу. 11. ооз. (*чарчагандан, оорудан*) күчү калбоо. **dökülüp saçıl-mak** 1) төгүлүп-чачылуу. 2) ичиндеги сырын жашырбай айтуу.

döküm 1. калыпка куюш (*мис. кышты*). 2. калыпка куюлган (*нерсе*). 3. (*кездеменин*) көйкөлүшү, бура-лышы. 4. (*бир нерсенин*) деталдар менен берилиши. 5. түшүү, түлөө маалы. ~ **evi/ dökümhane** куюу цехи. **yaprak ~ü** жалбырак түшкөн маал.

dökümcü калып куйган киши.

dökümlü көйкөлгөн, буралган (*кийим*).

dökünmek куюнуу (*мис. сууну*).

döküntü 1. таштанды, артык, түп, калдык (*тамак аштын*). 2. кесинди, таарынды, арткан-үрткөн сыныктар (*өнөр жай заттарынын*). 3. чачыранды, жараңка, шагыл (*кендин*). 4. артта/бөлүнүп калган (*аскерлер*). 5. өтм. (*коомдун*) сасыткылары, күрмөктөрү. 6. бүдүр, жара, ысык. 7. толкундар келип урунган/чарпылган зоока таш.

döl 1. төл. 2. *бот.* мөмө байлаган орган. 3. тукум, муун. ~ **almak** төл алуу. ~ **döş** укум-тукум. ~ **vermek** төлдөө, төл берүү. ~ **yatağı anat.** жатын. *сал. rahim I.* ~ **yolu** төл жолу, вагина.

döllemek 1. *бот.* төлдөө, тукум берүү. 2. *бот.* чаңдашуу.

döllenme 1.биол. уруктанма. 2.бот. чаңдашма.

döllenmek 1.уруктануу. 2. бот.чаңдашуу.

dölüt,-tü биол. түйүлдүк.

dömifinal,-li спорт жарым финал.

döndürmek 1.тегеретүү, айландыруу. **çarkı** ~ 1) чарык тегеретүү. 2) жан сакташ. 2. кайра кайтаруу. 3.оодаруу, орун которуу, аласалдыруу, аңтаруу. 4.айландыруу, кейпине келтирүү. 5. ордунда калтыруу, кулатуу. **sınavda döndürmüşler** сынакта кулатышыптыр. 6. ишин жүргүзүү, башкаруу, тартипке салуу. (**sözü**) **döndürüp dolaştır-mak** сөздү айлантып-тегеретүү/ бурмалоо.

dönek, -ği 1.кубулма, миң кубулган, туруксуз, кайпак, ишеничсиз. 2.класста/ордунда калган (*окуучу*).

döneklik, -ği туруксуздук, кайпактык. ~ **etmek** сөзүнөн кайтуу.

dönem 1.мезгил, учур, период, доор. 2. чакырылыш, сессия (*парламент-те*). 3. семестр. 4. раунд (*бокс-та*).

dönemeç,-ci 1.бурулуш (*жолдун*). 2.өтм. (*бир кырдаалда, мамиледе, пикирде*) бурулуш чекити.

dönence астр. , геогр. тропик.

döner 1. айланган, тегеренген. 2. дөнер (*түрк тамагы; айлантып куйкаланган эт*). ~ **kapı** айланма эшик. ~ **kebab** айлантып бышырылган кебер. ~ **koltuk** айланма кресло. ~ **merdiven** айланма тепкич. ~ **ser-maye** айланма капитал.

dönerci дөнер жасаган/саткан киши.

döngel бот. кадимки мушмула (*Mespilus germanica*).

döngü: kısır ~ бузук чөйрө.

dönme 1.тегеренме, айланма. 2.мат. айлануу. 3. башка динден мусулманчылыкка өткөн (*киши*). ~ **dolap** 1)карусель. 2) (*эски үйлөрдө*

дубалга орнотулган) айланма шкаф.

dönmek 1. айлануу, тегеренүү. **baş** ~ баш айлануу. **etrafında** ~ тегерегинде айлануу. 2. кайтуу, артка кетүү. 3. бурулуу, кылчаюу. 4.өзгөрүү, өзгөртүү, айлануу, башка түргө келүү (*иш, сөз ж. б.*). 5. окшошуу. **bançeye emek verilince cennete döndü** бакча иштетилген соң бейишке окшоп калды. **deliye** ~ жинди болуп кетүү. 6. ордунда/классында калуу. 7. ынанчын, динин/пикирин өзгөртүү. 8. баш тартуу, кайтуу (*сөзүнөн ж. б.*). 9.кескин өзгөрүү (*мис. күн*). **hava birdenbire döndü** күн дароо өзгөрдү. 10 ооналактоо. **döne döne** айланып-тегеренип. **dönüp dolaş-mak (döne dolaşa)** аралап/тентип/сандалып жүрүү.

dönük,-ğü 1.аркасын карап/салып турган (*киши*). 2. өтм. арналган, багытталган. **halka ~ bir eğitim** элге арналган билим берүү.

dönüm 1.айланма, тегеренме, бурулма. ~ **noktası** 1) бурулуш чекити. 2) өтм. кескин бурулуш, кризис. 2. дөнүм (*аянт өлчөмү, 40х40 кв. аршын = 919,3м²*). 3. кайтыш. 4.ирет, келиш. **bir ~de getirmek** бир келиште алып келүү. 5.жылдык. **yıl ~ü** бир жылдыгы.

dönüş 1.кайтыш. 2. бурулуш. 3. спорт спортсмендин бир бутунун учунда туруп айланышы.

dönüslü 1.кайтышы мүмкүн болгон. 2. грам. ~ **fiil** өздүк мамиледеги этиш. ~ **zamir** өздүк ат атооч.

dönüşmek 1.өзгөрүү, айлануу, башка түргө өтүү. 2. өтм. (*бир абалдан*) чыгып/кутулуп кетүү.

dönüşüm 1.өзгөрүш, кайра куруу. 2. биол. (*бир органдын*) милдетинин өзгөрүшү менен түрүнүн да өзгөрүшү. 3. мат. трансформация.

dönüşümlü 1.кезек менен алмашкан, кезектүү, колдон колго өткөн. 2. алмак-салмак. ~ **olarak** алмак-салмак, кезектешип.

döpiyes эки бөлүктөн турган (*аял кийим*).

dörder төрттөн. ~ ~ төрттөн-төрттөн.

dördün 1. *аспр.* Айдын чейреги. 2. квартал (*уч ай*).

dördüncü төртүнчү.

dördüz төрт түгөй/эм/эгиз.

dört, -dü 1.төрт. ~ **buçuk** төрт жарым. ~ **defa /kere** төрт жолу. ~ **kat** 1) төрт кабат. 2) төрт эсе. 2. бүтүн/бардык тарап/жак/бөлүк. **dünyanın** ~ **bucağından** дүйнөнүн төрт бурчунан. ~ **ayak** 1)төрт аяктуу (*айбан*). 2)төрт буттап, тизелеп. ~ **ayak üstüne düşmek** коркунучтуу абалдан соо калуу. ~ **başı mamur** төрт тарабы шай. ~ **te bir** төрттөн бир. ~ **bir tarafı/yanı** ар тарабы, бардык жагы. ~ **bucak** төрт бучкак, бардык тарап. ~ **dönmek** 1)жаны төрт чарчы болуу. 2) айласы кетүү, аргасыз болуу. ~ **dörtlük** 1) *муз.* бирдик. 2)*өтм.* мыкты, сонун, айбы/кемчили жок. ~ **duvar** төрт дубал, ээн үй. ~ **duvar arasında/içinde kalmak** төрт дубал арасында калуу. ~ **elle sarılmak/yapışmak** 1)(*бирөөгө*) жабышып-жармашуу. 2)(*бир ишке*) баш-оту менен кирүү. ~ **göz** *ооз.* көз айнекчен. ~ **gözle beklemek** эки көзү төрт болуп күтүү. ~ **göz bir evlât için** (*ата-эненин*) бүт кылган эткени бала үчүн. ~ **işlem** төрт амал (*арифметикада*). ~ **köşe/köşeli** төрт бурчтуу/чарчы. ~ **köşe olmak** кубангандан элөп-желөп болуу, терисине батпоо. ~ **taraftan** ар тараптан. ~ **üstü, murat üstü** иши оңунда, төрт тарабы шай. ~ **yanına bakmak/ yana bakınmak** эки жагын карануу, элеңдөө, этият болуу. ~

yanı deniz kesilmek аргасыз/чарасыз калуу. ~ **yol** төрт жолдун кесилиши /тоому. ~ **yol ağzı** кесилишкен көчөлөрдүн башы.

dörtgen *геом.* төрт бурчтук.

dörtkenar *геом.* төрт жактуу, төрт бурчтук.

dörtlü 1. (*карта оюнунда*) төрт. 2.төрт бөлүктөн турган. ~ **abajur** төрт лампалуу абажур. 3.*муз.* квартет.

dörtlük,-gü 1.төрт бөлүктөн турган. 2.*муз.* нотанын төрттөн бири/чейреги. 3. *ад.* куплет, төрт сап. 4.*аспр.* тегеректин чейреги. 5.*ооз.* саткын, кемпай (*киши*). **hele şu ~e bakınız!** мына бул кемпайды карасаңар!

dörtнал 1.таскак (*аттын*). 2. *өтм.* шашылыш. ~ **a kaldırmak** (*атты*) таскактатып чабуу.

dörtнала (*атты*) чапкан бойдон.

döş 1.төш. 2. кабырганын алды.

döşek,-ği 1.төшөк. 2.*ооз.* миң дөнүм (*к. dönüm*) аянттагы шалы талаасы. 3. *ооз.* бастыруу үчүн кырманга алынып келинген эгин саптары.

döşeli 1.жабдылган, жасалган. 2.*к.* **dayalı döşeli**.

döşem жабдылыш, түйүн. **elektrik ~i** электр түйүнү.

döşeme 1.төшөмө. 2. (*үйдүн*) тактайы/полу. **tahta** ~ тактай пол. 3. *аск.* куралдардын төшөгүчү. **kundak ~si** кундак төшөгүчү. 4. эмерек, эмерек менен жабдуу (*үйдү*). 5. эмеректердин чүпүрөк каптамасы. 5. *ад.* элдик чыгармалардын кириш бөлүмү.

döşemeci эмеректердин каптамаларын жасаган/оңдогон киши.

döşemek 1.төшөө, полдоо (*тактай, мрамор ж. б. менен*). 2. салуу, төшөө (*килем, бойро ж. б.*). 3. эмерек менен жабдуу (*бөлмөнү, мекемени*).

döşenmek 1.төшөлүү. 2.төшөккө жатып

калуу, ооруп калуу. 3. майдалап/ тактап түшүндүрүү. 4. оозу ачык- тык кылуу, жайып жиберүү (мис. сөздү, сырды).

döven к. **düven**.

döviz 1. чет элдик акчалар, тыйындар, валюта. 2. вексель, чек. 3. ураан, чакырык, девиз. ~ **e çevrilebilir mevduat** валютага айландырууга мүмкүн болгон жатырым. ~ **kaçakçılığı** журт тышына уруксатсыз валюта алып чыкма. ~ **kaçırmak** журт тышына уруксатсыз валюта чыгаруу.

dövme 1. уруш, сабаш. 2. (денеге/тери- ге) сүрөт/жазуу чектирме, татуи- ровка. 3. бастырылган буудай жа- на андан жасалган тамак. 4. эри- тилип жасалган металл буюм. ~ **dondurma** ийленип жасалган балмуздак.

dövmek 1. уруу, сабоо, төпөштөө. 2. бас- тыруу, жанчуу, тартуу (мис. дан- ды). 3. чалуу, ийлөө (мис. жу- муртканы). 4. кагуу, күбүү (тө- шөктү, кийизди ж. б.). 5. (ме- таллды) кызытып, шекил берүү. 6. ок жаадыруу, бомбалоо. **gemi kaleyi dövdü** кеме чепти аткылады.

dövünmek 1. өзүн-өзү ургулоо/койгу- лоо. 2. өтм. өкүнүү, бушайман болуу, кайгыруу.

dövüş 1. кармаш, таймаш, сабаш. 2. со- гуш, уруш. 3. спорт мелдеш, жарыш, күрөш.

dövüşken урушчаак, чатак, чыр (киши).

dövüşmek 1. урушуу, мушташуу, тайма- шуу, кармашуу. 2. аск. согушуу, күч сынашуу. 3. боксташуу (белги- лүү эрежелер менен).

dövüştürmek 1. уруштуруу, мушташты- руу. 2. спорт беттештирүү, мел- дешке чыгаруу, күрөштүрүү.

dr (**doktor**'дун кыск.) доктор (илим- дин).

drahoma (христиан жана иудейлерде)

сеп (келин тарабынан күйөөгө берилет).

draje 1. драже (таттуу капталган дары). 2. шоколад капталган куру жемиш.

dram, drama 1. драма (чыгарма, оюн). 2. өтм. кайгылуу тагдыр, траге- дия.

dramatik 1. драмалык. 2. шыктандыр- ган, шердендирген. 3. өтм. кайгы- луу, аянычтуу.

dramatize: ~ etmek 1) (бир чыгарманы) сахна, радио, телевидениеге ыла- йыкташтыруу. 2) (бир окуяны) ашкере сезимталдаштыруу, адам- дардын туйгуларына баскы жасоо.

dramaturg,-gu драматург.

dramaturji драматургия.

dren 1. окоп, арык. 2. мед. дрен (опера- циядан кийин суюктуктарды тышка чыгаруу үчүн колдонулган бүгүлгөн түтүк).

drenaj тех., мед. дренаж (суюктукту сордуруп чыгарып куруттуу).

dua 1. дуба. 2. бата. ~ **sını almak** бата алуу. ~ **etmek** 1) дуба кылуу, ку- дайга жалбаруу. 2) бата берүү. ~ **si tutmak** батасы тийүү.

duacı (бирөө үчүн) дуба/тилек тилеген.

duahan дин дуба окуган (дин кызматкери).

duyaen дипл. эң тажырыбалуу/ таасын (кызматкер).

duba 1. асты жалпак баржа. 2. мчи бош ар тарабы корулган сүзүп жүргөн көпүрөө. 3. өтм. толук, семиз.

dublâj кино дубляж (фильмдин). ~ **yapmak** дубляж жасоо.

dublâjcı кино (фильмдин) дубляжын жасаган киши.

duble 1. эки каты, эки эсеси (бир өлчөмдүн). 2. (кийимдин) астары.

dubleks эки кабат. ~ **daire** ичинен тепкичтүү эки кабат үй.

dublör дублёр.

dublive, double-u (w тамгасынын ата-

лышы).

duçar дуушар. ~ **olmak** дуушар болуу.

dudak,-ğı эрин. ~ **boyası** помада, эрин боёгу. ~ **bükme** оозун бүйрүү, мурдун чүйрүү, теңсинбөө. ~ **ını bükme** ыйламсыроо, эрдин кемшиндетүү. ~ **~a** оозмо-ооз. ~ **ını ısırmak** 1) эрдин тиштөө, таң калуу. 2) (*бир нерсени*) жашыруу максатында жасалган ышаарат. ~ **ısırtmak** таң калтыруу, ичин күйгүзүү. ~ **payı bırakmak** (*бир суюктукту идишке*) аз бөксө куюу. ~ **sarkıtmak** оозун түйрүйтүү (*жактырбаганда*). ~ **triyakisi** тамеки түтүнүн тышка үйлөгөн (*киши*). ~ **ünsüzü** грам. эринчил үнсүз. ~ **ının ucuna gelmek** тилинин учуна келүү. ~ **ı yarık** оозу жырык, нышаан/жышаан.

duhul,-lü 1. кирүү, кириш. ~ **imtihani** кирүү экзамени. 2. пенистин толук кириши (*сексте*).

duhuliye эск. кириш акысы. ~ **karti** кириш күбөлүгү.

dul 1. тул (*жубайы өлгөн же ажырашкан аял/эркек*). 2. жесир же ажырашкан. ~ **kalmak** тул/жесир калуу.

dulda 1. далдоо, буйтка (*жер*). 2. ооз. коруу, калкалоо (*бирөөнү*).

duman 1. түтүн. 2. туман. 3. тоз, мунарык. 3. *арго* начар, белгисиз, бүдөмүк (*иш, пикир ж. б.*).

durumu ~! *абалы кыйын!* 5. *арго* банги, нашаа. ~ **almak** 1) туман каптоо/басуу. 2) тамеки түтүнүн ичине чегүү. ~ **altı olmak** нашаа түтүнүнөн мас болуу. ~ **attırmak** *арго* 1) кыйын абалда калтыруу. 2) жүрөгүн түшүрүү, коркутуу. ~ **etmek** 1) талкалоо, бузуу, жок кылуу. 2) жеңип алуу. ~ **olmak** 1) начар болуу, төмөндөө (*иш, абалы*). 2) жок болуу, дайынсыз кетүү. ~ **rengi** коюу күл түстүү. ~ **ı**

üstünde 1) (*жашылча жемиш үчүн*) жаңы үзүлгөн, жаш. 2) жаңы болгон, көп убакыт өтө элек (*окуя, иш*).

dumanlanmak 1. түтүн басуу. 2. туман түшүү/басуу/чалуу. 3. *аск.* мунарыктоо, даана көрүнбөө. 4. ыштаалуу, ыш басуу. 5. буулануу. 6. тер басуу (*мис. терезени*). 7. ооз. мас болуу, кызуу. 8. акылдан айнуу, алжуу.

dumanlı 1. түтүн баскан, түтүндүү. 2. тумандуу, бүдөмүк. 3. *өтм.* ышталган. 4. *өтм.*, ооз. көздөрү тумандашкан, кызуу.

dumansız 1. түтүнсүз. 2. тумансыз, ачык.

durağan 1. туруктуу, орунтуктуу, кыймылсыз. 2. *өтм.* өнүкпөгөн, өспөгөн, токтогон.

durak,-ğı 1. (*автобус, минибус, такси ж. б.*) аялдамасы. 2. *эск.* чекит. 3. *ад.* (*белгилүү муун арасы*) тыным. 4. *муз.* пауза, тыным. 5. ооз. резиденция.

duraklama 1. токтоо, тыныгуу. 2. сөзүн бөлүү/токтотуу, унчукпай калуу.

duraksama олку-солкулук, тайсалдама.

duraksamak олку-солку болуу, тайсалдоо, бир чечимге келе албоо.

dural кыймылсыз, өзгөрүүсүз, туруктуу.

duralit,-ti катуу тактай.

durdurmak 1. токтотуу. 2. тургузуу.

durgu ооз. 1. токтом, тыным, ара. 2. *ад.* пауза, цезура.

durgun 1. тынч, мемиреген, көшүлгөн (*суу, көл, деңиз, күн*). 2. (*таасири*) көпкө сакталган (*жыт, уу ж. б.*). 3. кыймылсыз, жансыз (*мис. соода*). 4. солгун, алсыз, жайбаракат, жоош (*киши, айбан*). 5. ойлуу, чүнчүгөн, басынган (*киши*). ~ **mevsim** жансыз мезгил. ~ **su** көшүлгөн/мелмилдеген суу.

durgunlaşmak 1. тынчтануу, жоошуу

(айбан), басылуу (шамал, толкун). 2. өтм. токтоп калуу (мис. соода). 3. солгундашуу, чабал болуу, жайлоо, оорлошуу (киши). 4. ой басуу, токтоо тартуу. 5. ооз. эс-акылын топтой албоо, мазасы кетүү (чарчагандан).

durgunluk, -ğu 1. жансыздык, тынчтык, жымжырттык, солгундук. **piyasa ~u** базардагы кыймылсыздык/жансыздык. 2. алсыздык, көңүл коштук, жайбаракаттык. 3. ойлуулук, басынгандык.

durmadan токтобостон, үзгүлтүксүз, тынымсыз, дайыма, кечке.

durmak 1. туруу. **namaza ~** намазга туруу. **rahat ~** жөн/тим/тынч туруу. 2. иштебей калуу, токтоо, бузулуу. **saat durdu** саат иштебей калды. 3. бүтүү, үзүлүү. **yamğur durdu** жамгыр токтоду. 4. бар болуу, сакталуу. **o evler duruyor mu?** ошол үйлөр турабы? 5. калуу, токтоо. **baloda çok durmadık** баллда көпкө калбадык. 6. көрүнүү, сыяктануу. **pehlivan gibi ~** балбан сыяктуу туруу. 7. күтүү, аялдоо. **artık duramayacağım** мындан ары чыдай албайм. 8. жарашуу, ылайык болуу. **masa bu köşeye nasıl durdu?** үстөл бул бурчка кандай жарашты? 9. *ын, а чакчыл мүчөлүү этиштерге жардамчы этиш катары келип, кыймылдын узакка созулганын көргөзөт:* **söylenip ~** көпкө сүйлөнүү. **yapa dur** жасай бер/тур. **dur!** токто! тур! **durup dinlenmeden** эч токтобой, тыным албай. **durup durup** 1) анда-санда, кээде, туруп-туруп. 2) бат-бат. **durdu durdu da turnayı gözünden vurdu** көпкө чыдаганга жараша эң мыкты нерсеге жетишти. **durup dururken** 1) туруп туруп эле, капсынан. 2) эч себепсиз, далилсиз, зарылчылыгы жок туруп. **dur**

durak/dinlen/otur yok дем/сеп алдырбай, тындырбай. **durmuş oturmuş** 1) токтоо, салмактуу (киши). 2) сарамжалдуу, эсептүү. **durduğu yerde** 1) турган эле жерден. 2) капсынан, эч кереги жок жерден. **üstünde /üzerinde ~** 1) токтолуу, өзгөчө көңүл буруу. 2) көшөрүү, көгөрүү, айтканынан кайтпоо.

durmaksızın токтобой, тынбай, кечке.

durmuş туруп калган, эскирген. **~ et** туруп калган эт.

duru 1. тунук, таза. **~ su** тунук суу. 2. жылмакай, сыйда (жүз, бет). 3. бир өңчөй (түс). **~ beyaz** апапак. **~ kara** капкара. 4. өтм. так, ачык (тил, сөз).

durulama чайкоо. **~ tesisati** суу тазалагыч аппарат.

durulamak чайкоо (кирди, идиш-аякты ж. б.).

durulmak 1. тунуу (мис. суу). 2. тынуу, тынчтануу, басылуу (ызычуу, жаан, шамал ж. б.). 3. өтм. токтолуу, эс тартуу (киши).

durum 1. абал, жагдай, кырдаал, шарт. **~a gelmek** абалга келүү. **~lara sokmak** абалга/жагдайга алып баруу. 2. түр, шекил, көрүнүш. **~ almak** абалга келүү. **~unda** жагдайында, абалында. **~u bozulmak** абалы/жагдайы оордошуу. **~u düzelmek** абалы оңолуу.

duruş 1. туруш, токтош. 2. жүрүш-туруш.

duruşma ук. сот процесси.

duş душ. **~ almak** душка түшүү.

dut, -tu 1. тыт. 2. өтм. ылжыган мас. **~ gibi olmak** 1) абдан мас болуу. 2) уят болуу. **~ kurusu** куру/курутулган тыт. **~ yemiş bülbüle dönmek** оозуна күм куюп алгансуу (сүйлөөк бирөөнүн сүйлөбөй калышы).

duvak, -ğı 1. келиндин жүз жабуусу, фата. 2. ооз. мор/меш/тандырдын

капкагы. 3. ооз. айрым балдар төрөлгөндө баштарын каптаган чел. ~**ına doyamamak** 1) үйлөнөр замат жесир калуу. 2) үйлөнөр замат күйөөсүнөн ажырашуу. ~ **düşkünü** тойдон кийин күйөөсүнөн ажыраган жаш жесир.

duvar 1. дубал. 2. тосмо (*кирпичтен, таштан*). 3. өтм. тоскоол, бөгөт. 4. барьер, тоскоол. ~ **çekmek** дубал уруу. ~ **gazetesi** дубал газета. ~ **gibi** 1) дубал сыяктуу, кайдыгер, кайрымсыз. 2) абдан бышык. 3) өтм. дүлөй. ~ **halısı** дубал килеми. ~ **ilâni** кулактандыруу. ~ **resmi** дубал сүрөтү. ~ **saati** дубал сааты.

duvarcı сокмочу, дубал урган уста.

duy элек. патрон.

duyar 1. сезимтал, туйгусу күчтүү (*киши*). 2. сезгич, туйгуч (*дененин бөлүгү*).

duyarga зоол. антенна, мурут, кычкач (*курт-кумурскаларда*).

duyarlı сезимтал, жашык, кайрымдуу, жүүнү бош.

duyarlık, -ğı 1. психол. сезгичтик, сезимталдык. 2. өтм. боорукердик, жашыктык, таарынчаактык.

duyarlılık, -ğı сезгичтик, кайрымдуулук.

duyarsız кайдыгер, тоң, кайрымсыз.

duyarsızlık, -ğı кайдыгерлик, тоңдук, кайрымсыздык.

duygu 1. туйгу, сезим. 2. сүйүү. ~**larını gizlemek** сезимдерин жашыруу. ~**larıyla davranmak** сезимине жеңдирүү.

duygudaş (*бир агымды, партияны ж. б.*) жактырган, таламын талашкан, таламдаш.

duygulandırma сезимин козгоо, рухий таасир берүү, муунун бошотуу.

duygulanmak сезимдери козголуу, жашуу, мууну бошоо, толкундануу.

duygulu 1. сезимтал, назик, жашык, эмоциялуу. 2. боорукер, кайрымдуу.

duygusal 1. эмоционалдык, сезимдерден/туйгулардан туулган. 2. романтикалык, сентименталдык.

duygusuz 1. сезимсиз, туйгусуз. 2. кайдыгер, көңүл кош, тоң. 3. ташбоор, кайрымсыз.

duymak 1. угуу. 2. маалымат алуу, кабардар болуу. 3. туюу, сезүү (*туюм органдары аркылуу*). 4. жыт алуу. **yemeğin kokusunu** ~ тамактын жытын алуу. 5. түрдүү сезимдерге кабылуу (*сүйүнүү, толкундоо, сарсанаа болуу*). **gurur** ~ сыймыктануу. **sevinç** ~ сүйүнүү. **zevk** ~ рахат алуу. **duyduk duymadık demeyin!** уктук, укпадык дебегиле! (*бир нерсени жарыялоодо колдонулган сырд. с.*). **duymazlıktan gelmek** укпамыш болуу, укмаксанга салуу.

duyu туюм. ~ **yitimi** анестезия, туюмун жоготуу.

duyulmamış кулак укпаган, таң каларлык (*нерсе*).

duyulur сезилерлик. ~ **duyulmaz** 1) угулар угулбас. 2) угулар замат.

duyum туюм, сезим. ~ **eşiği** психол. туюла билген эң төмөнкү даража. ~ **yitimi** анестезия.

duyumsal туюу органдарына байланыштуу.

duyumsamak туюу, сезүү.

duyurmak 1. угузуу, билдирүү. 2. жарыялоо, жаюу, кабарлоо.

duyuru 1. кулактандыруу, жарыя. 2. чакыруу.

duyusal психол. сезим/туюмга байланыштуу, эмоционалдык.

düalist филос. дуалист.

düalizm филос. дуализм.

dübeş беш-беш (*тавла оюнундагы таштардын абалы*).

düden геол. үңкүр, жеркуй.

düdük, -ğü 1. түтүк, ышкырык, чоор. 2. сигнал, сирена (*машинанын*), гудок (*паровоз, пароходдун*). 3. ар-

зо кеңкелес, келесоо. ~**ü çalmak** ишин ийгиликтүү бүтүрүү. ~ **gibi** чыйылдаган ичке үн. ~ **gibi kalmak** 1) жапжалгыз калуу. 2) арыктоо. ~ **makarna** макарон.

düdüklü 1.ышкырыктуу. 2. ышкырыктуу мискей (*тез бышырган*).

düello дуэл.

düet дуэт.

düğme 1. топчу, түймө. ~ **çözmek** топчусун чечүү. 2. (*электр контагында*) ачкыч, кнопка, түймө. ~ **ye basmak** түймөгө басуу. 3. *тех.* контакт. 4. төмпөк, торсок (*денедеги*), үрп (*эмчекте*). 5. *бот.* бүр, бүчүр. 6. *арго* күмүш тыйын.

düğmek түйүү (*түйүнчөктү*).

düğmелеmek топчулоо.

düğüm 1.түйүн (*жиптин, аркандын ж. б.*). 2. *өтм.* түйүн, чечилбеген/түшүнүксүз абал/маселе/окуя. ~**ü çözmek** түйүндү чечүү. 3.*физ.* түйүн, тармак. 4. *ад.* окуянын чиленишинин эң жогорку чеки-ти, түйүн. 4.*бот.* муун. ~ **açmak** түйүндү чечүү. ~ **atmak** түйүн түйүү. ~ ~ түйүн-түйүн, муун-муун. ~ **noktası** чечүүчү/урунттуу учур. ~ **olmak** түйүлүп калуу. ~ **üstüne** ~ **vurmak/ atmak** 1) түйүнчөк-муунчак кылуу. 2) сараңданып акча топтоо. ~ **vurmak** түйүндөө.

düğümlemek түйүнчөк түйүү, түйүн түйүү.

düğümленmek 1.түйүлүү, түйүндөлүү, таңылуу (*таңылчак, түйүнчөк*). 2. (*транспорт*) тыгындалуу, токтоп калуу. 3. *өтм.* чиленишүү, тааалдашуу (*маселе, окуя ж. б.*).

düğün 1.үйлөнүү тою. ~ **hediyesi** тойдо берилген белек. 2. сүннөт тою. ~ **başı** той башы, тамада. ~ **bayram etmek** майрамга айландыруу, катуу сүйүнүү. ~ **dernek, hep bir örnek** ар качан эле окшош нерселер

кишилер боло берген (*жер*). ~ **salonu** той салону. ~ **yapmak** той берүү.

dük,-kü герцог.

dükkan 1. дүкөн. 2. устакана. 3. контора, бюро. 4. *арго* кумаркана. ~ **açmak** 1) дүкөн ачуу. 2) жекече иш жерин ачуу.

dükkancı менчик дүкөнү болгон киши.

Düldül 1. дулдул (*Азирети Алиге Мухаммед Пайгамбар тарабынан берилген качырдын аты*). 2. начар/чабал ат. 3. *какшык* эски машине.

dülger жыгач уста.

dümbelek,-ği 1. (*тери менен капталган*) добулбас түрү. 2. *арго* кеңкелес, кемпай, дөөдүр.

dümdüz 1.түптүз, жылмакай. 2. *өтм.* жөнөкөй, куулук-шумдугу жок, түз (*киши*). 3. *өтм.* билимсиз, караңгы (*киши*). 4. жупуну, жасалгасыз. 5.түптүз (*бурулбастан*).

dümen 1. руль. 2. *өтм.* айла-амал, куулук. 3. *өтм.* бийлик, башкаруу. ~**ine bakmak** *арго* өз кызыкчылыгын көздөө. ~ **çevirmek** амал-айла колдонуу, куулануу. ~**i elinde olmak** бийликти өз колунда кармоо. ~ **kırmak** *арго* качып жоголуу. ~ **kullanmak** (*бир ишти*) куулук менен башкаруу. ~ **suyu** кеменин артында калган из. ~ **suyundan gitmek** (*бирөөгө*) көз каранды болуу, айтканын кылуу. ~ **yapmak** амал-айла колдонуп алдоо.

dümenci 1.(*кемеде*) руль колдонгон киши. 2. *өтм.* эң начар, артта калган (*окуучу*). 3. *өтм.* айлакер, шумпай.

dün 1. кечээ. 2. мурун, өткөн заманда. ~ **bir bugün iki** көп өтпөй, бат эле.

dünden 1.кечээтен. 2. алда качан эле, качантан бери. ~ **bugüne** бат/тез эле, кыска убакта. ~ **hazır/razı** дайым даяр, араң эле турат. ~ **ölmüş** эч нерсеге көңүлү/далалаты жок.

dünkü,-nü 1. кечээки. 2. жакын замандагы. 3. *өтм.* тажырыйбасыз, чо-гоол, эби жок, үйрөнчүк. ~ **çocuk** кечээки эле бала. ~ **gün** кечээки күн.

dünür куда, кудагый. ~ **düşmek** куда түшүү. ~ **gezmek** кыз издөө.

dünya 1. дүйнө. 2. Жер. 3. эл-журт, кишилер, чөйрө. 4. бирдей ынанч-тагы коомдор. **Batı ~sı** Батыш дүйнөсү. 5. ой/пикир/ кесип жа-мааты. **edebiyat ~sı** адабият дүйнөсү. ~**da** 1) бул дүйнөдө. 2) эч качан, өмүрү, өмүрүмдө. ~**da git-mem** өмүрү барбайм. ~ **âlem** ооз. элдин баары, калайык калк, бүтүн дүйнө. ~ **başına yıkılmak** асманы башына түшүү, заманасы кууру-луу/таруу. ~**lar benim oldu** теле-гейим тегиз/чечекейим чеч болду. ~ **bir araya gelse** бүтүн дүйнө каршы болсо да. ~**nın dört bucağı** дүнүйөнүн төрт бурчу. ~ **durdukça** түбөлүккө. ~**dan elini eteğini çekmek** элден бөлүнүү, жалгыздап жашоо. ~ **evi** үйлөнүү, турмушка чыгуу. ~ **evine girmek** (*бирөө менен*) никелешүү, үйлөнүү. ~**sın-dan geçmek / el çekmek** коомдук жашоодон четтөө. ~**ya gelmek** туулуу, төрөлүү. ~**ya getirmek** көз жаруу, төрөө. ~ **görmüş** көргөн-билген, көзү каныккан. ~**yı görecek gözü yok** эч кимди көрөйүн деген көзү жок. ~ **görüşü** дүйнөгө көз карашы. ~**ya gözlerini açmak** дүйнөгө келүү, төрөлүү. ~**yı gözü görmemek** көзү башка эч нерсе көрбөө. ~ **gözü ile görmek** көзү тирүүсүндө көрүү. ~**ya gözlerini karamak/yummak** көз жумуу, өлүү. ~ **güzeli** 1) сулуулардын су-луусу. 2) Дүйнө Сулуусу (*наам*). ~**dan haberi olmamak** дүйнөкапар, дүйнө менен иши жок. ~**dan habersiz** бейкапар, оюнда эч нерсе

жок. ~**nın kaç buçak/köse olduğunu anlamak/öğrenmek** ак-караны таа-нуу, бышып жетилүү. ~**nın kaç buçak olduğunu göstermek** акесин таанытуу. ~ **kadar** абдан көп/ мол. ~**ya kazık kakmak/çakmak** дүнү-йөгө түркүк болуу, көп жашоо. ~**ya kazık kakacak değil ya** дүйнөгө түркүк болмок беле (*бир кун өлөт да*). ~ **kelâmı etmek** аркы-беркини сүйлөшүү. ~ **malı/ nimeti** дүнүйө, мүлк. ~**nın öbür ucu** дүнүйөнүн тиги учу/ аркы жагы. ~**nın parası** аябай көп акча. ~ **penceresi** *дуал.* көз. ~**yı toz pembe görmek** ак пейил болуу, дүйнөгө үмүт менен кароо. ~**yı tutmak** жайылып-чачы-луу. ~**nın ucu uzundur** өмүр узун, көргөнүнөн көрө элегин көп. ~**sını unutmak** дүйнөнү унутуу. ~**sı uygun** дүнүйө мүлкү жетиштүү. ~ **varmış!** Кудайга шүгүр! (*кыйынчы-лыктан чыкканда айтылат*). ~**sın-dan vazgeçmek** дүйнөдөн көңүлү калуу. ~ **ve ahiret kardeşi** акырет-тик дос. ~**nın yedi harikası** дүйнө-нүн жети керемети. ~ **yıkılsa umrunda değil** бейкапар, кай-дыгер, камаарабас (*киши*). ~ **yüzü görmemek** үй күчүк болуу, дүйнө менен иши жок болуу. ~**yı zindan/ zehir etmek** (*бирөөнүн*) көрбө-гөнүн көр кылуу. **öbür** ~ тиги дүй-нө. **ölümlü** ~ өлүмдүү/жалган дүйнө.

dünyalık,-ğı мал, мүлк, дүнүйө, көр оокат. ~**ı doğrultmak** кең-кесири жашоо.

dünyevî бул дүйнөдөгү, тиричиликке байланыштуу.

düo *муз.* дуэт.

düpedüz 1. ачыктан ачык, ачык эле. 2. түздөн-түз, өзүнө, тикеден тике. 3. түптүз, жылмакай. 4. чыныгы, анык, так, накта, барып турган. ~ **ahmak** накта келесоо. **bu** ~

- gevezeliktir** бул барып турган дөөдүрөктүк/сандырактык.
- dürbün** 1. дүрбү, турнабай. 2. кичинекей телескоп. ~**ün tersiyle bakmak** (бирөөнүн) баркын билбөө, төмөнсүнтүү.
- dürmek** 1. түрүү. 2 (бир нерсени) каттоо. **defterini** ~ өлтүрүү, көзүн тазалоо.
- dürtmek** 1.түртүү, саюу (мис. кол менен). **dürtüp uyandırmak** түртүп ойготуу. 2. өтм. (бирөөнү) көкүтүү, кайроо, тукуруу, колтукка түртүү. 3. өтм. (бир ишке) шыктандыруу, кайраттандыруу, түртүү. 4. эскертүү.
- dürtü** түрткү, стимул, ички күч.
- dürtükleme** 1.түрткүлөө, сайгылоо. 2. өтм. көкүтүү, тукуруу, кайраштыруу.
- dürüm** 1.түрүм, түрмөк. 2.жупканын ичине ар нерсе түрүлүп жасалган тамак, оромо.
- dürüst,-tü** абийирдүү, ак ниет, чынчыл, түз (кийи).
- dürüstçe** ак ниеттен, ачык, түз, жашырып-жаппай.
- dürüstlük,-ğü** ак ниеттүүлүк, ачыктык, түздүк, чынчылдык, аби-йирдүүлүк.
- düse** үч:үч (тавла ойнууда үчтүк таштын үстүнө келиши).
- düstür** 1. жалпы жобо/эреже. 2. эрежелер/жоболор жыйнагы, кодекс. 3. мат., хим. формула. 4. башкы китеп, гроссбух. 5. фармакопоя, дары жасоонун жолдору көргөзүлгөн жыйнак.
- düş** 1. түш (уйкуда көрүлгөн). 2. өтм. кыял, эңсөө, үмүт, фантазия. ~ **e girmek** түшкө кирүү. ~ **görmek** түш көрүү. ~ **gücü** кыял күчү. ~ **kırıklığı** ою ордуна чыкпоо, тилеги таш кабуу. ~ **kurmak** кыялдануу, кыял куруу. ~ **yormak** түш жоруу.

düşes герцогиня.

düşes 1. алты:алты (тавла ойнууда алтылыктын үстүнө келиши). 2. өтм. күтүлбөгөн кубаныч, капыстан конгон кут. 3. арго сокку, токмок.

düşey перпендикуляр, вертикаль, тик.

düşkün 1. (бир нерсеге) ашкере берилген, артынан түшкөн, үзүлүп түшкөн. **çocuğa** ~ баласаак. **oyuna** ~ оюнкарак. 2. кыйналыш/кысталыш ичинде болгон. 3. өтм. атагын/баркын/кадырын жоготкон. 4. (бир нерсеге) жөндөмүн жоготкон, ишке жарабаган, майып. 5. өтм. жек көрүмчү, шүмшүк, сойку (аял). ~**ler evi** багар-көрөрү жоктор/алсыз-күчсүздөр/майыптар үйү.

düşkünlük,-ğü 1. (бир нерсеге) катуу берилгендик, үзүлүп түшкөндүк. 2. алсыз-күчсүздүк, чабалдык, жараксыздык.

düşlemek кыялдануу, кыялга батуу.

düşman 1. душман, жоо. 2. (бирөөнү, бир нерсени) жек көргөн, тап. 3. (бир нерсени) өтө көп түтөткөн. **ekmek** ~ нанга тап. ~ **başına** душмандын башына (келсин!). ~ **çatlatmak** душмандын ичин күйгүзүү. ~ **olmak/kesilmek** душман болуу.

düşmanca душмандык менен, душманча.

düşmanlık,-ğı душмандык, кастык. ~ **etmek** душмандык кылуу.

düşmek 1. түшүү. 2. кулоо, жыгылуу. **çocuk koşarken düştü** бала чуркап баратып жыгылды. **uçak düştü** самолёт кулап түштү. 3. жааш. **dolu düştü** мөндүр жаады. 4. шыпырылып түшүү (кийим). 5. бойдон түшүү (бала). 6. арадан түшүү, аттап кетүү (бир барак/сан/абзац ж. б.). 7. чыгаруу, кемитүү. **borçları düştükten sonra kalan para**

карыздарды чыгаргандан кийин калган акча. 8. кабылуу, учуроо. **telaşa** ~ карабаластоо. **şüpheye** ~ күмөнсүү, шектенүү. 9. жарашуу, ылайык болуу. **bu resim buraya iyi düştü** бул сүрөт бул жерге жакшы жарашты. 10. милдетине кирүү, түшүү. **onu ikna etmek bana düşer** аны көндүрүү иши мага түшөт. 11. орун алуу, жайгашуу. **buraya güzel evler düşecek** бул жерге сонун үйлөр курулат. 12. туш болуу. **kocaya** ~ күйөөгө тийүү/ туш болуу. **bölüğe** ~ (*аскер*) бир бөлүккө түшүү. 13. насип болуу, үлүшүнө түшүү/тийүү. **mirastan payına ev** ~ мурастан үлүшүнө үй тийүү. 14. (*бир жерлерге*) түшүү, аралашуу (*айрым начар себептер менен*). **mahkemeye** ~ сотко иши түшүү. **timarhaneye** ~ жиндиканага түшүү. 15. иштен/ кызматтан кетүү. **hükümet** ~ өкмөттүн иштен кетүүсү. 16. баасы, наркы, ылдамдыгы түшүү/азаюу. **arabanın hızı düştü** машиненин ылдамдыгы түштү. 17. күч-кубаттан таюу, каруу. 18. капыл-тапыл кирип келүү, басып калуу. 19. белгилүү бир убакытка туш болуу. 20. мүмкүнчүлүк ачылуу. 21. жоготуу, абалга келүү. **zayıf** ~ арыктоо. **şeyit** ~ шейит болуу. **esir** ~ туткунга түшүү. 22. багынып берүү, жеңилүү. 23. жаман жолго түшүү, бузулуп кетүү. 24. жакырдануу, кедери кетүү. **düşmüş bir aile** кедейленген үй-бүлө. 25. кубалоо. **izine** ~ изине түшүү. **arkasına/peşine** ~ аркасынан түшүү. **düşüp kalka** жыгылып туруп, эптеп-септеп. **düşüp kalkmak** 1) дос, жолдош болуу. 2) сексуалдык жакындыгы болуу.

düşsel 1. түшкө байланыштуу. 2. кыялдагы.

düşük 1. төмөн/ылдый түшкөн. ~ **omuz**

ийни түшкөн. 2. аз, арзан. ~ **faiz** аз пайыздуу. 3. наркы жок. ~ **para** наркы жок акча. 4. түшүрүлгөн, кулатылган (*мис. өкмөт, кабинет*). 5. стили/мааниси начар (*сүйлөм, доклад, ж. б.*). 6. өтм. кадырын, аброюн жоготкон. 7. бойдон түшкөн бала. ~ **yapmak** боюнан түшүү.

düşün ой, пикир, идея, түшүнүк.

düşunce 1. ой. 2. идея, көз караш. 3. санаа, кам. 4. ниет, тилек. 5. бүтүм, жайынтык. ~ **ye varmak** бүтүмгө келүү. ~ **alışverişi** пикир алмашуу. (**bir**) ~ **ye dalmak** ойго батуу. ~ **sini okumak** оюндагысын билип коюу. ~ **özgürlüğü** пикир эркиндиги. ~ **ye varmak** ойго келүү, жыйынтыкка/бүтүмгө баруу.

düşünceli 1. ойлуу, санаалуу, муңайым, ой/санаа баскан. 2. эстүү. 3. ойдо болгон. **özgür** ~ эркин ойлогон. **kötü** ~ арам ойлуу.

düşüncesiz 1. санаасыз, эссиз, шай-келең, капарсыз, бейкапар. 2. ойлору/пикири жок, тайыз.

düşüncesizlik, -ği санаасыздык, эссиздик, шайкелеңдик, бейкапарлык. ~ **etmek** эссиздик кылуу.

düşündürmek, düşündürtmek 1. ойго салуу/түртүү, ой туудуруу, пикир жаратуу. 2. санаага салуу/батыруу.

düşündürücü ойлондуруучу.

düşünmeden ойлонбостон.

düşünmek 1. ойлоо, ойлоону. 2. болжоо, эсептөө, саноо. 3. пландоо, ниеттенүү. **bir kurnazlık düşündü** бир шумдук ойлоп тапты. **bir makale yazmayı düşünüyor** бир макала жазууну ойлоду. 4. кам көрүү, ойлоо. **anne babasını hiç düşünmez** ата-энесин ойлоп койбойт. 5. санаа тартуу, кабатырлануу, кам саноо, кайгысын тартуу. **bu kadar düşünme, mutlak bir çaresi bulunur** мынчалык кабатырланба, сөзсүз

- бир чарасы табылат. **düşünüp taşınmak** ары жак, бери жагын ойлоо, бир бүтүмгө келүү.
- düşünsel** 1.ойлоого/ойго байланыштуу, ойлоону аркылуу жетилген, ой-пикирге мүнөздүү.
- düşünür** ойчул, акылман, кемеңгер, көсөм.
- düşünüş** 1.ойлош/ойлонуш мүнөзү. 2.менталитет, дүйнөгө көз караш.
- düşürmek** 1. түшүрүү, түшүрүп жиберүү/ийүү. 2. баасын/наркын түшүрүү, арзандатуу. 3. бөлүп чыгаруу, ичинен түшүрүү. **çocuk solucan düşürüyor** баланын ичинен курт түшүп жатат. **çocuk** ~ бойдон түшүрүү. 4. кызматтан түшүрүү. **hükümeti** ~ өкмөттү (бийликтен) кулатуу. 5. кабылтуу, учуратуу. **tehlikeye** ~ коркунучка кабылтуу. 6. колго түшүрүү, ээ болуу. **sonunda muhteşem yahı ucuza düşürdü** аягында көркөмдүү чарбакты арзанга түшүрдү. 7. алын кетирүү, дармансыз кылуу. **annemi veremiyiden iyiye düşürdü** кургак учук апамын шайын аябай кетирди.
- düşüş** 1. түшүш. 2. өтм. күтүлбөгөн жолугушуу, тагдырдын тартуусу, кайталангыс учур, оң/дал келиш.
- düşüt, -tü** ооз. бойдон түшкөн бала.
- düt** “түүт” (ун туурандысы).
- düttürü** 1. тар кыска кийим. 2. ылайыксыз/жарашыксыз кийинген.
- düve** кунан торпок.
- düz** 1. түз, жалпак, тегиз, текши, жылмакай. ~ **arazi** түз аянт. ~ **ayna** физ. жалпак күзгү. 2. такасы жалпак (бут кийим). 3. жайык, жайпак. ~ **kayık** жайпак кайык. ~ **tabak** жайык табак. 4. түз, тармалы жок (чач). 5. жөнөкөй, көркөмдөлбөгөн, супсак (баяндоо). 6. гүлү жок, бир өңчөй түстүү (кездеме). 7. түздүк (жер). ~ **e çıkmak** иши оңолуу, кыйынчылыктарды жеңүү. ~ **duvara tırmanmak** шок, тентек, бейбаш. ~ **e inmek** каракчылыкты таштоо, оңолуу. ~ **tümleç** грам. белгисиз толуктооч. ~ **ünlü** грам. эринсиз үндүү (а,ы,э,и). ~ **yazi** кара сөз, проза.
- düzayak** 1. ичинде тепкичи жок (үй, имарат). 2. түз, ой-чункуру жок, текши (жол, жер).
- düzeç, -ci** нивелир, жантактыкты өлчөгөн курал.
- düzelmek** 1. түзөлүү, түз абалга келтирилүү. 2. оңолуу, жакшыруу, түз жолго түшүү. 3. (кун, аба) оңолуу, ачылуу. 4. (оорулуу) оңолуу, айыгуу. 5. тартипке келүү, жыйналуу.
- düzelti** 1. түзөтүү, оңдоо, катасын текшерүү. 2. редакциялоо.
- düzeltici** 1. түздөөчү, оңдоочу, тартипке келтирүүчү. 2. оңдогуч. 3. корректор.
- düzeltme** 1. түзөтүү иши. 2. корректура. 3. реформа.
- düzeltmek** 1. түзөлтүү, тартипке келтирүү, иреттөө. 2. оңдоо. 3. катасын оңдоо, туура абалга алып келүү.
- düzeltmen** корректор.
- düzen** 1. тартип, ирет. ~ **i bozmak** тартип бузуу. ~ **e koymak** иретке келтирүү. 2. түзүлүш, режим, башкаруу системасы. **burjuva ~i** буржуазиялык түзүлүш. 3. турмуш агымы. 4. гармония, ылайыкташуу, аккорд. ~ **i bozuk** күүлөнбөгөн (музыкалык аспап). 5. токуу станогу. 6. аск. катар, тартип. 7. өтм. амал, айла, куулук, шумдук. ~ **bağı** тартип. ~ **e koymak/sokmak** тартипке салуу. ~ **kurmak** 1) ишти тартипке салуу. 2) өтм. амал/айла колдонуу. ~ **teker** тех. маховик (кыймылды тартипке салган чарык). ~ **vermek** 1) тартипке келтирүү, жыйноо. 2) күүлөө, аккордго келтирүү (музыкалык аспапты).
- düzenbaz** айлакер, митайым, шумпай.

düzence катуу тартип/режим.

düzenek, -ği механизм.

düzenleme 1.тартипке салма. 2..*муз.* аранжировка, ылайыктап иштеп чыкма (*бир чыгарманы оркестр же башка аспап үчүн*).

düzenlemek 1.тартипке келтирүү, иреттөө, жыйноо. **odasını düzenledi** бөлмөсүн иреттеди. 2. жасоо, өткөрүү, уюштуруу. **basın toplantısı** ~ пресс-конференция уюштуруу. 3..*муз.* аранжировка жасоо. 4..*муз.* (*аспаптарды*) аккордго келтирүү.

düzenli 1. тартиптүү, иреттүү. 2. ырааттуу, системалуу. ~ **bir şekilde** ырааттуу түрдө. 3. күүлөнгөн, аккорддолгон.

düzensiz 1. тартипсиз, иретсиз, чачкын, баш-аламан. 2. ыраатсыз, үзүл-кесил, системасыз.

düzey 1. деңгээл. 2. *өтм.* даража, деңгээл (*мис. кызмат, абал*).

düzeysiz сапатсыз, деңгээли төмөн, карапайым, даражасына ылайыксыз.

düzgü норма, эреже, жобо.

düzgün 1.түз, жылма, текши, тегиз. ~ **yol** тегиз жол. 2.тартиптүү, иреттүү. 3.туура, кемчиликсиз, орун-

дуу. ~ **yazı** сулуу жазуу. 4. *мат.* тең жактуу. 5. крем-пудра.

düzine 1.тутам, десте (*12 талдан турган*). 2. *өтм.* бир далай. **bir ~ söz etti** бир далай сөз айтты.

düzlem 1.*геом.* түз, жалпак. ~ **geometri** планиметрия. 2..*мат.* проекция.

düzlemek түздөө, текшилөө, тегиздөө, жылмалоо.

düzleşmek түздөлүү, текшиленүү, тегизделүү, жылмалануу.

düzlük, -ğü 1.түздүк, текшилик, тегиздик, жылмалык. 2. *геогр.* түздүк. 3. жөнөкөйлүк, комсоолук.

düzme 1.түзмө. 2.жасалма. ~ **belge** жасалма/жалган документ.

düzmece жалган, жасалма, көз боёмо.

düzmek 1.түзүү, топтоо, жыйноо, даярдоо. **çeyiz** ~ сеп жасоо. 2. түзөлтүү, иреттөө, тартипке келтирүү. 3.жаратуу, чыгаруу (*мис. ырды*). 4.ойлоп табуу. **yalan** ~ калптарды ойлоп табуу. 5. *орой* жыныстык байланыш жасоо, зордуктоо.

düztaban *анат.* 1. аюу таман (*оору*). 2. таманында чуңкуру болбогон (*киши*). 3. *өтм.* кара жолтой.

düzülmek 1.түзүлүү. 2.жолго чыгуу.

düzün режим.

E

- E,e** 1. *түрк алфавитинин алтынчы тамгасы*. 2. *муз. «ми» нотасынын тамгалай белгилениши*. 3. *сүйлөм башына келип, таң калуу, кызыгуу, суроо, макул болуу сыяктуу сезимдерди билдирет*. ~, **artık bu söze diyecğim yok** ээ, эми бу сөзгө айтарым жок. ~, **gitsin!** эк, кетсе кетсин! ~, **şimdi bu olmayacak mı?** апей, эми бул болбой калабы? ~, **yeter artık!** ой, болбодубу эми! ~ **sonra?** ии, анан? ~ **mi?** ээ? болуптурбу? макулбу? **unutma, ~ mi?** унутпа, болуптурбу?
- cali** 1. жогорку даражалуу/мартабалуу. 2. ак сөөктөр/ жогорку даражалуулар коому/ чөйрөсү.
- ebat,-dı** өлчөм, чоңдук, ченем, бой, көлөм, габарит. ~**ında ...** өлчөмүндө, ... көлөмүндө, ... боюнда, ... тереңдигинде, ... чоңдугунда.
- ebe** 1. *аначы (төрөткө жардам берген аял), киндик эне*. 2. *ооз. чоң эне, эне*. 3. *(балдар оюнунда) башчы, атаман*.
- ebedî** түбөлүк, өлүмсүз, учу-кыйырсыз, учсуз-түпсүз.
- ebedîleşmek** түбөлүктөшүү, өлбөс-өчпөс болуу.
- ebedîlik,-ği** түбөлүктүүлүк, өлүмсүздүк.
- ebediye** 1. түбөлүккө. 2. *(терс сүйлөмдөрдө) эч качан, таптакыр*.
- ebediye,-ti** түбөлүктүк, түпсүздүк, чексиздик.
- ebegümeci,-ni** *бот. токой мальвасы (Malva silvestris)*.
- ebekuşağı,-nı** күндүн кулагы, асан-үсөн.
- ebelemek** атамандык кылуу *(балдар оюнунда)*.
- ebelik,-ği** 1. *аначылык*. ~ **etmek** *аначылык кылуу, төрөткө жардам берүү*. 2. *атамандык, башчылык (балдар оюнунда)*.
- ebeveyn** *эск. ата-эне*.
- ebleh** акылсыз, аңкоо чалыш, дөөпөрөс.
- eblehlik,-ği** акылсыздык, аңкоолук.
- ebonit,-ti** эбонит.
- ebru** *(кагаз, мрамор, кездемеге берилген) түс, оймо-чиймелер*. ~ ~ тарам-тарам кызыл *(жүздөгү)*.
- ebrulamak** *(кагазга, кездемеге, мраморго) белгилүү бир түс берүү*.
- ebrulî** түстүү, гүлдүү, оюм-чийимдүү *(кагаз, мрамор, кездеме)*.
- ebrulu** : ~ **kâğıt** мрамор кагаз.
- ecdat,-dı** ата-баба, укум-тукум, тек.
- ece** 1. сулуу аял, каныша. 2. *диал. эже же ага*.
- ecel** ажал. ~ **aman verirse** аман-эсен болсок. ~ **beşiği** тирүүнүн тозогу *(коркунучтуу унаа же жер)*. ~ **döşğinde** өлүм төшөгүндө/ алдында. ~ **geldi cihana, baş ağrısı bahane** *мак. ажал келсе, айла жок*. ~ **e çare bulunmaz** *мак. ажалга айла жок*. ~ **i gelmek** ажалы жетүү. ~ **iyle ölmek** өз ажалынан өлмөк. ~ **ine susamak** ажалы тартуу. ~ **teri dökmek** *(коркконунан)* денесин муздак тер басуу. ~ **i gelen köpek camî duvarına/ avlusuna siyer** *мак. ажалы жеткен эчки койчунун таягына сөйкөнөт*.
- ecinni** ооз. жин.
- eciş** : ~ **bücüş** ийри-буйру, өөдүк-сөөдүк. ~ **bücüş yazı** тайтактаган/ ийрендеген жазуу.
- ecnebi** 1. чет элдик, чет өлкөлүк, бөтөн *(киши)*. 2. чет элдик, башка мамлекеттик. ~ **lisanı** чет тил.
- ecza** 1. дары. 2. бөлүктөр, бөлүмдөр *(мис. китептин)*. 3. үлүш *(ченем бирдиги)*. **metre -ları desimetre**,

- santimetre ve milimetredir** дециметр, сантиметр, миллиметр метрдин үлүш чендери. ~ **dolabı** дары салынган шкаф.
- eczacı** дарыгер, дарымчы, фармоцевт. ~ **halfası** дарымчынын шакирти. ~ **mektebi** дарымчылык (*фармакология*) окуу жайы.
- eczacılık** 1. дарымчылык (*иши же кесиби*). 2. фармакология.
- eczane, eczahane** дарыкана, аптека.
- eda I** мүнөз, түр, көрүнүш, мамиле. **amirane bir ~ ile** өкүм/өктөм түр менен. **memnun bir ~ ile** ыраазы болгон мүнөздө. **sevimli bir ~** жүрөк жылыткан жүз. 2. эркелик, кылык. 3. баяндоо ыкмасы, түшүндүрүү жолу, стиль.
- eda II** 1. төлөм, төлөш (*карызды, кирени*). 2. кылыш, окуш (*намаз-ды*). 3. аткарыш (*айткан сөздү, убаданы*). ~ **etmek** 1) (*карызды*) төлөө. 2) (*намаз*) окуу. 3) (*убаданы*) аткаруу.
- edali** 1. (*кебетеси, көрүнүшү, түрү, мүнөзү*) сүйкүмдүү, жагымдуу, адептүү. 2. келбеттүү, койкойгон (*аял*).
- edani** (*edna*'нын көпт. т.) 1. жексурлар, жек көрүмчүлөр, шүмшүктөр. 2. ооз. букара, карапайым калк.
- edat,-tı грам.** жандооч, бөлүкчө.
- edebî** адабий. ~ **eserler** адабий чыгармалар. ~ **mecmua** адабий журнал.
- edebiyat,-tı** 1. адабият. *сал. yazın, literatür.* 2. адабият, булак, библиография. 3. *өтм.* ооз көптүрмө сөз. ~ **yarmak** ооз көптүрүп сүйлөө, куру чечендик кылуу.
- edebiyatçı** 1. адабият мугалими. 2. адабиятчы, адабият боюнча адис.
- edebiyatçılık,-ğı** адабиятчылык (*адистиги жана иши*).
- edememek** 1. тура /жашай /чыдай албоо (*бир нерсесиз, бирөөсүз*). **tenis oynamadan edemez** теннис ойнобой тура албайт. 2. тура/ жашай албоо (*бир нерсе/ бирөө менен бирге*). **Hülya, Tolga'sız edemez** Хүля Толгасыз менен тура албайт.
- edep,-bi** адеп, ахлак, тарбия. ~ **etmek** уялуу, тартынуу, кымырынуу, кысынуу. ~ **tir söylemesi, fakat ...** ооз. айтканга ооз барбайт, бирок ... улуу сөздө уят жок деген, бирок ... (*айып көрүнгөн, айтууга мажбур болгон сөздөн мурун сытайыгерчилик үчүн айтылат*). ~ **yeri** (*адамдын*) айып жер(лер)и.
- edeppli** адептүү, тарбиялуу, тартиптүү, уялчаак, сылык. ~ ~ тартиптүү, сылык, момурайып, зымырайып, тынч. **çocuklar köşede ~ ~ oturdular** балдар бурчта момурайып отурушту.
- edepsiz** адепсиз, орой, тартипсиз, ээнбаш, бейбаш.
- edepsizce** адепсиздик/оройлук/ээнбаштык менен.
- edepsizlik,-ği** адепсиздик, бети жоктук, кашкөйлүк.
- eder** баа, нарк. **bu kitabın ~i** бул китебин наркы/баасы.
- edik, -ği** ооз. өтүк.
- edilgen грам.** (*этиштин*) аркылуу мамилеси, пассив.
- edilgi филос.** пассив абал, тышкы таасир алдында калыптануу, инфил.
- edilgin** 1. *филос.* аракетсиз, таасирсиз, пассив. 2. *психол.* таасирге бат кабылган, жүүнү бош.
- edinç,-ci** тыштан алынган нерселер, асыранды, бөтөн.
- edinmek (кабар)** алуу, үйрөнүү, өздөштүрүү, сиңирип алуу, колго алуу, менчиктеп алуу. **adet** ~ адатка айландыруу. **dost** ~ дос күтүү. **evlat** ~ бала асырап алуу.
- edip,-bi** жазуучу, адабиятчы.
- edisyon** басма иши.
- editör** 1. редактор, едитор. 2. басма ээси.

efe 1. (*Батыш Анадолуда*) элдик баатыр, куткаруучу азамат (*наам*). 2. ага. 3. эск. партизан. ~ **satmak/yarmak** өзүн куткаруучу катары көргөзүү.

efekt, -ti эффект.

efektif 1. накта, нак. ~ **para** нак акча. 2. ком. эффективдүү, пайдалуу.

efelenmek кайрат /айбат көргөзүү, каршы чыгуу, баш көтөрүү, кыйын-сынуу.

efelik, -ği 1. *диал.* агалык. 2. жигиттик, азаматтык, шылуундук, шамдагайлык.

efendi 1. эск. *билимдүү кишилердин атына кошулуп айтылган урмат көргөзгөн кайрылуу*. 2. кара жууш аткарган кишилерге «бей» кайрылуусунан айырмалоо үчүн колдонулган кайрылуу. 3. жентлмен, адептүү, сылык. 4. кожоюн, сөзү өтүмдүү киши. **sermaye ~leri** капитал ээлери. 5. эр, күйөө. **bizim ~ hiç geç kalmaz** биздин киши эч качан кеч калбайт. 6. *сылык, урматтоо менен кайрылуу*. -**m!** мырзам! кадырманым! 7. (*айтылганды укпай калганда «ыя» дегендин ордуна сытайы колдонулган жооп*) ~**m!** эмне дейсиз? 8. «алло» ордуна телефондо берилген жооп. 9. сүйлөп жатканда керектүү сөз таба албай калган боштукту толтуруу үчүн колдонулган сөз. ~ **bir kişi** сылык, жентлмен киши. ~**m nerede, ben nerede** төө десе, бээ дейт. ~ ~ сыпайы-сылык. ~**me söyleyeyim** сүйлөп жатып сөз таба албай калганда айтылган айтым.

efkâr (*firk'дин көптүк т.*) 1. эск. ойлор, пикирлер, идеялар. 2. санаа, кайгы, капа. ~ **basmak** санаа/ой басуу. ~ **dağıtmak** санааны тындыруу/тынчытуу. ~ **etmek** капаланыш, кайгырыш.

efkârlanmak капалануу, кайгыруу, санаа тартуу.

efkârlı капалуу, санаалуу, ойлуу, көңүлү чөккөн.

eflâtun ачык сыя көк (*түс*).

efor аракет, энергия, күч. ~ **harcamak** күч жумшоо.

efsane 1. уламыш, жомок, миф, болумуш. 2. ойдон чыгарылган (*окуя, сөз*).

efsaneleşmek уламышка/жомокко айлануу.

efsavevî жомокко айланган, легендарлуу, айтылуу.

efsun апсун, сыйкыр.

efşunkâr апсундалган, сыйкырланган, дубаланган.

eften: ~ **püften** эптеп-септеп жасалган, бышык эмес, сапаты начар.

Ege I 1. Эгей деңизи. 2. Батыш Анадолу аймагы.

Ege II Эге, коруучу, Кудай.

egemen 1. эгемен, өкүм, диктатор. 2. эгемендүү башкарууда/бийликте, суверендүү. ~ **devlet** эгемендүү мамлекет. ~ **sınıflar** бийликтеги таптар. ~ **olmak** башкаруу, эгемен болуу.

egemenlik, -ği 1. эгемендик, бийликте болуу. 2. суверендүүлүк, көз каранды эместик. **millî ~ i savunmak** улуттун көз карандысыздыгын коргоо.

ego эго, мен.

egoist эгоист, өзүмчүл.

egoistlik эгоисттик, өзүмчүлдүк.

egoizm эгоизм, өзүмчүлдүк.

egzame мед. экзема.

egzersiz 1. көнүгүү, машыгуу (*денеге байланыштуу*). 2. үйрөнүү, тажрыйба алуу.

egzistansiyalist, -ti экзистенциалист.

egzistansiyalizm экзистенциализм.

egzogami экзогамия, тыштан (*узактан*) үйлөнүү.

egzotik экзотика, бөтөн жерге тиешесиз.

лүү.

egzotizm экзотизм, бөтөн жердин чагылтылышы (мис. бир чыгармада).

egzoz тех. 1. күйүүчү май газы, экзос. 2. күйүүчү майдын тышка чыгарылышы. 3. үн пасайткыч, экзос. ~ **borusu** экзос түтүгү. ~ **suparı** экзос клапаны.

eğdirmek ийилтүү, эңкейтүү.

eğe I анат. кабырга.

eğe II өгөө. ~ **vurmak** өгөөлөө. **yassı** ~ жазы өгөө.

eğelemek өгөөлөө.

eğer эгер.

eğik 1. жантак, ийилген, ийри. 2. бүгүлгөн, бүкүр. 3. геом. ийри (сызык). ~ **açı** жантак бурч. ~ **düzlem** жантак түздүк.

eğilim 1. жантайма, өңүр, өрүш. 2. жөндөм, шык, ынтаа, жөндөмдүүлүк, эп, тенденция.

eğilimli 1. жантайыңкы, өрүштүү. 2. жөндөмдүү, шыктуу, эптүү, ынтаалуу, тенденциясы болгон.

eğilmek 1. ийилүү. 2. эңкейүү, бүгүлүү, жүгүнүү. 3. өтм. баш ийүү, моюн сунуу. 4. (бир нерсеге) олуттуу кароо, терең изилдөө. **eğilip бүкүlmek** үч бүктөлүү, жалпактоо, кошомат кылуу. **eğilen baş kesilmez mak.** ийилген башты кылыч кеспейт.

eğim 1. ийим, ийилиш, бүгүм, ийрим. 2. өтм. ниет.

eğimli 1. ийилген, бүгүлгөн. 2. өтм. ниеттенген, ниеттүү.

eğirme ийирме (мис. ийикти).

eğirmek ийрүү (жүндү, пахтаны).

eğirmen жип ийирген аспап, ийик.

eğitbilim к. **eğitim bilimi**.

eğitici 1. тарбиячы. 2. тарбиялоочу, тарбиялык мааниси бар.

eğitim 1. тарбия. 2. билим берүү, окуу, педагогика. ~ **bilimi** педагогика. ~ **enstitüsü** педагогика институту. ~

görmek билим алуу. ~ **sistemi** билим берүү системасы. **Milli E~Bakanlığı** Элге Билим Берүү Министрлиги. 3. үйрөтүү, машыктыруу, таптоо (жаныбарларды).

eğitimci 1. тарбиячы, педагог. 2. билим берүү боюнча адис. 3. машыктыргыч, дрессировщик, саяпкер, саятчы.

eğitimli 1. билимдүү, тарбиялуу. 2. машыктырылган, үйрөтүлгөн (айбан).

eğitimsiz 1. тарбиясыз, билимсиз. 2. үйрөтүлбөгөн, машыктырылбаган, азоо.

eğitmek 1. тарбиялоо, билим берүү. 2. үйрөтүү, машыктыруу (айбандарды).

eğitmen тарбиячы, машыктыргыч, устат.

eğitsel тарбиялык, педагогикалык.

eğlence 1. көңүл ачыш. 2. шаан-шөкөт, сайран. 3. көңүл ачуучу, кызык, сонуркатуучу, бүйүр кызытуучу. 4. шандуу/көңүлдүү кече/жыйын. ~ **olmak** 1) (бирөөлөргө) шылдың/мазак болуу. 2) (бирөөлөрдүн) оюнчугуна айлануу, эрмек болуу.

eğlenceli көңүл ачуучу, шандуу, шайыр, көңүлдүү. ~ **bir toplantı** көңүлдүү жыйын/чогулуш.

eğlencelik,-ği көңүл ачыш маалында сонуркап желген нерселер (фундук, куурулган бадам, мисте, ашкабак данектери ж. б.).

eğlencesiz көңүлсүз, шаан-шөкөтсүз, кызыксыз.

eğlendirici көңүл ачуучу, шандуу, көңүлдүү, кызыктыруучу.

eğlendirmek көңүл ачтыруу, сонуркатуу, кызыктыруу.

eğlenmek 1. көңүл ачуу, убакытты көңүлдүү өткөрүү. 2. (бирөөнү) мазактоо, шылдыңдоо, тамашалоо. 3. (бир жерде) туруу, тыныгуу, өргүү. **Yemen'e gönderilirken**

Beyrut'ta bir hafta eğlenmiş Йеменге баратып, Бейрутта бир жума өргүп калат. 4. күтө/алаксый туруу. **sen burada bir az eğlen, ben hemen gelirim** сен бул жерде бир аз алаксый тур, мен дароо келем.

eğlenti көңүл ачуу, кече, шандуу жыйын.

eğme ийме, бүкмө, бүктөмө.

eğmeç ийилген, бүгүлгөн, жаа түрүндө.

eğmek ийүү, бүгүү, кайруу. **baş** ~ баш ийүү, моюн сунуу.

eğrelti: ~ **otu** *бот.* эркек папоротник (*Driopteris filixmas*).

eğreti 1. жасалма, протез, такма. ~ **bacak** такма/протез бут. ~ **diş** такма тиш. 2. жасалма (*жасалга*). ~ **taş** жасалма таш. 3. убактылуу. ~ **köprü** убактылуу көпүрөө. 4. убактылуу алынган, бөтөн, чоочун. ~ **kitap** убактылуу алынган китеп. 5. жарашпаган, ылайык/чак келбеген, калпыс. ~ **kapak** чак келбеген капкак. ~ **almak** карызга алмак. ~ **oturmak** (*бир жерде*) кыска убакытка жашоо.

eğretiden убактылуу.

eğri 1. ийри, ийилген, бүгүлгөн, түз эмес. 2. жантык, кыйшык. ~ **bir masa** кыйшык үстөл. 3. жаңылыш, ката, жалган, адилетсиз. 4. *мат.* (*бир нерсенин жүрүшүн көргөзгөн*) ийри сызык, график. ~ **bakmak** /~ **gözle** **bakmak** жаман көзү менен кароо. ~ **büğü** ийри-буйру. ~ **çehre** үйрүлгөн түс, салыңкы кабак. ~ **oturup, doğru konuşalım** ийри отуруп, түз кеңешели.

eğrilik 1. ийрилик, кыйшыктык. 2. *өтм.* куулук, шумдук, айлакердик.

eğrilmek ийрейүү. **demir direk eğildi** темир бакан ийрейди.

eğrim ийрим.

eh *сырд. с. "эх"* (*ыраазы/нааразы/макул болууну билдирет*) ~ **haydi gidelim** болуптур анда, баралы. ~

artık çok oluyorsun! эй, чектен чыгып баратасың!

ehemmiyet,-ti маани. ~ **vermek** маани берүү.

ehemmiyetli маанилүү, олуттуу, орундуу.

ehemmiyetsiz маанисиз, олутсуз, орунсуз.

ehil,-hli 1. калайык, жамаат, эл. 2. устат, адис, билерман. ~ **i kalem** калем устасы. **işinin ~i** ишинин устасы. 3. *ооз.* жубай, түгөй. **bu adam ~ yle iyi geçinmiyor** бу киши жубайы менен жакшы жашабайт. 4. (*бир нерсенин*) ээси, кожоюну. **servet ~i** байлык ээси. 5. жөндөмдүү, шыктуу. ~ **i fesat** 1) козголоңчу. 2) чагымчы. ~ **i işret** аракеч. ~ **i kitap** *дин* ыйык китептери болгон жамааттар (*мусулмандар, христиандар, иудейлер*).

ehli үй/үйрөтүлгөн/байырлатылган (*айбандар*).

ehlibeyt *дин* *Азирети Мухаммед* *Пайгамбардын кызынан тараган тукуму*.

ehlikeyf,-yfi көңүл ачууну сүйгөн (*киши*).

ehlileşmek колго үйрөнүү, байырлашуу (*жапайы айбан*).

ehlileştirmek колго үйрөтүү, байырлаштыруу.

ehliyet,-ti 1. жөндөм, шык, усталык, адистик. **işçilerin ~ini artıma** жумушчулардын адистигин жогорулатуу. 2. *ук.* жетик адистик тууралуу берилген күбөлүк. **şoför ~i** шофёр күбөлүгү. ~ **sınavı** айдоочулук сынагы.

ehliyetli 1. жөндөмдүү, адис, компетенттүү. 2. *ук.* (*бир нерсеге*) укуктуу, уруксаты болгон, (*бир ишти*) аткара алган. ~ **şoför** уруксаты бар шофёр.

ehram пирамида. **Mısır'ın ~ları** Египед пирамидалары.

ehven 1. арзан. ~ **fiyat** арзан баа. 2. жеңилдетилген, жеңилдик берилген. ~ **şeriatle** жеңилдетилген шарттарда. 3. жакшыраак, оңоюраак (эки нерсенин зыяны азыраак болгону). **ölüm kölelikten ~dir** өлүм кулчулуктан жеңилірээк.

ehvenşer эск. начарлардын ичинен дурусу.

ejder к. **ejderha**.

ejderha 1. аждаар. 2. улуу, чоң жылан. ~ **gibi** түрү суук, опсуз чоң.

ejektör энжектор, бүркүүчү.

ek,-ki 1. кошумча, толуктоо. 2. грам. мүчө. **iyelik ~i** таандык мүчө. **şahıs ~i** жак мүчө. 3. (газета, журналдын) тиркемеси. 4. кийин кошулган/тиркелген/жабыштырылган бөлүк. 5. түтүктөрдүн кошулган жери. **~ini belli etmemek** сыр алдырбоо, шек билдирбөө. ~ **bent olmak** оозуна сөз кирбей калуу. ~ **görev** кошумча иш. ~ **kök бот.** каптал тамырлар. **~ten pükten** жамап-жаскап/улаштырып-кураштырып жасалган.

ekâbir (ekber'дин көптүк т.) 1. эск. жогорку мартабалуулар, төбөлдөр. **~î devlet** мамлекеттик ишмерлер. 2. шылд. чоңдор (менменсингендерге карата колдонулат).

ekarte: ~ **etmek** чыгарып/таштап салуу.

ekber 1. акбар, жогорку, улуу. 2. улуу (жашы боюнча). ~ **evlât** улуу бала. **Allahü E ~!** Аллаху Акбар! Улуу Аллаа!

ekici (эгин) эккен киши, дыйкан.

ekili (эгин) эгилген, айдалган. ~ **tarla** эгин эгилген талаа.

ekilmek эгилүү, айдалуу. **ekilir arazi** эгин эгилген талаа. **~te olan topraklar** айдоо аянттары.

ekim I. 1. айдоо. 2. экме (иши).

ekim II. октябрь (айы).

ekin 1. эгин, дан. 2. айдоо. ~ **biçmek** эгин оруу. ~ **vakti** айдоо маалы. ~

iti gibi көтөрүлгөндөр/кекирейгендер үчүн айтылат.

ekinci эгин эккен (киши), дыйкан.

ekinokok, -ku биол. эхинококк.

ekinoks астр. тең салмактуулук.

ekip, -pi,-bi команда, отряд, топ, бригада, труппа, комиссия. **kurtarma ~i** куткаруучу отряд. **on kişilik bir ~** он кишиден турган бригада.

ekipman курал-жабдык, жабдуу, тиктер.

eklem anat. муун. ~ **bacaklılar зоол.** муунак буттуулар (*Arthropoda*). **oynamaz ~** кыймылсыз муун. **oynar ~** ойноок муун.

eklemek 1. кошумчалоо, кошуу, узартуу, жамоо. 2. кошуу, көбөйтүү. 3. бириктирүү, топтоо, чогултуу.

eklenti 1. кошумча (мис. имаратка). 2.грам. мүчө. 3. аксессуар (техникада).

ekler сыдырма (кийимдин, буюмдардын).

ekli кошумчаланган, узартылган, жамалган. ~ **püklü** жамаачы-жумаачы, кураштырып-улаштырып жасалган. ~ **yıl** узун (366 күндүк) жыл.

ekmek I 1. эгүү, айдоо (талааны). 2. себүү. **tarlaya buğday ~** талаага буудай себүү. 3. кошуу, себүү, салуу. **yemeğe tuz, biber ~** тамакка туз, калемпир салуу. 4. арго чачуу, ысырап кылуу, зыянга учуратуу. 5. өтм. бир арам ишке жол ачмак. **fesat tohumlarını ekenler** арам ойдун тукумун сепкендер. 6. арго (бирөөлөрдүн) көзүн жазгыруу, будамайлоо менен суурулуп чыгуу. 7.жарышта жеңүү. **ekip biçmek** эгип-жыйноо. **ekmediğin yerde biter** каалабаган жерден каршыңа чыгат. **ne ekersen onu biçersin мак.** эмнени эксең, ошону оросуң.

ekmek II -ği 1.нан, тооч. **mısır ~ i**

жүгөрү нан. **kepek** ~ кебек нан. 2. жашоо булагы, иш, киреше, ырыскы. **~ini kazanmak** нан таап жеш. **~inden olmak** жеп аткан нанынан (*ишинен*) ажыраш. 3. тамак, аш. **~i bizde üyelim mi?** тамакты биздинкинен ичелиби? **~ aslanın ağzında** нан таап жеш оңой иш эмес. **~ini ayağıyla tepmek** ырыскысын тебүү. **~ çarpsın!** нан урсун! **~ini çıkarmak** нанын таап жеш. **~ düşmanı** нан жеген ооздор (*аялы, балдары*). **~e el basmak** нан менен каргануу. **~ elden, su gölden** башкасынын тапканы менен күн көрүү. **~inden etmek** ырыскысынан/жеп аткан нанынан ажыратуу. **~ gibi (aziz)** нандай ыйык. **~ine göz koymak/dikmek** (*бирөөнүн*) ырыскысына көз артуу. **~ kadayıfı** тегерек кадайыфка сироп сиңдирилген жасалган түрк таттуусу. **~ kapısı** нан таап жеген жер. **~ kavgası** жашоо үчүн күрөш. **~ine mani olmak** (*биринин*) ишине кедерги болуу. **~iyle oynamak** (*биринин*) жеп аткан наны менен ойноо. **~ine ortak olmak** ашка жүк, башка жүк болуу. **~ parası** күн көрүүгө жарай турганчалык акча. **~ini taştan çıkarmak** башы менен жер казып иштөө. **~ tatlısı** нандан жасалган таттуу. **~ ufağı** нандын күкүмү. **~ine yağ sürmek** (*бирөөнүн*) чырагына май тамызуу, ишине жароо. **~ini yemek** 1) күнүн көрүү. 2) (*бирөөнүн*) жанында жанын багуу.

ekmekçi наабайчы.

ekmeklik 1. нан жасоого жараган же ылайыкталган (*нерсе*). 2. күн көрүүгө жараган иш. 3. нан салгыч.

ekol,-lû мектеп (*пикир, көркөм өнөр ж. б.*).

ekoloji экология.

ekolojik экологиялык.

ekonomi 1. экономика, экономикалык түзүлүш. 2. экономика (*илим тармагы*). 3. үнөм, экономия. *сал. iktisat.* **~ coğrafya** экономикалык география. **~ politik** саясий экономия. **~ yapmak** үнөмдөө, аз сарптоо.

ekonomik 1. экономикалык, чарбага байланыштуу. **~ abluka** экономикалык блокада. **~ ambargo** экономикалык эмбарго. **~ durum** экономикалык абал. 2. экономдуу, үнөмдүү. **~ davranmak** үнөмдүү жумшоо/каржылоо.

ekonomist,-ti экономист.

ekose шотланка (*кездеме*).

ekran экран.

eksantrik 1. эксцентрикалык, борбору сыртта болгон. 2. адаттан тышкары, адепке/көзгө жат, өөн, ылайык эмес. **~ hareketler** адаттан тышкары аракеттер.

ekselâns 1. екселланс, улуу даражалуу (*министр/элчиден президентке чейинки кызмат ээлерине берилген титулдук наам*). 2. бул титулду алып жүргөн киши.

eksen 1. ок, диаметр, өзөк. **yer yuvarlağının ~i** жер шарынын огу. 2. учсуз түз сызык.

ekserî көбүнчөсү, басымдуу бөлүгү, көпчүлүгү. **halkın ~i** элдин көбү.

ekseriya адатта, көпчүлүк учурда, демейде.

ekseriyet -ti көпчүлүк, кворум. **~ azime** басымдуу көпчүлүк. **~i mutlaka** абсолюттук көпчүлүк. **reylerin ~iyle** көпчүлүк добуш менен.

eksi 1. мат. минус. 2. «нөлдүн» алдындагы /терс сандар. **~ elektrik** физ. терс заряд. 3. «нөлдөн» төмөн, суук (*температура*).

eksik,-ği 1. өксүк, кем, кемчил. 2. кемчилик, бузук, чала, дефект, кынтык. **~i gedîği yok** кынтыгы, кетиги жок. 3. жетишпегендик, толук/бүтүн эмес, кемчил. **~ çıkmak** кем чыгуу

(мис. китептин барагы). 4. тартыш, таңсык, дефицит. **bir kuş sütü** ~ куштун сүтү эле жетишпейт (баары-жоктун баары бар). ~ **doğmak** ара/эрте туулмак. ~ **etek** орой катын. ~ **etmemek** өксүтпөө, дайыма бар кылуу, уругун үзбөө. **yardımını ~ etmezdi** жардамын аячу эмес. ~ **gedik** майда-барат кемчилдер. ~ **i gediği olmamak** кем-карчы болбоо. ~ **gelmek** кемчил болуу, жетпөө, тартыш болуу. ~ **olma!** кем болбо! ~ **olmamak** 1) эч нерседен кем болбоо. 2) ар дайым даяр туруу. ~ **olsun!** 1) кереги жок! 2) өлүп кетсин!

eksiklik, -ği 1. кемдик, өксүктүк, жетишпегендик. 2. кемчилик, бузуктук, дефект, чалалык. 3. тартыштык, жут, дефицит.

eksiksiz 1. кемчиликсиз, кынтыксыз. 2. толук, бүтүн, үзгүлтүксүз. ~ **gelişme** жапа тырмак өнүгүш. ~ **bir eser** кынтыксыз/мыкты чыгарма.

eksilen 1. *мат.* кемүүчү. 2. азайган, кемиген, өксүгөн.

eksilmek 1. азаюу, кемүү. 2. (-**dan**) үзүлбөө, ар дайым болуу. **bu dağdan kar eksilmez** бул тоодон кар үзүлбөйт/өксү болбойт.

eksiltme 1. азайтма, кемитме, чектеме. 2. арзан баа берүү жарышмасы. ~ **ye çıkarmak** арзан баа аукционуна чыгаруу.

eksiltmek азайтуу, кемитүү, баасын/деңгээлин түшүрүү, чектөө.

eksin алсыз, чабал, жүүнү/мууну бош. ~ **ler yurdu** карылар үйү.

eksinmek алсыз/күчсүз болуу, алданкүчтөн таяу.

ekskovatör экскаватор.

ekspeditör экспедитор.

eksper эксперт, билер киши.

eksperimantal эксперименттик.

eksperimantalizm экспериментализм.

ekspres 1. экспресс (*автобус, кеме,*

поезд ж. б.). 2. экспресс, арыдан-бери, тез, шашылыш. ~ **mektup** шашылыш кат. ~ **yol** автобан.

ekspresyonist, -ti экспрессионист.

ekspresyonizm экспрессионизм.

ekstra 1. экстра, эң мыкты, эң сапаттуу. 2. ашыкча, керектөөнүн тышында, жол берилгенден башка. ~ ~ эң мыкты, төрт тарабы төп.

ekstrafor (*кийимдердин, пардалардын учуна салынган*) тилке.

ekşi 1. кычкыл. ~ **elma** кычкыл алма. 2. *өтм.* кабагы чытылган, сустайган (*жүз, кебете*).

ekşilik, -ği кычкылдык, кыйгылдык.

ekşimek 1. кычкыл тартуу, ачып/кычып кетүү. **yoğurt ekşidi** жуурат ачып кетти. 2. ачуу. **hamur ekşidi** камыр ачыды. 3. *арго* уят болуу. 4. ашказаны бузулуу. 5. *арго* көгөрүү, көшөкөрлөнүү, өжөрлөнүү. 6. *ооз.* кабагын салуу, түнөрүү.

ekşimik, -ği (*майсыз сүттөн жасалган*) быштак.

ekşimsi, ekşimtrak кычкыл, кыйгыл, ачкыл (*даам*).

ekvator экватор. ~ **iklimi** экватордук климат.

ekvatorial 1. экваториалдык. ~ **kuşak** экваториалдык курчоо. 2. *астр.* экваториал (*курал*).

ekzotermik экзотермикалык.

el I 1. кол (*манжалар*). ~ **ayası** алакан. ~ **bezi** кол жоолук. 2. арачылык, аркылуу. 3. кол жазма, кол тамга. 4. партия, ирет, жолу. **bir ~ satranç oynamak** бир партия шахмат ойноо. **bir ~ ateş etmek** бир жолу атуу (*мис. тапанчадан*). 5. кезек, жүрүш (*карта ойнунда*). ~ **kimde?** кезек кимде? 6. кол, бийлик, башкаруу, эгемендик. **bu topraklar düşman ~ inden kurtarıldı** бул жерлер душмандын колунан алынды. 7. (*айрым буюмдардын*) туткасы, сабы, колу. 8. колдо жасалган. ~ **işi**

колдо жасалган. **~de mat.** көңүлдө. **~de var beş** беш көңүлдө. **~deki** колдо бар. **~de mi?** колдогу иш дейсиңби? **~den** кол менен. **~i açık** колу ачык, март. **~ açmak** алакан жайып кайыр суроо, тилемчилик кылуу. **~i ağır** 1) колу катуу/оор (*мис. доктор*). 2) жылбаган, жай (*иш*), шашпаган (*киши*). **~den ağza yaşamak** өп-чап жеткирип жашоо. **~e alınmak** колго алынуу, көңүл бурулуу. **~e alınmaz** колго келбей турган (*айласыз начар*). **~ alışkanlığı/uzluğu/yatkınlığı** колу көнгөн/жатыккан. **~ine almak** колуна алуу, алектенүү. **~inden almak** колунан алып коюу, тартып алуу. **~inin altında** бийлиги/колу алдында. **~ altından** жашыруун, тымызын, жең ичинен. **~ altında bulundurmak** 1) колунун алдында, мурдунун түбүндө тутуу. 2) кол алдында/бийлиги алдында тутуу. **~ arabası** кол араба. **~ atmak** 1) кол сунуу, кол узатуу. 2) (*бир ишке*) кийлигишүү, кызыга баштоо. 3) (*бирөөнүн*) чөнтөгүнө кол салуу. **~ini atmak** (*бир ишке*) киришүү, баш коюу. **~e avuca sığmaz** ордунда тура албаган, шок, тентек. **~de avuçta bir şey kalmamak** куру жалак калуу. **~de avuçta nesi varsa** колунда эмнеси болсо. **~i ayağı bağı** колу-буту байлануу. **~i ayağı buz kesilmek** 1) колу-буту тоңуп калуу. 2) дармансыз болуу. **~ini ayağını kesmek/çekmek** 1) (*бир жерге*) аяк баспоо, жолобоо. 2) (*бир ишти*) жасабас болуу. **~ ayak/etek çekmek** (*бир жерде*) эч ким калбоо, ээн калуу. **~i ayağı dolaşmak** колуна эч нерсе урунбоо (*ачуудан, карбаластан*). **~den ayakтан düşmek/kesilmek** алдан-күчтөн таюу. **~i ayağı düzgün** аяк-башы түзүк. **~i ayağı gevşemek** колу-буту

жазылуу/көшүлүү. **~ine ayağına kapanmak/sarılmak** бутуна жыгылуу, жалынып-жалбарып кечирим суроо. **~i ayağı kesilmek/tutmamak** (*суук кабардан*) аякта тура албай калуу. **~i ayağı olmak** бутуна бут, колуна кол болуу. **~ini ayağını öpeyim** «бутуна жыгылайын» маанисинде. **~i ayağı titremek** колу-буту калтыроо. **~i ayağı tutmak** ден-соолугу чың/ чымыр болуу. **~ine bakmak** 1) (*бирөөнүн*) колун/көзүн кароо, үмүт кылуу. 2) (*бирөөнүн*) колун кароо, көз каранды болуу. **~ baltası** ак балта. **~ basmak** (*бир нерсеге*) колун коюп, ант берүү. **~i bayraklı** козголоңчу, чыр, чатак, урушчаак. **~ bebek, gül bebek** эрке талтаң, көпкүлөң (*бала*). **~ bende!** (*балдар ойунунда*) кезек менде! **~ bezi** чаң аарчы, чаң сүргөн чүпүрөк. **~den bırakmak** өз колу менен жеткирип берүү. **~inden bir kaza/sakatlık çıkmak** колу кычышмак, колунан бир кырсык/балакет келмек. **~ birliği** 1) биргелешүү, колдошуу, жапатырмак, чогуу, чогуу-чаран. 2) жамаат иши, макулдашылган аракет. **~ birliğiyle** жалпы аракет менен, кол кармаша, жапатырмак. **~ inden bir şey gelmemek** колунан эч нерсе келбөө. **~i boş** 1) куру кол. 2) колу бош. **~i boş dönme/ çevrilmek/ geri gelmek** 1) куру кол кайтуу. 2) ою ордунан чыкпоо. **~i boş gitmek** куру кол баруу. **~i böğründe/koyununda kalmak** айласыз/чарасыз абалда калмак. **~ bulmak** колдоо табуу. **~de bulunan** колдо болгон/бар. **~de bulundurmak** (*бир абалды*) сактап калуу. **~inde bulunduran** колунда кармап турган, ээ болгон. **~inde bulunmak/ olmak** колунда болгон/ бар. **~ini cebine atmak** чөнтөгүнө кол салуу. **~i/**

~**ine çabuk** шамдагай, чапчаң, тез иштеген. ~**ini çabuk tutmak** тез аракет кылуу, убакытты бошко кетирбөө, жемин жедирбөө. ~**çabukluğu** 1)шамдагайлык, чапчаңдык. 2. *өтм.* (*бир иштин*) шегин билдирбей жасап салуу. ~**çekmek (-dan)** колун тартыш, оолак болуш. ~**lerinizi çekin!** колуңарды тарткыла! ~**çektirmek/ çektirilmek** кызматынан алыныш. ~**den çıkarmak** 1)колдон чыгаруу, бирөөгө берүү, кутулуу. 2)ажырап калуу, колдон чыгарып жиберүү. ~**den çıkmak** колдон чыгуу/кетүү. ~**çırpmak** алакан/кол чабуу. ~**i dar** колу тар, сараң. ~**i darda** колунда жок, кыйналышта. ~**imde değil** колумдагы (иш) эмес. ~**değirmeni** жаргылчак, кол тегирмен. ~**değiştirmek** колдон колго өтүү. ~**i değmek** (*бир ишке*) колу тийүү, убакыт бөлүү. ~**değmemiş** кол тийбеген, дың. ~**lerin dert görmesin!** *алкыш* колдорун дарт көрбөсүн! ~**lerini dizlerine vurmak** тизесин муштагылоо, өкүнүү. ~**ine doğmak** көз алдында туулуп-өсүү. ~**den düşme** эски, колдонулган (*буюм*). ~**ine düşmek** колуна түшүү, колуна/карамагына өтүү, кармалуу. ~**inden düşürmemek** колунан түшүрбөө. ~**i düzgün** колдору алтын. ~**de edilmez** колго тийбес. ~**inde ekşimek** боорунда басып жатып чиритмек. ~**i ekmek tutmak** турмушу оңолуу. ~**ele** кол кармаша. ~**den ele dolaşmak/ geçmek** колдон колго өтүү. ~**ele tutuşmak** кол кармаша, жапатырмак. ~**emeği** 1)кол эмгеги. 2)кол эмгеги /акысы. ~**ense etmek** жеңүү, утуу (*мис.* *күрөштө*). ~**i ermek** 1) колу тийбөө, чолоосу болбоо. 2) колу/ күчү жетпөө. ~**ini eteğini çekmek (...-dan)** байланы-

шын үзүү, ыраактоо. ~**ine eteğine doğru** ак ниет, таза, аруу (*кыз*), ак, ала жипти аттабаган (*жубай*). ~**etmek** кол жаңсап чакыруу. ~**de etmek** 1)ээ болуу. 2)(*бирөөнү*) өз тарабына тартуу, колго алуу. ~**etek öpmek** 1)этегин өбүү, кечирим суроо. 2)кошоматтык кылуу, жалпактоо. ~**falı** бал ачуу. ~**feneri** кол фонарь. ~**freni** кол тормозу. ~**e geçirmek** колго түшүрүү, басып/тартып алуу. ~**den geçirmek** жакшылап көздөн өткөрүү, текшерүү. ~**e geçmek** 1)колго түшүү, кармалуу. 2)менчигине өтүү. ~**ine geçmek** (*акча, мал-мүлк*) табуу, колуна тийүү. ~**e geçmez** 1)колго тийбес, таңсык, табылышы кыйын, кармалбас. 2) өтө баалуу, сейрек кездешкен. ~**den gelen** колдон келген. ~**inden geleni ardına/ arkasına bırakmamak/ komamak** колунан келгенин аянбоо. ~**inden geleni yapmak** колунан келгенди жасоо/кылуу. ~**den gelmek** колунан келүү. ~**e gelmek** 1)колго кармалуу. 2) (*жаш бала*) колго кармаганга жарап калуу. ~**den gelmemek** колдон келбөө. ~**i geniş** колу ачык, март. ~**i genişlemek** турмушу оңолуу, жетеринче акча табуу. ~**den gitmek** колдон чыгып кетүү, ажырап калуу. ~**de gezmek** колдон түшпөө, даңкы чыгуу (*мис.* *бир китеп*). ~**ine güneş girmek** таалайы ачылмак. ~**i hafif** колу жеңил. ~**inin hamuruyla erkek işine karışmak** (*аялдар үчүн*) эркек иштерине кийлигишүү. ~**inden hiçbir şey kurtulmamak** колунан көөрү төгүлгөн, уста. ~**ile tutulur** көзгө көрүнгөн, колго урунган, ачык байкалган. ~**inden iş çıkmaz** колунан иш келбеген. ~**işçiliği** кол өнөрү. ~**i işe yatkın** колу жөндөмдүү. ~**işi** кол иши/эмгеги. ~**işi**

kâğıdı кол эмгек кагазы. **~den ka-
çırmak** колдон качыруу/чыгарып
жиберүү. **~ kadar** кенедей, тыр-
мактай. **~ini kalbine/vicdanına ko-
yarak söylemek** калыс/туура/
Кудайды карап сүйлөө. **~ kaldır-
mak** 1)кол көтөрүү (*добуш берүү
үчүн*). 2)*өтм.* кол көтөрүү, урууга
тап коюу, уруу. **~i kalem tutmak**
1)жазганды билүү. 2)калеми курч
болуу. **~de/ ~inde kalmak** 1)колдо
калуу (*акча*), сатылбай калуу
(*товар*). 2)(*бирөөнүн*) колун ка-
рап калуу. **~ini kana bulamak/
bulaştırmak** (*бирөөнүн*) канына
забын болуу/ өлтүрүү. **~ katmak**
1)кийлигишүү. 2)кол кабыш
кылуу, жардамдашуу. **~ kesmek** (-
дан) кол үзүү. **~i kırılmak** колу
көнүп калуу, адистешүү. **~i
kırılsın!** колу сынсын! **~ kitabı**
кол/колдон түшпөгөн китеп. **~ini
kolunu bağlamak** колу-бутун
байлоо, эч нерсе жасай албас
абалга келүү. **~i kolu bağlı kalmak**
колу-буту байланып калуу,
каалаганын жасай албоо. **~ini
kolunu sallıya sallıya gelmek** 1)куру
кол келүү. 2)барган ишинен
натыйжа чыгара албай кайтуу.
~ini kolunu sallıya sallıya gezmek
ээн-эркин, эч кимден коркпой
аралай чаап жүрүү (*мис. бир
кылмышкер*). **~ kiri** колдун кири.
para ~ kiridir мак. акча колдун
кири. **~ koymak** 1)(*бир ишти*) аш-
керелөө, текшерүүгө алуу. 2)(*бир
ишкана, мекемени*) өз көзөмөлү
алдына алуу. **~iyle koymuş gibi
bulmak** өз колу менен койгондой
таап чыгуу. **~i koynunda** 1)бош,
иши жок. 2)тагдырына ыраазы, эч
кимге пайдасы жок. **~i koynunda
kalmak** аргасыз калуу. **~inin körü!**
орой 1)атасынын көрү! болду! бас
жаагыңды! 2) түшүнүксүз, маани-

сиз, ишке жарабас. **~i kulağında**
болор алдында, мына мына деп
турат. **bayramın eli kulağındadır**
майрамга аз калды. **~inden kurtul-
mak** колунан чыга качуу/кутулуп
кетүү. **~i maşalı oroy** жүзү жок,
шерменде, бетпак (*аял тууралуу*).
~leri nasır bağlamak колдору
жооруу. **~den ne gelir?** колдон
эмне келет? **~ini oğuşturmak** колун
ушалоо. **~i olmak** (*бир иште*)
тиешеси болуу. **~inde olmak** (*бир
иш*) колунда болуу. **~ini oynatmak**
акча чачуу/аябоо. **~ öpmek** (*ур-
маттоо иретинде улуу киши-
лердин*) колун өбүү. **~ öpenin çok
olsun!** *алкыш* кол өпкөнүн көп
болсун! **~i para görmek** колуна
акча тие баштоо. **~ pence divan
durmak** колун бооруна алып/
таазим кылып туруу. **~ini saçak,
saçlarını süpürge etmek** оту менен
кирип, күлү менен чыгуу. **~ine
sağlık!** колуңа береке! (*тамак
үчүн билдирген ыраазычылык*). **~
sallamak** кол булгоо. **~ini sallasa
ellisi, başını sallasa tellisi** ооз.
каршы жыныстагылардын башын
оңой айландырган (*бирөө*). **~ sa-
natları** кол өнөрчүлүк. **~ine sarıl-
mak** 1)этегине жыгылуу, жалы-
нып-жалбаруу. 2) кошомат жасоо,
жалпактоо. **~ini sıcak sudan soğuk
suya sokmamak** ак колдук кылуу.
~i sıkı колу катуу, сараң. **~ sıkmak**
кол кысышмак, учурашмак. **~i
silah tutan** колуна курал кармай
алган, аскерге жараган. **~i sopalı**
чатак, урушчаак, кызыл камчы.
~ine su dökmek жагалдануу,
кошомат кылуу. **~ine su dökemez**
(*биринин жанында*) шоона эшпес.
~ sürmek 1)кол тийгизүү. 2)колго
алуу, изилдөө (*бир маселени/те-
маны*). **~i şakağında** сарсанаа
ичинде, ичи түпөйүл. **~ şakası** кол

менен кармалап тийишүү. ~ **ta-zelemek** кызматчы алмаштыруу. ~ **topu** кол топ, хандбол. ~ **tutmak** колду кармоо, көпкө убара кылуу. ~ **de tutmak** 1) колунда кармап туруу. 2) (*бир мүлктү*) сатпай күтүп туруу. ~ **inden tutmak** жардам берүү, бутуна тургузуу. ~ **le tutulacak tarafı kalmamak** 1) соо жери калбоо. 2) ишенимден ажыроо. ~ **le tutulur, gözle görülür** көзгө көрүнүп турган, анык, талашсыз. ~ **ine tutuşturmak** колуна кармата салуу. ~ **i uz** колу уста. ~ **uzatmak** 1) кол узатуу. 2) жардам берүүгө аракеттенүү. ~ **i uzun** колу узун. ~ **üstünde gezmek** атак-даңктуу болуу, алаканга салынуу. ~ **üstünde tutmak** алаканга салуу, урмат-сый көргөзүү. ~ **i varmamak/gitmek** колу барбоо. ~ **vermek** 1) жардам берүү, кол сунуу. 2) *эск.* секталарда бир мүршиддин муриттерине жол көргөзүүгө уруксат бериши. ~ **e vermek** (*бир кылмышкерди*) колго салып берүү. ~ **vurmamak** (*бир ишке*) кол тийгизбөө, жолобоо. ~ **lerim yanıma gelsin** карганыш өлүп кетейин. ~ **i yatkın** колу жөндүү. ~ **yatkınlığı** кол жөндөмү, колдун жатыгышы. ~ **i yatmak** колу көнүү. ~ **yazısı** кол жазуу. ~ **yazması** 1) кол жазма. 2) колдо жазылган китеп. ~ **yıkamak** кол жуу, ажыроо. ~ **yordamıyla** кол менен сыйпалап. ~ **ler yukarı!** колунду көтөр!

el II 1. эл, калк. 2. чоочун, бөтөн, башка. 3. журт, өлкө. 4. уруу, тукум. ~ **in ağzı torba değil ki büzesin** элдин оозун ким тыят. ~ **âlem** эл-журт, элдин баары. ~ **beğenmezse yer beğensin** элге жакпаса, жерге жаксын. ~ **gün** башкалар, эл-журт. ~ **le gelen düğün bayram** эл менен көргөн майрам. ~ **e güne karşı** эл-

журттун алдында. ~ **e güne rezil olmak** элге-журтка шерменде болуу. ~ **kapısı** бирөөнүн эшигинде. ~ **kapısına düşmek** элдин/бирөөнүн эшигинде жүрүү, көз каранды абалда болуу. ~ **kazanıyla aş kaynatmak** башкалардын жасагандары үстүнө иш куруу. ~ **kızı** 1) келин. 2) колукту. 3) аял, жубай. ~ **oğlu** 1) эл, башкалар. 2) күйөө. ~ **den vefa, zehirden şifa** башкалардан опаа, уудан шыпаа (*келбес*).

elâ 1. сары-күрөң (*түс*). 2. сары-күрөң түстөгү/кой көз.

elan 1) азыр, ушу тапта/ кезде/учурда. 2) дагы эле, эмдигиче.

elâstik, elâstikî жумуру, эластик, ийилчээк.

elbet, elbette албетте.

elbise 1. кийим. 2. аял көйнөгү. ~ **dolabi** кийим шкафы. **bayram ~si** майрамдык кийим. **takım** ~ костюм.

elçi 1. *дипл.* элчи. 2. даанышман. 3. пайгамбар, расул. ~ **ye zeval olmaz** мак. элчиге собол жок.

elçilik,-ği 1. элчилик (*элчинин кызматы жана жоопкерчилиги*). 2. элчилик (*мекеме, имарат*). ~ **etmek/yapmak** 1) элчи/ортомчу кызматын аткаруу. 2) арачы болуу, элдештирүү, жараштыруу, ишти жолго коюу.

eldiven мээлей, кол кап. **korunma ~leri** коруучу мээлейлер.

elebaşı, -уу 1. башчы, лидер, колбашчы. 2. атаман (*балдар ойнунда*).

eleji *ад.* элегия.

elek,-ği элек. ~ **ini boğazına geçirmek** таш жалак/куру жалак калуу. ~ ~ **aramak** аңтарып-теңтерип кароо. ~ **ten geçirmek** электен өткөрүү.

elekçi 1. элекчи (*элек саткан же жасаган киши*). 2. *арго* цыган.

elektrik,-ği 1. электр, электр энергиясы. 2. электр жарыгы. 3. физиканын

- бир тармагы. 4.электр менен иштеген (*куралдар, жабдыктар*). ~ **fırını** электр меш. ~ **süpürgesi** электр шыпыргы. ~ **düğmesi** электр түймөсү.
- elektrikçi** электрчи, электротехник, монтёр.
- elektriklendirme** электрлештирме.
- elektrlendirmek** 1.электрлештирүү. 2. *өтм.* абалды курчутуш/кызытыш. 3.*өтм.* бирөөнүн таасирине кабылыш.
- elektrlenmek** 1. электрленүү. 2.*өтм.* ачуусу/жини келүү, кыжыры кайноо. 3. таасирленүү, ышкысы козголуу.
- elektrikli** 1. электр энергиясы болгон, электр менен иштеген. 2. курчуган, араздашкан (*ортом*).
- elektro** ооз. электрокардиограмма. ~ **çektirmek** электрокардиограмма тарттыруу.
- elektrokardiogram** электрокардиограмма.
- elektron** электрон.
- elektronik** 1. электроника. 2. *физ.* электрондук. ~ **mikroskop** электрондук микроскоп. ~ **müzik** электрондук музыка.
- elektroşok,-ku** электрошок (*терапиясы*).
- elektrot,-du** *физ.* электрод, булак.
- elem** кайгы, капа, дарт.
- eleman** 1. элемент, бөлүкчө. 2. кызматкер, кадр, иштегендер, персонал. ~ **almak** кызматкер алуу. ~ **yetiştirmek** кадр өстүрүү.
- elemanter** элементардык. ~ **geometri** элементардык геометрия.
- eleme** 1. сынама, тандама. 2. элеме, электен өткөрмө.
- elemek** 1. элеш, электен өткөрүш. 2. сынаш, көздөн өткөрүш. 3. *өтм.* тазалоо (*мекемеде, партияда*). 4. түрүү, түйдөктөө (*мис. жүндү*). 5. *спорт* элеме, тандама ~ **maçları** элеме матчтары (*мис. чемпионат үчүн*).
- element,-ti** элемент.
- Elen** эллин, грек.
- Elencil** эленисттик.
- elengi** (*жүн*) тарак.
- Elenika** азыркы грек тили. ~ **sını bilmek** (*бир иштин*) сырын билүү.
- elerki,-ni** демократия, эл эрки.
- eleştirel** сынчыл, сын мүнөзүндөгү.
- eleştiri** сын. ~ **yazısı** сын макала.
- eleştirici** 1.сынчы. 2.сынчыл, сыңдоо маанисинде, сынга алган.
- eleştiricilik** сынчылык (*иши жана кесиби*).
- eleştirmek** сыңдоо.
- eleştirmen** сынчы, рецензент.
- elevatör** элеватор.
- elf** миң. ~ **i evvel** хижрадан кийинки 1-миң жылдык.
- elfatiha** 1.*Курандын Фатиха сүрөсүнүн башталышын билдирген сөз.* 2. *арго* бүттү, аяктады. **çalışmamıza yarım saat sonra** ~ ишибиз жарым сааттан кийин бүтөт.
- elgin** тентиген, селсаяк, бөтөн жерде жүргөн (*киши*).
- elhamdülillâh** Алхамдулла, Аллаага шүгүр.
- elhâsıl** кыскача/жыйынтыктап/бир сөз менен айтканда, натыйжада, акыр аягында, соңунда.
- elif** алиф (*араб алфавитинин 1-тамгасы*). ~ **i ~ine** так/кудум өзүндөй, сөзмө-сөз, турганы-тургандай. ~ **gibi** түптүз, шыңга, кылычтай. ~ **i görse direk sanır** сабатсыз, караңгы, түркөй.
- elifba, elifbe** 1.алфавит. 2.алиппе.
- elik dual.** элик.
- eliksir** эликсир.
- elim** жүрөк титиреткен, аянычтуу. ~ **bir haber** жүрөк титиреткен кабар.
- elips** эллипс.
- elipsoit** эллипсоид.
- eliptik мат.** эллипстик.

elit элита, мыкты, тандалган.

ellemek кармалоо, кол тийгизүү. **elle-me!** кол тийгизбе! тийбе!

elleşmek 1. кол тийгизишмек. 2. кармалашып тамашалашуу. 3. кол алышып баа бычышуу. 4. *өтм.* (*бирөөгө*) ыза кыла турган сөз сүйлөө. 5. кол күрөштүрүү. 6. кол кысышуу. 7. колдошуп иштөө. 6. ооз. өз ара жардамдашуу.

elli I элүү. ~ **dirhem otuz** ылжыган мас.

elli II элдүү, журттуу.

ellilik 1. элүү даанадан турган. ~ **defter** элүү барактуу дептер. 2. элүү жаштардагы. 3. элүү лира.

ellinci элүүнчү.

ellişer элүүдөн. ~ ~ элүү- элүүдөн.

elma 1. *бот.* алма дарагы (*Pirus malus*).

2. алма (*мөмөсү*). ~ **gibi** алмадай (*бет*). ~ **şarabı** алма шарабы. ~ **nın yarı** **bu, yarı** **o** коёндой окшош.

elmacık, -ğı бет чүкөсү. ~ **kemiği** бет сөөгү.

elmalık 1. алма бак. 2. мөмө-жемиштер үчүн (*текчелер, идиштер*).

elmas 1. алмаз, бриллиант. 2. алмаз (*айнек кескич*). 3. алмаз таштар менен кооздолгон. ~ **küpe** алмаз иймек. ~ **gibi** өтө баалуу, өтө кымбат.

elmastıraş 1. айнек кескич, алмаз. 2. алмаз сымал айнек.

eloğlu 1. чоочун, чет элдик. 2. күйөө, күйөө бала.

elti абысын.

elvan 1. түстөр, боёктор. 2. түркүнтүстүү, миң түркүн.

elveda кайыр кош! аман бол! (*түбөлүк коштошуу учурунда айтылат*).

elverişli ылайык, ыңгайлуу, туура, оңтойлуу. ~ **bir iş** ыңгайлуу бир иш. **okul için** ~ **bina** мектепке ылайык имарат.

elverişsiz ылайыксыз, ыңгайсыз, оңтойсуз, терс, жагымсыз.

elvermek 1. жетишерлик болуу, жетүү. **bu kadarı bana elverir** ушунчасы

мага жетет. 2. ыңгайлуу/ылайыктуу болуу. **elverir ki ...** жетет/болот. **elverir ki bir gün bana “gel” desin** мага бир күн «кел» десе болду.

elyaf жип, була, кыл.

elzem сөзсүз керек, зарыл.

em ооз. эм, дары. ~ **e yaramak** ишке жарамак.

emanet 1. аманат. 2. аманат жай (*вокзалдарда, станцияларда ж. б.*). 3. *эск.* айрым мамлекеттик ишканаларга берилген ат. 4. жан. ~ **bırakmak/vermek** аманат калтыруу. ~ **etmek** аманат кылуу.

emanetçi аманат жай (*акы төлөнүп буюмдар сакталган жер*).

emaneten аманат катары.

emare белги, ышаарат, касиет, из.

emay эмаль.

emaye 1. эмаль (*боёк, сыр*). 2. эмалданган (*буюм*). ~ **etmek** эмалдоо.

embriolog -gu эмбриолог.

embrioloji эмбриология.

embriyon эмбрион, түйүлдүк. ~ **devresinde** түйүлдүк стадиясында.

emcek, emcik *диал.* эмчек.

emek, -ği 1. эмгек, иш. 2. күч, убаракерчилик, мээнет. **çocuk ~le büyü**р бала мээнет менен чоңоёт. ~ **çekmek** эмгек сиңирүү. ~ **harcamak** эмгек зарп кылуу. ~ **i geçmek** эмгеги сиңмек.

emekçi эмгекчи, жумушчу.

emekleme эмгектеме (*бала*). ~ **çağı** эмгектеп жүргөн кези.

emeklemek 1. эмгектөө. 2. *өтм.* (*бир ишке жаңы баштаган кезде*) тажырыйбасыздык/эби жоктук кылуу.

emekli ардагер. ~ **ye ayrılma**к ардагерликке чыгуу. ~ **aylığı** ардагердин айлыгы. ~ **olmak** ардагер болуу.

emeklilik-ği ардагерлик.

emektar 1. эмгекчил, ишин мыкты билген, адис. ~ **hizmetçi** өз ишин мыкты билген кызматчы. 2. эмгеги

синген, ардагер. 3. *өтм.* көп колдонулган, эски. ~ **bir araba** көп колдонулган/шалдыраган араба.

emel 1.эңсөө, каалоо. 2.максат, мүдөө.

emici эмүүчү. ~ **killar бот.** эмүүчү тамырлар (*өсүмдүктөрдүн азыктануусун камсыз кылат*).

emin 1.ишенимдүү, күмөнсүз. **orasi ~ yerdir, eşyalarınız kaybolmaz** ал ишеничтүү жер, буюмдарыңыз жоголбойт. 2. *тар.* Османлы Мамлекетинде айрым жооптуу кызматкерлерге берилген ат. **ambar ~i** кампа башчысы, кампачы. 3.коопсуз, коркунучсуз. **dağlar hiçbir zaman ~ değildir** тоолор эч качан коркунучсуз болбойт. ~ **olmak** ишенүү, шек/кам санабоо.

emir I, -mri 1.буйрук, эмир, команда, тапшырма. 2.жардык. **atama ~i** дайындама жардыгы. ~ **almak (-dan)** буйрук алмак. ~ **eri аск.** чабарман. ~ **etmek** буйрук берүү. ~ **kipi грам.** буйрук ыңгай. ~ **kulu** буйрук кулу, буйрук алдындагы киши. ~ **subay** адъютант. ~ **vermek** буйрук берүү. ~ **ine vermek** 1) дайындоо. 2) кызматына берүү.

emir II эмир, мамлекет/уруу/шаар башчысы (*айрым мусулман өлкөлөрүндө*).

emirlik,-ği 1.эмирлик (*кызмат жана жоопкерчилик*). 2.эмирлик, эмират (*эмир тарабынан башкарылган өлкө, аймак*).

emirname жардык, жазылуу буйрук.

emisyon фин. эмиссия, чыгартма. **aksyon ~u** акция чыгартма.

emlâk,-kî (mülk'түн көпт. т.) ташылбас мүлктөрдүн (*үй, жер, дүкөн ж. б.*) жалпы аты. ~ **vergisi** ташылбас мүлк салыгы.

emlâkçi ташылбас мүлк алып-саткан/киреге берген агент.

emlâkçilik,-ği ташылбас мүлк алып-сатма иши.

emme 1.эмме. 2.сормо. ~ **basma tulumba** сормо насос.

emmeç,-ci физ. эмгич, аспиратор.

emmek,-er 1.эмүү. **meme** ~ эмчек эмүү. 2. сиңирүү, соруу, тартып алуу. **toprak suyu emdi** топурак сууну соруп алды. 3. *арго (бир нерседен)* узун убакыт пайдалануу. **emdiği sütü burnundan getirmek** (*бир жакишылыкты*) мурдунан сыгып алуу.

emmi диал. 1.атасынын бир тууганы, аба. 2. абаке (*кайрылуу*).

emniyet,-ti 1.коопсуздук. **can ~ i** жан коопсуздугу. ~ **hizmeti** коопсуздук кызматы. 2.ишеним. ~ **getirmek** ишеним берүү. ~ **ini kazanmak** ишенимине ээ болуу. 3. улуттук коопсуздук органы. ~ **müdürü** коопсуздук комитетинин башчысы. **E~ Müdürlüğü** Мамлекеттик Коопсуздук Комитети. 4. бир жабдыктын коопсуздугунун алдын алган тетик, коруучу. ~ **altına almak** коопсуздук алдына алуу. ~ **amiri** полиция шефи. ~ **etmek (бирөөгө)** ишенүү, бел байлоо, таянуу. ~ **кемери** коопсуздук кемери. ~ **vermek** ишеним берүү.

emniyetli ишеничтүү, коопсуз, коркунучсуз.

emoroit,-ti мед. геморрой.

emperyalist,-ti 1.империалист. 2.империалисттик. ~ **harbi** империалисттик согуш. ~ **devletler** империалисттик мамлекеттер.

emperyalizm империализм.

empoze : ~ **etmek** күч менен кабыл алдыруу (*мис. бир идеяны*).

empresyonist,-ti импрессионист.

empresyonizm импрессионизм.

emprezaryo импрессарио.

emprime 1.кездеме боёо процесси/ыкмасы. 2.бул ыкма менен боёлгон жибек кездеме.

empülsif импульсив.

emretmek буюруу, буйрук/эмир берүү.
emredersiniz буюруңуз.

emrihak,-kkı Кудайдын буйругу (өлүм-дө жооткотуу үчүн айтылат).

emrivaki,-i болору болгон иш. ~ **yapmak** болду бүттү деп салыш.

emsal,-li 1. түгөй, окшош, теңдеш, жолдош, теңтуш. ~ **i bulunmaz güzellik** теңдеш жок сулуулук. ~ **i arasında** жолдоштору/теңтуштары арасында. ~ **ler** мартабасы/даражасы бирдей кишилер. 2. мисал, өрнөк. ~ **i yok** өрнөгү/окшошу жок, дүйнөдө жалгыз. 3. эск., мат. даража көрсөткүч, коэффициент. ~ **göstermek** мисал катары көргөзүү.

emsalsız 1. теңдешсиз, дүйнөдө жападан жалгыз, бирден бир. 2. мыкты, ажайып, укмуш.

emülsiyon эмульсия.

emzik,-ği 1. упчу. 2. упчу тагылган шие. 3. (чайнек, чөөгүндүн) чоргосу. 4. диал. мүштөк (тамекинин). ~ **borusu** мешке тагылган чыканактуу керней.

emzikli 1. эмчектеги. ~ **çocuk** эмчектеги бала. 2. упчу эмген. 3. чорголуу (чайнек, чөөгүн, самоор). 4. бала эмизген (аял).

emzirmek эмизүү.

en I эң (күчөткүч бөлүкчө). ~ **aşağı/az/azından** эң аз, эң аз дегенде, эч болбогондо. ~ **baştan** эң башынан, башынан баштап. ~ **büyük** эң чоң. ~ **çok** эң көп. ~ **düşük** эң төмөнкү. ~ **kısa** эң кыска. ~ **önce/evvel** баарыдан мурун, адегенде. ~ **sonra** аягында/соңунда. ~ **yüksek** эң жогорку, максимум.

en II эн, кеңдик. ~ **ine boyuna** 1) узунтуурасынан. 2) бойлуу, келбеттүү, албеттүү. 3) ар тараптан, тереңден. ~ **inde sonunda** акыр-аягында, эмне болсо/кантсе да.

en III эн, тамга, белги.

en'am Курандын айрым бөлүктөрүнөн

куралып «Энам» деп башталган жыйнак.

enayi энөө, чалагайым. ~ **dümbeleşti** арга барып турган келесоо, аңкоо.

enayilik энөөлүк, чалагайымдык, аңкоолук.

encek, encik,-ği (сүт эмүүчүлөрдүн жаңы туулган баласы) күчүк, мыймый ж.б.

encümen комиссия, комитет, коллегия. **Encümeni Daniş** ооз. академия. **Büyük Millet Meclisi Maliye E-i** Улуттук Улуу Межлистин Финансы Комиссиясы.

endam тулку, дене, бой, турпат. ~ **aynası** бой күзгүсү.

endamlı бой-келбеттүү, албеттүү, келишимдүү, шыңга.

endaze эск. 1. 1,65 см. узундугундагы өлчөм. 2. өтм. өлчөм, ченем.

endeks индекс. **fiyat ~i** баа индекси. **geçinme ~i** жашам индекси.

ender 1. сейрек, аз жолуккан/ кездешкен/көрүнгөн. 2. анда-санда, кээде.

endişe санаа, сарсанаа, күмөн, кам. ~ **etmek** сарсанаа болуу, кам саноо.

endişeli санаалуу, көңүл түйшөлткөн.

Endonezya 1. Индонезия. 2. Индонезияга тиешелүү/байланыштуу.

Endonezyalı индонезиялык.

endükasyon физ. индукция. ~ **cereyanı** индукциялык ток.

endüstri индустрия, өнөр жай.

endüstrileşme индустриялашма.

endüstrileştirme индустриялаштырма.

endüstriyel индустриалдык.

enek,-ği бычмал, бычылган (мал, киши).

eneme бычма иши.

enemek бычуу, кысырлаштыруу.

enerji энергия, күч.

enerjik 1. энергиялык. 2. күчтүү, аракеттүү, жандуу.

enfarktüs мед. инфаркт. **kalp ~ü** жүрөк инфаркты.

enfeksiyon инфекция.

enfes 1.сонун, керемет, таттуу. 2.таты-накай, назик.
enfiye мурунга жытталган тамеки. ~ **çekmek/kullanmak** тамеки чегүү.
enflasyon экон. инфляция.
enflüanza мед. инфлуэнца.
enformasyon информация.
enfraruj инфракызыл.
enfrastrüktür инфраструктура, базис.
engebe геогр. 1.ой-чуңкур (*бир жердин*). 2.тоскоолдук.
engebeli ой-чуңкурлуу, түз эмес (*жер*).
engel 1.тоскоол, бөгөт, кедерги, жолтоо, кыйынчылык. 2.тосмо, баррикада, барьер. 3.спорт тоскоол (*жарышта, ат спортунда ж.б.*) ~ **çıkarmak** тоскоол/кедерги болуу. ~ **olmak** к. ~ **çıkarmak**.
engellemek 1.тоскоол/бөгөт/кедерги/жолтоо болуу, кыйынчылык жаратуу, бут тосуу, кыйындатуу. 2.тосуу, тосмо коюу, калкалоо. 3.спорт (*күрөштө*) бут басуу же чалма чалуу.
engelli 1.тоскоолу/тосмосу болгон. ~ **koşu** тоскоолдуу жарыш. 2.тосмо коюлган, корулган, калкаланган.
engerek,-ği бот. кадимки гайдука (*Vipera aspis*).
engin I 1.ачык, жайык, кеңири, учу-кыйырсыз. ~ **bilgi** эрудиция, кеңири маалыматтуулук. 2.ачык/мелмилдеген деңиз/деңиз мейкиндиги. ~ **e açılmak** ачык деңизге чыгуу. ~ **hüzün** терең кайгы, кусалык, муң. ~ **lere dalmak** кыялга чөмүлүү.
engin II 1.баасы/баркы төмөн. ~ **mal** арзан товар. 2.жапыз, пас (*жер*).
enginar бот. тикендүү артишок (*Супра scolymus*).
enginlik,-ği мейкиндик, мелмилдеген түздүк.
engizisyon инквизация (*орто кылымдагы католиктерде диний сот*).
enik,-ği ит, мышык сыяктуу көп эмчек-

түү айбандардын баласы.
enikonu жакшы эле, аябай, түзүк.
enişte жезде.
enjekasyon иннекция, ийне саюу.
enjektör мед. шприц.
enkaz 1.уранды, чалдыбар. 2.калдык, сынык. **gemi** ~ **ı** кеменин калдыктары.
enlem астр., геогр. кеңдик. **kuzey** ~ **i** түндүк кеңдик.
enli эндүү, кең, жазы. ~ **kumaş** эндүү кездеме. ~ **yaprak** жазы жалбырак.
ense 1.желке. ~ **kökü** желкенин уюлу. 2.арго арка. ~ **sinde** аркасында. ~ **sine binmek** өтм. мойнуна минип алуу, баш ийдирип алуу. ~ **sinde boza pişirmek** өлөрчө иштетүү, жанын тындырбоо. ~ **si kalın** мойну жоон, күчтүү, кубаттуу. ~ **sine yapışmak** жакасына жабышуу. ~ **yapmak** арго өз жанын багуу.
enselemek желкелөө, кармап коё бербөө.
ensiz энсиз, тар, ичке. ~ **kumaş** энсиз кездеме.
enstantane фото. дароо чыгаруу.
enstitü институт (*жогорку билим берүүчү же илим изилдөөчү*).
enstrüktör инструктор.
enstrüman муз. аспап, инструмент.
enstrümantal муз. аспаптык/инструменталдык музыка.
ensülin мед. инсулин.
entari 1.аял көйнөгү, халат. 2.(*аран өлкөлөрүндө*) эркектердин узун түз көйнөгү. 3.түнкү кийим.
entegrasyon интеграция.
entegre бүтүндөшмө, бирикме.
entel шылд. интеллектуал. ~ **takılmak** интеллектуал сыяктуу көрүнүү.
entelekt,-ti интеллект, акыл, түшүнүк.
entelektüel 1.интеллектуал, интеллигент. 2.интеллектуалдуу, акылдуу, билимдүү.
enteresan кызыктуу, кызык.
enterese : ~ **etmek** кызыгуу, алек болуу,

алектенүү.
enternasyonal интернационал.
enternasyonalizm интернационализм.
proleter ~ пролетардык интернационализм.
entipüften 1.ооз. болбогон, ишке жарабаган, түккө турбаган. ~ **bir ev** түккө турбаган бир үй. 2.бош, маанисиз, келжирек (сөз).
entrika интрига, чагым, бүлгүн, бузукулук, бүлүк. ~ **çevirmek** интрига жасоо.
entrikacı интриган, чагымчы, бүлгүнчү, бузуку.
entülsyon интуиция, ичкүдү.
enüstünlük,-ğu грам. күчөткүч даража.
envanter инвентарь, каттам. ~ **yapmak** инвентарь/ каттам жасоо.
enzim биол. фермент.
epey 1.далай, кыйла, аябагандай. 2.жакшы. ~ **parası bar** бир далай/кыйла акчасы бар. ~ **oldu** бир далай болду.
epeyce көп эле, жетеринче, аябай эле көп. **uyandıgımda güneş ~ yükselmiş** ойгонгонумда күн аябай эле көтөрүлүп калыптыр.
epik 1.эпик, эпикалык. 2.эпос, эпоско байланыштуу.
epriemek ооз. 1.ээрүү. 2.бузулуу, ачыпкычып кетүү. 3.туруп-туруп бышып калуу (*жемиш*).
er I 1.эркек. 2.катардагы аскер, жоокер. 3.эр, баатыр. ~ **oğlu** баатыр, эр уул, азамат. 4.күйөө, эр. ~ **e gitmek/ varmak** эрге тийүү. 5.өз ишинин устаты, чебер. **o bu işin ~idir** ал бул иштин устасы. 6.киши, адам. **sözünün ~i** сөзүндө турган киши. ~ **bezi anat.** (эркектин) жумурткасы, тукум/жыныс бези. ~ **dişi** биол. 1) кыз теке, эки жыныстуу (*киши*). 2) эки жыныстуу (өсүмдүк). ~ **meydanı** эр майданы. ~ **suyu** бел суусу, сперма.
er II эрте. ~ **ekmeği** ооз. соордогу

тамак. ~ **geç** эртедир кечтир, качан болсо. **bu iş ~ geç olacaktı** бул иш эртедир-кечтир болмок.
erat,-tı аск. 1.катардагы аскерлер, төмөнкү аскердик чиндегилер. 2.аскерлер.
erbap,-bı адистер, билгин кишилер, өз ишинин устаттары.
erbaş аск. майда чиндегилер (*онбашы, чавуш сыяктуу*).
erdem кайрым, ак пейилдик, ак ниеттүүлүк, ак көңүлдүк.
erdemli кайрымдуу, ак пейил, ак ниет, ак көңүл.
erden 1.аруу, кол тийбеген, намыстуу (*кыз*). 2.бүтүн, дың, табигый. ~ **ormanlar** кол тийбеген токойлор.
erek,-ği максат, мүдөө, талам. **kullanma ~i** дайындама, чектеме.
eren дин 1. өзүнөн кечип, өзүн теңирге багыштаган киши, олуя, вели. 2.ыйык (*дервиштер арасында кайрылуу формасы*). 3.көзү ачык.
ergen 1.эрезе (*жыныстык жетилүү курагы*). 2.бойдок, үйлөнбөгөн. ~ **olmak** үйлөнө турган куракка келмек.
ergenlik,-gi 1.эрезе курак. 2.(өсүмдүктөрдө) безетки.
ergimek физ. эрүү.
ergin 1.бышкан, жетилген, жетик абалга келген. ~ **yemiş** бышкан жемиш. 2.жетилген, жекече укуктарын алган (*өспүрүм*).
erginleşmek жетилүү, жекече укуктарына ээ болуу, эрезе куракка келүү.
erginlik,-gi жетилгендик, толук укуктуулук абал, эрезе курак.
erguvan бот. нуда дарагы (*Cercis siliquastrum*).
erguvanî кызыл-сары түс.
erik,-ği 1.өрүк (*дарак*) (*Grunus domestica*). 2.өрүк (*мөмөсү*).
eriklik, -ği өрүкзар.
eril грам. (*айрым тилдерде*) эркек

жыныс категориясы.

erim арым (*өлчөм*), жеткен жер. **el ~i** кол жеткен жер. **göz ~i** көз жеткен жер.

erimek 1.эрүү. **kurşun eridi** коргошун эриди. 2.азаяу, арыктоо, түгөнүү. **çocuk hastalıktan eridi** бала оорудан арыктады. **paramız eridi** акчабыз түгөндү. 3. (*кездеме*) тозуу, эскирүү. 4. *өтм.* уялгандан кымырлуу, кысылуу. 5.тароо (*шишик*).

erimez эрибес, эрибеген.

erin жыныстык эрезеге жеткен, төл берүүгө жараган.

erincek ооз. эринчээк.

erince, -ci жыргал, ырахат, бакубат.

erincekli жыргалдуу, ыракаттуу, бакубаттуу.

erinemek эринүү. **erinenin oğlu, kızı ol-mazmış** мак. эрингендин уулкызы болбойт.

erir эригич.

erişim 1.байланыш, кабар, улашым. ~ **yolları** улашым жолдору. 2.коммуникация.

erişkin жетилген, толук укуктуу.

erişmek 1.жетүү, жетишүү (*бир максатка, ойго*). 2.баруу, жетүү (*бир жерге*). 3.бышуу, жетилүү (*жашылча, жемии*). **yemişler bu yıl çabuk erişti** жемиштер быйыл бат бышты. 4. (*убакыт*) келип жетүү. **bahar erişti** жаз келип калды.

erişte 1.кол кесме. 2.ооз. деңиз балыры.

eriten хим. эриткич.

eritme эритме.

eritmek 1.эритүү. 2. *өтм.* жок кылуу, түгөтүү, каржоо. 3. *өтм.* катуу капа кылуу. 4. *өтм.* арыктатуу.

eritrosit,-ti эритроцит.

eriyik,-ği хим. эритинди.

erk,-ki 1.эрк, кудурет, бийлик, күч. 2. *өтм.* кадыр, аброй, өкүм, таасир.

erke физ. энергия. **elektrik ~si** электр энергиясы. **mekanik** ~ механика-

лык энергия.

erkek,-ği 1.эркек (*жыныс*). ~ **kedi** эркек мышык. ~ **köpek** дөбөт. 2.эркек (*жиши*). **genç ~ler** жаш эркектер, жигиттер. 3. *диал.* эр, күйөө. 4. *биол.* сперма жараткан орган. 5.кирип-чыгып турган жуп нерселердин чыгып турган бөлүгү. 6.катуу, ийилбеген (*нерсе*). ~ **demir** катуу темир. ~ **e** эркекче. **sizinle ~e konuşalım** сиз менен эркекче сүйлөшөлү. ~ **Fatma/Ayşe** эркек сыяктуу аял. ~ **gibi** эркектей. ~ **li kadınlı** аял-эркек аралаш. ~ **kardeş** ини. ~ **olmak** 1)жынысын өзгөртүп эркек болуш. 2)эркектей аракеттер жасаш.

erkekçe 1.эркекче, эркек катары. 2. *өтм.* кайраттуулук/чечкиндүүлүк/жүрөктүүлүк менен.

erkekleşmek 1.эркек/жигит болуу, жетилүү (*эркек бала*). 2.эркектешүү, эркек сыяктуу аракеттер жасоо (*аял*).

erkeklik,-ği 1.эркектик, жигиттик. 2.эркек жынысындан болуш, эркектик (*жыныстык*) даремет/ күч. ~ **inin kesilmesi** эркектик дареметин жоготуу, импотенция. ~ **kudreti** эркектик кудурети. 3.эркектик дымак/намыс. 4.үй ээси жоопкерчилиги. 5. *анат.* эркек жумурткалыгы. ~ **organı** пенис. ~ **ölgü mü?** эркек жокпу араңарда? ~ **sende kalsın!** эркектик сенде калсын! эркектик кылып кой!

erkeksi эркек сымал (*аял*).

erkeksiz 1.күйөөсү жок, жалгыз бой (*аял*). 2.колдоосуз, жардамсыз, жалгыз.

erken эрте. ~ **bunama** шизофрения.

erkence таң атпай, эртелеп, саардан.

erkenci эрте турган, эрте ишке киришкен.

erkenden таң эртеңден, саардан, таң атпай.

erkin эркин.

erkinlik эркиндик.

erkli эрктүү, кадырлуу, сөзү өтүмдүү, абройлуу.

erksizlik баш-аламандык, анархия.

ermek 1. жетүү. **muradına** ~ муратына жетүү. 2. жетүү, кол тийгизүү. **eli tavana** ~ колу шыпка жетүү. 3. (өсүмдүктөрдүн) бышып жетилиши. **ekinler erdi** эгиндер бышты. 4. (өзүн теңирге багыштаган кишилер үчүн) адамдан жогорку ыйыктык сапатка жетиш. **akıl ermemek** акыл/баш жетпөө. **saadete** ~ бакытка жетүү. **sona** ~ бүтүү, аяктоо. **elim ermez, gücüm yetmez** колуман келбейт, күчүм жетпейт. **erdigine erer, ermedigine taş atar** жеткенине жетет, жетпегенине таш ыргытат (*чаарбаш/ чатак киши жөнүндө*).

Ermeni 1. армян. 2. армяндарга мүнөздүү.

Ermenice армян тили, армянча.

Ermenistan Армения.

ermiş 1. *дин* ыйык, өзгөчө кудуретке ээ. 2. жетилген, эрезе курагына келген, бойго жеткен. ~ **yetişmiş bir kız** бойго жеткен кыз.

eroін героин.

eroінman героин колдонгон, наркоман.

eros 1. *психол.* ашкере жыныстык умтулуштан туулган рухий бузуктук. 2. (*грек мифологиясында*) Эрос (*сүйүү кудайы*).

erotik 1. эротика. 2. эротикалык, жыныстык сезимдерди алдыңкы планга койгон.

erotizm эротизм.

erozyon эрозия.

ersemek эрсирөө.

erte эрте(си). **pazartesi** базардын эртеси, дүйшөмбү. **bayram ~si** майрамдын эртеси.

ertelemek кийинкиге калтыруу, кечендетүү.

ertesi 1. эртеси. ~ **gün** эртеси күнү. 2. кийин. **savaş** ~ согуштан кийин.

ervah *эск.* арбактар. ~ **ına yuf olsun!** каргыш тийсин! арбак урсун!

erzak,-kı (**rizk'tin көп. т.**) азык, күл азык.

es *муз.* нотада тыныгуу жана анын белгилениши. ~ **geçmek** көңүл бурбоо, маани бербөө.

esans 1. эфир майы. 2. духи. 3. эссенция.

esaret,-ti 1. туткун, кулчулук, эрксиздик. 2. моюнтурук.

esas 1. негиз, базис, түп. 2. (*бир иштин, сөздүн*) чыны, акыйкаты, эрежеси. **kullanma ~ları** колдонуш эрежеси. 3. негизги, башкы, чыныгы. ~ **düşünce** башкы ой/максат. ~ **görev** негизги милдет. ~ **bağlamak** белгилүү жоболорго таянуу. ~ **duruş/vaziyet** *аск.* түз туруш. ~ **olarak/itibariyle** негизинен, чынында. ~ **olmamak** негизсиз, жалган.

esasen 1. негизинен, түбүндө, принцибинде. 2. башынан, түбүнөн. **bu işin bu sonuca varacağını esasen biliyordum** бул иштин ушундай бүтөрүн негизинен билчүмүн. 3. чынында, ансыз деле. 4. баары бир, эмне болсо да, канткенде да.

esaslanmak негизделүү.

esash 1. түп-тамырынан, кеңири, терең, таасирдүү, мыкты, ар тараптуу. ~ **bir araştırma** терең изилдөө. 2. негиздүү, далилдүү, орундуу, туура. ~ **konuşma** орундуу сөз.

esef аёо, боор ооруу, кайгы-капаны тең бөлүшүү. ~ **le** аёо менен, кайгыруу менен. ~ **etmek** аёо, боор ооруу, кошо кайгыруу.

esen эсен, соо, саламат. **şen ve ~ kalınız!** эсен-аман (*жакиы*) калгыла! (*коштошкондо айтылат*).

esenleşmek саламдашуу, учурашуу.

esenlik,-ği эсендик, амандык, саламаттык.

eser 1. чыгарма, эмгек, илимий иш, эс-

телик. **askerî ~ler** аскерий чыгармалар. **Yeni Türkiye Atatürk'ün ~i** Жаңы Түркия Ататүрктүн эстелиги. 2.из, белги, жышаан, натыйжа. **buralarda sudan ~ yok** бул жерлерде суунун изи да жок. **şans ~i** таалайыма/бактыма жараша.

esin 1.таң жели. 2.шыбаа, шер, таасир, илхам, дем.

esinlemek дем/илхам/таасир берүү, шердентүү.

esinlenmek шыбаа болуш, шердениш, таасир/илхам алыш.

esinti сыдырым жел, (деңиз, көл) шарпынтысы.

esintili сыдырым жел жүргөн.

esir I 1.туткун, күнкор. 2.кул. 3. (бир ишке, бир пикирге) сокур ишенген, курулай берилген, туткуну болгон. ~ **almak** туткунга алуу. ~ **düşmek** туткунга түшүү. ~ **etmek** туткун кылуу. ~ **olmak** туткун болуу. ~ **i olmak** (бир нерсенин) туткуну болуу, байлануу.

esir II эфир.

esirgemek 1.коруу, сактоо, кароосу алдына алуу. **Allah esirgesin!** Кудай сактасын!. 2.аёо, сараңдык кылуу, ыраа көрбөө. **bunu benden esirgeme** муну менден аяба. 3.туура/сарамжалдуу пайдалануу, үнөмдөө. **vatani yurdu için canını esirgemez** ата журту үчүн жанын аябайт.

esirgeyici колдоочу, коруучу, сактоочу. **Tanrı kullarının ~sidir** Теңир кулдарынын колдоочусу.

esirlik,-ği 1.туткундук. 2.кулдук. 3.өтм. күнкорлук, көз карандылык.

esirmek 1.эсирүү, мас болуу, өзүн жоготуу, делирүү, акылынан айнуу. 2.каардануу, кыжыры кайноо, заарын чачуу.

eski 1.эски, байыркы. ~ **yapı** эски түзүлүш. ~ **adetler** эски адаттар. 2.эскирген, колдонуудан чыккан. ~ **palto** эски пальто. 3.мурунку,

азыркыдан мурунку. **bankanın ~ müdürü** банканын мурунку директору. 4.эмгеги/кадыры сиңген, көп жыл иштеген/ колдонулган. ~ **öğretmen** эмгеги сиңген мугалим. ~ **dost** эски дос. ~ **ağıza yeni taam** эски оозго жаңы даам (ошол жылы жаңыдан ооз тийилип аткан даам үчүн айтылат). **E~ Çağ** байыркы заман (жазуу эсебине чейинки). ~ **çamlar bardak oldu** көп убакыт өттү, заман өзгөрдү. ~ **defterleri karıştırmak/ yoklamak** эскини козгоо. ~ **eserler** антика. ~ **si gibi** эскисиндей/ мурункудай. ~ **göz ağrısı** эски сүйгөнү. ~ **hamam, ~ tas** эч өзгөрүү жок, мурун кандай болсо так ошондой. ~ **hayratı da berbat etmek** артык кылам деп тыртык кылмак. ~ **kafalı** эски түшүнүктө. ~ **köye yeni adet** эски кыштакка жаңы салт (элге жат жаңылыктарды киргизүүнү каалагандар үчүн айтылат). ~ **kurt** карт бөрү. ~ **püskü** эски-уску. ~ **toprak** сөөгү таза киши (дени сак картаң киши үчүн айтылат). ~ **tüfek** тажырыйбалуу, көптү көргөн киши. ~ **yazi 1)** байыркы жазуу. 2) Османлы түркчөсүнүн арапча жазуусу. ~ **yazi bilimi** палеография.

eskici 1.эски буюмдарды алган киши. 2.өтүкчү.

eskiden мурунтадан, илгери, өткөн заманда. ~ **beri** мурунтан бери. ~ **kalma** эскиден/ата-бабалардан калган.

eskiler 1.эски буюмдар, антиквар. 2.мурункулар.

eskimek 1.эскирүү, жыртылуу. 2.колдонуудан чыгуу (жаңы түрлөрүнө орун берүү).

Eskimo эскимос.

eskitmek эскиртмек.

eskiz эскиз.

eskrim спорт фехтование.

eslek жоош, момун, тил алчаак, илбе-ринки.

eslemek тил алуу, моюн сунуу, баш ийүү.

esma (ism'дин көпт. т.) эск. аттар, ысымдар. ~**yı hüсна/ şerife** Аллаанын аттары. ~**yı üstüne sıçratmak** балааны башына үйүү.

esmek 1.согуу, жүрүү (*шамал, жел*). 2.капысынан башка/ойго келмек (*тикир*). **aklına eseni söylüyör** оюна келгенди сүйлөйт. **bunlar size nereden esti?** булар кайдан башыңызга келди? **esen havaya göre dönmek** шамалга жараша өзгөргөн, туруксуз. **yerinde yeller esiyor** көздөн кайым болуш.

esmer кара тору, брюнет.

esna убакыт, маал, ара, саам, орто. **harp** ~ **sında** согуш маалында. **o** ~ **da** ошол маалда.

esnaf 1.кол өнөрчүлүк/майда ишкана ээлери (*жалты ат*). ~ **ustası** майда ишкана устасы. 2.майда соодагер, дүкөнчү, кызыл кулак. 3.*арго* жаман жолго түшкөн, шумпай. ~**tan bir kadın** шуркуя, сойку.

esnek,-ği 1.жумшак, ийилчээк, чоюлчаак. 2.ар кандай жоруса боло турган (*тикир, ой*).

esneklik,-ği жумшактык, ийилчээктик, чоюлчаактык.

esnemek 1.эстөө (*уйку келгенде, чарчаганда*). 2.чоюлуу, кеңейүү. 3.бүгүлүү, ийилүү.

Esperanto эсперанто. ~ **dili** эсперанто тили.

espri 1.тамаша, шакаба, куудул сөз. 2.(сөздүн, чыгарманын) мазасы, маңызы. ~ **yapmak** тамашалоо, шакаба чегүү.

esprili тамашакөй, куудул.

esrar I (sırr'дын көпт. т.) сыр, сырдуулук. ~ **perdesi** сыр пардасы. **devlet** ~**ı** мамлекет сырлары.

esrar II нашаа, банги зат. ~ **çekmek**

нашаа тартуу. ~ **tekkesi** нашаачылар уюгу.

esrarengiz сырдуу, таң каларлык, шектүү, күмөндүү.

esrarkeş нашаачы, наркоман.

esrarlı I сырдуу, таң каларлык.

esrarlı II нашаасы бар, нашаалуу.

esrik,-ği 1.мас, кызуу, алагүү. 2.жинденген, кутурган,кирген. ~ **deve** кирген буура.

esrimek 1.мас болуу, кызуу. 2.толкундануу, экстазга кирүү, өзүн жоготуу. 3.көңүлү айнуу, эси оо.

esselamünaleyküm ассаломалейкум (*мусулмандардын учурашуусу*).

estağfurullah сырд.с. 1.астапырылда (*ыраазычылык билдирген/мактаган бирөөгө сыпайыгерчилик менен берилген жооп*). 2.(өзүн өзү сындаган бирөөнү жооткотуу үчүн айтылат).

estamp,-pı эстамп.

ester хим. эфир.

estetik,-ği 1.эстетика. 2.эстетикалык. ~ **duygu** эстетикалык сезим. ~ **cerrahî** эстетикалык хирургия.

estetizm эстетизм.

estomp, -pu эстамп.

Estonya 1.Эстония. 2.Эстонияга тиешелүү/мүнөздүү.

Estonyalı эстон.

esvap,-bı эск. кийим-кече.

eş 1.жубай, түгөй, өмүрлүк жолдош.

2.жуп нерселердин сыңары. 3.жуп жашаган айбандардын ар бири.

4.окшош, түспөлдөш. 5.ооз. күндөш, орток. 6. (*оюндарда*) атаандаш. ~ **anlam** синоним. ~ **anlamlı**

бири-бирине синоним, синоними бар. ~ **biçim** 1)окшош, бирдей. 2)*геол.*, *хим.* изоморфтук. ~**i benzeri/emsali görülmemiş** теңдеши жок. ~ **cinsel** кызтеке, гомосексуал.

~ **cinsellik** кызтекелик, гомосексуализм. ~ **değer** тең, бирдей, эквиваленттүү. ~ **değer ağırlık**

бирдей/тең салмактуулук. ~ **dost** жоро-жолдош, тели-тентуш. ~ **merkezli** бир борборлуу (*бир канча шекил*). ~ **olmak** 1) орток болуу. 2) жубай/жуп болуу. 3) жарашуу, ылайык келүү. ~ **sesli** грам. омоним. ~ **zaman/** ~ **zamanlılık** синхрондуулук. ~ **zamanlı** 1) бир убакта ишке ашкан (*окуялар, кубулуштар*), синхрондуу. 2) учурдаш, заманбап (*тарыхыйдын каршысы*).

eşarp шарф.

eşek, -ği зоол. 1. эшек (*Equus asinus*). 2. арго эшек, көк, өжөр, көшөкөр. ~ **inadî** эшек көктүгү/өжөрлүгү. 3. ооз. отун жарыш үчүн колдонулган үч, төрт аяктуу такта. 4. ооз. эшек (*сокмодо, үй актап-сырдаганда колдонулган төрт буттуу такта*). ~ **arısı** зоол. жапайы аары түрү (*Vespa crabro*). ~ **başı** орой милдетин аткара албаган жетекчи. ~ **derisi gibi** 1) териси калың. 2) сезими/туюму мокок. ~ **gibi** орой, түркөй, өжөр, кежир. ~ **güdüm** координация. ~ **güdümcü** координатор. ~ **güdümlü** координациялуу. ~ **inadî** өжөрлүк, кежирлик, көктүк. ~ **kadar** орой чоңойгон, колтойгон/килтейген (*бала*). ~ **kadar oldu** орой муну биле турганчалык жашка келди. ~ **kulağı kesilmekle küheylân olmaz** дээринде жок бирөөгө эмне кылсаң да өзгөрбөйт. ~ **kuyruğu gibi ne uzar, ne kısılır** ооз. турмушунда, ишинде эч бир жылыш жок. ~ **sıpası** иттин баласы (*сөгүү/эркелетүү үчүн колдонулат*). ~ **sırtı** бешик жабуу. ~ **sudan gelinceye kadar dövmek** ооз. өлөрчө сабоо, жанчуу. ~ **şakası** одоно тамаша. ~ **e ters bindirmek** эшекке тескери мингизүү, шерменде кылуу, аби-йирин төгүү.

eşelek,-ği (*алма, алмурут сыяктуу жемиштердин*) желбеген ички бөлүгү.

eşelemek 1. (*топурак, күл, кум ж. б.*) челүү, сапыруу, удургутуу. **tavuk toprağı eşeliyor** тоок топуракты чачып атат. 2. өтм. казуу, аңтарып-теңтерүү, терең изилдөө (*мис. китептерди*). 3. өтм. тыюу, тескөө (*баланы*).

eşetmek жупташтыруу, кошмоктоо, түгөйлөштүрүү.

eşey биол. жыныс.

eşik,-ği 1. босого, астана. 2. эшиктин оозу, кире бериш. 3. өтм. эшик, ооз, башталыш, кириш. **dünya yeni bir ekonomik bunalımın ~ine geldi** дүйнө жаңы бир экономикалык кризистин оозуна келди. 4. муз. (*кылдуу аспаптарда*) кылдар бекитилген жер. 5. геогр. (*суунун*) башаты. 6. психол. бир процесстин башталыш чекити. ~ **ini aşındırmak** эшигин жыртмак. ~ **ine yüz sürmek** суранмак, жалынып-жалбармак.

eşilmek эшилмек.

eşinmek чапчуу, казуу, тоз кылуу (*айбан*).

eşit,-ti 1. тең, бирдей, окшош. ~ **açılı** тең бурчтуу. ~ **zaman** синхрондуу. **yaşça** ~ бир жашта, жашташ. 2. тең укуктуу. ~ **haklılık** тең укуктуулук.

eşitleme теңдеме.

eşitlemek теңдөө, теңдештирүү, теңөө. **sıfıra** ~ нөлгө теңөө.

eşitleşmek теңелүү, тең келүү.

eşitlik,-ği 1. теңдик, бирдейлик, барабарлык. 2. тең укуктуулук. ~ **eki** грам. теңдеме мүчө (*түркчөдө ça, çe: hence* менимче, **çocukça** балача. -su: **çocuksu** бала сымал/кыял).

eşitsiz 1. сыңар, токол, жалкы. 2. тең укуксуз.

eşitsizlik, -ği 1. жалгыздык. 2. тең укуксуздук.

eşkâl,-li (*şekil'din көпт. т.) эск. шекилдер, түрлөр, кебете-кешпирилер, кылыктар. adamın ~ini tarif etti* кишинин кебете-кешпирин сүрөттөп берди.

eşkenar *geom.* тең капталдуу.

eşkiya (*şaki'nin көпт. т.) 1.каракчылар, бандиттер, гайдуттар. 2.каракчы, бандит, гайдут.*

eşkiyalık,-ği каракчылык.

eşkin 1.жорго (*ат*). 2.жорго жүрүш. ~ **gitmek** жорголоо.

eşlemek 1.жупташтыруу, түгөйлөштүрүү. 2.кино синхрон-доштуруу.

eşleşmek 1.орток болуу, (*оюнда*) жаат болуу. 2.(*жаныбарлар үчүн*) жупташуу.

eşlik,-ği 1.*муз.* коштоо, аккомпанемент. **piyano ~inde** пианинонун коштоосунда. 2.окшоштук, бирдейлик. ~ **etmek** коштоо.

eşmek 1. (*айбандардын топурак, күл ж. б.)* казышы, сапырышы, чачышы, челиши. 2. *өтм.* казыш, үңүлүш, чечмелеш (*бир маселени*).

eşmek II 1. жорголотуп бастырмак (*атты*). 2. шашмак, ылдамдамак.

eşofman *спорт* спорт костюму.

eşref намыстуу, абийирлүү, урматтуу. ~ **saati** 1)эң орчундуу учур (*бир иштин оңолушу үчүн*). 2)иштегендердин кыйынчылыкка моюн сунуусу.

eşsiz 1.түгөйсүз, сыңар, токол. 2.теңдешсиз. ~ **bir başarı** теңдешсиз ийгилик.

eşsizlik 1.түгөйсүздүк, жалгыздык. 2.теңдешсиздик, өзгөчөлүк.

eşşoğlu: ~ **eşek** орой эшпектин баласы!

eşya 1.буюм, нерсе. ~ **vagonu** жүк вагону. 2. үй эмереги, мебель. 3.товарлар.

eşyalı эмеректүү, мебелдүү (*үй*).

et,-ti 1. эт (*дене бөлүгү*). 2. эт (*азык зат*). ~ **yemekleri** эт тамактары. 3. эт, дене. **gömleği yırtılmış, ~i görü-**

nüyor көйнөгү жыртык экен, эти көрүнүп жүрөт. 4. (*мөмөлөрдүн*) желчү бөлүгү. **bu zeytinde et denecek bir şey yok** бул зайтунда эт дегенден эчтеке жок. ~ **bağlamak** 1)эт байлоо, эттенүү. 2)карттануу (*жара*). ~ **i budu yerinde** толук, болук (*киши*). ~ **ine dolgun** эттүү, толук. ~ **ine iğne batırmış gibi sıçramak** ийне менен сайып ийгендей секирип кетүү. ~ **inden ~ koparmak/kesmek** этинен эт кесип алгандай/ катуу капа кылуу. ~ **inde kemiğinde hissetmek** этинен, сөөгүнөн өтүү, өз тажырыйбасынан билүү. ~ **i ne, budu ne?** 1)түшүнө турган жашта эмес. 2)колунан эмне келет? ~ **obur** эт менен азыктанган (*айбан*): ~ **obur dişi** (*жырткычтардын*) чоң азуу тиши. ~ **i senin, kemiği benim** эти сеники, сөөгү меники (*баланы молдого/ окууга берген ата-эненин айтканы*). ~ **suyu** кайнаткан эттин сорпосу. ~ **tahtası** эт чапкан такта. ~ **turnak olmak** ажырагыс/ысык мамиледе болуу. ~ **le turnak arasına girilmez** (*бирөөнүн*) үй-бүлө ишине кийлигишкен болбойт. ~ **tutmak** эттенүү, толуу. ~ **tutmamak** эт ала албоо.

etajer этажерка.

etamin төмөнкү сапаттагы муслин (*кездеме*).

etap,-bı 1.этап. 2.*спорт* тайм, раунд.

etçi к. **kasap**.

etçil эт жеген, этчил (*айбандар*).

etek,-ği 1.этек, өңүр (*бир кийимдин*). 2.этек (*кийимдин, жабдуулардын*). ~ **ini bükme** этегин кайруу/бүгүү. 3.этек, юбка. 4.(*тоонун, дөбөнүн ж. б.)* этеги. 5.адамдын айып жери. 6.жамгырдан калкалоо үчүн чатырга тагылган калканч. **baca ~i** мордун калканчы. 7.*анат.* жумшак таңдай. ~ **i belinde** шамдагай,

күжүрмөн, тың (аял). ~ **bezi** (жаиш баланын) жалаягы. ~ **lerini bırakmamak** этектөө, этегинен калбоо. ~ **dolusu/** ~ ~ этек этек, толтура. ~ **ine düşmek** этегине жыгылуу. ~ **i düşük** чалма этек (аял). ~ **ini göstermez** ак ниет, абийирлүү, түз (аял). ~ **kiri/pisliği** нике тышы байланыш. ~ **i kirlenmek** (аял үчүн) намысына шек кетүү. ~ **öpmek** этек өбүү, бутка жыгылуу. ~ **ine sarılmak** этегине жыгылып жалынып-жалбаруу. ~ **i savruk** чалма этек. ~ **silkemek** обочолонуу, башын ала качуу. ~ **i temiz** намыстуу (аял). ~ **leri tutuşmak** карбаластоо, алдастай түшүү. ~ **ine yarışmak** этегине жабышуу, жардам суроо. ~ **leri zil çalmak** кубанычтан буту жерге тийбөө, терисине батпай сүйүнүү.

eteklemek (бирөөнү) этектеш, этегине жармашыш, этегин өбүш, кошоматтык кылыш.

eteklik,-ği 1.этек, юбка. 2.этек үчүн кездеме. 3.этек алды.

etene анат. плацента, баланын тону.

eter хим. эфир.

eternit,-ti чатыр жапканга жарактуу асбест, цементтен жасалган материал.

Eti к. **Hitit**.

etiket,-ti 1.(товардын) этикетти. 2.этикет, жүрүш-туруш эрежеси. ~ **i bozmak** этикетти бузуу.

etiketlemek этикет жабыштырмак.

etil хим. этил.

etilen хим. этилен.

etimoloji линг. этимология.

etimolojik линг. этимологиялык.

etioloji этиология.

Etiyopya 1.Эфиопия. 2.Эфиопияга тиешелүү.

Etiyopyalı эфиопиялык.

etken 1. фактор, таасир. 2. грам. негизги ыңгай. ~ **fil** негизги этиш.

3.хим. агент. **ekonomik ~ler** экономикалык факторлор.

etki 1.таасир, эффект. 2. (бир аракеттин) натыйжасы. ~ **sine kapılmak** таасиринде калуу. ~ **yapmak** таасир берүү.

etkilemek таасир берүү.

etkilenmek таасирленmek.

etkileşim, etkileşme өз ара таасирленме.

etkileşmek өз ара таасир берүү.

etkileyici таасирлүү, эффективдүү.

etkili таасирлүү, пайдалуу. ~ **metot** пайдалуу метод. ~ **sonuçlar** пайдалуу жыйынтыктар. ~ **tedbirler** туура/керектүү иш-чаралар.

etkime физ., хим. таасир, эффект.

etkimek физ., хим. таасир этүү.

etkin 1.аракеттүү, активдүү, кыймылдуу, жандуу, күжүрмөн. 2.филос. иштеген, аракеттеги. 3. хим. химиялык реакцияларга кирүүгө жөндөмдүү (молекула, атом). 4.лог. субъект. 5.грам. ээ.

etkinlik,-ği 1.хим. активдүүлүк. 2.иш-аракет, ишкердик. 3.субъективдүүлүк. 4. саяс. кыймылдар (митинг, жүрүш, протест ж. б.).

etkisiz 1.таасирсиз, кыймылсыз, аракетсиз. 2.пайдасыз, жараксыз.

etkisizleştirmek таасирин жоготуу, активдүүлүгүн азайтуу, нейтралдаштыруу.

etkisizlik 1.таасирсиздик. 2.аракетсиздик, кыймылсыздык, сенектик.

etlennmek эттенүү, толук, семирүү.

etli 1.эттүү, эт кошулган (тамак). 2.семиз, эттүү, жакшы багылган (айбан). ~ **koyun** семиз кой. 3. калың. ~ **dudak** калың эрин. 4.эттүү (желчү бөлүгү чоң). ~ **lezzetli bir zeytin** эттүү, таттуу зайтун. 5.толук, семиз (киши). ~ **butlu** жумуру, толук (аял). ~ **canlı** чымыр, дени сак. ~ **ye sütlüye karışmamak** эч кимге, эч нерсеге кийлигишпөө.

etlik,-ği 1.эт үчүн багылган. 2.(муздат-

кычтагы) эт сакталчу бөлүм.

etmek 1.этүү, кылуу, жасоо. **akın** ~ чабуул жасоо, кол салуу. **iylilik** ~ жакшылык кылуу. 2.мамиле кылуу. **iyi ettiniz de geldiniz** келгениңиз жакшы болду. 3.турмак, бааланмак, татымак. **bu kitap iki lira eder** бул китеп эки лира турат. 4.жашамак, турмак. **çocuk oynamadan edemez** бала ойнобой тура албайт. **insan susuz edebilir mi?** киши суусуз жашай алабы? 5.кылгылыкты кылуу. **ettin mi edeceğini?** кыла турганыңы кылдыңбы? **ben ettim, sen etme** мен муну кылдым, сен кылба. 6.колунан алмак/ажыратмак. **evin-den** ~ үйүнөн ажыратмак. 7.*көмөкчү этиш катары атоочтор менен келгенде татаал этиш жасайт.* **alay** ~ тамаша кылуу. **ateş** ~ ок атуу. 8.убакыт алмак, созулмак. **akşamı eder** кечке чейин созулат. 9.барабар болмок. **iki iki daha dört eder** эки жерде эки төрт. **etmediğini bırakmamak** жасабаганы/кылбаганы калбоо. **ettiğini bulmak/çekmek** кылганын өз мойну менен тартуу. **ettiği ile kalmak** өзү казган чуңкурга өзү түшүү. **ettiğini yanına bırakmamak** жамандыкка жамандык кылуу. **ettiği yanına (kar) kalmak** кылганы мойнунда калуу.

etmen фактор.

etnik этникалык.

etnografya этнография.

etnoloji этнология.

etoburlar жырткыч айбандар.

etol,-lü (*аялдардын*) узун шарфы.

etraf (*taraf* *тын көпт. т.*) ар/туш/чар тарап. 2.айлана, чөйрө, тегерек. 3.жакындар, дос-тамыр. **~ında** айлана-тегеректинде. **evin ~ında bir bançe var** үйдүн айланасында бир бакча бар. **~ımı almak** курчоого

алуу. **~ında dört dönmek** айланасында чарк көпөлөк атуу, жагынуу.

etrafli ар тараптуу, терең.

etraflica ар тараптуу, тереңден.

ettirgen *грам.* буйрук ыңгай.

etüt,-dü 1.этюд, долбоор. 2. (*бир маселени*) изилдөө, иликтөө. 3.мугалимдин көзөмөлү алдында окуучулардын сабакка даярданышы. **~ etmek** изилдөө.

etüv стерилизатор, дезинфекция камерасы.

etyemez вегетариан.

ev 1. үй. 2. *өтм.* үй-бүлө. 3.өзгөчө максаттар үчүн колдонулган имарат, клуб. **düğün ~i** той үйү, **doğum ~i** төрөт үйү. **kültür ~i** маданият үйү. **ordu ~i** офицерлер үйү. 4.*эск.* уруу, тукум. **~ açmak** 1)өзүнчө үйгө бөлүнүп чыгуу. 2)үйлөнүү. **~ adamı** бүлөсүнө караштуу киши. **~ altı** эски үйлөрдүн жер кабаты. **~ bark** үй-жай. **~ini başına geçirmek** акесин таанытуу. **~ bozmak** уя бузуу, эрди-катындын арасында кирүү. **~in direği** үйдүн тиреги. **~ ~ dolaşmak** үймө-үй кыдыруу. **~ eşyası** үй буюмдар. **~ gaillesi** үй убайымы. **~ halkı** үйдөгүлөр. **~ hanımı** иштебеген аял. **~ hayvanı** үй айбаны. **~ işi** үй иштери. **~ kadını** 1) иштебеген (*үй кызматындагы*) аял. 2)бышык, сарамжалдуу аял. **~de kalmak** кара далы болуп калыш. **~ kirası** үй киреси/акысы. **~deki hesap çarşıya uymaz** ойлогон ой ар качан ишке аша бербейт. **~ sahibi** үй ээси. **~lere şenlik!** *тилек* Кудай анын жүзүн көргөзбөсүн! **~ tutmak** үй жалдоо/тутуу. **~ yemeği** үйдүн тамагы.

evaze (*кийим үчүн*) клёш (*этегине карай кеңейген шекил*).

evci 1. дем алышын гана үйүндө өткөргөн (*окуучу*). 2. уруксат күндөрүн-

дө үйүнө барган аскер.
evcil үйгө/кишиге үйүр алдырылган (айбан).
evcilik үй/ташкалак жасап ойноо (балдар оюну).
evcilleşmek колго үйрөнүү, кишиге үйүр алуу.
evcilleştirmek колго үйрөтүү, байыр алдыруу.
evcimen үйүнө караштуу/чарбачыл (киши).
evç 1.эң жогорку чекит. 2.астр. апогей.
evelemek : ~ **gevelemek** мукактануу, кекечтенүү, булдуруктап сүйлөй албай калуу.
evermek үйлөндүрүү, күйөөгө/ турмушка берүү.
evet,-ti ооба, туура. ~ **efendim** ооба, мырзам! дал ошондой! жарайт. ~ **efendimci** баарына макул (киши).
evgin шашылыш.
evham күмөн, шек саноо, күдүк. ~ **a kapılmak** күмөн/шек саноо, күдүктөнүү.
evhamlanmak күмөн/кам саноо, шектенүү, күдүктөнүү.
evhamlı шектүү, күмөндүү.
evin дуал. 1. ич, ички бөлүк, ички көндөй. 2. дан, данек. ~ **bağlamak** дан байлоо.
evirmek 1.бууроо, толгоо. 2.түзүлүшүн өзгөртүү. **evire çevire** жакшылап, мыктылап, келиштирип. **evire çevire dövmek** келиштирип сабоо.
evirip çevirmek айлантып караш, ар тарабын текшерип.
evlâdiyelik,-ği укумдан тукумга калчу (баалуу буюм).
evlât,-dı 1.бала, перзент, кыз, уул. 2.(айбандардын) баласы, төлү. 3.улуулардын жаштарга кайрылуу сөзү: балам. ~ **acısı** бала кайгысы (өлүмү). ~ **edinmek** бала асырап/багып алуу. ~ **sahibi olmak** балалуу болуу.
evlâtlık,-ğı багып/асырап алган бала,

асыранды.
evlendirme үйлөндүрмө. ~ **dairesi** нике үйү. ~ **memuru** нике үйү кызматкери.
evlendirmek үйлөндүрүү (уулду), турмушка берүү (кызды).
evlenme үйлөнүш. ~ **vaadi** үйлөнүш үчүн берилген убада.
evlenmek 1.үйлөнүү (эркек). 2.турмушка чыгуу (кыз). ~ **barklanmak** үй-жай күтүү, бала-чакалуу болуу.
evli 1.үй-бүлөлүү (аял, эркек). 2.үйү бар. 3.түтүндүү. **yirmi evli bir köy** жыйырма түтүндүү бир кыштак. ~ **barklı** үйлүү-жайлуу.
evlilik,-ği үй-бүлө абалы. ~ **dışı doğan** никесиз туулган (бала). ~ **hayatı** үй-бүлө турмушу. ~ **dışı** никесиз, нике тышы, мыйзамга/адеп-ахлакка айкыры.
evliya дин 1.олуялар, ыйыктар, куттуу кишилер. 2.дервиштер. ~ **gibi** адеп-ахлактуу, элпек, ийкемдүү. ~ **kesilmek** өзүн олуя санаган/көрсөткөн.
evliyalık олуялык, көрөгөчтүк. ~ **satmak/taslamak** өзүн ыйык көргөзүү.
evolüsyon эволюция.
evrak,-kı (varak'тын көпт. т.) баалуу кагаздар, документтер. ~ **ı resmîye** расмий документтер. ~ **ı umumîye** мамлекеттик архив.
evre фаза, стадия, период.
evren 1.аалам, космос. 2.Жер, дүйнө. **E~ Posta Birliği** Эл Аралык Почта Бирдиги. 3.ажыдаар. 4.тагдыр, жазмыш.
evrensel 1.дүйнөлүк, эл аралык. ~ **savaş** дүйнөлүк согуш. 2. аалам/космоско байланыштуу. 3.универсал.
evrim эволюция, өнүгүш.
evrimsel эволюциялык.
evvel 1.мурун. 2.биринчи, адегенде, адеп. 3.абал, оболку. ~ **zamanda** оболку заманда. ~ **Allah** оболу,

Аллаанын/Кудайдын кудурети менен. ~ **Allah ben bu işi yaparım** Кудайдын кудурети менен мен бул ишти жасай алам. ~ **zaman içinde** илгери өткөн заманда (*жомоктордун башталышындагы калып*).

evvelâ оболу, адегенде, биринчи, алды менен.

evvelce 1.бир аз мурун, жана, жакында, эмеле. 2.алдын ала, мурунтан.

evvelден 1.мурунтан, баштатан. 2.оболтон, илгертен.

evvelki, evvelsi 1.мурунку. 2.мурдагы күн, эки күн мурун. **dün değil, ~ gün geldi** кечээ эмес, мурдагы күнү келди.

ey 1. *ад.* эй! ~, **şair!** эй, акын! (*кайрылууну күчөтүү ыретинде*). 2. эй! (*кайрылуу, чакыруу ыретинде*). ~ **arkadaş!** эй, жолдош! 3. (*кекетүү, суроо ыретинде*). ~, **bu mermer tezgah burada ne arıyor?** эй, бул мрамар дөшү бул жерде кайдан жүрөт? 4. э-эк (*жаны кашайганда жана тажаганда*) ~ **artık çok oluyorsun!** э-эк, тажатып ийдин!

eyalet,-ti 1.дубан, область, край, штат, департамент. **Virginia ~i** Виржиния штаты. 2.еялет (*вилает уюшулганга чейинки Түркияда область*).

eyer ээр. ~**i almak** ээрин алуу (*аттын*). ~ **kaltağı** ээрдин тулкусу. ~**in kaşı** ээрдин кашы. ~ **takımı** ээр токум. ~ **vurmak** ээр токумак.

eyerlemek ээр токумак.

eylem 1.кыймыл, аракет. 2.операция. 3.*грам.* этиш. ~**e geçmek** аракетке киришүү.

eylemci (*кандайдыр бир*) кыймылга катышкан киши.

eylemek 1. (*жардамчы этиш*) кылмак, этмек. 2.куру жалак калтырмак. **yurdundan** ~ ата-журтунан ажыратуу.

eylemli 1.аракет/кыймыл абалында болгон. 2.штаттагы (*кызматкер*). ~ **doçent** штаттагы доцент.

eylül сентябрь.

eytam (*yetim*’дин көпт. т.) жетимдер. ~ **maaşı** жетимдерге берилген айлык акча. ~ **sandığı** жетимдерге айлык акча бөлгөн фонд.

eytişim филос. диалектика.

eytişimsel филос. диалектикалык.

eyvah *сырд.* с. кокуй! карангүн! катыгүн! ~ **çekmek** кокуйламак.

eyvallah *сырд.* с. 1. рахмат. ~ **uğurlar olsun** рахмат, жолуң ачылсын! 2.жакшы кал, кош. ~, **ben gidiyorum** кош, мен кетип баратам. 3. жарайт, болуптур эмесе. **bana yardım eder misin?** ~. мага жардам бере аласыңбы? -жарайт. ~ **demek** макул болмок, куп демек. ~ **etmemek** (*бирөөгө*) жалдырабоо, жардам сурабоо, карыздар болбоо.

eza аза, кайгы/капа/күйүт. ~ **cefa** зордук -зомбулук, жапа.

ezan дин азан. ~ **okumak** азан айтуу/окуу. ~ **vakti** азан маалы.

ezber 1.жаттоо, эске тутуу. 2.жатка билүү. ~**den** 1)жатка/жат. 2)ойлонбостон оюндагысын сүйлөп салуу. ~**e** жатка (*даярдыксыз*). ~**inde** акылында, эсинде. ~**e bilmek** жатка билүү. ~**e iş görmek** (*бир ишти*) чампалап жасай салуу. ~**e konuşmak** жаттагандай сүйлөө, бирөөнүн сөзүн кайталоо.

ezberci жаттап окуган (*окуучу*).

ezberlemek жаттоо, эске сактоо.

ezel эзел, эбак. ~**den beri** эзелден бери, эчактан бери.

ezeli 1.эзели, башталышы болбогон. 2.*өтм.* эски, мурунку. **Ali onun ~ rakibi** Али анын эзелки атаандашы.

ezgi I 1.күү, кайрык. 2.ыкма, шекил, түр. **bu iş bundan böyle aynı ~de sürüp gidemez** бул иш мындан ары

мындай жүрбөйт. 3.ооз. кайгы, дарт, кыйынчылык. 4. өтм. жүрүш, темп. 5. өтм. жагымдуу, уккулуктуу (үн, сөз).

ezgi II эзүү, зордук-зомбулук. **sömürge** ~ **si** колониялык эзүү.

ezici 1. эзүүчү, басмырлоочу, жан кейиткен. ~ **sessizlik** камыктырган жымжырттык. 2. басымдуу. ~ **çoğunluk** басымдуу көпчүлүк.

ezik 1.эзик, эзилген (*жемиш*). 2.токмоктолгон, урулган, былчийган. 3.өтм. чүнчүгөн, мүнкүрөгөн, эзилген. ~ **büzük** урунду-беринди, ийри-буйру.

eziklik,-ği 1.эзиктик. 2.эзилгендик, мүнчүрөш, чүнчүш.

ezilmek 1.эзилmek (*мөмө жемиш, жумшак нерселер*). 2.ачка болуу. **içim eziliyor bir bardak süt içeyim** ичим эзилип баратат, бир стакан сүт ичейин. 3. уялмек, тартырмак. **ezile-büzüle** кымырынып-кысталып. 4.тебелениш, былчийып калыш. 5. эзилmek, басмырланмак (*эл, букара ж. б.*). 6.санаадан/кайгыдан чүнчүмөк.

ezinç,-ci кайгы, күйүт, муң.

ezinti 1.ашказан оорусу/курулдоосу (*ачтыктан*). 2. коркуудан/санаадан пайда болгон кабатырлык, тынчы кетиш.

eziyet,-ti 1.кыйноо, зордук-зомбулук, эзүү. 2.муң, кайгы, капа, жапа, азап. ~ **çekmek** кайгы/капа/жапа/азап тартуу. ~ **etmek** зордук-зомбулук көрсөтүү, кыйноо. ~ **vermek** кыйноого салуу, эзүү.

eziyetli оор, татаал, машакаттуу, убарасы көп, азаптуу. ~ **yol** машакаттуу жол.

ezme 1.эзме, жанчма. 2.эзилип жасалган (*тамак*). **badem ~si** эзилип жасалган бадам.

ezmek 1. эзүү, талкалоо, жанчуу. 2. басып/жанчып/былчийтып салуу. 3.коюп/тебелеп кетүү. **onu tramvay ezdi** аны трамвай тебелеп кетти. 4.эритүү, эзүү. **boyayı** ~ боёкту эритүү. 5.жок кылуу, чачуу (*акчаны*). 6. үстөмдүк/бийлик кылуу. 7.чарчатуу, алсыратуу. **düşmanı** ~ душманды талкалоо.

Ezrail к. **İsrail**.

F

F,f 1. *түрк алфавитинин жетинчи тамгасы.* 2. *муз. «фа» нотасынын тамгалай белгиси.*

faal,-li 1. кыймылдуу, жандуу, активдүү, жаны тынбаган, мээнеткеч, иштерман, күжүрмөн, күрдөөлдүү. ~ **bir adam** жаны тынбаган киши. ~ **rol oynamak** активдүү роль ойноо. 2. иштеп/жүрүп турган, кыймылдагы, аракет ичиндеги. ~ **yanardağ** аракет ичиндеги жанар тоо.

faaliyet,-ti 1. аракет, кыймыл, иш. ~ **e başlamak** 1) иштей баштоо, ишке киргизилүү. 2) *аск.* аскердик аракеттерди баштатуу. ~ **e geçirme** ишке киргизме. 2. ишмердик, ишкердик. ~ **e geçmek** иштей баштоо. ~ **göstermek** иштеп туруу.

fa : ~ **anahatı** *муз.* бас ачкычы.

fabl *ад.* тамсил.

fabrika фабрика, ишкана, завод. **deri ~sı** тери фабрикасы. ~ **sahibi** фабрика ээси.

fabrikacı фабрика ээси, фабрикатор.

fabrikasyon 1. өндүрүш, даярдоо, мануфактура. 2. фабрикада өндүрүлгөн заттар, продукция.

fabrikatör *к.* **fabrikacı.**

facia 1. кырсык, трагедия, катастрофа, кайгылуу окуя. 2. *театр* трагедия.

façeta фасет, кыр (*алмаздын, бриллианттын*).

fagosit,-ti *биол.* фагоцит.

fagositoz *биол.* фагоцитоз.

fagot,-tu *муз.* фагот (*үйлөмө аспап*).

fahiş 1. ашкере, чектен чыккан, ашыкча. ~ **faiz** чектен чыккан/ашыкча пайыз. ~ **hata** одоно ката. 2. адепсиз, одоно, адатта/салтта жок.

fahişe сойку, аягы суюк, денесин саткан, жүрөөнөк (*аял*).

fahişelik,-ği сойкулук, жүрөөнөктүк, аягы суюктук.

fahrenheit,-tı *физ.* фаренгейт шкаласы.

fahrî 1. ардактуу (*наам, мүчө*). ~ **aza/üye** ардактуу мүчө. ~ **profesör** ардактуу профессор. 2. ыктыярдуу, көңүлдүү, бекер (*аткарылган иш, берилген жардам*).

fail 1. жасаган, иштеген, аткарган, орундаткан, автор. 2. *ук.* кылмышкер, күнөөкөр. ~ **i meçhul cinayet** ашкере-реленбеген кылмыш. 3. *грам.* ээ. **cümlelin ~i** сүйлөмдүн ээси. 4. таасирдүү, пайдалуу, эффективдүү. ~ **hareket** таасирдүү аракет.

faiz пайыз, процент (*капиталга берилген, капиталдан алынган*), пайда, киреше. ~ **almak** пайыз алыш. ~ **fiyatı** пайыз наркы. ~ **getirmek** пайда алып келүү. ~ **i işlemek** пайыздан пайда табуу. ~ **le işletmek** пайыз менен иштетүү. ~ **oram** пайыз деңгээли. ~ **e vermek** пайызга (*акча*) бермек.

faizci пайызга акча берген киши, сүткор.

faizli пайызы менен, пайыздуу, проценттүү.

faizsiz пайызсыз, процентсиз.

fak,-kı *эск.*, *түз.*, *өтм.* тузак, капкан, буктурма, тор. ~ **a basmak** тузакка/капканга/торго түшүү, алдануу, кармалуу. ~ **koyacak tane yok** колунда мыдыры жок (*сөзм. с.* тузакка коё турган мыдыр жок).

fakat,-tı бирок, анткени менен, антсе да.

fakih *дин* факих, шариятты мыкты билген.

fakir 1. кедей, бакыр, жарды, жакыр, жармач, колунда жок, кембагал. 2. бечара, карып. 3. жупуну, болор-

болбос, жарды, кунарсыз (*нерселер үчүн*). 4.*сытайыгерчилик үчүн «мен» ордуна колдонулат.* ~ **dün ziyaretinize geldimse de bulamadım** (мен) бечара кечээ сизди издеп келип, таба албадым. 5. факир, дервиш (*Индияда*). ~ **düşmek** кедейленүү, жакырдануу. ~ **fukara** бакыр-букара, кедей-кембагал.

fakirleşmek кедейленүү, жакырдануу.

fakirlik, -gi кедейлик, жардылык, жакырлык, жармачтык, кембагалдык. 2. жупунулук, жардылык (*көрүнүш*). **dilin ~i** тилдин жардылыгы, жармачтыгы. 3. берекесиздик, кысырлык. **toprağın ~i** топурактын берекесиздиги/кунарсыздыгы.

faks 1.факс. 2.факс аппараты. ~ **çekmek** факс жиберүү. ~**la göndermek** факс аркылуу жибериш.

faksimile факсимиле.

fakslamak факстоо, факс менен жиберүү.

faktör фактор.

fakülte факультет. **hukuk ~si** укук факультети.

fal 1.бал, төлгө. 2.бал ачыш, төлгө тартыш. ~ **açmak/bakmak** бал ачыш, төлгө тартыш. ~**ına bakmak** (*бирөөнүн*) төлгөсүн салыш. ~ **taşı** төлгө таш. **gözlerini ~ taşı gibi açmak** көздөрүн бакырайтып ачыш.

falaka 1.балак (*жаза куралы*). 2.балак (*жаза түрү; бутка балак уруу менен берилет*). ~**ya çekmek/yatırmak/vurmak/yıkmak** балак алуу/уруу.

falan 1.балан, баланча, түкүн, түкүнчө (*айтылышы зарыл болбогон бир ысымдын ордуна колдонулат*). **ben ~ oğlu ~ım, dileğim şudur diye yazsın** мен баландын баласы төлөмүн, тилегим ушу деп жазсын. 2.(*кайталоодон качыш үчүн колдо-*

нулат). ~ **tarihte, ~ yerde, ~ kişi ile gezerken sizi gördüm demiş** баланча күнү, баланча жерде, баланча киши менен баратканыңызды көрдүм дептир. 3.«жана башка», «буга окшогон» деген сөздөрдүн ордуна колдонулат. ~ **filân/festeki/feşmekân/fıstık/fıstan/fişman** жана башка, балан-төлөн, балан-бастек. **ona kâğıt, kalem ~ filân lâzım** ага кагаз, калем жана башка балан-төлөн керек. 4.жакын, чамалуу, тегерегинде (*божомолдоо иретинде колдонулат*). **beş kişi ~ geldi** төрт-беш киши келди. **on mayısta ~ olacak** онунчу майга жакын болот.

fananca баланча, түкүнчө, бастанча.

fananj фаланга.

falcı төлгөчү, көзү ачык, балчы.

falcılık, -ğı төлгөчүлүк, көзү ачыктык, балчылык.

falso *муз.* 1.жаңылыш аткарылган нота, дисгармония. 2. *өтм.* жаңылыштык, ката, фальш. ~ **etmek/yapmak** 1) *муз.* жаңылыш нота чалуу же ырдоо. 2)*өтм.* жаңылыштык жасоо.

familya 1.үй-бүлө. 2.*биол.* тукум. 3.*ооз.* катын, аял.

fanatik фанатик.

fanatizm фанатизм.

fanfan балдырап/түшүнүксүз сүйлөгөн (*киши*).

fanfar 1.үйлөмө жез аспаптар оркестри. 2. фанфар, жандуу музыка.

fanfin: ~ **etmek** түшүнүксүз чет тилде/чулдурап сүйлөө.

fâni 1.жалган, убактылуу, беш күндүк. ~ **dünya, alemî** ~ жалган дүйнө. 2.эски, карт, какжыраган, өлөсөлүү. **piri** ~ өлөсөлүү чал. ~ **dünyaya kazık mı kakacak?** жалган дүйнөгө түркүк болот бекен?

fanilâ 1.фланель, момозуй. 2.момозуй ич кийим.

fânilik, -ği күнүмдүк/убактылуу нерселер.

fantasma галлюцинация, иллюзия, көзгө (*бир нерселер*) көрүнүү, жөөлүү.

fantasmagorya фантазмагория.

fantastik фантастикалык, кыялдан жаратылган, ойдон чыгарылган.

fantezi 1.фантазия, кыял. 2.башкача көз караш, өзгөчө табит, изденүү. 3.түрлөнгөн, кулпунган, көз жоосун алган, миң кубулган. ~ **kumaş** кулпунган кездеме. ~ **mobyly** көз жоосун алган эмерек. 4. *муз.* фантазия.

fantezist фантаст (*жазуучу*).

fanti (*карта ойнууда*) валет.

fantom *мед.* фантом.

fanus 1.кооздолгон көчө панары. 2. (*сат, микроскоп сыяктуу куралдарды чаңдан коруган*) айнек жарым шар. 3. (*лампочкага тышынан кийгизилген мом*) айнек коругуч. 4.маяк.

far I *авто* фара.

far II көз сурмасына сүрүлгөн боёк.

faras калак. ~ **gibi** жалжагай/чоң ооз.

faraza дейли, деп коёлу, десек, эгер. ~, **bu iş sizin başınıza geldi, ne olacaktı?** бул иш сиздин башыңызга келди дейли, анда кандай болот?

farazî 1.болжолдуу, мүмкүн болгон, мүмкүн деп эсептелген, гипотеза. 2. символикалык, шарттуу түрдө. 3. болжол менен.

faraziye 1. болжол, божомол, түкшөмөл, мүмкүнчүлүк (*гипотеза*). 2.*аск.* согуштук план. 3. белги, жышаан.

farbala бүйүрмө, кайырма (*мис. көйнөктүн*).

fare 1.зоол. үй чычкан (*Mus musculus*). 2. (*кээде*) келемиш. ~ **kaparı** чычкан капкан. ~ **zehiri** чычкандын уусу. ~ **ler cirit atmak/oyynamak** ээн, жан киши жок (*сөзм. с. чычкан-*

дар даң салып жүрөт). ~ **deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış** 1) өзү батпай атып, жанына дагы бир конок ээрчите келген (*киши*). 2) бир иш колунан келбей жатып, башка бир ишке тап койгон (*киши*). 3) өзү бирөөнүн көрсөтмөсү алдында жүрүп, башкаларга баш-көз болгусу келген (*киши*). ~ **deliği** 1)чычкандын ийни. 2)баш калкалар жер. ~ **düşse başı yarılr** эч нерсеси жок, такыр. (*сөзм. с. чычкан жыгылса, башы жарылат*). ~ **gibi kaçacak delik arar** кача турган жер издеп кайсалаш.

farenjit, -ti *мед.* фарингит, тамактан сезгениш.

farfara, farfaracı 1.ооз көптүрүп сүйлөгөн, мактанчаак. 2.жарылдак, бакылдак, ачык ооз.

farımak 1. чарчоо, алдан таюу. 2. эскирүү, жыртылуу. 3.тажоо, жадоо, баш тартуу. 4.ооз. каруу, картаюу.

farika *эск.* өзгөчөлүк, айырмачылык.

farinks *анат.* тамак, фаринкс.

faris 1.атчан, аттуу (*киши*). 2.чабендес. 3.адис, өз ишинин устасы.

Farisî 1.фарсча, фарс тили. 2.персиялык.

fark, -kı айырма(чылык), бөтөнчөлүк, өзгөчөлүк. 2.айырмалоо, бөлүп кароо, дискриминация. 3.*мат.* айырма. ~ **edilmek/olunmak** байкалуу, көрүлүү. ~ **edilir derecede** көзгө урунгудай, байкала турганчалык. ~ **etmek** 1)байкоо, баамдоо, билүү, түшүнүү. 2)айырмалануу, өзгөчөлөнүү, башкача болуу. 3)айырмалоо, өзгөчө кароо. ~ **etmez** 1)эч нерсе эмес, маанилүү эмес. 2) кабатыр болбоңуз. ~ **gözetmek/ görmek/ tutmak** айрып/бөлүп кароо. ~ **ında olmak** сезүү, билүү, байкоо, туюу. ~ **ında olmamak** билбөө, сезбөө, бейкапар болуу. ~ **ına varmak** байкап/сезип/

билип калуу, түшүнүү.
farklı өзгөчө, башкача, бөлөк, башка, айырмалуу, түрдүү. ~ **muamele** өзгөчө мамиле, дискриминация. ~ **olmak** айырмалануу, өзгөчөлөнүү.
farklılaşmak өзгөчөлөнүү, бөтөнчөлөнүү, айырмалануу.
farklılık,-ğı айырма, бөтөнчөлүк, өзгөчөлүк.
farksız 1.айырмасыз, бирдей, окшош, өзгөчөлөнбөгөн. 2. бирдей (*мамиле*), бөлүп-жарбоо. 3.анча байкалбаган, билинбеген.
farksızlık,-ğı бирдейлик, окшоштук.
farmakolog фармаколог.
farmakoloji фармакология.
fars I *театр* фарс, комедия.
Fars II 1.перс. 2.Фарс (*Ирандын түштүк-батышындагы област-тын аты*).
Farsça 1.фарсча, фарс тили. 2.фарстар сыяктуу, фарстарча.
furt: ~ **furt** 1.бартылдак, баркылдак, ооз көптүрмө, курулай мактаныч. 2.куру опуза, кекирийиш. ~ **etmek** 1)бартылдоо, баркылдоо, ооз көптүрүп сүйлөө. 2) курулай опузалоо, кекетип-мокотуу.
farz 1.*дин* парз. 2.*өтм.* милдет, моюн парзы. 3.божомол, түкшөмөл, болжол. ~ **ve tahmin** божомолдоо, түкшөмөлдөө. ~ **etmek** ... деп эсептөө/ойлоо.
Fas 1.Марокко. 2.марокколук.
fasa: ~ **fiso** *арго* келжиректик, сандырактык, болбогон сөз.
fasıl,-slı 1.бөлүм, бөлүк. 2.бөлүм, бап (*китептин*). 3.айрым, чек, ажыратуучу сызык. 4.*театр* бөлүм арасында чалынган саз музыкасы. 5.*муз.* ар түрдүү музыкалык пьесалардан бир макам'да (к.) аткарылган программа. 6.белгилүү мөөнөттө жасалган иш, туш келген жагдай/окуя. **şu yemek ~ı bitsin de ...** ушу тамак ишин

бүтүрө коёлу, анан ... ~ **heyeti** саз оркестри.
fasıla 1.тыным, ара, интервал. 2.тыныгуу, тыйылуу, ара берүү, токтото туруу (*бир ишти*). ~ **larla** тыныгуу менен. ~ **vermek** токтото туруу, дем алыш берүү. 3.чек ара, бөлгөн сызык. ~ **hattı** экиге бөлгөн чек. ~ **işareti** сызыкча (*белги*).
fasih ачык, туура, шар, түшүнүктүү (*айтылган сөз, жазылган стиль*). ~ **Türkçe** адабий түркчө (*адабий, илимий жогорку стиль*).
fasik,-ki 1.күнөөкөр, кылмышкер. 2.шумпай, куу, бузуку, адепсиз, абийирсиз.
fasikül (*бир басылманын*) өзүнчө чыгарылган бир баскысы, бөлүгү, к. **cüz**.
fasile *эск.*, *биол.* үй-бүлө.
fasit,-di *эск.* 1.начар, ката, бузук. ~ **fikir** жаңылыш пикир. 2. бузуку, шумшук, чагымчы. ~ **olmak** бузулуш (*мис. даарат*).
faska бөбөк ороосунун үстүнөн курчалган жазы тасма.
fasla I: ~ ~ анда-мында, ар кайсы жерде.
fasla II *мат.* абсцисса.
fasletmek 1.чечүү, жолго коюу, бүтүрүү (*доону, чатакты ж. б.*). 2.жамандоо, артынан сүйлөө, ушактоо.
Faslı 1.марокколук. 2.фездик, Фезден чыккан.
fason фасон (*кийимдин*).
fasone *текст.* өзүнөн гүл чыккан кездеме.
fassal арамзаа, шумпай, куйту, ушакчы.
fast,-dı *мед.* кан чыгаруу/агызуу. ~ **iğnesi** кан чыгаруучу шприц.
fasulye *бот.* кадимки фасоль (*Phaseolus vulgaris*). **kuru** ~ кургак/кур-гатылган фасоль. **taze** ~ жашыл/чанака фасоль. ~ **gibi kendini nimet-ten saymak** өз дымагын көтөрүш, өзүн жанга теңебеш. ~ **sırıgı gibi**

- шылд.* арык, узун бойлуу (*сөзм. с.* фасоль сабагына тирелген таяктан бетер).
- faş** 1.жарыя кылынган, жар салынган, ачыкталган, белгилүү болгон. 2.жарыялоо, ачыктоо, билдирүү. ~ **etmek/eylemek** жарыялап/ сырды айтып салуу. **aman** ~ **olmasın** кокуй, айтыла көрбөсүн.
- faşır** : ~ ~ 1.борк-борк (*кайнаган суу, сорпо ж. бнын үнү*). 2.шар-шар (*аккан нерсенин үнү*). **sular** ~ ~ **akıy-
yor** суулар шар-шар агып жатат.
- faşing, -gi** карнавал.
- faşist, -ti** фашист.
- faşistlik, -gi** фашизм.
- faşizan** фашисттерди жактаган.
- faşizm** фашизм.
- fat, -tı** өлүм, өлүм сааты.
- fatalist, -ti** фаталист.
- fatalite** 1.мандай жазуусу, тагдыр. 2.жолсуздук, таалайсыздык.
- fatalizm** фатализм.
- fatih** 1.жеңүүчү, каратуучу. 2.фатих (*Ислам өлкөлөрүндө бир өлкөнү же шаарды караткандарга берилген наам*).
- fatih** 1. бата. 2.өлгөндөргө атап окулган Курандын Элхам сүрөсү. ~ **okumak** 1)Курандан Элхам сүрөсүн окуу. 2)өтм. (*бир нерседен*) үмүт үзүү.
- fatura** 1.*сooda* эсеп-фактура, квитанция. ~ **bedeli** фактура бедели. 2.үлгү, өрнөк. ~ **sını (birine) çıkarmak** чыгымын бирөөгө төлөтүү, милдетин бирөөгө артуу. ~ **kesmek** фактура чыгарып берүү.
- faul спорт** эрежени бузган аракет.
- fauna** зоол. фауна.
- fava** фасолдон жасалган пюре.
- favori** 1.(*мелдеште, жарышта ж. б.*) жеңиши күтүлгөн тарап, команда. 2.абдан сүйүлгөн, жактырылган (*артист, ырчы, спортсмен, саясатчы ж. б.*). 3.(*ат чабышта*) биринчи келиши күтүлгөн ат. 4.бакенбард.
- favul, -lū спорт** 1.одоно ойноо, оюндун эрежесин бузуу. 2.(*футболдо*) жаза тебиш.
- favus** таз.
- fay** геол. кыйраш, кулаш, жарык, жаракка (*жер кыртышында, тоо тегинде*). ~ **açısı** жарык бурчу. ~ **düzlemesi** тик жарык. ~ **gölü** тектоникалык көл. ~ **hattı** жер жаракасы.
- fayans** 1.фаянс. 2.кафел. ~ **döşemek** кафелдөө.
- fayda** пайда, киреше. ~ **sı çok** пайдасы көп. ~ **sı dokunmak** пайдасы тийүү. ~ **etmemek** пайдасы тийбөө. ~ **sı olmak** пайдасы болуш. ~ **vermek** жардам берүү, басуу (*мис. ооруну*). ~ **sı yok** пайдасы жок. **ne ~?** эмне пайдасы бар?
- faydalanmak** пайдаланыш, колдонуш, ишке жаратыш.
- faydalı** 1.пайдалуу, жарактуу, керектүү. 2.кирешелүү.
- faydasız** 1.пайдасыз, жараксыз, керексиз. 2. бекерге, калп эле, бекерден бекер.
- fayrap дең.** 1. отту күчөт! бууну көбөйт! (*команда*). 2. *argo* бир ишти ылдамдатма, тездетме. 3.*argo* (*эшик, терезе, кийим ж. б.*) ачуу, чечүү. ~ **etmek** 1)очоктогу отту күчөтүү. 2)ишти жандандыруу/ күчөтүү. 3) *argo* ачуу, чыгаруу. **pencereleri ~ etti** терезелерди ачты.
- fayton** 1. фаэтон. 2. зоол. фаэтон кушу (*Phaeton*).
- faytoncu** арабакч.
- faz** физ., элек. фаза. ~ **değiştirici** фазометр. ~ **farkı** фаза айырмасы. ~ **kalemi** чыңалууну өлчөгүч (*аспан*).
- fazilet, -ti** 1.адамкерчилик, кишилик, акниеттүүлүк. к. **erdem**. 2. адептүүлүк, тарбиялуулук.
- faziletli** адамкерчиликтүү, кишилик-

түү, ак ниет.

fazitron *физ.* фазотрон.

fazla 1.ашык, ашыкча, көп. ~ **pişmiş yemek** көп бышып кеткен тамак. 2. -ыраак(*көбүрөөк, тазараак, узунураак ж. б.*). 3. ашкан, артып калган, калдык. ~**dan** ашыкча, керегинен көп. ~ **olarak** 1)мындан/ андан башка, ал аз келгенсип. 2)анын үстүнө. **iki kat/misli** ~ эки эсе көп. **bundan** ~ **veremem** мындан көп бере албайм. **gereğinden** ~ керегинен ашык. 4.бекер, ашык, пайдасыз, орунсуз. ~ **konusma** бекер сүйлөбө. ~**sıyla** ашыкча, сурагандан көп, мол. ~ **gelmek** артык баш/ ашыкча, болуу. ~ **almak** көп алып алуу. ~ **doyurmak** 1)ашыкча тойгузуу. 2)*хим.* ашыкча каныктыруу. ~ **harcama/masraf/ sarf etme** ашыкча чыгым жасаш. ~ **kaçırmak** көп ичип/жеп алуу. ~ **kaçmak** ашыкча болуу. ~ **mal göz çıkarmaz mak.** артык дөөлөт баш жарбайт. ~ **olmak** көп/ашык/ашыкбаш болуу. ~ **kıymet, kıymeti** ~ *экон.* кошумча нарк.

fazlaca 1.ашыкча, артыкча, өтө эле, опсуз/орунсуз эле. 2.керегинен көп, мол.

fazlalaşmak көбөйүү, өсүү, саны артуу.

fazlalık,-ğı ашыкчалык, артыкбаштык керегинен көптүк. ~ **etmek** ашыкча болуу, көпсүнүү, көп көрүнүү.

febiha эң сонун! ошентсин! ошондой болсун! жарайт! **gelirse** ~, **gelmezse ne yapalım!** келсе сонун болот, келбесе эмне кылмак элек!

fecaat,-ti кыйын абал/кырдаал/жагдай, кырсык, азап, кайгы.

feci жан ачиткан/кейиткен, кейиштүү, адам чыдагыс, оор, катуу. ~ **şekilde can berdi** жан кейиткен өлүм болду, кыйналып өлдү. ~ **felâket** жан кейиткен балакет. ~ **kaza** катуу/аянычтуу кырсык.

fecir,-cri таңга жуук, таң атып келаткан кез, таң кызарып/ кылайып аткан учур.

fecrikâzip,-bi таң агарганда көрүнгөн айдың, жалган таң.

fecrisadık,-ğı чыныгы таң.

feda 1.курман. **yurt uğruna canım** ~ мекен үчүн жаным курман. 2.садага. ~**yi nefis etmek** жанын садага чабуу. ~ **edilmek** курман чалынуу. ~ **etmek** 1)курман чалуу. 2)башынан садага кылуу, көз жумуу, колдон чыгаруу. ~ **olmak** курман чалынмак. ~ **olsun!** баштан садага! баштан айлансын!

fedaî 1.(*бир ишке/идеяга*) жанын арнаган, артынан сая түшкөн, жанынан артык көргөн. 2. патриот, ыктыярдуу, көңүлдүү. 3.жан аябаган, жүрөктүү. 4.сакчы, коруучу, бодигард.

fedaîlik,-ği жанкечтилик, берилгендик.

fedakâr жан аябас, жан кыйышпас, берилген, боорукер.

fedakârlık,-ğı жан аябастык, жан кыйышпастык, кыйышпастык, боорукердик. ~**ta bulunmak/ ~ etmek/ ~ yapmak** (*бирөө, бир нерсе үчүн*) жан аябоо, жанын үрөө. ~**a katlanmak** (*бир максатка жетүү үчүн*) ар түркүн кыйынчылыктарга моюн сунуу/чыдоо.

fedamet,-ti *мед.* жарым эстик, акылы кемдик.

federal,-li федералдык, федеративдүү. ~ **devlet** федералдык мамлекет. **F~ Almanya Cumhuriyeti** Германия Федеративдик Республикасы.

federalist федералист.

federasyon 1.федерация. 2.бирикме, бирдик. **futbol** ~**u** футбол федерациясы.

federatif федерализмге тиешелүү же ылайык түзүлүштө болгон.

federe 1.(бир) федерацияга тиешелүү. 2.конфедерация мүчөсү.

feet,-ti фут (=30,5см узундук бирдиги).
fehmet I,-ti 1.улуулук. 2.жогорку мартабалуулук, кадырмандык.

fehmet II,-ti түшүнүктүүлүк, сезгичтик, байкагычтык, сергектик, зээндүүлүк.

fek,-kki бузуу, жокко чыгаруу, күчүн жоготуу.

fekül крахмал. **patates ~ü** картошка крахмалы.

felâh 1.бошонуш, кутулуш к. **onum**. 2. бакыт. ~ **bulmak** 1)боштондук алуу, кутулуу. 2)бакытка жетүү.

felâket,-ti 1. балакет, балаа, кырсык, кайгы, кыйынчылык, мүшкүл, катастрофа. 2. жаман, түшүнүксүз. ~ **bir yazı** аябай начар/түшүнүксүз жазуу. 3. өтм. балакет, балээ, шайтан. **bu kız bir ~!** бул кыз бир балакет! ~ **getirmek** балакет алып келмек. ~ **haberi** жаман/өлүм кабары. ~ **e uğramak** балакетке учуроо.

felâketli балакеттүү, кырсыктуу, коркунучтуу, балакет баскан.

felâketzede балакетке/кырсыкка кабылган, жабыр тарткан.

felç,-ci мед. шал, паралич, мээге кан куюлма, апоплексия. к. **inme**. ~ **gelmek/~olmak** шал болуу, мээсине кан куюлуу. ~ **e uğramak** өтм. шал болуу, (бир иш) токтоп калуу. ~ **e uğratmak** (бир ишти) шал кылуу, токтотуп салуу.

felçli шал, кыймылсыз, жансыз, жарым жан.

feldmareşal,-li фельдмаршал.

felek,-ği 1.эск. асман, көк жүзү. 2.дүйнө жүзү, аалам. 3.таалай, бакыт, жол, шанс, тагдыр. ~ **bana bunu da çok gördü** тагдыр муну да мага көп көрдү. ~ **ten bir gece/gün çalmak** эсте каларлык бир кече/күн өткөрүү. ~ **in çemberinden geçmek** турмуштун ачуу-таттуусун татуу, көптү көрүү. ~ **in sillesine uğramak/**

~ **in sillesini yemek** аянычтуу абалда калуу, балакетке кабылуу.

~ **ini şaşırmak** күтүлбөгөн абалда калмак, алапайын таппай калмак.

felekiyat,-tı эск. астрономия. к. **gök bilimi**.

Felemenk,-ği нар. 1.Нидерландия, Голландия. 2.голландиялык. ~ **taşı** 1)роза түрүндөгү бриллиант. 2)голландия бриллианты. ~ **peyniri** голландия быштагы.

Felemenkçe нидерланд (голландия) тили.

Felemenkli нидерландиялык, голландиялык.

felfelek,-ği 1.кичинекей көпөлөк түрү. 2. бот. катеку пальмасы (*Areca catechu*). (**birinin içine**) ~ **sokmak** (бирөөнү) шектендирүү, ойго салуу.

felfellemek 1. эски чыйрактыгын жоготуу. 2. алдастай түшүү, апкааруу. 3.токтоштон мурун жай айланыш (мис. ийик, чыгырык).

fellâh 1.эск. дыйкан. 2.египед дыйканы. 3.ооз. негр, арап.

fellek: ~ ~, **fellik fellik** элдек - делдек, чымын-куюн (коркуу ичинде, абдаарып ары-бери жүгүрүү). ~ ~ **çocuğunu arıyor** элдек-делдек этип баласын издеп жүрөт.

felsefe философия. ~ **î ulâ** метафизика. ~ **yapmak** шылд. акылдуусунуу, кыйынсынуу.

felsefeci философ, философия мугалими.

felsefî философиялык. ~ **yöntem** философиялык система.

feminist,-ti 1.феминист. 2. феминисттик.

feminizm феминизм.

fen,-nni 1. табигый илимдер (физика, химия, математика, биология сыяктуу). 2.технология, колдонмо илимдер. 3.илим, маалымат. 4.өтм. айла, амал, куулук.

fena I 1.начар, жаман, сапатсыз. 2.ка-
туу, өтө, абдан. **son sözler onu ~
üzdü** акыркы сөздөр аны абдан
капа кылды. 3.көп. **bugün ~ işim
var** бүгүн көп ишим бар. 4.оору,
ноокас. ~ **durumda** абалы оор.
5.жагымсыз, жийиркеничтүү. ~
koku сасык жыт. 6.абийирсиз,
адепсиз, уятсыз. ~ **kadın** адепсиз/
уятсыз аял. ~ **bakmak** жаман көзү
менен кароо. ~ **ya çekmek** тескери
түшүнүү. ~ **değil/sayılmaz** жаман
эмес. ~ **etmek** 1)жаман иш кылуу.
2)(*бирөөгө*) жамандык жасоо. 3)(*би-
рөөгө*) жамандык кылуу, оорутуу
(мис. *тамак, ичкилик, дары ж. б.
берип*). ~ **gelmek** 1)жаман көрүнүү.
2)жаман, зыяндуу болуп чыгуу.
bu ilâç bana ~ geldi бул дары мени
жаман кылды. ~ **gitmek** иши
оңолбоо. ~ **sına gitmek** 1) (*бир
мамиле, сөз*) капа кылуу, жанын
кейитүү. 2)жинин келтирүү. ~ **hâl-
de** аябай/абдан/абдан катуу/жа-
ман. ~ **hâlde bozulmak** катуу жини
келүү. ~ **hâlde dövmek** өлөрчө
сабоо. ~ **kalpli** таш боор, кара
мүртөз. ~ **olmak** 1)өзүн жаман се-
зүү, ноокастоо. 2)капа болуу, жа-
быркоо. ~ **yakalanmak** бети ачыл-
мак, жүзү ашкерленмек. ~ **yarmak**
жаман кылыш/абалда калтырыш,
катуу сабак бериш. ~ **yerine
vurmak** талуу жеринен кармаш.
~ **ya yormak** жаман нерсеге жоруш.

fena II *эск.* өлүмдүү (*дүйнө*). ~ **bulmak**
өлүш, жок болуш.

fenalaşmak 1.начардаш, начар абалга
келиш. **iş fenalaştı** иш начарлады.
2. (*ноокастын*) абалы оордоо.
3.эсин жоготуу, талып калуу.

fenalık,-ğı 1.жамандык, зыян, залал,
кыянаттык. **bunda ne ~ görüyor-
sunuz?** мунун эмне зыяны бар?
şakada bir ~ yok тамашада эч бир
жамандык жок. 2.эс оома, талма. ~

etmek жамандык жасоо. ~
geçirmek эсин жоготуу.

fener 1.панар. **el ~i** кол панар. ~ **direği**
панар тиреги. 2.деңиз панары, ма-
як. 3.саптуу кофе подносу. 4.*ар-
хит.* панар. ~ **alayı** колдоруна
панар кармап жасалган жүрүш. ~
balığı зоол. панар/жаркырак ба-
лык (*Lophius piscatorius*). ~ **çekmek**
1)жарык кармап элдин алдында
жүрүү. 2)жол башчылык кылуу. ~ **i
nerede söndürdün?** *камышык* таң
атканча кайда жүрдүң?

fenerci 1.панар жасаган/саткан киши.
2.деңиз панары сакчысы. 3.*эск.*
көчө панарларын күйгүзгөн киши.

fenerli 1.панардуу. 2.*argo* сакалчан.

fenik I, -ği *пфеннинг (немецтердин
майда тыйыны, марканын жүздөн
бири).*

fenik II, -ği *хим.* карбол. ~ **asit** карбол
кислотасы.

fennî 1.илимий. 2.техникалык, инже-
нердик.

fenniyat,-ti технология.

fenol,-lü *хим.* фенол, карбол кислота-
сы.

fenomen 1.*филос.* феномен. 2.факт, ку-
булуш. 3.адаттан тышкаркы көрү-
нүш, укмуш, феномен, жараты-
лыштын керемети, сейрек көрү-
нүш.

fenomenizm *филос.* феноменализм.

fenotip,-pi *биол.* фенотип.

fent,-di куулук, амал, айла. ~ **çevirme**
колго түшүрмө.

feodal,-li феодал.

feodalizm феодализм.

fer 1.жарыктык, айдыңдык, көркөм-
дүүлүк, шаани. 2.(*көздөгү*) нур,
жандуулук. **gözün ~i** көздүн нуру.
3.жасалга, оймо.

ferace 1.*эск.* фераже (*түрк аялдары-
нын жерге чейин жеткен узун ча-
паны*). 2. *мевлеви дервиштеринин
жеңил тыш кийими.*

feragat,-ti 1.баш тартыш, өз ыктыяры менен чегиниш. ~**le** жан аябай, өзүн унутуп. 2.токтотуу, таштап чыгып кетүү (*мис. ишин*). 3.тынчтык, жан жыргалы. ~ **etmek** баш тартыш, чегиниш, укуктарын өз ыктыяры менен бериш. **tahttan** ~ **etmek** тактыдан баш тартыш.

ferah I 1.жарык, айдың. ~ **bir oda** жарык бөлмө. 2.кенен, чоң, көп киши баткан. **іci** ~ **olmak** кең-кесири болуш (*бөлмө, имарат*). 3.мол, толуп-ташкан. ~ **fahur** 1)мол, төгүлүп-чачылган. 2)ыңгайлуу. ~ ~ 1) кең-кесири, молдук ичинде. 2) эң аз, эң болбогондо. ~ ~ **otuz yaşında** эң жок дегенде отуз жашта.

ferah II 1.кубаныч, бакыт, бакубат, бейпил, бейкапар. ~**a çıkmak** бактылуу жашоо. 2.көңүлдүү. **gönlünü** ~ **tut!** көңүлдүү (кам санабай) жүр!

ferahlamak, ferahlanmak 1.кеңейиш, чоңоюш. 2.көңүлдүү болуш, көңүлү көтөрүлүш, чери жазылыш. **içim ferahladı** санаам тынчды, жаным жай алды.

ferahlı көңүлдүү, кубанычтуу, көңүл көтөрүүчү, жагымдуу.

ferahlık,-ğı 1.кеңирилик, жарыктык, айдыңдык. 2.тынчтык, бейкуттук, бейкапарлык. ~ **hissetmek** рахаттануу, жаны жай алуу.

feraset I, -ti паразат, тетиктик, зээндүүлүк, түшүнүктүүлүк, билгичтик, сезгичтик, баамчылдык.

feraset II, -ti чабендестик.

ferasetli паразаттуу, баамчыл, тетик, зээндүү.

ferç,-ci биол. *ургаачы жандуулардын жыныс органдарынын тышкы көрүнүшү.*

ferdî эск. жекече, жалгыз өзүнө тиешелүү. ~ **hususiyetler** жекече өзгөчөлүктөр. ~ **teşebbüs(ler)** жекече демилге. 2.өзүнчө, айрым. ~ **topluluklar** өз алдынча ансамблдер.

luklar өз алдынча ансамблдер. 3.*филос.* субъективдүү.

ferî кошумча, экинчи даражадагы, орток, кыйыр. ~ **fail** ук. кылмыш ортогу. ~ **haklar** ук. кошумча укуктар.

feribot,-tu сал, паром, ферибот (*бир жээктен экинчи жээкке машина, вагондорду алып өткөнгө жараган*).

ferişte дин периште.

ferit,-di 1.теңдешсиз, ченемсиз, ааламда/дүйнөдө жок, жападан жалгыз, укмуш. ~**i dehr** дүйнөдө теңдеши жок. 2.бермет тизген жип.

ferman 1.барман, жардык (*указ*). 2.буйрук, эмир. **ölüm** ~**i** өлүм буйругу. ~ **çıkmaк** жардык чыгуу. ~ **dinlememek** буйрукка/жардыкка баш ийбеш. ~**i ilâhî** Кудайдын буйругу. ~ **sizin** сиз эле билиңиз, сиздин ыктыярыңыз менен/айткандай болсун.

fermanlı 1.барман менен издетилген кылмышкер. 2. өз билгенин кылган/бербеген (*киши*). ~ **deli** кызылдай жинди.

fermantasyon хим., биол. ферментация.

ferment,-ti хим., биол. фермент.

fermer фермер.

fermuar сыдырма (*кийимдин, буюмдардын*).

ferro хим. ферро- : **ferromagnetik** ферромагниттүү.

fert,-di 1.эск. киши, инсан, индивид, субъект. к. **birey**. ~ **mülkiyeti** жеке менчик. 2. мүчө (*үй-бүлөнүн, коомдун*). **aile** ~**leri** үй-бүлө мүчөлөрү, бүлө. ~ **başına** киши башына. 3.бирдик. 4. так сан. 5. ад. уйкашпаган бейт.

feryat,-dı 1.кыйкырык, чыңырык, өкүрүк. 2.эск. дат, доомат, арыз-мун. ~**i basmak/koparmak** кыйкырып-өкүрүү, кокуйлоо. **etmek/eylemek** 1) кыйкырып-өкүрүү, чаңыруу,

озондоо, кокуйлоо. 2) жардамга чакыруу. ~a **yetiŝmek** жардамга жетип барыш.

ferz шахм. ферз.

fes феска (*цилиндр түрүндөгү кызыл, чачыктуу баш кийим*). ~**ini havaya atmak** кубаныш, сүйүнүш (*сөзм. с. фескасын асманга ыргытыш*).

fesat,-dı 1.бузуктук, бузулуш. **mide ~ı** ашказан бузуктугу. **ahlâk ~ı** адеп-ахлактын бузулушу. 2.баш-аламандык, каргаша, чатак. ~ **çıkarmak isteyenler var** чатак чыгарууну каалагандар бар. 3.кара ниет, кара мүртөз. ~ **adam** кара мүртөз киши. 4.бузуку, чагымчы. 5.айла, амал, куулук. ~ **kariŝtirmek/çıkarmak/kaynatmak** (*бир иште*) айла-амал колдонуш, кишилерди бири-бирине каршы тукуруш, чагым салыш. ~ **kumkuması** бузуку, чагымчы, куу, шумпай. ~ **ocağı/yuvası** бузукулук очогу/уясы. ~ **tohumu** чагым/чатак үрөнү. ~a **vermek** чатак чыгарыш.

fesatçı чагымчы, бузуку, чатак.

fesatçılık,-ğı чагымчылык, бузукулук, чатактык.

feshetmek 1.жоюу, жок кылуу, токтотуу (*мис. колдонуудагы бир мыйзамды*). 2. бузуу (*мис. келишимди*). 3.таратуу (*мис. парламентти*), жабуу, ишин токтотуу (*ишкананы ж. б.*).

fesih,-shi 1.жоюш, жок кылыш, күчүн жоготуш (*мис. бир мыйзамды, жобону ж. б.*). 2.таратыш, жабыш.

fesleğen бот. райхан (*Ocimum basilicum*).

fesrengi күрөң-кызыл, бордо.

festival,-li 1.фестиваль (*театр, кино, музыка боюнча*). 2.фестиваль (*бир аймактын эң атактуу нерсесин көрсөтүүгө арналган*). **kiraz ~i** алча фестивалы. **findık ~i** фундук фестивалы. 3. *арго* тополоң, дүр-

бөлөң.

fesuphanallah Кудая тобо! (*таң калууну билдирет*).

fethetmek каратыш, чаап/жеңип алыш (*бир өлкөнү, шаарды*).

fetih,-thi 1.жеңиш, каратыш, ээлеш. ~ **etmek к. fethetmek**. 2.ачыш, башталыш. ~**i kelâm** сүйлөшүүнүн башталышы.

fetihname жеңиш кабары/жардыгы.

fetiş 1.фетиш, бут, идол, мазар. 2.тумар. 3.*өтм.* табынган, ашкере сүйүлгөн (*бирөө же бир нерсе*).

fetişist,-ti фетишист.

fetişizm фетишизм.

fetret,-ti 1.*дин* эки пайгамбар же падыша арасында пайгамбарсыз же падышасыз өткөн мезгил (*мис. Азирети Иса менен Азирети Мухаммед арасындагы убак*). 2.эки өкмөт арасында өткөн убакыт. 3.парламент каникулу.

fettan 1.айлакер, куу, митайым, чагымчы. 2.*өтм.* ойсоке, кубулма, жылмандаган, азыткы, жолдон чыгарган.

fetva *дин* фетва (*шарият маселелери боюнча муфтийдин ачыктамалуу жообу*). ~ **vermek/çıkarmak** 1)фетва жарыялоо. 2)*өтм.* өкүм сүйлөө, керексиз буйруктар берүү, каяшага жол бербөө.

feveran 1.*эск.* боркулдама, кайнама. 2.дароо жини келип кетиш, жаалданыш. ~ **etmek** 1)жиндениш, жаалданыш. 2)атылуу (*жанар тоо*).

fevk,-ki 1.үстүңкү, чокудагы. 2.жогору жактагы, үстүңкү баскыктагы (*кызматы/мартабасы боюнча*).

fevkalâde 1.укмуштай, таң каларлык, сыйкырдуу, адаттан тышкары, к. **olağanüstü**. ~ **gelmek** таң каларлык көрүнүү. 2.өзгөчө, атайын, шашылыш. ~ **ahval/hâl** өзгөчө абал. ~ **mühlet** акыркы мөөнөт. 3.өтө, абдан, көп, аябай. **babası ~ zengin**

атасы аябагандай бай.

fevrî 1. капысынан, күтүлбөгөн жерден, шашылыш. 2. өзүнөн өзү, ойлон-бостон, импульсивдүү.

feyiz,-yzi 1. молдук, берекет, ашып-ташкан, байлык. 2. кең пейилдик, жоомарттык. ~ **i ilâhî** Кудайдын кең пейилдиги. 3. өсүп, өнүгүп, гүлдөгөн учур, ийгилик, прогресс. ~ **bulmak** ийгиликке жетишүү. 4. санаанын/көңүлдүн тынчтыгы. 5. таасир.

feza 1. ачык мейкиндик, кеңири жер. 2. *физ.* талаа; *мат.* мейкиндик. 3. космос, космос мейкиндиги, *к. uzay.* ~ **adamı** космонавт. ~ **gemisi** космос кемеси.

fezleke 1. жыйынтык, натыйжа, бүтүм. 2. токтом. 3. меморандум.

fıçı 1. челек, бочка. ~ **balığı** челекте туздалган балык. ~ **birası** челекте ачытылган пиво. 2. (~ **hacmi**) баррель (*суюк жана майда заттарды өлчөгөн бирдик*). ~ **gibi** челектей, семиз, курсактуу (*киши*).

fıçılamak челекке салуу, челекке ачытуу.

fıkıh,-khi 1. мусулман дининин кодекси. 2. аңдап-билүү.

fıkır: *туур. с.* ~ ~ 1) борк-борк (*кайнаган суунун үнү*). 2) көпчүлүк, топтошкон эл. 3) шыңк-шыңк, шыңгыр-шыңгыр (*күлкү*). 4) ойкуштаган, оштонгон (*аял*). ~ ~ **kadın** ойсоңдогон аял. **yollarda** ~ ~ **insan kaınıyor** жолдордо киши батпайт/жүнүн жейт.

fıkırdak,-ğı 1. ордунда тура албаган, жел таман. 2) ойкуштаган, оштонгон, ойсоктогон.

fıkırdamak 1. борк-борк кайноо, боркулдоо (*суу*), көбүрүп-жабыруу (*деңиз*). 2. ойсоңдоо, ойкуштоо (*аял*). 3. каткыруу, кыткылыктап күлүү.

fıkırdaşmak 1. (*бири-бирине*) эркелөө,

наздануу, ойноо. 2. шыңкылдашып күлүү, шыбырашып сүйлөшүү.

fıkırtı боркулдак, шыңкылдак.

fıkra 1. анекдот. **Nasrettin Hoca'nın ~ları** Кожо Насреттиндин анекдоттору. 2. аңгеме, новелла, фелъетон, тамсил, газета хроникасы. 3. (*текст-тен*) үзүндү, абзац, параграф, бөлүм. 4. жобо, статья (*мыйзамдын*). 5. *анат.* омуртка.

fıkracı 1. анекдот айткан киши. 2. анекдот жазган киши.

fıkralar зоол. омурткалуулар (*Vertebrata, Craniata*). *к. omurgalılar.*

fıldır: ~ ~ жалт-жалт (*көз карап*). ~ ~ **bakışlı, ateş gibi genç** жалт-жулт караган, өрттөй жанган жигит.

findık,-ğı 1. фундук, токой жаңгагы дарагы (*Corylus avellana*). 2. токой жаңгагы (*мөмөсү*) ~ **bahçesi** фундук бакчасы. ~ **faresi** 1) зоол. боору ак, жону боз көбүнчө фундук бакчасында жашаган чычкан (*Muscardinus avellanarius*). 2) кадимки үй чычканы. ~ **kabuğunu dolduramaz** маанисиз, арзыбаган, болорболбос. ~ **kabuğuna sığacak kadar ufalmak** бүжүрөө, бүкчүйүү. ~ **kırmak** катынпоздук/жүрөөнөктүк кылуу. ~ **kurdu gibi** кичинекей толук (*аял*). ~ **yuvası** колдун үстүндө, манжалардын түбүндөгү чуңкурчалар.

findıkkıran жаңгак чаккыч.

fır *туур. с.* зыр-зыр, зырылдаган (*тез айланган нерсе, катуу чабылган ат ж. б.*). ~ **dolanmak** ийик болуп чимирилиш, айланкөчөк атыш. ~ (~) **dönmek** 1) айланып-тегеренип жүрүш. 2) жагалданыш, жараматтаныш.

Fırat Ефрат (*дарыя*).

fırça 1. щетка. **elbise ~sı** кийим щетка. **diş ~sı** тиш щетка. 2. кист, кисточка. **resim/boya ~sı** сүрөт кисти. 3. *өтм.* сүрөт (*өнөр, чыгарма*). ~ **sı**

beğenilen ressam өнөрү өскөн/сүйүлгөн сүрөтчү. ~ **çekmek** (*бирөөнү*) жемелеш, тилдеш. ~ **gibi** тик, кайраттуу (*сакал, мурут, чач*).

fırçalamak 1.щёткалап тазалоо. 2.(*ууда*) коюу, саздуу токойдон өтүү. 3.*арго* (*бирөөнү*) жемелөө, тилдөө.

firdolayı айлана-тегеречи, төрт/туш/ар тарабы.

firdöndü 1.*тех.* шарнирлүү түзүлүш. 2.(*кумар ойнууда колдонулган*) коло чимирик. 3.*өтм.* туруксуз, жылкы мүнөз, оң-тетири кыялдуу (*киши*).

fırfır бүйүрмө (*көйнөктүн, парданын ж. б. этегине салынган*).

fırfırlı бүйүрмөлүү.

fırıldak, -ğı 1.чимирик (*балдар оюнчуу*). 2.вентилятор. 3.мордун шамалга карата айланган калпагы. 4.айлакердик, митаамдык, чагым, интрига. ~ **çevirmek/döndürmek** айла-амал колдонуу, чагым салуу, митаамдык кылуу. ~ **gibi** жинди кыял, мүнөзү туруксуз, оома.

fırlı: *туур. с.* ~ ~ зыр-зыр (*тез айланган нерсе*).

fırın 1.меш. ~а **koymak/sürmek** мештин ичине коюу. **elektrik** ~и электр меш. **atom** ~и атом (ядролук) реактор. **maden** ~и домна, кен иштеткен меш. **tuğla** ~и кирпич бышырган меш. 2.наабайкана, нан бышырган жер. ~ **gibi** тозоктун отундай (*ысык*). ... **kadar** ~ **ekmek yemesi lâzım** (*бир максатка жетиши үчүн*) башынан көп нерсе өткөрүш керек.

fırınçı наабайчы.

fırınlamak 1.бышыруу үчүн мешке коюу. 2.мешке коюп кургатуу.

fırka 1.*эск.* эл, калк, көпчүлүк, топтошкон кишилер. ~ ~ топ-топ. 2.*аск.* дивизион; *дең.* эскадрон, (*кемелер*) бирикмеси. 3.саясий партия.

~ **azası/mensubu** партия мүчөсү.

fırkacı бир партиянын мүчөсү же жактоочусу.

fırkata *дең.* бригантина, фрегат.

fırlak тосток, томпок. ~ **gözler** тосток көз. **gırtlığı** ~ кокосу чыгып турган.

fırlamak 1.учуп чыкмак (*куш*). 2.чыгып кетмек. **gözleri yerinden fırladı** көздөрү (*чанагынан*) чыгып кете жаздады. 3.тура калмак, чуркап чыкмак. **ok gibi yerinden fırladı** октой болуп атып чыкты. 4.бат көтөрүлүп кетмек, жогоруламак (*мис. баа*).

fırlatmak 1.ыргытуу. **taş** ~ таш ыргытуу. 2.учуруу, атуу. **roket** ~ ракета атуу. **uzay gemisini** ~ космос кемесин учуруу. 3.(*бааны*) көтөрүү, жогорулатуу.

fırsat,-tı бурсат, мүмкүнчүлүк, ыңгай, шарт. ~ **aramak/beklemek** ыңгайлуу учурду күтүү. ~ **bilmek** мүмкүнчүлүктөн пайдалана калыш. ~ **bu** ~ (*бир нерсе жасаш үчүн*) эң ыңгайлуу жагдай/учур. ~ **bulmak** ыңгайын келтирүү, дароо пайдаланып калуу. ~ **düşkünü** пайдакеч. ~ **düşmek** жолу ачылуу/болуу. ~**tan istifade etmek** учурдан/мүмкүнчүлүктөн пайдаланыш. ~и **kaçırmak** мүмкүнчүлүктү колдон чыгарыш. ~и **kaçırmamak** мүмкүнчүлүктү колдон чыгарбоо. ~ **kollamak/gözlemek** ыңгайын күтүү. ~ **vermek** мүмкүнчүлүк берүү, шарт түзүү. ~ **yoksulu** шарты жок, жолу жок.

fırsatçı пайдакеч, шылуун.

fırt I *бир жутум ичкилик, бир сорум тамеки.*

fırt II : *туур. с.* ~ ~ шып-шып. ~ ~ **girip çıkmak** шып-шып кирип-чыгыш/шып этип кирип, шып этип чыгыш.

firtına 1.бороон, алай-дүлөй, борошо. ~

çıkmaк бороон болуу. ~ **dinmek** бороон тынчуу. ~ **ihbarı** бороон кабарчысы/эскертүүсү. **dolu** ~**sı** күн күркүрөп чагылган чартылдоо. **kar** ~**sı** кар борошосу. 2.өтм. кыйын жагдай, оор абал. **Fransa II Dünya Savaşında bir ~ atlattı** Франция II Дүйнөлүк Согуш учурунда бир бороондон аман калды. 3.өтм. ички кооптонуу, тынчсыздануу. ~ **gibi** 1)тез, шамалдай болуп, шуулдап. ~ **gibi geldi gitti** бороон сымал келди, кетти. 2)каардуу, заардуу, жаалданган, бакырып-өкүргөн (*киши*). **fırtınalı** бороондуу, борошолуу. **fırtırmak** *argo* акыл-эсин жоготуу, делирүү, жинди болуу. **fis:** *туур. с.* ~ ~ шыбырашуу. ~ ~ **konusmak** 1)шыбырашып сүйлөшүү. 2)ушакташуу. ~ **geçmek** *argo* кулагына шыбыроо. **fısfıs** *туур. с.* быш-быш (*бир нерсени чачу/чачыратуудан чыккан үн*). **fısildeşmek** шыбырашуу (*бири-бири менен*). **fısil:** ~ ~ шыбыр-күбүр. **fısilti** шыбыр. ~ **gazetesi** көпчүлүккө белгилүү бир окуяга байланыштуу ушак. **fısır:** ~ ~ 1.чатыроо, шылдыроо (*жука, жеңил нерсе күйгөндө же тар тешиктен суу акканда чыккан үн*). **kuru otlar** ~ ~ **yanar** куу чөптөр чатырап күйөт. 2.жашыруун, пас үн менен шыбырашып сүйлөшүү. **fısırdamak** 1.чатыроо, чыртылдоо (*от*). 2.шылдыроо (*суу*). **fiskiye, fiskiye** фонтан. **fıslamak** 1.шыбыроо. 2.тымызын жеткирүү, сөз ташуу, тыңчылык кылуу. **fıstık, -ğı** мисте. ~ **ağacı** мисте дарагы. ~ **çamı** к. **çamfıstığı**. ~ **gibi** 1)жумуру, толук, чымыр (*дене*). 2) сулуу, келишимдүү.

fıstıkî саргыч жашыл (*түс*). ~ **makam** жайма жай, шашпай, жайбаракат. ~ **makamında geliyor** жайбаракат келатат.

fıstıklık, -ğı мисте бакчасы.

fış: ~ ~ к. **fışır fışır**.

fışıl 1.шуудурак, шоокум, шуулдак (*жалбырактын, деңиздин, шамалдын ж. б.*). 2.шылдырак (*суунун*).

fışır: *туур. с.* ~ ~ 1. шуудур-шуудур, шуу-шуу. 2. шылдыр-шылдыр, күлдүр-күлдүр. **su** ~ ~ **akıyor** суу шылдыр-шылдыр агып жатты. ~ ~ **etmek** 1)шуудуруу. **kumaş** ~ ~ **etti** кездеме шуудур-шуудур этти. 2)шылдыр-шылдыр этүү (*мис. булак*).

fışırdamak 1.шуулдоо, шуудуруу. 2.шылдыроо, шылдырап агуу.

fışır к. **fışıl**.

fışkı (*ат, уй ж. б. малдын*) жампасы.

fışkılamak кык менен топуракты семиртүү.

fışkın (*бактын*) бүчүрү, бутагы, талы. ~ **atmak** бүчүр байлоо.

fışkırmak 1.бышкырып/атып чыгуу (*суу*), жалындоо, жалбырттоо, алоолонуу (*от*), түтүктөө (*газ, нефть*). **sular fışkırdı** суу атып чыкты. **yenı açılan kuyulardan petrol fışkırıyor** жаңы ачылган куюлардан нефть атып чыгып жатат.

fıtık, -ğı мед. чурку. **göbek** ~**ı** киндик чуркусу. **karın** ~**ı** карын чуркусу. ~ **olmak** *argo* кыйын абалда калмак.

fıttırmak к. **fırtırmak**.

fiber фибра.

fiberglass айнек була.

fibrin фибрин.

fibrom фиброма.

fidan көчөт, бутак. **aşı** ~**ı** кыйыштырылган бутак. ~ **boylu/** ~ **gibi** тал чыбыктай (*ичке узун бойлуу*).

fidanlık, -ğı көчөт өстүрүлгөн жер.

fide көчөт, сабак.

fidye барымта, кун, башынын баасы.

figan кыйкырык, чаңырык, өкүрүк, ый, кокуйлоо. ~ **etmek/eylemek** чыңырыш, кыйкырып-өкүрүш, ыйлаш, кокуйлаш.

figür *ар түрдүү мааниде:* фигура. ~ **ressamı** портретист. **bale ~ü** балет фигурасы. **mecburî ~ler** *спорт* мажбур фигуралар. **serbest ~ler** эркин фигуралар.

figüran 1.*театр* аз сүйлөгөн же сүйлөбөгөн ролго чыккан актёр. 2. *өтм.* (*коомдо*) маани берилбеген, барыжогу билинбеген “кичине” киши.

figüratif фигуралары болгон. ~ **sanat** ичинде адам, айбан, табият фигуралары орун алган санат түрлөрү.

figurist портретист.

fihris, fihrist,-ti 1.көрсөткүч, индекс, мазмун (*мис. китептин*). 2.реестр, каталог. **kütüphane ~i** китепкана каталогу.

fiil 1.иш, аракет, кыймыл, процесс. *к. eylem.* ~**i hayır** жакшы/ кайырлуу иш. ~**i kabiḥ** уят иш. 2.*грам.* этиш. ~ **çatısı** этиштин мамилеси. ~ **gövdesi** этиштин уңгусу. ~ **çekimi** этиштин жакталышы.

fiilen иш жүзүндө, чынында. ~ **ihraç edilmiş mallar** иш жүзүндө экспорттолгон товарлар. **bir devletin ~ tanınması** бир мамлекеттин расмий таанылышы.

fiilî 1.чыныгы, анык, накта. ~ **hizmet** *аск.* чындап өтөлгөн кызмат. 2.*грам.* этишке байланыштуу.

fiilimsi *грам.* этиштин формалары (*атоочтук, чакчыл, кыймыл атооч ж. б.*).

fiilyat,-tı жасалган иштер, аракеттер, кыймылдар.

fikir,-kri пикир, ой, көз караш, идея, акыл, кеңеш. ~**imce** менин оюмча. ~**ini açık söylemek** оюн/пикирин ачык айтыш. ~**ini açıklamak** оюн/пикирин ачыктоо. ~**ini açmak** ой бөлүшүү. ~ **adamı** ойчул, дааныш-

ман. ~ **almak** кеңеш сураш, оюн билиш (*бирөөнүн*). ~ **alışverişi** пикир алмашуу. ~**inden atmak** башынан/оюнан чыгарып салыш. ~ **ayrılığı** пикир келишпестик. ~ **bağimsizliği** эркин ойлоо/пикир. ~ **ini beyan etmek** оюн/пикирин ачык айтуу. ~**inden caydırmak** айнытыш, оюнан/пикиринен баш тарттырыш. ~**inden caymak** айныш, оюнан/пикиринен баш тартыш. ~**i dağınık** энөө, кайсар, ою чачкын. ~ **danışmak/almak** пикир сураш, кеңешиш. ~ **darlığı** акылы кыскалык/тайкылык. ~**ini değiştirmek** пикирин өзгөртүү. ~**e düşmek** ойго/эске түшүш. ~ **edinmek** пикирге келүү. ~**ine gelmek** оюна/эсине түшүш/келиш. ~**e getirmek** 1)эскертиш, эсине салыш. 2)эстеш. ~**ime göre** менин оюмча/пикиримче. ~ **hürriyeti** ой-пикир эркиндиги. ~ **işçisi** акыл эмгеги менен иштеген. ~**ine iştirak etmek** (*бирөөнүн*) пикирине/оюна кошулмач. ~**ine koymak** оюн/эсидартын ээлеп алуу, эсидарты ... - да болуу. ~**i kurcalamak** оюнан/эсинен кетпөө. ~ **mücadelesi** идеологиялык күрөш. ~**inde olmak** 1)(*бир нерсени*) ойлош, пландаш. **kalmak ~inde olan** калышты ойлогон. 2)...деп эсептеш, пикиринде болуш. ~ **özgürlüğü** ойлоо/пикир эркиндиги. ~**ini paylaşmak** оюн/пикирин бөлүшүү. ~**i sabit** оюнан/пикиринен кайтпаган. ~**inde saklamak** 1)эсинде тутуш. 2) оюн жашырыш. ~ **serbestisi** ой/ пикир эркиндиги. ~**ini sormak** оюн/пикирин сураш. ~**ini söylemek** пикирин/оюн айтыш. ~ **teatisi** пикир алмашыш. ~ **uyanıklığı** эзэндүүлүк, ой-пикир сергектиги, баамчылык. ~**e varmak** пикирге келиш/барыш. ~**inden vazgeçmek** оюнан

баш тартыш, айныш. ~ **vermek** 1)кеңеш бериш. 2)пикир туудуруш. ~ **yazısı** идеологиялык макала. ~ **yormak** башын/мээсин оорутуш/чиритиш. ~**ini yükseltmek** (*бирөөнүн*) акыл деңгээлин көтөрүү. ~ **yürütmek** ой жоруш, ойго батыш, пикир жаратыш. **aklı ~i bir şeyde olmak** эси-дарты бир нерседе болуу. **aklı ~i çalışmak** ойсанаасы/эси-дарты иштегенде. **aynı/bir ~de olmak** бир пикирде болуу. **zimmî** ~ арам ой.

fikirce акыл-эси боюнча. ~**i zayıf** акыл-эси кем.

fikirli пикирдүү/ойлуу, пикири болгон. **açık** ~ ачык ойлуу/ пикирлүү. **dar** ~ түшүнүгү тар, ою кыска. **geri** ~ 1)кем акыл. 2)реакционер.

fikirsiz акылсыз, санаасы жок.

fikren 1.оюнда, кыялында, өз ичинен. 2.пикири боюнча, идеологиялык жактан.

fikriyat рухий дүйнө, идеология.

fiksatif,-fi *foto* фиксатив.

fiksiyon фикция.

fikstür *спорт* так белгиленген, кабыл алынган (*мелдештердин тартиби*).

fil 1.зоол. пил (*Elephas*). **Afrika ~i** африка пили (*Loxodonta africana*). **Asya/ Hindistan ~i** индия пили (*Elephas maximus*). 2.*шахм.* пил. ~ **dişi** 1)пилдин эки узун тиши. 2)*анат.* дентин, тиштин сөөк тканы. 3)пил сөөгүнөн жасалган. ~ **gibi** 1)өтө чоң, семиз. 2)тойбос, тамаксоо. ~ **gibi yemek** опсуз көп жеш, тамакка тойбош. ~ **hastalığı** *мед.* буттун шишик оорусу, элифантиаз.

filâman 1.була, жип. 2.*элек.* электр лампочкасындагы ичке зым.

filân *к.* **falan.**

filânca баланча, түкүнчө.

filântrop,-pu филантроп.

filântropi филантропия.

filârmoni филармония.

filârmonik филармония(лык). ~ **orkestraı** филармония оркестри.

filbahar, filbahri *бот.* жазда ак жыттуу гүл ачкан кооздук бадалы (*Philadelphus*).

fildişi,-ni пил сөөгү түстүү. ~ **gibi** батташкан акчыл түс. ~ **karası** пил сөөгүнүн күлүнөн жасалган кара боёк.

file 1.чач тору. 2.тор сумка. 3.*спорт (футбол, волейбол ж. б.)* тор түрүндөгү тоскучтар.

fileto боконо эти, сулп эт (*касаттык малдын*).

filhakika чындыгында, чынында, иш жүзүндө, акыйкатта.

filigran филигрань (*жарыкка тоскондо гана көрүнчү белгилери бар кагаз*).

filika кемелердеги жан куткаруучу кайыктар.

filinta карабин, аңчы мылтыгы. ~ **gibi** келишимдүү, шыңга (*киши*).

Filipin Филиппин. ~ **Adaları** Филиппин аралдары.

Filipinler филиппиндер.

Filipinli филиппиндик.

Filistin 1.Палестина. 2.Палестинага мүнөздүү/тиешелүү.

Filistinli палестиналык.

filiz I бүчүр, бутак, сабак, жалбырак (*жаңы байлаган*). ~ **gibi** ичке, шыңга, татытанакай (*аял*). ~ **sürmek** бүчүр байлаш.

filiz II *геол.* иштегилбеген кен кошулмалары. **demir ~i** темир рудасы. **bakır ~i** жез рудасы.

filizî ачык-жашыл (*түс*).

filizkıran *май айында болчу чыгыштан соккон суук шамал*.

filizlenmek 1.бүчүр байлоо. 2.өнүгө/өөрчүй баштоо.

film 1.пленка (*камера үчүн*). 2.фильм, кино. 3.*ич тарап көрүнбөшү үчүн айнекке жабыштырылган жука барактар*. ~ **çevirmek** 1)кино тар-

туу. 2)сүрөткө тартуу (*фотоаппарат менен*). 3.*argo* көңүл ачуу, убакыт өткөрүү. ~ **makinası** кино-камера. ~ **oynamak** кино киного тартылуу/түшүү. ~ **oynatmak** кино көргөзүү. ~ **yıldızı** кино жылдыз.

filo 1.*дең.* флот, эскадра: авиаэскадра, эскадрилья. 2.(*бирдей жүк ташыган*) кемелер/ машинелер конвоем.

filolog, -gu филолог.

filoloji филология.

filozof 1.философ. 2.*өтм.* момун, өзү менен өзү болгон киши.

filozofça 1.философ сыяктуу. 2.философиялык.

filtre фильтр, чыпка, сүзгүч. ~**den geçirme** сүзүш, филтрлеш. ~ **kâğıdı** сүзгүч кагаз. **hava ~si** аба тазарткыч. **yağ ~si** май чыпка.

filtreli сүзгүчтүү, филтрлүү,чыпкалуу.

filtresiz сүзгүчсүз, филтрсиз.

Fin 1.финн. 2.финн калкына мүнөздүү/ тиешелүү. ~ **hamamı** финн мончосу.

final,-li 1.*спорт* финал. 2.*муз.* финал, акыркы аккорд. ~**e kalmak** финалга чыгыш.

finalist,-ti финалист.

finans финансы. ~ **kaynakları** финансы булактары. ~ **sermayesi** финансы капиталы.

finance : ~ **edilmek** каржыланыш, акчалай жабдылыш. ~ **etmek** каржылаш, кредит бериш, акча менен жабдыш.

finansman 1.каржылама. ~ **kaynağı** каржылама булагы. 2.акча, финансы. ~ **güçlükleri** финансылык/акчалай кыйынчылыктар.

finansör финансист.

fincan 1.чөйчөк, кружка (*кофе/чай ичкен*). 2.*элек.* фарфор изолятор. ~ **gibi** чекчейген, чакчайган (*көздөр*). ~ **oyunu** чөйчөк оюну (*чөйчөктүн алдына шакек жашырып ойнолот*).

Fince 1.финн тили, финче. 2.финндер сыяктуу.

fingir: ~ ~ жылмаң-жылмаң. ~ ~ **bakışıyorlardı** жылмаң-жылмаң этип карашып жатышты.

fingirdek жылмаңдаган, ойкуштаган, ойсоңдогон (*аял*).

findirdemek 1.жылмаңдаш, ойсоктош. 2.жеңил ойлуулук кылыш.

fingirdeşmek (*бири-бирине*) тийишүү, жылмаңдашуу, кыйшакташуу.

finiş 1.финиш, соң, бүтүш. 2.*спорт* финиш, финиш сызыгы. ~**e kalkmak** финишке жетерде ылдамдыкты арттыруу (*чуркоодо*).

fink: ~ **atmak/vurmak** 1)ойсоктоо, кыйшаңдоо. 2)сайрандоо, чардоо.

Finlânda, Finlândiya 1.Финляндия. 2.Финляндияга мүнөздүү/тиешелүү.

Finlândalı, Finlândiyalı 1.финн. 2.финляндиялык.

Finli финн, финляндиялык.

fino 1.саксагай жүндүү үй ити. 2.*argo* нашаа.

Fin-Ugor финн-угор (*тилдери*).

firakiye *ад.* элегия.

firaklı *ад.* аянычтуу, кайгылуу (*аңгеме, поэма, ыр ж. б.*).

firar 1.качыш, дезертирлик. 2.качып кутулуш, бошонуш, уурданып чыгыш. 3. (*газ, май ж. б.*) чыгыш, агыш. ~ **etmek** качыш. ~**a kadem basmak** жылып жоголуш, качып кетиш. ~ **teşebbüsü** качышка аракет кылыш.

firarî качкын, дезертир.

firavun 1.*тар.* фараон. 2.*өтм.* тиран, эзгич, таш боор, канкор. 3.(*карта ойунда*) фараон. ~ **gibi** адам таш боор, аянычсыз киши. ~ **inadı** көктүк, кежирлик. ~ **tepesi** египед пирамидасы.

firdevs 1.бейиш, бейиштин төрү. 2.бакча, гүлзар.

fire соода (*товардын*) чыгашасы, зыя-

ны, чыгымы, коромжусу, салмагын жоготушу. ~ **vermek** коромжуга учуроо, зыян тартуу.

firez 1. жаңы чыккан эгин. 2. аңыз.

firkateyn *тар. дең.* фрегат, согуш кемеси.

firkete чач шпилкасы.

firma фирма, компания.

firuze 1. бирюза (*минерал*). 2. ад. көк, асман. 3. көгүлтүр түс.

Fisagor: ~ **davası** Пифагордун теоремасы.

fisebilillâh Кудай үчүн, бекер, акысыз.

fiske 1. шакылдатма, кырсылдатма (*манжаларды*). ~ **vurmak** колдо-рун кырсылдатуу. 2. чымчым. **bir** ~ **tuz** бир чымчым туз. 3. ыйлаакча (*теридеги*). 4. көгөрүш (*кишинин этти*). ~ **kabarmak/olmak** ыйлаактап кетүү. ~ **kondurmamak/dokundurmamak** чымын кондурбоо, чаң жугузбоо.

fiskelemek 1. кол кырсылдатыш. 2. жемелеш, тилдеш.

fiskos шыбыр-күбүр. ~ **etmek** шыбыроо, акырын сүйлөшүү. **kulak ~ u yarmak** 1) шыбырашып-күбүрөшүү. 2) ушактоо.

fistan 1. аял көйнөк. 2. фустанелла (*албан, гректердин*), шотландиялык эркектердин этектери, шотландия аскердик кийими.

fisto 1. фестон, кооздук үчүн иштелген кыйык. 2. дантелдикиндөй гүлү бар кездеме.

fistül *мед.* фистула (*тиштин*).

fiş 1. *элек.* (*электр буюмдардын*) түймөсү, штепсель. 2. белги, жышаан. **hüviyet ~i ask.** аскердин (*таанытуучу*) жекече белгиси. 3. карточка (*катталган*). 4. марка, талон, жетон. **oyun ~i** оюн жетону. 5. чек, квитанция, фактура. ~ **kesmek** квитанция кесип бериш. ~ **toplamak** фактура чогултуш.

fişek,-ği 1. ок, патрон, гильза, заряд

(*мылтыктын, тапанчанын ж. б.*). ~ **sürmek** октоо (*жаракты*). ~ **ya-tağı** ок салган жер. 2. ракета. ~ **at-mak** 1) ракета атыш. 2) фейерверк атыш. 3) *өтм.* дүрбөлөң/тополоң салыш. 4) *арго* жыныстык катыш жасаш (*эркек*). **havaî** ~ фейерверк, салют. ~ **gibi** 1) ачуусу чукул (*киши*). 2) аткан октой, тез. ~ **salıvermek** дүрбөлөң чыгарыш, тополоң салыш.

fişeklik,-ği окчонтой, ок баштыгы, патронташ.

fişlemek 1. карточкага жазуу/ каттоо. 2. картотека түзүү.

fit I,-ti 1. чагым салуу, ортону бузуу. ~ **çıkarmak/sokmak/vermek** чагым салыш, көкүтүш, ара бузуш. 2. душмандык, кастык.

fit II -ti 1. эсептешме, ыраазычылык, бүтүшмө. 2. *арго* (*бир нерсеге*) макулдук. ~ **olmak** 1) эсептешүү, бүтүшүү. 2) (*бир нерсеге*) макул болушуу, келишүү, ыраазычылык берүү.

fit III,-ti (*foot* сөзүнүн көпт. т.) *узундук өлчөмү.*

fitçi чагымчы, бузуку.

fitil 1. билик, боо. **lâmbanın ~i** лампанын билиги. 2. жаранын ичине тыгылган стерилдүү чүпүрөк. 3. конус түрүндөгү дары момдор. 4. *аск.* замбирек октоодо колдонулган күйүүчү билик. 5. бүктөм (*кийимдин, жабуунун*). 6. бир карта оюну. 7. *арго* бутунда тура албагандай мас. ~ **i almak** жини келүү, кыжыры кайноо. ~ **burnundan gel-mek** ичкен-жегени мурдунан чыкмак. ~ **gibi (sarhoş)** бутуна тура албаган/ылжыган мас. ~ **olmak** ылжып мас болмок. ~ **sokmak** чатак/чагым салмак, уруштурмак. ~ **taşı** асбест. ~ **vermek** 1) ачуу келтирүү, кыжырга тийүү. 2) ара бузуу, касташтыруу, ортого от

жагуу.

fitillemek 1.(чыракка ж. б.) билик тагуу. 2.жинге/кыжырга тийүү, ачууну келтирүү. 3.чагым салуу, ортого от жагуу.

fitilli 1.биликтүү, билик менен күйгөн. ~ **top** биликтүү замбирек. 2.биликтүү кездеме.

fitillemek 1.(бирөөнү бирөөгө) тукуруш, ортолоруна от жагыш. 2.(бирөөнүн) аркасынан жамандаш, каралаш, ушактап барыш.

fitne 1.тополоң, дүрбөлөң, капсалаң, ызы-чуу. 2.тополоң/дүрбөлөң/капсалаң чыгарган, чатак (киши). ~ **fücur** чагымчы, журт бузар. ~ **sokmak** (кишилердин арасына) чагым салыш, касташтырыш.

fitneci чагымчы, бузуку, ушакчы (киши).

fitnelemek 1.(бирөөнү) аркасынан жамандоо, ушактоо. 2.чатак чыгаруу, тополоң/дүрбөлөң салуу.

fitoloji фитология.

fitre дин битир, садага (Рамазан айында берилет).

fiyaka арго мактаныч, көйрөңдүк, көрсөтмөлүк. ~ **sını bozmak** (бирөөнүн) жалганын чыгарыш, жүзүн/бетин ачыш. ~ **satmak** арго курулай мактаныш, көйрөңдөнүш. ~ **yarmak** көрсөтмөлүк үчүн/көзгө көрүнүп коюу үчүн бир иш жасаш.

fiyakacı мактанчаак, көйрөң, жасалма, куучирен, көтөнкооз.

fiyakalı жасалма, көрсөтмө үчүн жалган бой көтөргөн, көйрөң.

fiyasko ойрон болуу, ойлогон ою ордунан чыкпоо. ~ **vermek** ою ордунан чыкпай калыш.

fiyat,-tı баа, нарк. ~ **ayarlamak** баа бычыш/коюш. ~ **biçmek** баа бычыш. ~ **-ları dondurmak** бааларды өзгөртпөө. ~ **haddi** эң жогорку баа. ~ **indirimi** арзандоо. ~ **kesişmek** бир баа бычыш. ~ **kırmak** баа арзан-

датыш. ~ **koymak** баа коюу, баалоо. ~ **vermek** к. ~ **biçmek**. **as-garî** ~ эң төмөнкү/минималдык баа. **azamî** ~ эң жогорку/максималдык баа. **makbul** ~ туура баа. **maliyet** ~ өздүк нарк. **narh -ları** туруктуу баалар. **toptan** ~ дүң баасы. **yarı -ına** жарым баасына.

fiyonk,-ğu бант, лента.

fiyort,-tu геогр. фиорд.

fizibilite аткарылышы/жасалышы мүмкүн болгон (иш).

fizik,-ği 1.физика. ~ **kanunları** физика закондору. **nükleer** ~ атом физикасы. 2. (адамдын) физикалык/тышкы көрүнүшү. 3.физикалык, физио- (ар түрдүү мааниде). ~ **tedavisi** физиотерапия. ~ **yapısı** (кишинин) дене түзүлүшү.

fizikçi 1.физик. 2.физика мугалими. 3.физиотерапевт.

fizikî физикалык. ~ **coğrafya** физикалык география. ~ **durum** физикалык абал. ~ **harita** физикалык карта.

fizikötesi,-ni 1.метафизика. 2.метафизикалык.

fiziksel физикалык. ~ **gelişme** физикалык өнүгүү. ~ **kimya** физикалык химия. ~ **özellikler** физикалык өзгөчөлүктөр.

fizyolog,-gu физиолог.

fizyoloji физиология.

fizyonomi 1.физиономия, кебете, кешпир, бет түзүлүш, жүз. 2.физиогномика.

fizyoterapi физиотерапия.

flâma 1.сигнал желекчеси, вымпел. **mütareke** ~ **sı** ак желек. 2.тех. нивелир чыбыгы. 3.найза учуна тагылган кичине байрак.

Flâman 1.фламан. 2.фламандарга мүнөздүү/тиешелүү.

Flâmanca 1.фламанча, фламан тили. 2.фламандарча.

flâmingo, flâmankuşu,-nu зоол. фла-

минго (*Phoenicopter ruber*).
flânel фланель (*кездеме*), момозуй.
flâş 1. *фото* айдындаткыч. 2. *фото* жарык лампасы. 3. *өтм.* шашылыш, чукул (*мис. кабар*).
flebit, -ti, flibit, -ti *мед.* флебит, тамырдын сезгениши.
flegmatik флегматик.
flegmon *мед.* флегмона.
flit, -ti 1. (*курт-жумурскага каршы чачылган*) дары. 2. чачыраткыч, пульверизатор.
flitlemek (*курт-жумурскага каршы*) дары чачуу.
flora флора.
floresan *физ.* жаркыраган, флуоресцент. ~ **lâmba** күндүз жандырылган лампа.
floresans *физ.* флуоресценция.
florin флорин, гүлден (*голландиянын акча бирдиги*).
floş I чыйратылбаган жибек.
floş II (*покер оюнунда*) бир түрдөн беш карта бир колдо болгон учур.
flöre фехтование кылычы.
flört, -tü 1. кыз/аял менен эркек арасындагы сүйүү мамилеси, сүйлөшүп жүрүш, мамилеси болуш. 2. сүйгөн, сүйлөшүп жүргөн (*киши*). ~ **etmek** сүйлөшүп/жакын мамиледе болуп жүрүш.
flu *фото* бүдөмүк болуу, фокустан чыгуу.
flüor *хим.* фтор.
flüt, -tu *муз.* флейта.
flütçü флейтист.
fobi, fobyа *мед.* фобия, коркуу сезими (*айрым нерселерге карата*).
fok, -ku *зоол.* түлөн (*Phoca vitulina*).
fokstrot, -tu фокстрот. ~ **dansı** фокстрот бийи.
fokur: ~ ~ шарак-шарак (*кайнаган суунун үнү*). **tencere** ~ ~ **kaınıyor** мискей шарактап кайнап жатат.
fokurdamak шакылдап/шарактап кайнаш (*мис. суу*).

fokurtu шакылдак, шарактоо (*кайнаган/оргуштаган суунун үнү*).
fol мая (*жумуртка же жумурткага окшош ак тап*). ~ **yok, yumurta yok** жылкы теппей, жылан чакпай, чатакка ж.б. эч кандай себеп жок туруп (*сөзм. с. же мая жок, же жумуртка жок*).
folk, -ku фольк, калк, эл. ~ **müziği** элдик музыка.
folklor 1. фольклор. 2. элдик бий.
folluk маялык (*жумуртка*).
fon 1. фонд. **biriktirme** ~ топтолгон фонд. **döner** ~ жүгүртүлгөн фонд. **ücret** ~u айлык фонду. 2. *кино, театр.* фон. 3. *фото* фон. 4. (*кездеменин*) негизги түсү. ~ **müziği** фон музыкасы.
fonda 1. деңиздин түбү. 2. *дең.* якорду түшүр! (*буйрук*). ~ **etmek** якорду түшүрүш.
fondan ичи толтурулган жумшак момпосуй.
fondöten крем-пудра.
fonem *лингв.* фонема.
fonetik, -ği 1. фонетика. 2. фонетикалык. ~ **imlâ** фонетикага негизделген орфография.
fonksiyon функция. **cebirsel/cebrî** ~ алгебралык функция. **daireysel** ~ тригонометриялык функция.
fonksiyonel функционалдык.
fonograf фонограф.
fonografi фонография.
fonoloji фонология.
font I, -tu чоюн.
font II, -tu *комп.* фонт.
fora *дең.* кайт! түшүр! (*буйрук*). ~ **yelken!** желкендерди ач! ~ **etmek** (*желкен, байрак ж. б.*) ачмак.
form 1. *спорт* форма, тап. ~u **düşük** табы начар. ~a **girmek** табына кириш. 2. форма, документ. ~ **doldurmak** документ толтуруш. 3. форма, шекил, көрүнүш. ~da **olmak** формасында/табында болуш. ~dan

- düşmek** табынан түшүп кетиш.
~unu korumak формасын/ табын сакташ.
- forma** 1.униформа, форма (*мектепте ж. б. айрым кесиптерде кийилген*). 2.*полигр.* басма табак. 3.форма, тышкы көрүнүш. ~ **çıkmaк** бөлүм-бөлүм болуп чыгуу. ~ **sayısı** басма табак саны.
- formaldehit, -di, -ti** хим. формальдегид.
- formalin** хим. формалин.
- formalist, -ti** формалист.
- formalite** 1.формалдуулук, эрежелер. 2.формализм, бюрократия. ~ **düşkünü** бюрократ, формалист.
- formasyon** 1.окутуу, даярдоо, тарбиялоо. 2.формация (*коомдук-экономикалык*).
- format, -tı** комп. формат.
- formatlamak** комп. форматка келтириш.
- formika** формика.
- formül** 1.формула, форма. **yapı ~ü** (*химиялык*) түзүлүшүнүн формуласы. 2.аныктама, формулировка. ~ **bulmaк** аныктама табыш.
- fors** 1.(*өкмөт башчысы, адмирал, генералдар иштеген жерге/кемеге/машинеге ж. б. тагылган үч/төрт бурчтуу*) расмий байрак. 2.өтм. сөзү өткөн, кадырлуу. ~ **u olmaк** (*бир маселеде*) сөзү өтүү, кадырбаркы болуу.
- forseps** мед. кыпчуур, искек (*акушердик*).
- forslu** 1.расмий байрактуу. 2.кадырлуу, урматтуу, сөзү өтүмдүү.
- fortepiyano** фортепьяно.
- forum** 1.форум (*ар түрдүү мааниде*). ~ **yapmaк** форумга чогулуу. 2.өтм. трибуна, арена.
- forvet, -ti** спорт чабуулчу, форвард.
- fos** ооз. 1.*арго* негизсиз, курулай, жалган, төгүн. 2.чирик, бузулган, жаман. ~ **çıkmaк** 1)жалган чыгуу. 2)чирик/бузук чыгуу.
- fosfor** хим. фосфор.
- fosforışı** физ. фосфор жарыгы.
- fosforışıl** физ. фосфор жарыгы чыгарган заттар.
- fosforlu** 1.фосфорлуу. 2.фосфор жарыгы болгон, жаркыраган. 3.*арго* ашыры боёлгон, кызыл-тазыл.
- fosil** геол. 1.ташка айланган, казып чыгарылган (*жаныбар, өсүмдүк ж. б. калдыгы*). 2.өтм. артта калган, учурга ылайыксыз.
- fosilleşmek** ташка айланыш, фосилдештиш.
- foslamak** *арго* 1.ою ордуна чыкпоо. 2.ооз. уяты чыгуу, абийири төгүлүү.
- fosseptik** канализация чуңкуру.
- fosur:** *туур. с.* ~ ~ буркуратыш (*орзун чыккан түтүндү билдирет*). ~ ~ **sigara içmek** буркуратып чылым чегиш.
- fosurdатmak** бурулдатып чегиш (*чылымды*).
- fotin** к. **potin**.
- foto** 1.фото. 2.фотоателье, фотография. ~ **muhabiri** фотокабарчы.
- fotograf** 1.фотография. 2.фото, сүрөт. 3.фотограф. ~ **albümü** фотоальбом. ~ **çekmek** сүрөткө тартуу. ~ **makinesi** фотоаппарат. ~ **ını almak** сүрөткө тартуу.
- fotografçı** 1.фотограф. 2.фотостудия, фотография. 3.фотодүкөн.
- fotojenik** фотогеник.
- fotokopi** фотокопия. ~ **makinesi** ксерокопия аппараты.
- fotomodel** фотомодель.
- fotomontaj** фотомонтаж.
- fotoroman** фото-роман.
- foya** фольга, амальгама (*дагы көбүрөөк жаркырашы үчүн асыл таштардын алдына коюлат*). 2.өтм. алдамчылык, көз боёмочулук, шумпайлык. ~ **sı bozuk** 1)жалганчы, көз боёмочу. 2)айлакер, митаам, куу. ~ **sını meydana çıkarmak** жүзүн

ашкерелөө. ~ **vermek** 1)үмүттү актабоо. 2)жарака кетүү, жарабай калуу (*бир иш*).

fötr 1.фетр. 2.фетр шляпа. 3.фетрден жасалган. ~ **şapka** фетр шляпа.

fragman кино фрагмент (*фильмден*).

frak,-kı фрак.

fraksyon фракция.

fraksyoncu фракционер.

francala узун француз тоочу.

frank,-ği франк (*айрым өлкөлөрдүн акча бирдиги*).

Fransa 1.Франция. 2.Францияга мүнөздүү/тиешелүү.

Fransız 1.француз. 2.француздарга мүнөздүү/тиешелүү.

Fransızca 1.французча, француз тили. 2. француздарча.

frapan көзгө көрүнгөн, көңүл бурарлык, көз тайгылткан.

frekans физ. фреканс.

fren мех. , авто тормоз. ~ **pedalı** тормоз педалы. ~ **yapmak** тормоздоо.

frengi мед. сифилис.

Frenk,-ği 1.европалык, чет элдик. 2.(*айрым ботаникалык терминдердин тутумунда*): ~ **eriği** венгерка, кара өрүк. ~ **gömleği** 1)эркек көйнөк. 2)крахмалданган көйнөк. ~ **inciri** бот. сикомор (*Ficus sycomorus*). ~ **lâhanası** брюссель капустасы. ~ **salatası** эндивий (*Cichorium endivia*). ~ **turpu** редиска. ~ **üzümü** бот. кызыл карагат (*Ribes rubrum*). **siyah** ~ **üzümü** бот. карагат (*Ribes nigrum*).

Frenkçe 1.европа/батыш тилдери. 2.французча. 3. европалыктарча.

frenlemek 1.мех. тормоздоо, тормозго басуу. 2.өтм. (*бир нерсенин*) өнүгүшүн жайлатуу, жолтоо/ бөгөт болуу, артка тартуу.

frenleyici 1.анат. (*бир органдын*) өсүшүнө жолтоо болгон. ~ **kalp sinirleri** жүрөктүн кагышын жайлаткан нервдер. 2. өтм. тос-

коол/бөгөт/ каршы болгон.

frenoloji френология.

fresk, -ki фреска. ~ **ressamlığı** фреска живописи. ~ **le süslü** фрескалар менен кооздолгон.

freskçi фреска живописин тарткан сүрөтчү.

freze фрезер, фреза. ~ **makinası/tezgahı** фрезер станогу.

frezeci фрезерчи.

frigo 1.тондурулган балмуздак креми. 2.*арго* тоң, жагымсыз (*киши*).

frigorifik, -ği 1.суутуучу, тондуруучу. ~ **dolap** муздаткыч. ~ **vagon** муздаткыч вагон. 2.к. **frijider**.

frijid физ. суук, муздак.

frijider муздаткыч, рефрижератор, тондуруучу аппарат.

frikik,-ki 1.*спорт* эркин уруш/тебиш. 2.*арго* этек ачылып, жоон балтырдын көрүнүшү. ~ **yakalamak** ачык балтырды көрүп калуу.

friksiyon мед. массаж, ушаллоо, сүрүү.

fritöz элек. картошка куургуч (*идиш*).

frizbi фризби.

früktoz хим. фруктоза, мөмө шекери.

fuat жарманке, көргөзмө.

fuat,-dı 1.жүрөк. 2.акыл, интеллект.

fuaye фойе (*театрда, кинотеатрда ж. б.*).

fuel-oil фуел ойл, күйүүчү май.

fuhuş,-hşu 1.сойкулук, аягы суюктук. 2.адепсиздик, ахлаксыздык, уятсыздык.

fuhuşhane кенен үй (*жалапкана*).

fukara 1.букара, кедей, жарды, жалчы. 2.байкуш, карып, шордуу. 3.дериш, факир. ~ **babası** кайрымдуу, боорукер киши. **beyin** ~**sı** мээси жок, кем акыл.

fukaralık букаралык, кедейлик, жокчулук.

fukus бот. фукус.

ful I, -lü 1.майда фасоль түрү. 2.бот. индия жасмини (*Jasminum sambac*).

ful II толук, бүтүндөй, таптакыр. ~ **doluyuz** толобуз, бош ордубуз жок. ~ **satıldı** баары/толук сатылды. ~ **pansiyon** толук шарттуу (мис. *отел*).

fular 1.фуляр (*кездеме*). 2.жибек шарф. **fultaym** (**full-time**) толук күн (*иштөө*).

fulya *бот.* жонкиль, наргиз (*Narcissus jonquilla*).

funda *бот.* эрика (*Erica*), шыпыргы чөп. ~ **toprağı** фунда топурагын чиритип жасалган жер семирткич.

fundalık, -ğı шыпыргы чөп өскөн жер.

funt,-du 1.ооз. фунт (*оордук өлчөмү*). 2.фунт (*Англиянын акча бирдиги*).

furgon фургон.

furya 1.мол, көп, ашыкча, артыкбаш. 2.*argo* тоо, дөбө, үйүлгөн, жыйылган. **balık ~sı** тоо болуп үйүлгөн балык. **sıcağın ~sında** күн кайнап турганда.

fut,-tu фут (=30. 48 см *узундук өлчөмү*).

futbol,-lu футбол. ~ **takımı** футбол командасы.

futbolcu футболчу, футболист.

fuzuli 1.ашыкча, артыкбаш, орунсуз. ~ **görmek** ашыкча/орунсуз көрүү. 2.ачык ооз, көп сүйлөгөн маңыз.

füg *муз.* фуга.

füjer ашыктык шатысы (*кооздук гүлү*).

füme 1.ышталган. ~ **balık** ышталган балык. 2.ыш түстүү, боз чаңгыл.

fütür 1.алсыздык, жүүнсүздүк, дармансыздык. 2.зерикме, апатия, көңүлкоштук. ~ **gelmek** 1)чарчап-чаалыгыш, алдан-күчтөн тайыш. 2)зеригиш, көңүлкош болуш, чөгүш.

fütürist футурист.

fütürizm футуризм.

füze ракета, реактивдүү снаряд. ~ **alanı** ракетодром. ~ **atmak/ fırlatmak** ракета атыш. **güdümlü** ~ башкарылган ракета. **uzay ~si** космос ракетасы.

füzen 1.көмүр карандаш. 2.көмүр карандаш менен тартылган сүрөт.

füzesavar ракетага каршы (*система*).

G

G,g 1.түрк алфавитинин сегизинчи тамгасы. 2. муз. “соль” нотасынын тамгалай белгиси.

gabardin 1.габардин. 2.габардинден жасалган. ~ **palto** габардин пальто.

gabari габарит.

gabi эск. маңбаш, келесоо, дөдөй.

gacır: ~ **gucur.** ~ ~ шалпылдатуу, шалпылп. ~ ~ **sakız çiğnemek** шалпылдатып сагыз чайнаш.

gacırdamak шалпылдаш, шалпылдатыш.

gacırtı шалпылдак.

gaco ооз. 1.катын, ойнош, сүйгөн, көңүлдөш. 2.торик балыгынын чабагы.

gaddar 1.мыкаачы, заалим, аёосуз, канкор. 2.эзгич, зулум, тиран. ~ **olmak** мыкаачылык/заалимдик кылыш.

gaddarca мыкаачылык/жырткычтык менен, аёосуз.

gaddarlık мыкаачылык, жырткычтык, зулумдук.

gaf орунсуз жорук, орунсуз сүйлөнгөн сөз, одонолук, билимсиздик, түркөйлүк, байкабастык. ~ **yapmak** орунсуз иш жасоо/сөз сүйлөө, байкабастык менен бирөөнү таарынтуу.

gafil 1.капыл, байкабас, зээнсиз, баамсыз, түркөй. 2.эпсиз, чогоол. ~ **avlamak** 1)аск. байкатпай/капылеттен басып калыш. 2)кыйын/ыңгайсыз абалда калтырыш. ~ **davranmak** чогоолдук/баамсыздык кылыш.

gaflet,-ti капылет(тен), күтүүсүз, байкоосуз, баамсыз, этиятсыз. ~**le** капылеттен, күтүүсүз. ~ **basmak** 1) капылет / этиятсыз / баамсыз абалда болуш. 2)уйкусу келиш. ~ **uykusu** өтм. баамсыздык, кайди-

герлик, ныксыроо.

gafleten капылеттен, байкоосуздан, күтүлбөгөн жерден.

gaga тумшук, мурун (*куштарда*). ~ **burun** 1)дең. учу куш тумшугу шекилинде жасалган кеме. 2)куш тумшук, куш мурун (*киши*). ~ **sindan yakalamak** өтм. алка жакасынан алмак, жакасына жабышмак.

gagalamak 1.чокуш (*куш*). 2.уруш, сабаш, токмоктош. 3. өтм. тилдеш, жемелеш, урушуш. **herifi fena hâlde gagaladım** акмакты аябай тилдедим.

gagalı 1.тумшуктуу. 2.дең. тумшуктуу (*кеме*).

Gagavuz 1.Гагауз жери. 2.Гагауз жерине мүнөздүү/тиешелүү.

Gagavuzca 1.гагауз тили, гагаузча. 2.гагауздарча.

gaile 1.кыйынчылык, кысталыш, дарт, кайгы, капа. 2.убара, машакат. 3.балээ, мүшкүл, балакет.

gaileli 1.балакеттүү, убарасы көп, машакаттуу. 2.азаптуу, дарттуу, шордуу. **ne ~ başım var** кандай шордуу жан элем.

gaillesiz 1.бейкапар, санаасыз, кайгысыз. 2.убарасыз, жеңил, машакатсыз.

gaip,-bi 1.кайып, көзгө көрүнбөгөн, кайда экени билинбеген. 2.келбеген, катышпаган. ~**lerin muhake-mesi** кылмышкерлер ка-тышпаган сот. 3.грам. эск. үчүнчү жак. 4.тиги дүйнө. 5.сыр, кайып, сыйкырдуу, кол жеткис. ~ **ten haber vermek** кайыптан/келечектен кабар бериш, олуялык/көзү ачыктык кылыш.

gak, -ki “каак” (*карганын үнү*).

gaklamak какылдоо.

Gal: ~ *zinciri mex.* Галл чынжыры.

gala 1.гала, салтанаттуу кабылдама, расмий салтанат, сый тамак. 2. гала-көрсөтүү. ~ **konseri** гала концерт. 3.тушоо кесер (*жаңы фильм/спектакль/китеп ж. б-нын*) расмий салтанатынан кийинки банкет. ~ **gecesi** тушоо кесүү тою, премьеры, презентация.

galaksi *астр.* галактика.

galat, -ti жаңылыш (*айтылган сөз*). ~ **etmek** туура эмес сүйлөп алуу, (*башка бир тилде*) начар сүйлөө.

galatimeshur (*бир тилдегилер үчүн*) типик жаңылыштык, кабыл алынган сүйлөө катасы.

galdır: ~ **guldur** калдыр-күлдүр (*того-лонгон/түшкөн нерсенин үнү*). ~ **guldur merdivenlerden yuvarlandı** калдыр-күлдүр этип тепкичтерден кулап түштү.

galebe 1.жеңиш. 2.басымдуулук, үстөмдүк. ~ **çalmak** 1)жеңишке жетиш, жеңип алыш. 2)үстөмдүк кылыш, баскы жасаш, артыкчылык кылыш.

galeri 1.галерея. **resim ~si** сүрөт галереясы. 2.шахтадагы жер алды жолдор, галерея. 3. *театр* ярус.

galeta галета (*печенье*). ~ **unu** галетадан же куурулган нандан үбөлөнүп жасалган ун.

galeyan 1.*эск.* кайноо. ~ **noktası** кайнама чекити. 2. эргүү, толкундануу. 3. жинденүү, каардануу, жаалдануу. ~ **a gelmek** 1)толкундануу. 2)каардануу, жини келүү, жаны кашаюу. ~ **a getirmek** 1)санааркатуу, тынчсыздандыруу. 2) жинин келтирүү, кыжырын кайнатуу, жанын кашайтуу, күйгүзүү. ~ **etmek** 1)кайноо, шарактоо. 2)тынчы кетүү, санааркоо. 3)жаны кашаюу, кыжырдануу.

galiba калыбы, сыягы, мүмкүн, балким,

көрүнөт, сыяктанат, өңдөнөт. ~ **gelmeyecek, bari beklemeylem** келбейт көрүнөт, күтпөй эле коёлу.

galibiyet,-ti 1.жеңиш, мөрөй. 2.артыкчылык, үстөмдүк. ~ **kazanmak** 1)жеңишке жетишмек. 2)артыкчылык кылмак.

galip,-bi 1.жеңген, жеңишке жетишкен. 2.артыкчылык/үстөмдүк кылган. 3.эң ыктымалдуу. 4.жеңүүчү, жеңген. ~ **devletler/ memleketler** жеңген мамлекеттер. ~ **çikmak** жеңип чыгыш, жеңиш менен чыгыш. ~ **gelmek** артыкчылык кылыш, жеңип алыш.

galiz 1.одоно, орой, түрү суук, жийиркеничтүү. 2.калың, коюу, жыш. **ebri** ~ коюу кара булут.

galon 1.галлон (*көлөм бирдиги*). 2.дис-терна, канистра.

galoş галош.

galvanik гальваникалык. ~ **madde** гальваникалык элемент.

galvaniz гальванизация.

galvanize 1.гальванизацияланган. 2.цинк-телген. ~ **etmek** 1)гальванизация жасаш. 2)цинктеш.

galvanizlemek гальванизациялоо.

galyum *хим.* галлий.

gam I кам, санаа, кайгы. ~ **çekmek** кам саноо, кайгыруу, санаа тартуу. ~ **yememek** кам санабоо, кайгырбоо, санаа тартпоо, көнүлү жай болуу.

gam II *муз.* гамма.

gama *к.* **gamma**.

gambot, -tu ганбот.

gamlanmak кайгылануу, капалануу, азап тартуу, санааркоо.

gamlı кайгылуу, капалуу, суз.

gamma гамма (*грек алфавитинин 3-тамгасы*). ~ **ışınları** гамма нурлары.

gammaz 1.ушакчы, чагымчы. 2.сөз ташыган, тыңчы.

gammazlamak 1.(*бирөөнү*) жамандоо,

ушактоо. 2.сөз ташып баруу, тыңчылык кылуу.
gammazlık, -ğı 1.ушакчылык, чагымчылык. 2.сөз ташыма, тыңчылык.
gamsız камсыз, кайгысыз, санаасыз, бейкапар.
gamze 1.беттеги чуңкур. 2.көз кысма. 3.кылгырган/тийишкен көз караш.
Gana 1.Гана. 2.Ганага мүнөздүү/тиешелүү.
Ganah 1.ганалык. 2.ганалыктарга мүнөздүү/тиешелүү.
gangster гангстер.
gangsterlik гангстерлик.
gani 1.бардар, бай, колунда бар, бакубат. 2.кең пейил, жоомарт (*Кудайдын сытаты*). ~ ~ мол-мол, көп-көп. ~ **gönüllü** жоомарт, колу ачык, токейил.
ganimet, -ti 1.олжо. ~ **almak** олжо табуу. 2.жолу болуш, капыстан ачылган мүмкүнчүлүк, оңдой берди. ~ **bilmek** мүмкүнчүлүктү колдон чыгарбоо. 3.күтүлбөгөн утуш/киреше.
ganyan 1.(*ат чабышта*) чыккан ат. 2.(*ат чабышта*) уткан билет.
gar темир жол вокзалы/станциясы.
garaj 1.гараж. 2.автобус паркы. 3.автостанция.
garanti 1.гарантия, ишеним, жоопкерчилик, милдет алыш. 2.ооз. сөзсүз, кескин. ~ **etmek** гарантиялаш, ишеним бериш.
garantilemek 1.гарантиялоо. 2.айныксыз/сөзсүз аткаруу/орундоо.
garantili 1.гарантиялуу. 2.ишеничтүү, күмөнсүз.
garantör гарантёр, гарант, ишенич жүктөлгөн киши.
garaz 1.максат, мүдөө, ниет, тилек. 2.кара ниеттик, көрө албастык, кастык. ~ **la** көрө албастык/кастык менен. ~ **bağlamak/olmak** (*бирөөгө*) кас болуш, көрө албастык

кылыш, кек сакташ.
garazkar 1.көрө албас, кара ниет/өзгөй, кыянатчы, жексур. 2.жаман ойлуу.
gardenparti бакчада уюштурулган кече.
gardenya bot. гардения (*Gardenia*).
gardirop, -bu 1.гардероб, кийим шкафы. 2.гардероб (*театрдын, ресторандын ж. б.*). 3.(*бир кишинин*) болгон кийими.
gardiyan 1.гардиан, түрмө сакчысы. 2.бажы күзөтчүсү.
garez к. garaz.
gargara 1.тамак чайкама. 2.тамак чайкалган суюктук. ~ **yapmak** (*тамакты*) чайкоо.
gariban 1.карып, байкуш, шордуу. 2.жакыр, жарды.
garip, -bi 1.карып, байкуш, шордуу. 2.чет жерде/элде жашаган, мусаапыр. 3.таң каларлык, адаттан тышкары, көзгө жат. 4.аянычтуу. ~ **bir duygu** аянычтуу сезим. 5. ~! *сырд. с.* таң каларлык! **demek Bekir böyle utangaç çocukmuş, ha ~!** демек Бекир ошондой уялчаак бала экен да, таң каларлык! ~ ~ 1)жалтаң-жалтаң этип, байкуштай болуп. 2)адаттан тышкары, кызыктай. ~ **ine gitmek** таң калычтуу көрүнмөк, аң-таң калмак, көзүнө жат көрүнмөк.
gariplik, -ği 1.карыптык, байкуштук. 2.таң каларлык (*көрүнүш*), кызык. 3.мусаапырлык, бөтөндүк, чоочундук.
garipsemek 1.(*өзүн*) жалгыз/байкуш сезүү, жалгызсыроо, чоочуркоо, жатыркоо. 2.таң каларлык деп эсептөө, көзүнө жат көрүнүү.
gark, -kı 1.карк, толтура, мол, бай. 2.батырыш, матырыш, толтуруш, көмүш. 3.камсыз кылыш. ~ **etmek** карк кылуу. ~ **olmak** (*бир нерсеге*) карк болуу, тоюнуу, көмүлүү.
garketmek 1.(*бир нерсеге*) карк кылыш, чөмүлтүш, тоюнтуш, көмүш.

2.матырыш, батырыш. 3.тартуу/белек кылыш, аянбастан бериш.
garni 1.гарнир. ~ **olarak** гарнир катары. 2.кооздоо, саймалоо (*көйнөктү ж. б.*).
garnitür 1.к. **garni**. 2.кийимдин кошумча элементтери. 3.полигр. гарнитур.
garnizon гарнизон. ~ **hizmeti** гарнизондо кызмат өтөө.
garp,-bi 1.батыш. ~ **inda** батышында. 2.Батыш, Батыш Европа. ~ **Avrupasi memleketleri** Батыш Европа мамлекеттери.
garson официант, гарсон.
garsoniye (*ресторанда*) тейлөө акысы.
garsoniye гарсоньерка (*ресторанда көмүскө көрүшмөлөр үчүн жалданган бөлмө*).
gasbetmek к. **gaspetmek**.
gasp,-bi 1.зордук, өкүмзордук, зордуктоо, ээлеп/тартып алыш. 2.зордукчу, каракчы, ууру, талоончу, баскынчы, хулиган.
gaspetmek зордук менен тартып алыш/ээ болуш.
gastrit, -ti мед. гастрит.
gastroloji мед. гастрология.
gastroskop,-pu мед. гастроскоп.
gastroskopi мед. гастроскопия.
gavot, -tu гавот (*француз эски элдик музыкасы/бийи*).
gâvur 1.каапыр, мусулман эмес (*христиан*). 2.ыймансыз, динсиз. 3.өтм. таш боор, кайрымсыз, өжөр. ~ **etmek** (*бир нерсени*) талаага чачып ийиш, орунсуз/бекер каржаш/жок кылыш. ~ **eziyeti** билип туруп убара болуш/азап тартыш. ~ **icadı** батыштан келген техникага карата жек көрүмчү ат. ~ **inadı** таштан катуу өжөрлүк, көшөкөрлүк. ~ **a kızp oruç yemek/bozmak** битке өчөшүп көйнөгүн отко салыш (*сөзм. с. капырга өчөшүп, орозосун бузуу*). ~ **olmak** 1)христиан

болуш. 2)талаага чачылыш, бекерден бекер жок болуш. ~ **ölüsü gibi** ооз. оор жана эби-сыны жок, чоогоол.
gâvurca 1.каапырча, европа тилдеринде. 2.таш боор, мээримсиз, кайрымсыз, ымаласыз.
gâvurluk,-ğu 1.каапырлык, христиандык. 2.ыймансыздык, динсиздик. 3.таш боордук, мээримсиздик, кайрымсыздык, ымаласыздык. ~ **etmek/-u tutmak** каапырлыгы кармоо, кежирленүү, ымалага келбөө.
gaybubet,-ti 1. ук. көзү жоктук, алиби. ~ **inde** көзү жогунда. 2.кайып болуу, жоголуп кетүү.
gayda гайда (*музыкалык аспап*).
gaye 1.максат, умтулуш, мүдөө. ~ **siyle** максаты менен, аркалап. ~ **edinmek** максат кылыш. ~ **sinde olmak** максат көздөмө, тилек кылуу, артынан түшүү. ~ **ye ulaşmak** мүдөөсүнө жетиш. **ne ~ ile?** кандай максат менен? 2.ооз. аягы, соңу. **1931 senesi ~sine kadar** 1931-жылдын аягына чейин. 3.мат. акыркы чек, эң четки маани. ~ **i hayal** идеал.
gayesiz максатсыз, мүдөөсүз, маанисиз. ~ **hayat** максатсыз жашоо, курулай күн өткөрүү.
gayet,-ti өтө, абдан, аябай, эң. ~ **elverişli şartlar** өтө жагымдуу шарттар.
gayret,-ti 1.кайрат, аракет, чымырканыш, белсениш, жан үрөш. ~ **le** кайраттанып, чымырканып, жанын үрөп. 2.(*мекенди, элди, ыйык нерселерди*) коруу сезими, жан аябастык/жан кечтилик, берилгендик. ~ **i İslamiye** Ислам үчүн жан аябастык. 3.чыдам, сабыр, тырышкандык, өжөрлүк. ~ **almak** кайрат алыш, шердениш, кубаттаныш. ~ **dayıya düştü** (*бир нерсени*) жөндөмдүү бирөөгө берүү зарылдыгы. ~ **ine dokunmak** намысына

тийүү. ~**ten düşmek** кайраты калбоо, кайратынан тайыш. ~ **etmek** кайрат кылыш, чымырканыш, чыдаш. ~ **et!** чымыркан! чыда! ~ **etmeden** күч жумшабай, жеңил-желпи, оңой-олтоң. ~ **e gelmek** кайраттаныш, шердениш, (*бир нерсеге*) бел байлаш, белсениш. ~ **e getirmek** кайраттандыруу, шердентүү, күч берүү, кыймылдатуу, аракеттендирүү, белсентүү. ~ **göstermek** кайрат көргөзүү, аракеттенүү, белсенүү, бел байлоо. ~ **harcamak/sarfetmek** чымырканыш, жанын үрөш, күч жумшаш. **bütün ~ini sarfetmek** бүтүн күчүн жумшоо/сарптоо, жан аябай аракеттенүү. ~ **vermek** кайрат/кубат бериш, шердентиш.

gayretkeş 1.кайраттуу, кайратман, кайраткер. 2.жактоочу, тарабын туткан, күйөрман.

gayretli 1.кайраттуу, чыдамдуу, күчтүү. 2.аракетчил, жаны тынбаган.

gayretsiz кайратсыз, жүүнү бош, мокок, демилгесиз, аракетсиз, кош көңүл, чечкинсиз.

gayrı мындан ары, кийин, эми. ~ **o işi bana bırak!** мындан аркы ишти мага кой! **bende takat kalmadı** ~ мындан ары менде такат/чыдам калбады.

gayri 1.башка, бөлөк, калган. **doğrusu bu, ~ yalan** чыны ушу, калганы жалган. 2.(*арапча сын аточтордун башына келип, «болбогон», «эмес», «каршы», «сыз» маанилерин кошот*). ~ **ahlâkî** адеп-ахлакка каршы. ~ **ihtiyarî** ыктыярсыз. ~ **iradî** эрксиз. ~ **malûm** белгисиз, билинбеген. ~ **meşru** 1)адат-салтка айкыры/каршы. 2)никесиз. ~ **Müslim** мусулман эмес. ~ **resmî** расмий эмес. ~ **safî** аралаш, кошмо (*так эмес*). ~ **şuurî** өзү билбестен/сезбестен. ~ **tabîî** 1)табиятка

каршы, табигый эмес. 2)адаттан тышкары.

gayzer гейзер, ысык буу.

gaz I 1.марли. 2.тюль. ~ **bezi** бинт.

gaz II 1.*физ.* газ. ~ **balonu** газ балону. ~ **cinsinden (olan)** газ түрүндө. ~ **geçirmez** газ өткөрбөс. ~ **ışınları** газ нурлары. ~ **silahı** газ куралдары. 2.керосин. 3. жел (*ашказан, ичегидеги*). 4.чырак. ~ **a basmak** 1)*авто* газга басыш. 2)*арго* качып жоголуш, тыз коюш. ~ **bombası** газ бомбасы. ~ **çıkarmak** жел чыгарыш, оосуруш. ~ **lâmbası** керосин лампа. ~ **maskesi** газдан сактанчу маска. ~ **ocağı** керосинка. ~ **pedalı** газ педалы. ~ **yağı** керосин. ~ **yağı lâmbası** керосин чырак.

gaz III керосин.

gaza *дин* казат, газават, дин үчүн жүргүзүлгөн согуш, (*динсиздерге каршы*) ыйык согуш. ~ **etmek** казатка чыгыш.

gazel, -li газель, жейрен. ~ **gözleri** чоң/сулуу көздөр, бото көз.

gazap, -bı ачуу, жин, каар, кыжыр. ~ **a gelmek** ачуусу келиш, жиндениш, каарданыш. ~ **ına uğramak** (*бирөөнүн*) каарына калыш.

gazel, -li 1)*ад.* казал (*лирикалык ыр түрү*). 2)*муз.* саз коштоосунда аткарылган соло ыр. ~ **okumak** 1)казал окуу. 2)насаат айтуу. 3)жомок айтуу.

gazete 1.газета. 2.газета редакциясы. ~ **ye abone olmak** газетата жазылыш. ~ **bayii** газета киоскасы, газета сатылган жер. ~ **çıkarmak** газета чыгаруу. ~ **dağıtıcısı/müvez-zii** газета сатуучу. ~ **ilânı** газета кулактандыруусу. ~ **muhabiri** газетта кабарчысы. ~ **toplatmak** чыккан газетаны жыйнатып алыш.

gazeteci 1.газета ээси, газета чыгарган киши. 2.журналист, кабарчы. 3.газета саткан киши.

gazetecilik 1.газета иши. 2.журналистика, кабарчылык. 3.газета сатуучулук.

gazhane газ заводу/депосу.

gazi 1.дин гази/казы, дин үчүн күрөшкөн, динсиздерди жеңген. 2.Гази (өзгөчө эрдиктери үчүн өкмөт тарабынан айрым кишилерге, шаарларга берилген наам). **Gazi Mustafa Kemal** Гази Мустафа Кемал. 3. тар. гази (алтын тыйын). 4.согуш ардагери. ~ **olmak** согуштан аман кайтуу.

gazilik, -ği газилик (наам).

gazino 1.казино, түнкү клуб. 2.чоң кафе, пивокана.

gazinocu казино ээси/иштеткен киши.

gazlamak 1.газ менен ууландыруу. 2.химиялык чабуул коюу. 3.(машинанын) газын арттыруу. 4.argo качып жоголуу. **gazla!** кет! жогол!

gazlanmak 1.газга уулануу. 2.газга айлануу.

gazlı 1.газдуу. 2.керосиндүү. 3.керосин менен иштеген. ~ **bez** ооз. марли.

gazoz газдуу суу (ишшеде).

gazölçer газометр, газөлчөр.

gebe кош бойлуу, боюнда бар, бооз. ~ **bırakmak** боюна болтуруу, боозутуу. ~ **kalmak** боюнда болуп калуу.

gebelik, -ği кош бойлуулук. ~ **i önleyici** бойго болтурбоочу. ~ **testi** кош бойлуулук тести.

gebermek орой өлүш, жаны чыгыш.

gebertmek орой өлтүрүү, жайлап салуу.

gece 1.түн. 2.кеч, кечкурун. 3.түнкүсүн. ~ **uyumalı gündüz çalışmalı** түнкүсүн укташ, күндүз иштеш керек. 4.кече, салтанат. 5.кечкисин кийилген (кийим). ~ **bekçisi** түнкү күзөтчү. ~ **gösterisi** түнкү көрсөтүү (оюн, фильм ж.б.). ~ **gündüz** күнү-түнү. ~ **gündüz demeden** күнү-түнү дебей. ~ **yi gündüze**

katmak күндүр-түндүр иштөө. ~ **hayatı** түнкү жашоо. ~ **işçiliği** түнкүсүн жасалган уурулук. ~ **kalmak** түнөп калуу. ~ **körlüğü** түн караңгысы ~ **kulübü** түнкү клуб. ~ **kuşu** 1)зоол. жарганат. 2)түн жамынган (киши). ~ **lâmbası** түнкү чырак. ~ **maçı** түнкү матч. ~ **vakti** 1)түндөсү. 2)кечкисин. ~ **yarısı** түн ортосу. ~ **yatısı** түнкү конок. ~ **yatısına gitmek** жатып конок болуу. ~ **yatısına kalmak** калып/түнөп калуу.

gececi түнкүсүн иштеген, түнкү кезекке турган (киши).

geceki,-ni кечки, түнкү. **dün** ~ **oturumda** кечээ кечки отурумда.

gecekond 1.уруксатсыз арыдан-бери курулган үй. 2.өтм. эптеп-септеп жасалган, чүргөй салган (персе). ~ **gibi** шашылыш жасалган.

gecelemek 1.түнөө, конуу, жатып калуу. 2.түнү бою уктабай/кирпик какпай чыгыш. 3.түн кириш, кеч кириш.

geceleri 1.түнкүсүн. 2.түн сайын, ар түнү.

geceleyin түнкүсүн, түнү менен, түн катып/жамынып.

geceli : ~ **gündüzlü** 1.күндүр-түндүр, ар качан, дайыма. 2.тынымсыз, аралыксыз, тынбай,үзбөй.

gecelik,-ği 1.түнкү/кечки. ~ **kıyafet** кечки кийим. 2.пижама. 3.бир түндүк, бир түнгө жараган. ~ **i otuz dolar** бир түнгө отуз доллар.

gecesefası,-nı бот. мирабилис (түнкүсүн гүл ачкан эки чанактуу өсүмдүк; *Mirabilis jalapa*).

gecikme кечикме, кечигиш. **tren on dakikalık ~ ile geldi** поезд он мүнөт кечикме менен келди.

gecikmek кечигиш, кеч калыш.

gecikmeksizin кечикпестен.

gecikmeli кечиккен, кечиктирилген.

geciktirmek кечиктирилиш, кеч калты-

рыш.
geç 1.кеч (*болжонгон убакыттан*). ~ **kalmak** кеч калыш. 2.кеч, кечки убак. ~ **saatte** кеч убакта. **en** ~ эң кеч. **oldukça** ~ аябай кеч. ~ **olsun da güç olmasın** кеч болсо да тынч болсун.
geçe өткөндө (*саат белгилеш үчүн*). **saat onu beş** ~ ондон беш мүнөт өткөндө.
geçen 1.өткөн. **evimizin önünden** ~ **yol** үйүбүздүн алдынан өткөн жол. 2.өткөн, мурунку, былтыркы. ~ **ay** 1)өткөн ай. 2)өткөн айда. ~ **bayram** өткөн майрам. ~ **yıl** былтыр.
geçende, geçenlerde өткөндө, жакында.
geçer 1.өтүмдүү (*товар*). ~ **mal** 1)өтүмдүү товар. 2)баалуу буюм. 2.жакшы айлантылган, айланууда болгон (*акча*). ~ **akçe** 1)айланууда болгон (*акча*). 2)өтүмдүү, изделген, таңсык буюм.
geçerli 1.колдонумдагы, жарактуу, бүгүнкү күндөгү, күчүндө болгон. ~ **sayılmak** күчүндө деп эсептелген (*мис. шайлоо*). ~ **olmak** күчүндө/айланууда болуш. 2.*өтм.* жактырылган, таңсык, өтүмдүү.
geçerlik, geçerlilik, -ği 1.талап, суроо, пайда. 2.курс, айлануу (*акча үчүн*). ~ **ten kaldırmak** айлануудан алып таштоо. 3.мыйзамдуулук, күч, аракет. **bu kanunun -i bir yıl** бул мыйзамдын күчү бир жылдык.
geçersiz 1.өтүмсүз, талап/суроо жок (*буюм*). 2.айлануудан алып ташталган (*акча*). 3.күчүн жоготкон (*мыйзам, токтом ж. б.*).
geçici 1.убактылуу, туруксуз. ~ **hükümet** убактылуу өкмөт. ~ **madde** убактылуу (*коюлган*) статья (*мис. мыйзамга*). 2.жугуштуу. ~ **olarak** убактылуу, убактысынча.
geçilmemek мол, толтура, толо. **sokakta arabalardan geçilmiyor** көчөдө

машине толтура (*сөзм. с. көчөдө машинеден өтүүгө мүмкүн эмес*).
geçim 1.жашоо, турмуш, оокат, жан сакташ. 2.(*бирөө менен*) ынтымак, келишүү. ~ **derdi** күнүмдүк оокаттын дарты. ~ **düzeyi** жашоо шарты/деңгээли. ~ **sıkıntısı/zorluğu** жашоо кыйынчылыгы. ~ **yolu** жашоо булагы, оокат тапкан жер. **aralarında** ~ **yok** арасында ынтымак жок.
geçimli мүнөзү жумшак, ырашкер, элпек, тил алчаак.
geçimsiz мүнөзү катуу, бейжай, чатак, кыялы начар, чыр.
geçimsizlik, -ği ынтымаксыздык, ыркы/жылдызы келишпөө, түшүнүшпөө, чатак, чыр. **karı-koca -i** эрдикатындын чыр-чатагы.
geçindirmek оокатын өткөртүү, жашоосун камсыз кылуу, багуу, жан сактатуу.
geçinmek 1.оокат кылыш, жан сакташ, жашоосун/күнүн өткөрүш, нан таап жеш. **balıkçılıkla** ~ балыкчылык менен күн өткөрүү. **eme-ğiyle** ~ эмгеги/мандай тери менен оокат кылыш. 2.(*бирөө менен*) жашаш, ынтымакташыш, жылдызы келишиш. **komşu memleketler ile iyi** ~ коңшу мамлекеттер менен жакшы жашоо. 3.(*бирөөнүн эсебинен*) жан сакташ. **arkasından/sırtından** ~ аркасы менен жан сактоо. 4.өзүн ... сыяктуу көргөзүү/...деп эсептөө. **âlim/bilgin** ~ (*өзүн*) окумуштуу деп эсептемек/катары көргөзмөк. 5.ооз. өлүш. **geçinip gitmek** жашап кетиш.
geçirgen физ. өткөргүч. **yarı** ~ жарым өткөргүч.
geçirgenlik, -ğı 1.*физ.* өткөргүчтүк. 2.*астр.* жарык өткөргүчтүк.
geçirmek 1.өткөрүү (*астынан, үстүнөн, арасынан, жанынан ж. б.*). **arabayı köprüden** ~ арабаны

көпүрөдөн өткөрүү. 2.ташуу, орун которуу. **eşyaı öbür odaya** ~ буюмдарды башка бөлмөгө ташуу. 3.каттоо, жазуу. **yazıyı dosyaya** ~ жазууну досьёго каттоо. 4.өткөрүү, тагуу, тизүү, каптоо, салуу. **pencereye cam** ~ терезеге айнек тагуу. **yorgana kılıf** ~ жуурканга шейшеп каптоо. 5.узатуу. **arkadaşımı ~ için gittim** жолдошумду узатуу үчүн бардым. 6.(убакыт) өткөрүү. **yazı yaylada geçirdim** жайды жайлоодо өткөрдүм. 7.киймек, илмек. **sırtına bir pembe bluz geçirmişti** үстүнө бир гүлгүн кофта кийип алган. 8.(бир аракет-ти) көп кишиге карата колдонуу. **kılıçtan** ~ кыдырата кылычтап өлтүрүү. 9.баштан өткөрүү. **hastalık** ~ ноокастоо. 10.текшерүү, сыноо. **muayeneden** ~ доктордун кароосунан өткөрүү. 11.жугузуу. **gribi bana geçirdi** мага грипп жугузду. 12.жолго коюу, ишке ашыруу. **hayata** ~ турмушка ашыруу. 13.ээлеп алуу. **zimmete** ~ өз менчигине өткөрүп алуу. 14.токтотуу, басуу. **diş ağrısını** ~ тиш оорусун **susuzluğu** ~ суусунду кандыруу. 15.тиштөө, батыруу. **dişini etine** ~ тиштеп алуу. 16.*tataал этиштердин тутумунда күчөтүү маанисинде колдонулат.* **kırıp** ~ 1)жок кылуу, ойрон кылуу. 2)талкалоо, кырып жок кылуу, сындыруу. **bütün cam-ları kırdı geçirdi** бүтүн айнектердин бырын-чырынын чыгарды.

geçirmez өткөрбөс. **ışık** ~ жарык өткөрбөс. **su** ~ суу өткөрбөс.

geçirmezlik өткөрбөстүк.

geçiş 1.кечиш, өтүш, жүрүш, парад. **askerlerin ~i çok güzeldi** аскерлердин жүрүшү сонун болду. 2.өткөөл. ~ **dönemi** өткөөл мезгил. 3.муз. тондон тонго өтүш. 4.*cүрөт*

эки түстү бириктирген ортодогу түс. 5.линг. сүйлөө органдарынын бир абалдан экинчисине өтүшү. ~ **üstünlüğü** жан куткарган машина-лердин (*тез жардам, өрт өчүргүч, милиция ж.б.*) өтүш артыкчылыгы.

geçişli грам. өтмө (*этиш*).

geçişsiz грам. өтпөс (*этиш*).

geçistirmek 1.токтолбоо, алаксытуу, сөздү башкага буруу. **meseleyi sü-kutla geçistiriyor** маселеден унчукпай коюп кутулат. 2.аз зыян/чыгаша менен кутулуп кетүү.

geçit, -di 1.кечүү, өткөөл (*сууда*). 2.бел, ашуу (*тоодо*). **dağ ~i** бел, ашуу. 3.салтанаттуу жүрүш, парад. ~ **alayı** парад, процессия. ~ **töreni** парад, демонстрация. ~ **vermek** өтүүгө ыңгайлуу жери болуу.

geçkin 1.... жаштан ашкан, өтүп калган. **altmışını ~di** алтымыштан ашып калган. 2.улгайган, картайган. ~ **bir kadıncağız** улгайган аял. 3.(*жашылча-жемиштер үчүн*) өтө бышып, эзилип кеткен. ~ **bir karpuz** өтө бышып кеткен дарбыз.

geçme 1.кечме, өтмө, өтүш. ~ **parası** өтүш акысы. **ileri** ~ басып өтүш. 2.(*башка бир абалга*) айланма, өтмө. **buhar hâline** ~ бууга айланма. 3.илиштирме, илме (*эки нерсени бири-бирине*). 4.жылдырма, бүктөмө, ташыма. ~ **çerçeve** жылдырма алкак.

geçmek 1.өтүү (*бир жерден бир жерге*). **odaya** ~ бөлмөгө өтүү. 2.бир учунан кирип, экинчи учунан чыгуу. **tünelden** ~ туннелден өтүү. 3.башынан өткөрүү. **dayaktan** ~ таяк жемек. **muayeneden** ~ доктор кароосунан өтүү. 4.таштоо, кечүү, баш тартуу, түңүлүү. **kârdan geçtim, bari sermayeyi kurtarsam** пайдадан кечтим, эч болбосо капиталды куткарсам болду эле.

5.болуп өтүш. **çocukluğumun geçtiği yer** балалыгым өткөн жер. 6.убактысы өтүү. **benden geçti, artık böyle işlere girişemem** менден өтүп кетти, эми мындай иштерге кирише албайм. 7.жугуу (*оору*). **hastalık hepimize geçti** оору баарыбызга жукту. 8.укумдан тукумга калмак. **bu titizlik ona babasından geçmiştir** бул бүйрөлүк ага атасынан калыптыр. 9.орун которуш. **siz şu koltuğa geçin** сиз бул креслого өтүңүз. 10.бир сыноодон өтүш, тажрыйба алыш. **şimdiki artistlerin çoğu oradan geçtiler** азыркы артисттердин көбү ал жерден өтүштү. 11. терс таасири тийиш. **başına güneş geçmiş** башына күн өтүп кетиптир. 12.колуна алыш, ээ болуш. **iktidara** ~ бийликти алыш. 13.артка таштоо, ашуу, басып өтүү. **çocuğun boyu babasını geçti** баланын бою атасынан ашты. 14.өтүп кетмек, тарамак. **öfkesi tez geçer** ачуусу бат тарайт. 15.ашып түшүү, бешбетер болуу. **bu hareket saygısızlığı da geçti** бул жорук сыйлабастыктан да ашып түштү. 16.аттап өтүү, токтотуу (*бир сөздү /маселени*). **o meseleyi geçelim** ал маселени жөн коёлу. 17.(убакыт) өтүш, артка калыш. **saat onu geçtiğinde eve geldiler** саат ондон өткөндө үйгө келишти. 18.(*бир музыканы*) үйрөнүү. **bu şarkıyı kimden geçtiniz?** бул ырды кимден үйрөндүңүз? 19.(*бир кабарды*) билдирүү. **telgraf** ~ телеграмма жиберүү. 20.өчүү. **ocak sönmüş, kuru bile geçmişti** от өчүптүр, ал түгүл кору/табы да өчүптүр. 21.жазылып калуу. **tarihe** ~ тарыхка жазылып калуу, тарыхта калуу. 22.жазылуу, жарыялануу. **kısa haber geçildi** кыскача кабар жарыяланды. 23.айланууда/колдонумда

/жарактуу болуш, өтүш. **bu para artık geçmiyor** бул акча азыр жарабайт. 24. класстан класска көчүү. **çocuk bu yıl sınıfını geçti** бала быйыл класстан көчтү. 25. бузулуп/ өтө бышып кетиш (*жашылча-жемиштер үчүн*). **bu karpuz geçmiş** бул дарбыз өтө бышып/бузулуп кетиптир. 26. кутулуп кетүү. **görmedim dedi geçti** көрбөдүм деп кутулуп кетти. 27. жамандаш, ушактап барыш. **beni sana geçmişler** мени сага ушактап барышыптыр. 28. сөзү өтүү, айтканын угуу. **benim sözüm ona geçer** менин сөзүм ага өтөт. **alay** ~ шылдың/келеке кылуу.

geçmiş 1.өткөн заман, илгерки/ мурунку учур. 2.басып/ашып өткөн. 3.бузула баштаган, убагы өтүп кеткен (*жашылча-жемиш*). 4.өткөн, өмүр баян. **onun ~i kimi ilgilendirir** анын өмүр баянына ким кызыксын. 5.(*биринин*) өткөн укум-тукуму. **yedi göbek geçmiş** жети ата өткөн. 6.*грам.* өткөн чак. ~ **zaman** өткөн чак. 7.*арго* эски чатак/чыр/өч. **Ali ile bir geçmişin mi var?** Али менен эски чатагың барбы? ~ **ola/olsun** тилек 1)арты кайырлуу болсун, айыгып кетиңиз (*катуу сыркоологон бирөөгө айтылат*). 2.(*бир оор сыноодон өткөн кишиге айтылат*). ~ **olsuna gitmek** оорулуу же аза күткөн бирөөнү көрүүгө барыш.

geda эск. 1.кедей. 2.тилемчи, кайырчы.

gedik,-ği 1.кетик, жарык, кемтик, сынык. **duvar ~i** дубалдын кетиги. 2.ашуу, бел (*тоодо*). 3.*өтм.* кыйынчылык, оордук. ~**ten kurtulmak** кыйынчылыктан чыгыш. 5.*эск.* араа тиштүү. 6.*аск.* жарып өтүүдө душмандын чегинде ачылган жер. 7.артыкчылык, укук, жеңилдик. 8.*ооз.* күбөлүк, патент.

9.тар. күзөтчү (*гаремде*). ~ **açıl-mak** кемчиликтин бети ачылуу. ~ **açmak** *аск.* душман чегин жарып өтүү. ~ **karamak** тешик бүтөө. ~ **karpmak** бир кирешелүү иш табуу. ~ **leri tıkamak** кыйынчылыктардын алдын алуу. **Tunus ~i** *арго* майлуу/пайдалуу жер.

gedikli I 1.кетиктүү, жарыгы/ сыныгы бар. 2.араа тиштүү. 3.кемчили, өксүгү, бузугу бар.

gedikli II 1.кадрдагы, мөөнөтүн ашкан (*кенже составдагы офицерлер*). ~ **çavuş** унтер-офицер. ~ **er** ардагер. 2.туруктуу, тынымсыз. ~ **müşteriler** туруктуу кардарлар. 3.тырышчаак, талбаган, тажабаган. **en ~ ziyaretçiler** талбаган зыяратчылар. 4.карт, машыккан, каныккан. 5.тар. (*гаремде*) кайтаруучу. 6.арго көчпөй калган окуучу. 7.кадрдагы кенже офицер.

gedilmek кетилүү (*мис. бычактын мизи*).

gedman ооз. кетмен.

gedmek ооз. кетиш, кетик пайда кылыш.

geğirmek кекириш, кекирик чыгарыш.

geğirti кекирик.

gelecek, -ği 1.алдыдагы, эмдиги, кийинки. ~ **ay** эмдиги ай/айда. ~ **yl** эмдиги жылы. ~ **durakta ineceğim** эмдиги аялдамада түшөм. 2.грам. келер (чак). ~ **zaman** келер чак. 3.келечек, болочок. ~ **ini düşünmek** келечегин ойлоо.

gelen 1.келген. ~ **kişi** келген киши. 2.физ. түшкөн, чагылган (*нур*). 3.келечектеги, эмдиги. ~ **yl** эмдиги жылы. ~ **geçen** өткөн-кеткен. ~ **giden** келген-кеткен (*коноктор*). ~ **gideni aratur/ ~ gidene rahmet okutur** *мак.* эскинин кадырын жаңы билдирет.

gelenek, -ği салт, үрп-адат. ~ **e göre** салтка ылайык. ~ **hâline gelmek** салтка

айлануу.

gelenekçi салтты катуу кармаган.

geleneksel салттуу, салтка айланган.

gelgeç 1.убактылуу, туруктуу эмес. 2.тийди-качты, чыдамы жок.

gelgelelim бирок, ошого карабастан, анткен менен.

gelgit, -ti 1.бекерге келмей-кетмей. **bu ~ten bıktım artık** бул келмей-кетмейден тажадым. 2.дең. (*суунун*) кириши, тартылышы.

gelin 1.келин (*турмушка чыгып аткан же жаңы чыккан*). 2.(бирөөнүн) уулунун, инилеринин аялы. ~ **alayı** келин көчү (*процессия*). ~ **etmek** кыз бериш. ~ **gitmek** келин болуп барыш. (**kendi kendine**) ~ **güvey olmak** (*бир ишке*) алдын-ала эле сүйүнүп алыш. ~ **olmak** келин болуш. ~ **teli** келиндердин башына тагылган алтын/күмүш зым. **Bulgurlu'ya ~ mi gidecek?** *шылд.* Булгурлуга келин болуп кетеби? (*сайма, түймө менен көп илээшкен кыздарга айтылат*). **Ebussuut efendinin ~i gibi** *эскиче кийинген/жүргөн кыз-келин үчүн айтылат (сөзм. с. Абусейит эфендинин келининен бетер).*

gelincik, -ği келинчек гүлү (*Papaver rhoeas*).

gelinlik, -ği 1.келиндик (*абал*). 2.келин кийими. 3.келин көйнөгү жасала турган кездеме. 4.келин болууга жараган кыз. 5.келин үчүн даярдалган (*нерселер*). ~ **etmek/ tutmak** (*кайындарынын алдында*) жоолук салынып жүрүү (*белгилүү мөөнөткө*).

gelir киреше, пайда. *сал.* **irat, varidat.** ~ **bütçesi** киреше бюджети. ~ **defteri** киреше дептери/китеби. ~ **gider defteri** киреше-чыгаша дептери/китеби. ~ **vergisi** киреше салыгы.

gelirli 1.кирешелүү, бардар (*киши*). 2.кирешелүү, берекелүү (*үй, иш*).

geliş 1.келиш. **gidiş ~ bileti** келиш-кетиш билети. 2.кыймыл, жүрүш, аракет. **bu geminin ~inden çok yük-lü olduğu anlaşılıyor** бул кеменин жүрүшүнөн жүгү оор экени көрүнүп турат.

gelişat, -tı өнүгүш, жүрүш.

gelişigüzel эптеп-септеп, шаша-буша, арыдан-бери, ой келди. ~ **seçilmek** эптеп эле шайланып калыш. ~ **yapılmak** арыдан-бери жасала калыш. 2.туш келгендей/келди. **aç kitabı, ~ bir sayfadan oku** ач китепти, туш келген беттен оку.

gelişkin өнүккөн. ~ **endüstri ve tarım** өнүккөн индустрия жана дыйкан-чылык.

gelişme 1.өсүш, өнүгүш, жогорулаш, ар-тыш, прогресс. ~ **çağı** өнүгүш за-маны. ~ **yi frenlemek** өсүшкө бөгөт болуу. 2.бой жетиш, өсүш (*балдар үчүн*). ~ **çağında olan çocuklar** бой жетип бараткан балдар. **aklı ve bedeni** ~ акыл-эс, бой-турпаты өнүгүш. 3.кеңейиш, жайылыш. 4.жакшырыш.

geliştirmek өнүктүрүү, өстүрүү, жого-рулатуу, арттыруу, жакшыртуу.

gelişmek 1.өнүгүү, өсүү, калыптануу, бышып-жетилүү. 2.өсүү, жайы-луу, кеңейүү. *сал.* **inkişaf etmek.**

gelişmemiş өнүкпөгөн, өспөгөн, артта калган.

gelişmiş өнүккөн, өскөн, алдыңкы. ~ **sanayi ülkeleri** өнөр жайы өнүккөн өлкөлөр.

gelivermek (*капыстан, күтүүсүздөн, бат эле*) келе калыш, келе коюш.

gelme 1.келме, жетме. 2.*физ.* түшмө (*мис. нур*). 3.тектен чыккан. **zen-gin bir aileden** ~ бай үй-бүлөдөн чыккан.

gelmek 1.келиш. **at ile** ~ атчан/аттуу келүү. **boşuna** ~ бекер келүү. **misafir-liğe** ~ конокко келүү. 2.барыш, же-тиш. **İzmir'e gelince seni ararım**

Измирге барганда сага чалам. 3.туш келүү, тийүү. **kurşun ayağına geldi** ок бутуна тийди. 4.жетиш. **derslerin sonuna geldik** сабактын аягына чыктык. 5.келип жетүү, сакталып туруу. **eski çağlardan bir çok anıt günümüze kadar gelmiştir** эски замандан бир топ эстелик бүгүнкү күнгө чейин келип жетти. 6.пайда болуу, туулуу. **dünyaya** ~ дүйнөгө келүү, туулуу. 7.белгилүү убакытка жа-кындаш. **vakit öğleye geliyordu** күн түшкө жакындап калган. 8.... чейин болуш/жетиш. **boyu omuza geliyordu** бою ийинге жетчү. 9.тийиш, чыгыш. **ondan kimseye kötülük gelmez** анын эч кимге жамандыгы тийбейт. 10.ээрчиш, артынан келиш. **çocuklar arkadan geliyordu** балдар аркадан келе жаткан. 11.бир жерден бир жерге алып баруу. **kahve Brezilya'dan geliyor** кофе Бразилиядан алынып келинет. 12.жалгануу. **Türkçede ekler kelimenin sonuna gelir** түркчөдө мүчөлөр сөздүн аягына келет. 13. ... -дан келүү. **güzellik güzel kelimesinden gelir** сулуулук сулуу деген сөздөн келет. 14.теманы өзгөртүш. **şimdi asıl konumuza gelelim** эми чыныгы темабызга өтөлү. 15.чыдаш, сабыр кылыш, көтөрүш. **birazcık üzülme-ye gelmiyor, hemen hastalanır** кичине эле кайгырганды көтөрө албайт, дароо ооруп калат. **şakaya gelir** тамашаны жакшы көтөрөт. 16.ишениш, көзү жетиш, кабыл алыш. **dediğime geldiniz mi?** айтканыма ишендиңизби? 17.се-зилүү, көрүнүү. **buranın havası sıcak geldi** бул жердин абасы ысык келди. 18. баага туруш. **bu bardakların tanesi bir liraya geldi** бул чөйчөктөрдүн ар бири бир

лира болду. 19.туура (*чоң, кичине*) келиш. **bu ayakkabı sana küçük gelir** бул туфли сага кичине келет. 20.туш болуу, башынан өткөрүү. **felç ~ шал болуу. başımıza bir belâ geldi** башыбызга бир балаа келди. 21.агыш. **musluktan su gelmiyor** крандан суу акпай жатат. **burnundan kan geldi** мурдунан кан акты. 22.жайгашмак **okul yolun sağına geliyor** мектеп жолдун оң жагында. 23.көрүнүш, сыяктаныш. **size yalan gibi geliyor** сизге жалган сыяктуу көрүнөт. 24.түшүш, жетиш. **buraya ışık gelmiyor** бул жерге жарык тийбейт. 25.ылайык/туура болуш. **caddelerde oturmaya gelmez** проспекттерде отурууга болбойт. 26.(*бирөө менен*) бирге баруу. **ben İstanbul'a gidiyorum, benimle gelir misin?** мен Стамбулга кетип баратам, мени менен барасыңбы? 27.(*убакыт көргөзгөн сөздөр менен*) убактысы келүү. **saati gelince söylerim** убагы келгенде айтам. 28. ыктыяж маанисиндеги фразеологизмдерди түзөт. **uykusu ~ уйкусу келүү. 29. туруктуулук этиштерин түзүүгө катышат. alışageldiğimiz bir anlatımı vardı** көнүмүш болгон түшүндүрүүсү бар эле. 30. **-mazlıktan** мүчөсү менен бирге этиштерге «*бамыш болуу*» маанисин берет. **görmezlikten ~ көрбөмүш болуу. işitmezlikten ~ укпамыш болуу. 31. ба-рыш жөндөмөсүндөгү этиштер менен татаал этиш жасайт. meydana ~ пайда болуу. akla ~ эске келүү. 32.жакындык, туугандык даражасын көргөзөт. o bana hısım geliyor** ал менин тууганым болот. 33.тиет, бөлүнөт. **her birine yüzer lira geliyor** ар бирине жүз лирадан тиет. 34. башынан/акылынан ж.б. чыкмак. **bu teşebbüs ondan gelmiş-**

tir бул демилге ошонун акылынан чыкса керек. **sanatçının gücü işinden gelir** өнөрпоз күчтү ишинен алат. 35.бир сезимге кабылыш. **bana bir korku geldi** мага бир коркуу (сезими) келди. **ona bir merak geldi** анда бир кызыгуу туулду. 36.белгилүү бир натыйжа/таасир бериш. **ona iyi geldi** ага жакшы болду. **tuhaf ~ жаман таасир берүү. 37.келип калыш, башталып кетиш. geldi çattı** келип калды/калбаспы. **kara günler geldi çattı** кара күндөр башталып кетти. **geldi mi** келсе эле болду. **bahar geldi mi ...** жаз келсе болду ... 38.салмакта болуш. **ben o zaman kırk dokuz kilo geliyordum** мен ал кезде кырк тогуз кило элем. 39.**-acağı/ -ası** формалары менен келип каалоо билдирет. **ağlayacağım geldi** ыйлагым келди. **bağırasım geldi** бакыргым келди. **güleceği/gülesi ~ күлкүсү келүү. 40.apro** тигилиш, тиктеп, караш. **güzele gel güzele** сулууну кара сулууну. **gel(in), gelsin** кел, жүрү, бол. **gel biraz gezelim** кел, бир аз басалы. **bir gelsin!** келип көрсүн! **gel de ...** кантип ... **gel de kızma!** кантип ачууң келбейт! **gelip geçen** өткөн-кеткен. **gel gelelim** а бирок, анткен менен. **gelmiş geçmiş** өткөн-кеткен. **gelsin ... gelsin/gitsin** эле болсо болду. **gelsin çaylar, gitsin kahveler, hiç çalıştığı yok** чайлар, кофелер ичирип койсо эле болду, иштегиси жок. **gelip gitmek** келип-кетип (туруш). **gel gün/zaman, git gün/zaman** күн өткөн сайын. **gel keyfim gel** ой, жыргал! (*катуу ырахатка батканда айтылат*). **gel demesi kolay, git demesi güç** мак. кел демек бар, кет демек жок. **gel denilen yere gitmeye ar eyleme, gelme denilen yere gidip yerini dar eyleme**

мак. чакырган жерден калба, чакырылбаган жерге басып барба.
gelmemezlik, -ği келбей коймок/коюш.
~ **etme** келбей койбо.

geliomerte астр. гелиометр.

gem жүгөн. ~ **almak (am)** үйрөтүлмөк, башына жүгөн каттырмак. ~ **almaz** 1)азоо, чалпоо (*am*). 2.өтм. өжөр, кежир, кырс, терсаяк (*киши*). ~ **i aziya almak** 1) (*am*) башын ала качмак. 2.өтм. тил албас, терсаяк болуп чыкмак (*мис. бала*). ~ **ini kismak** 1)тизгинди тартмак. 2)өтм. (*бирөөнүн*) тизгинин тартуу, тартипке салуу. ~ **takmak/vurmak** 1)ооздуктоо, жүгөндөө (*атты*). 2)өтм. (*бирөөнү*) теске салуу.

gemi кеме. ~ **demiri** якорь. ~ **direği** кеменин мачтасы, тиреги. ~ **dümeni** кеменин руду. ~ **karaya oturmak** кеменин тайыз жерге сайылып, туруп калышы. ~ **komutanı** кеме капитаны. ~ **mürettabatı** кеме экипажы. **uzay ~si** космос кемеси. **yolcu ~ si** жүргүнчү кемеси. **yük ~ si** жүк кемеси. ~ **si şapa oturmak** иши оңунан чыкпаш/оң кетпеш. ~ **sini kurtaran kaptan** кемесин куткарган капитан (*кыйын абалдан чыгып кеткендерге карата айтылат*). ~ **sini yürütmek** эч нерсеге карабай ишин жүргүзүш. **Karadeniz'de gemilerin mi battı?** эмне мынча капалуусуң/ойлуусуң?

gemici 1.кемечи, деңизчи. 2.кеме ээси.

gemlemek 1.(*атка*) жүгөн тагыш. 2.өтм. (*бирөөнү*) ооздукташ, теске/тартипке салыш.

gen I 1.кең. 2.берекелүү, мол. 3.дың. ~ **toprak** дың жер.

gen II биол. ген.

gen III каптал, жак. **üçgen** үч бурчтук. **dörtgen** төрт бурчтук.

gencesik жапжаш.

genç 1.жаш (*киши, мал, өсүмдүк*). ~

ağaç жаш дарак. ~ **evliler** жаңы үйлөнгөндөр. ~ **kız** бойго жеткен кыз. 2.жаш жигит, жигит, улан. ~ **ler** жаштар, жигиттер. ~ **irisi** жашынан эрте чоңойгон. ~ **yaşında/yaşta** жаш кезинен, жаш чагында/кезинде.

gençleşmek 1.жашарыш, жаш көрүнүш. 2.жаш мүчөлөр менен толукталыш (*мис. бир уюм*).

gençleştirmek 1.(*бирөөнү*) жашартыш. 2.(*бир уюмду, курулушту*) жаш мүчөлөр менен толукташ.

gençlik, -ği 1.жаштык (*жаш курак*). 2.жаштык (*жаш болуш*). 3.жаштар. **Türk ~i** түрк жаштары. ~ **in yetiş-tirilmesi** жаштардын тарбияланышы. ~ **ine doyamamak/doymamak** жаштыгына тойбой кетиш (*жаш өлгөн бирөө үчүн айтылат*).

gene 1.кайрадан, дагы бир жолу жаңыдан, кайта. ~ **görüştürüz!** кайрадан көрүшкөнчө! ~ **ben geldim** мен кайра эле келдим. 2.ошентсе да, антсе да. ~ **de ihtiyatlı ol!** ошентсе да этият бол! 3.баары бир, ошого карабастан. ~ **bildiğini okuyacak** ал баары бир өз билгенин кылат. 4.дагы жакшы ..., эч болбосо ... **bizden beş lira almışlar ~ iyi** дагы жакшы, бизден беш эле лира алышыптыр.

genel 1.жалпы. ~ **seçim** жалпы шайлоо. ~ **tarih** жалпы тарых. 2.башкы негизги, генералдык. ~ **müdür** генералдык директор. ~ **sekreter** жооптуу секретарь. ~ **ev к. genelev.** ~ **kadın** денесин саткан аял, сойку. ~ **olarak** жалпысынан, көбүнчө.

genelev сойкулар үйү, кенен үй, жалапкана.

genelge жобо.

genelkurmay аск. генералдык штаб.

genelleme жалпылама. *сал. tamim.*

genellemek жалпылаш.

genelleşmek жалпыга мүнөздүү болуш,

элге тарап кетиш.
genelleştirmek жалпылаштырыш.
genellik, -ği жалпылык. *сал. umumîlik.*
genellikle жалпысынан, көбүнчө, жалпы алганда, адатта.
general, -li *аск.* генерал.
genetik, -ği *биол.* 1.генетика. 2.генетикалык, тукум куучулук.
geniş (*ар түрдүү мааниде*) кең, кеңири, жазы. ~ **bilgili** кеңири маалыматуу. ~ **bir meydan** кең майдан. ~ **elbise** кең көйнөк. ~ **kenarlı şapka** кыры жазы шапка. ~ **perde** жазы парда. 2.чексиз, мелмилдеген, көз жетпеген. ~ **istepler** мелмилдеген мейкиндик-тер. ~ **topraklar** көз кайкыган талаалар. 3.кеңири масштабдуу, жалпы. ~ **anlamli** кең маанидеги. ~ **toplantı** жалпы чогулуш. 4.*өтм.* кең пейил бейкапар, ноюбаган, камаарабаган. ~ **adam** кең пейил киши. ~ **açı** кең бурч. ~ **bir nefes almak** санаасы тынуу. ~ **fikirli** кең ойлогон. ~ **gönüllü/kalpli** кең пейилдүү. ~ **ölçüde** жалпы өлчөмдө. ~ **tutmak** жалпы алмак, кеңири түшүнмөк. ~ **yürekli** салмактуу, жайбаракат. ~ **zaman** туруктуу чак (*аракеттин ар дайым болуп турганын көргөзгөн этиштин чагы*).
genişlemek 1.кеңейтүү, чоңоюу. 2.тароо, жайылуу. **yangın genişledi** өрт жайылды.
genişletmek 1.кеңейтүү, чоңойтуу. 2.жайытуу, таратуу.
genişlik, -ği 1.кеңирилик, кеңдик. 2.кендик. **boru ~i** түтүктүн кеңдиги. 3.кулач, амплитуда. 4.*өтм.* көлөм, кучак. **bütün ~i ile** кеңири кучагына алган. 5.мейкиндик. 6.молдук, берекет. ~ **içinde yaşamak** берекет ичинде жашоо.
geniz, -nzi мурун көңдөйү, каңылжаар. ~ **e kaçmak** мурдуна качыш. ~ **den konuşmak** мурдунан (солоп)

сүйлөш. ~ **i tıkanmak** мурду бүтүш. ~ **ini yakmak** мурдун өрдөп кетүү.
gensoru интерпелляция, чоң сурак (*Түркия Парламентинде премьер-министрге же министрлердин бирине карата жүргүзүлгөн сурак*).
geofizik, -ği геофизика.
geofizikçi геофизик.
geometri геометрия. **çözümlemeli** ~ аналитикалык геометрия. **diferansiyel** ~ дифференциалдык геометрия.
geometrik геометриялык. ~ **çizimler** 1)геометриялык нерселер. 2)катуу нерселер.
gepengç, gepengç 1.жапжаш. 2.жаш чакта. ~ **öldü** жаш чагында өлдү.
gerçek, -ği 1.чыныгы, накта, туура. ~ **hayat** чыныгы жашоо/турмуш. 2.жасалма эмес, табигый. ~ **elmas** табигый алмаз. 3.туура, чыныгы, ишенимдүү. ~ **dışı** чыныгы эмес, чындыкка жатпаган/коошпогон. ~ **hikâye** ойдон чыгарылбаган, чыныгы аңгеме. 4.чын, акыйкат. ~ **i saklamak** чындыкты жашыруу. 5.чындык, факт. ~ **ler** фактылар. ~ **leri olduğu gibi görmek** чындыкты болгонун болгондой көрүш.
gerçekçi 1.чынчыл, туура жүргөн/сүйлөгөн. 2.реалист. 3.реалисттик.
gerçekçilik, -ği *ад.*, *санат* реализм. 2.тууралык, чынчылдык, акыйкаттуулук.
gerçekleşmek 1.ишке ашыш, аткарылыш, орундалыш. 2.чын чыгыш, чынга айланыш.
gerçekleşmek 1.ишке ашырыш, аткарыш, орундатыш. 2. чын чыгарыш, чынга айланыш.
gerçeklik, -ği чындык, тууралык, акыйкаттык.
gerçekten чынында, чындап, чын эле.
gerçeküstü чындыкка жатпаган, укмуштуу, өзгөчө, сыйкырдуу. ~ **durum** өзгөчө абал, чындыкка коошпогон окуя.

gerçeküstücü 1.сюрреалист. 2.сюрреалисттик.

gerçi чынында, чындыгында, акыйкатта. ~ **ben de oradaydım ama görmedim** чынында мен деле ошол жерде болчумун, бирок көрбөдүм.

gerdan 1.моюн. 2.(семиз кишилерде) кош ээк, богот. 3.моюн эт (мал этинде). ~ **kırmak** 1)таазим кылуу, урмат менен баш ийүү. 2) (башын кылтыңдатып) тийишүү, ойсоктоо. 3)башын алчактатып басуу (ам). ~ **süpürgesi** арго мурут.

gerdanlık, -ği мончок, шуру, колье.

gerdek, -ği жаңы үйлөнгөндөр биринчи түнүн өткөргөн үй/бөлмө. ~ **gecesi** биринчи/нике түнү. ~ **e girmek** күйөө-кыздын алгачкы түнүн бирге өткөрүшү.

gereç 1.зат, материал. **ateşe dayanıklı** ~ отко чыдамдуу зат. **yapı ~leri** курулуш материалдары. 2.курал, аспап, жарак, жабдык.

gereğince 1.ылайык, жараша, көрө. **kongrenin kararları** ~ конгресстин чечимдерине ылайык. **tüzük** ~ уставга жараша. 2.керек болгондой, ойдогудай, талапка ылайык. **toprak ~ işlenmiyordu** топурак ойдогудай иштетилчү эмес.

gerek, -ği 1.керек, зарыл. ~ **se** керек болсо. **bana iyi bir yardımcı** ~ мага бир жакшы жардамчы керек. ~ **değil** керек эмес, кереги жок. 2.зарылдык, муктаждык. ~ **inde** керек болгондо. ~ **yokken** кереги жок туруп. **bunun bize ~i yok** мунун бизге кереги жок. 3.-**sa gerek ...** -са керек. **korksa** ~ корксо керек. **olsa** ~ болсо керек. **olmasa** ~ болбосо керек. ~ **i düşünölmek** кереги ойлонуштурулуу. ~ **inden fazla** керегинен көп. ~ **i gibi** ойдогудай. ~ **i yok** кереги жок.

gereke 1.керектүү себеп/мотив/аргумент. 2.лог., мат. жыйын-

тык, тыянак.

gerekli керектүү, зарыл. ~ **bulmak** керектүү көрүш. ~ **tedbirler** керектүү чаралар. 2.керек, зарыл. **bunun için bir dernek kurmak** ~ бул үчүн бир коом куруш керек.

gereklik керектүүлүк, зарылдык. ~ **kipi gram.** керектүүлүк/зарылдык ыңгайы.

gerekmek керектеш, керек көрүш, зарыл деп эсептеш. **gerekse** керек/зарыл болсо. **gerektikçe** керек/зарыл болгондо. **gerektiği gibi** керектиргендей, талап кылынгандай.

gereksemek керек/зарыл деп эсептеш, муктаж/керек болуш, зарылдыгын сезиш.

gereksinim, gereksinme ыктыяж, зарылдык, талап. **tanışmak ~ini duymak** таанышуу ыктыяжын туюу.

gereksinmek ыктыяжы болуш, керек/зарылдык туюш.

gereksiz керексиз, пайдасыз, бекер, бош. ~ **sözler** керексиз сөздөр. ~ **yere** бекерден бекер.

gerektirmek керектүү/зарыл/муктаж кылуу, зарыктыруу, мажбурлоо.

gergedan зоол. носорог (*Rhinoceros*). **Afrika ~i** африка носорогу. (*Diceros bicornis*).

gergef кергич, алкак. ~ **işlemek** кергичке керип сайма саюу.

gergin 1.чыңалган, керилген. ~ **tel** керилген кыл. 2.(бет/жүз үчүн) тасырайган, бырышсыз. 3.өтм. араздашкан, касташкан, кек санашкан, бузук (мамиле). **arkadaşım la kocasının arası** ~ жолдошумун күйөөсү менен мамилеси бузук. 4.өтм. кыжалаттуу, ачуулуу.

gerginleşmek 1.чыңалмак, керилмек. 2.өтм. (мамилелер) курчумак, араздашуу күч алмак. **siyasî hava gerginleşti** саясий абал курчуду.

gerginlik, -ği 1.чыңалыш, керилиш, курчуш. 2.өтм. курчуш, оордош,

татаалданыш (мамилелер).
geri 1.арка, арт, сырт. **durak evimizin ~sinde** аялдама үйүбүздүн аркасында. 2.башкасы, калганы. **gerçek budur, ~si masal** чыны ушул, калганы жомок. 3.аягы, соңу. **sen ~sini düşünme** сен аягын ойлобой эле кой. 4.уландысы. **yazının ~si yarın yayımlanacak** макаланын уландысы эртең жарыяланат. 5.өткөн/мурунку кез. **artık ~de özeleceğimiz hiçbir şey yok** аркабызда эңсей турган эч нерсе жок. 6.(жаныбарлардын) арткы тешиги. 7.тыл. ~ **hastanesi** тыл ооруканасы. 8.кайра, артка. ~ **kısım 1**) арка тарап. 2)көчүк. 3)артка, кайра. ~ **vites** артка жүрүш (машинанын). 8.артта калган. ~ **adam** артта калган киши. ~ **kafalı 1**)эски көз караштагы (киши). 2)түшүнүксүз, түркөй, караңгы (киши). ~ **zekâh** кем акыл. ~ **(ye) almak 1**)кайра алуу (бир нерсени, сөздү). 2)жоюу, айнуу (мис. заказдан). 3)чыгарып кетүү (аскерди, колду). 4)кайрадан ээлеп алыш, колго алыш. ~ **ye almak** артка жылдырыш (бир нерсенин мөөнөтүн). ~ **basmak** кетенчиктөө. ~ **den** аркадан, артынан. ~ **de bırakmak** артта калтыруу, басып өтүү. ~ **çekilmek 1**)артка кетиш, качыш. 2)өтм. (чыгып кетиш). ~ **çekmek 1**)артка/кайра тартыш, алыш чыгып кетиш (мис. аскерди). ~ **çevirmek 1**)кайра жөнөтүү, албай коюу. **yüzüğü ~ çevirmek** шакекти албай коюш. 2)кабыл албоо, макул болбоо (мис. бир сунушту). 3)чегиндирүү (душманды). ~ **ye doğru** артка карай. ~ **dönmek** кайра кайтуу. ~ **durmamak** (бир иштен) баш тартпоо, качпоо. ~ **gelmek** кайра келүү. ~ **gitmek 1**)артка чегинүү, артка бериш (автомобилди). 2)

артка кетүү, начарлоо. ~ **göndermek** кайра жиберүү. ~ **hizmet** аск. тыл кызматтары. ~ **istemek** кайра алыш, кайра сурап алыш. ~ **kalan 1**)калгандары, башкалары. 2)артта калган. ~ **de kalmak** артта калмак. ~ **de kalmamak 1**) (бир иш жасоодон) качпоо. 2)артта/кем калбоо. ~ **kalmış** артта калган. ~ **planda** арткы планда. ~ **tepme** (мылтык ж.б.) кайра тебүү. ~ **vermek** кайра бериш, кайтарып бериш. ~ **den ~ye** жашыруун, тымызын, алыстан. ~ **sin ~ye 1**)кайра, артка. 2)кайрадан, кайта. ~ **ye yürümek** ук. кайра каралмак.
gerici 1.реакциячыл, реакционист. 2.реакциячыл (кыймыл, агым, өкмөт ж.б.).
gericilik,-ği 1.реакционизм, реакциячылдык. 2.реакция, реакциячыл агымдар/кыймылдар.
gerileme артта калма/калуучулук, регресс, деградация.
gerilemek 1.артта калмак. 2.артка чегинмек, артка карай жылмак, кетенчиктемек. 3.начарлоо, өспөө, артка кетүү, регресс. 4.басаңдамак (мис. оору). **hastalık geriledi** оору басаңдады. 5.түшүш, арзандаш (баалар).
gerili керилген, чыңалган, тартылган. **direklere ~ teller** тирөөчтөргө тартылган зымдар.
gerilik,-ği артта калуучулук, артка кетиш, сенектик. **teknik** ~ техникалык артта калуучулук. **zekâ ~ i** акыл-эстин өспөй калышы.
gerilim 1.физ. чыңалуу, вольтаж. 2.керилиш, чыйрактык. 3.өтм. басым, абалдын курчтугу. 4.психол. сезимдердин карама-каршылыгы. 5.линг. үн түйүнүнүн чың абалга келиши.
gerilimli 1.чыңалган, керилген, чыйрак (жит, зым ж.б.). 2.чыңалуусу

жогору (*электр тогу*).

gerillâ партизан. ~ **harbi/savaşı** партизандык согуш.

gerilmek 1.керилүү, тартылуу. 2.чыңдалуу, түйүлүү. **kasları gerildi** булчуңдары түйүлдү. 3.ачуусу/жини келиш. 4.курчуш, оордош, күчөш (*карама-каришы мамилелер*). **gerile gerile** керилип-чоюлуп, каадаланып (*басыш*).

gerinmek 1.керилиш, чоюлуш. **yataкта uzun-uzun gerindi, esnedi** жатакта кечке керилди, эстеди. 2.*өтм.* жаны жыргаш, ыракаттаныш. **gerine gerine** керилип чоюлуп. **gerine gerine uyanıyor** керилип-чоюлуп ойгонот.

gerisingeri, gerisingeriye 1.артка чегиниш, кетенчиктеш. 2. кайта, кайра. ~ **çekilmek** кайра кайтыш, артка чегиниш, кетенчиктеш.

germek 1.кериш, тартыш, чоюш (*житти, зымды ж. б.*). **yayı** ~ жааны кериш. 2.(*бутту, колду*) чоюш. 3.кыжаалат болуш, ачууланыш.

gerzek *арго* кем акылдык.

getirmek 1.алып келиш. **bir araya** ~ жолуктуруу, баш коштуруу, чогултуу. **geri** ~ кайра алып келүү/баруу. 2.(*натыйжа, жыйынтык*) алып келиш, пайда кылыш. **az gelir** ~ аз киреше алып келиш. **kâr** ~ пайда алып келиш. 3.(*бир чекке*) жеткириш (*бир абалга*) алып барыш, айландырыш. **çöl hâline** ~ чөлгө айландырыш. **sonuna** ~ аягына чыгарыш. 4.дайындаш, коюш (*бир кызматка*). **bakanlığa** ~ министирликке дайындаш. 5.жеттиш. **baharı getirdik** жазга жеттик. 6.мисал/өрнөк/ далил келтириш. **kanıt** ~ далил келтирүү. **tanık** ~ күбө катары көргөзүш. 7.*айрым зат атоочтор менен туруктуу сөз айкаштарын жасайт* : **ateh** ~ алжыш, акылынан айныш. **kanaat**

~ түшүнүккө/пикирге барыш. **merak** ~ кызыгуу туудуруш. 8.*барыш жөндөмөсүндөгү зат атоочтор менен туруктуу сөз айкаштарын түзөт*. **akla** ~ 1)эске түшүрүш. 2)эскертиш. **aklına başına** ~ теске салуу, эсин жыюу. **dile** ~ айтыш, оюн билдириш. **dünyaya** ~ көз жарыш, төрөш. **meydana** ~ пайда кылыш. **pişmanlık** ~ өкүнүч туудуруш.

getirtmek 1.алдыртып келиш. 2.тыштан алдырып келиш, импорттош.

getto гетто.

gevelemek 1.кепшөө, чайноо. 2.*өтм.* ачык, так сүйлөбөө, ток этер жерин айтпоо. **ne söyleyeceksen söyle, gevelemeyi bırak** ойду-тоону сүйлөбөй, айтарыңды айт.

geveze 1.сүйлөөк, маңыз. 2.ачык ооз, сыр жашыра албаган. **çok ~dir, ona sır söylenmez** өтө ачык ооз, ага сыр айтууга болбойт.

gevezelik,-ği 1.сүйлөөктүк, маңыздык. 2.оозу ачыктык, сыр жашыра албастык. ~ **etmek** маңыздык кылуу, көп сүйлөө.

geviş кепшеме. ~ **getirmek** кепшөө.

gevrek 1.морт, кылдырак, бат сынган. **bazı taşlar çok ~ olur** айрым таштар морт болот. 2.назик. ~ **ses** назик үн. 3.чөрек (*нан*) түрү.

gevşek,-ği 1.көпшөк, борпоң, начар, алсыз, бош, жумшак. **eti** ~ эти (денеси) көпшөк. 2.салаңдаган, бош, салбыраган. ~ **gerdanlı** богогу салаңдаган. ~ **gerilmiş tel** бош тартылган жип. 3.алсыз, начар, жүүнү бош, чың эмес, аракетсиз. ~ **disiplin** бош тартип. 4.*өтм.* кайдигер, көнүлсүз, жүр нары. ~ **davranış** кайдигер мамиле. ~ **ağızlı** ачык ооз, сыр сактай албаган. ~ **vurgu** грам. ачык басым.

gevşeklik 1.көпшөктүк, борпоңдук. 2.алсыздык, жүүнү боштук, начар-

дык. 3.кайдигерлик.

gevşemek 1.көпшөк тартуу, борпондошуу, жумшоо, бошоо. **vidaları gevşemiş** болттору бошоп кетиптир. **çamaşır ipi gevşedi** кир жайган жип бошоп калды. 2.начарлоо, күчүн жоготуу, басаңдоо. **düşman darbeleri bir az gevşedi** душман чабуулу бир аз басаңдады. **havalар gevşedi** суук бир аз азайды. 3.кайдигер/көңүлсүз болуу, көңүл чөгүү, апатия. 4.көшүлүү, магдыроо. **banyodan sonra vücut gevşer** мончодон кийин денең магдырайт. 5.*argo* көңүлү/көзү түшүү, сүйүп калуу.

gevşetici 1.жан жыргаткан, көшүлткөн, магдыраткан. 2.*мед.* жооштуучу, тынч/сеп алдыруучу (*дары*).

gevşetmek 1.бошотуу, жумшатуу (*жипти, болтту ж. б.*). 2.*өтм.* бошоңдотуу, жумшатуу (*бийликтү, тартыпты ж. б.*). 3.көшүлтүү, магдыратуу.

geyik,-ği 1.*зоол.* кийик, бугу (*Cervus elaphus*). ~ **boynuzu** бугунун мүйүзү. 2. *argo* көзүнө чөп салынган эркек. ~ **dikenі** бот. ак тикен. ~ **etine girmek** (*кыз үчүн*) бойго жетүү. ~ **otu** бот. кийик оту. ~ **ler kırkımında** төөнүн куйругу жерге тийгенде (*эч качан ишке ашпай турган нерселер үчүн айтылат*).

geyşa 1.ырчы, бийчи жапон аял. 2.конок тосмок үчүн таалим алган жапон аял.

gez I 1.кертик, оюк. 2. (*от алган куралдарда*) кароол оюкчасы. ~ **e almak** мээлөө. ~ **deliği** амбразура. **namlu ~i** (*мылтыктын, тапанчанын ж. б.нын*) кароол кертиги.

gez II жер өлчөөдө колдонулган түйүндүү жип. ~ **e vurmak** түздөө, оңдоо, түзөлтүү.

gezdirmek 1.кездирүү, жер көргөзүү, кыдыртуу. **misafirlere şehri** ~ ко-

нокторго шаарды кыдыртуу. 2.эшикке алып чыгуу, ойнотуп келүү (*мис. баланы, үй айбанда-рын*). 3.сыйпалоо, тийгизүү. **elimi omuzunda gezdirdim** колум менен ийнин сылап өттүм. 4.куюу, кошуу. **salataya yağ** ~ салатка май куюу. **göz** ~ көз жүгүртүү/чаптыруу.

gezegen астр. планета. *сал.* **seyyare.**

gezegenler: ~ **arası** планеталар аралык.

gezelemek 1.аркы-терки басыш. 2.*өтм.* арсар болуу, эки анжы болуу. 3.тойдон кийин кызды төркүлөтүп барыш.

gezenek 1.балкон, терраса. 2.коридор.

gezgin 1.кезгин, саякатчы. 2.турист.

gezginlik кезгиндик, саякатчылык.

gezi I 1.кезүү, саякат, жолоочулук. ~ **ye çıkmak** саякатка чыгуу. 2.серүүндөө/дем алыш үчүн чыгылган жер.

gezi II 1.пахта менен жибектен аралаш токулган кездеме. 2.бул кездемеден жасалган (*буюм*).

gezici 1.көчмө, кыдырма. ~ **tiyatro** көчмө театр. 2.турист, саякатчы.

gezinmek 1.көңүл ачуу/сайран куруу үчүн кыдырып кетиш. 2. (*бир жерде*) аркы-терки басып туруш. 3.*муз.* пассаж жасаш (*мис.макамдан макамга өткөндө*).

gezinti 1.серүүндөп чыгыш, басыш. **bütün mahale oraya ~ye çıkardı** мааладагылардын баары ал жерде сейилдеп басышар эле. 3.чептин ичиндеги тар жолдор. 4.*ооз.* коридор. 5.*ооз.* балкон, софа. 6.*муз.* музыкалык аспапты күүлөө же дыңгыратып отуруу.

gezmek 1.кезүү, саякатка чыгуу. 2.серүүндөп басуу, жүрүш жасоо. **bugünkü hava gezecek hava değil** бүгүн эшикте баса тургандай күн эмес. 3.басуу, бутуна туруу. **hasta yavaş-yavaş gezmeye başladı** ноокас

акырын-акырын баса баштады. 4.кийимчен жүрүү. **şortla geziyor** шорта менен жүрөт. 5.(күтүлбөгөн бир жерде) болуу, көзгө чалдыгуу. **a-a, benim çantam burada ne geziyor!** менин сумкам бул жерде кайдан жүрөт! 6.(жактырбоо иретинде) сенделиш, тентиш, сенди-реп жүрүш. **başiboş** ~ башы ооган жакта жүрүш. **gezip dolaşmak** 1)көңүл ачып жүрүш, ой келди убакыт өткөрүш. 2)жер кезиш. **gezip tozmak** 1)тентиш, селсаяк болуп жүрүш. 2)көңүл ачып/шапар тээп күн өткөрүш.

gezmen саякатчы.

gıcık,-ğı 1.тамак кычышмасы. ~**ı tutmak** тамагы кычышуу. 2.*argo* жинге тийген, кыжыр кайнаткан (*киши, абал*). ~ **almak /kapmak/ olmak** жини келиш, кыжыр кайнаш, итатайы тутулуш. ~ **etmek** кыжыр кайнатыш, жинге тийиш. ~ **tutmak** тамак кычышмак.

gıcıklamak 1.(бир нерсенин) тамакты кычыштырышы. 2.*өтм.* күмөндөр кылыш, шек туудуруш. 3.*өтм.* жыныстык арзуу ойготуш.

gıcır I 1.сагызга кошулган каучук зат. 2.*argo* жапжаңы. ~**ı бүкме** 1)шашылыш, чала-була. 2)аргасыз, мажбурлап. **bu parayı senden ~ı бүкме alırım** бул акчаны сенден зордоп болсо да алам.

gıcır II: ~ gıcır 1.кыйч-кыйч, кыйч-куйч (*эшик, өтүк ж. б.*). 2.шуудур-шуудур (*жаңы акча/кездеме чыгарган үн*), таптаза (*мис. күзгү, айнек*). ~ ~ **etmek** кыйч-куйч этүү.

gıcırdamak 1.кыйчылдоо (*мис. эшик*). 2.кычыроо (*мис. тиш*).

gıcırdatmak 1.кыйчылдатуу. 2.кычыратуу. **çocuk uyurken dişlerini gıcır-dattı** бала уктап атканда тиштерин кычыратты.

gıcırtı кыйчылдак. **kapının ~sı** эшиктин

кыйчылдагы.

gıda 1.тамак-аш, азык, азык-түлүк. ~ **endüstrisi** тамак-аш өнөр жайы. ~ **maddeleri** азык заттар. 2.*өтм.* булак. **müzik ruhun ~sıdır** музыка-көңүл азыгы.

gıdak, -ğı *туур. с.* кукулук.

gıdaklamak кукулуктоо (*куштар*).

gıdalı күчтүү, топуктуу, берекелүү (*тамак*).

gıdasız 1.күчсүз, топуксуз, берекесиз (*тамак*). 2.тамак-ашсыз, ачка. ~ **kalmak** тамак-ашсыз калыш.

gıdı : *сырд. с.* ~ ~ 1.кыты-кыты (*кытыгылаганда айтылат.*). 2. *сырд. с.* түтү-түтү (*тоокторду чакырганда колдонулат*).

gıdık I,-ğı (*балдардын*) ээгинин алды, алкымы.

gıdık II,-ğı кытыгы.

gıdıklamak 1.кытыгылоо. 2.*өтм.* (*бирөөлөрдүн*) сезимдерин ойготуу/дүрбөлөң салуу, азгыруу.

gıdıklanmak 1.кытыгылануу. 2.*өтм.* сезимдери ойгонуу.

gıgı (*бөбөк тилинде*) алкым, моюн.

gık : ~**ı çıkmamak** үнүн чыгарбоо, баарына көнүү/чыдоо. ~ **dedirtmemek** (*бирөөнүн*) оозун ачтырбоо. ~ **demek** 1)каршы чыгуу, каяша айтуу. 2)жанына таш батуу, чыдамы түгөнүү.

gıldır : *туур. с.* ~ ~ кылдыр-кылдыр.

gına 1.*эск.* байлык, бардык, молдук.

2.тажаш, жадаш, жек көрүш. ~ **gel-**

mek тажаш, көңүл калыш, таныш.

bu yemekten artık ~ geldi бул тамактан көөнүм көк таштай калды.

gıpta 1.суктаныш. ~**yla bakmak** суктануу менен караш. 2.ичи күйүш/ичи тарыш. ~ **etmek** суктануу, тан берүү.

gır argo 1.сөз, кеп. 2.жалган, ойдон чыгарылган (*сөз*). ~ **atmak** сүйлөп коюш, деп салыш. ~ **geçmek** жаагын жаныш, оозу тынбаш. ~ ~ **geç-**

mek шылдың кылыш, мазакташ. ~ **kaynatmak** ишти таштап салып, ойду-тоону сүйлөп убакыт өткөрүш.

gırgır 1.кыркыраган токтобогон үн. 2.кулактын кужурун алган коңурук. 3.сүзгүчтүү идиш. 4.механикалык щётка. 5.чоң балык тору. 6.айтышуу, каяша айтуу.

gırgırlamak механикалык щётка менен шытыруу.

gırla болушунча, аябай, укмуш (*көп*). ~ **gıtmek** 1)узун убакытка созулуу. 2)өтө көп ысырап болуу, төгүлүп-чачылуу.

gırnata ооз. кларнет.

gırt туур. с. кырт.

gırtlak, -ğı 1.*anat.* кекиртек, көмөкөй.

2.*өтм.* тамак, кекиртек. ~**ına basmak** кокодон алуу, шаштысын кетирүү. ~ ~**a atılmak/gelmek** коколошуу, кекиртектен алышуу, жакалашуу, кызыл чеке болуу. ~**ına düşkün** тамаксоо. ~**ına kadar** кекиртегине чейин. ~**ına kadar borçlu** кекиртегине чейин карыз. ~ **ından kesmek** тамагынан арттыруу/үнөмдөө. ~**ına sarılmak** кокодон алуу, артынан калбоо. ~**ını sıkamak** 1)муунтуу. 2)жакасына жабышуу.

gırtlaklamak коколоо, жакалоо, кекиртектен алуу.

gırtlaklaşmak коколошуу, жакалашуу, кекиртектен алышуу.

gırtlaksı грам. көмөкөйчүл (*тыбыш*).

gıt: ~ ~ **gıdak** кыкылыктоо (*жумуртка баскан тоок чыгарган үн*).

gışa чел, чел кабык. ~**yı bekaret** кыздык (*чели*).

gıyaben 1.үстүртөн, көзү жокто. ~ **hakkında karar verildi** көзү жокто өкүм чыгарылды. 2.көрбөстөн, тааныбастан, сыртынан. **kendisini** ~ **tanırım** аны сыртынан билем.

gıyap,-bı жоктук, көзү жоктук. ~**ında**

көзү/өзү жокто, жонунан, сыртынан. ~**ınızda güzel şeyler söylendi** сыртыңыздан көп жакшы сөздөр айтылды.

gıygıy туур. с. чыйылдак, чыйкылдак.

gibi 1.сыяктуу, сыңары, ...-дай. **arı** ~ аарыдай, аары сыяктуу. 2.бетер, -гансып. **sanki kıtlık olacakmış ~ yiyecek depo ediyorlar** жут келе тургансып тамак-аш топтоп атышат. 3.окшоштуруп, туурап, сыяктуу, ... -чилеп. **benim ~ yap** мени туурап /менчилеп жаса. 4.бойдон, тейден, замат. **yemeği yediği ~ ortadan kayboldu** тамакты жээр замат ортодон жок болду. 5.(*этиштер менен*) ... -гандай болуу,-гансы. **kapı çalınır ~ oldu** эшик кагылгандай болду, кагылгансыды. ~**ler** сыяктуулар, дегендер. ~**lerden** 1) дегенсип. **iyi ettin gibilerden göz kırptı** ырас кылдың дегенсип көз кысты. 2)деген, сыяктуу, окшогон. **vururum, keserim gibilerden bir tehditler** атып салам, союп саламга окшогон коркутуулар. ~ **gelmek** ... -дай көрүнүү/сезилүү. **bana önce tanıdık ~ geldi** башында мага тааныштай сезилди. ~ **olmak** ... -дай болуу. **bir ara nefesi kesilmiş ~ oldu** бир ара деми чыкпай калгандай болду. ~ **yapmak/görünmek** ... -сып көрүнүү. **babası odaya girince ders çalışır ~ yaptı** атасы бөлмөгө киргенде сабак окугансып калды.

giçismek ооз. кычышуу.

gideğen геогр. көлдөн агып чыккан суу/канал.

gider 1.чыгым, зыян. 2.*экон.* чыгаша.

giderayak кетер аяк, ажыраш аяк, кетер алдында. ~ **size uğradım** кетер алдында жолуга кетейин дедим.

giderek бара-бара, барган сайын, уламдан улам, күндөн күнгө. **ülkenin durumu ~ düzelmeye başladı** өлкө-

нүн абалы барган сайын оңоло баштады.

giderici жок кылуучу, жоюучу, тазалоочу, кетирген. **leke** ~ **madde** так кетирген зат.

gidermek 1.жок кылыш, жоюш, кетир-риш. **anarşiyi** ~ анархияны жоюу. 2.кандырыш. **susuzluğu** ~ суусунду кандыруу. **ihtiyaçları** ~ ыктыяждарды канааттандыруу.

gidi 1.ооз. шумпай, куйту, шүмшүк. 2.тамаша иретинде кекээрлөө: **seni** ~ **seni!** сениби, шашпа! **seni** ~ **yaramaz!** сени элеби, тентек! 3.өкүнүү, шытыныну иретинде колдонулган сыр-д. с. **hey** ~ **günler hey!** аттиң, өткөн күндөр ай!

gidici 1.убактылуу, кеткени жаткан, кыска мөөнөттүү. ~ **bir müdür** убактылуу коюлган директор. 2.өлүм алдындагы. ~ **hasta** өлүм алдында жаткан ноокас.

gidimli лог. дискурсивдүү, тыянактуу.

gidiş 1.кетиш, барыш, жөнөш. ~ **dönüş** барыш-келиш. **son** ~ 1)акыры кетиш. 2)өтм. өлүм. 2.жүрүш, темп, ылдамдык. **bu ~le akşama ancak varırız** бул жүрүшүбүз менен кечинде араң жетебиз. 3.өтм. мамиле, аракет. **~ini beğenmemek** мамилесин жактырбоо. 4.тар. расмий зыярат. ~ **geliş** (көчө) кыймылы, трафик. ~ **o** ~ ошол кеткен бойдон келбеди.

gidişat,-tı 1.жагдай, окуялардын жүрүшү, абал, кырдаал. ~ **iyi değil** жагдай жакшы эмес. 2.мамиле, кылык-жорук. 3.жашоо өзгөчөлүгү, турмуш.

gidon руль.

-gil ооз. 1.көптүк түрдүн -лар мүчөсүнүн ордуна колдонулат. **annemgile gittik** апамдарга бардык. 2.көптүк -лар мүчөсү менен бирге келгенде өсүмдүк жана айбандардын тукум атын билдирет. **kedigiller** мышык

тукумундагылар.

gine 1.кайрадан, кайта. 2.дагы эле. ~ **de** ошентсе да, ошого карабастан.

Gine Гвинея.

Gineli гвинеялык.

ginekolog, -gu гинеколог.

ginekoloji гинекология.

girdap,-bı 1.геогр. айлампа, ийрим (*суунун*). ~ **a düşmek/kapılmak/yakalanmak** 1) айлампага түшүп кетүү. 2)өтм. башына балаа келүү. 2.өтм. балакет, балаа.

girdi ком. кириш. ~ **çıktı** / **~si çıktısı** 1)ынак мамиле. 2) түзүлүш (*машиненин, аспаптын*). 3)майда-барат, аки-чүкү. **bu işin ~ çıktısın fazla bilmiyorum** бул иштин аки-чүкүсүн жакшы билбейм.

girdikat, -dı куюн, бороон-чапкын.

girgin шылуун, өткүр, тың. **kurnaz ~ bir kadın** айлакер шылуун аял.

girift,-ti 1.чатышкан, чиеленишкен, та-таал. 2.(эски сулуу жазуу өнөрүндө) жер калтырбай жыш тизип жазыш. 3. эск. түрк музыкалык аспабы.

giriftar 1.кириптер. ~ **olmak** кириптер болуш. 2.колго түшүш, кармалыш.

girilmek кирилиш. **girilmez!** кирүүгө болбойт!

girinti киринди (*бир нерсенин ичке кирип турган бөлүгү*).

girintili кириндилүү. ~ **çıkıntılı** булуң-буйткалуу, өңгүл-дөңгүл, өйдө-ылдый.

giriş 1.кириш. ~ **parası** кириш акысы. ~ **serbesttir** кириш ачык. 2.кириш жери, ооз. ~ **çıkış** кириш-чыгыш. ~ **kapısı** дарбаза. 3.кириш сөз (*китеттин, макаланын*). 4.киришүү. **dil bilimine** ~ тил илимине киришүү. 5.муз. увертюра. 6.өтүү, кирүү (*окуу жайына*). ~ **imtihani** кирүү экзамени. ~ **katı** биринчи кабат.

girişik бири-биринин ичине кирген, ча-

тышкан, чиеленген, түймөктөшкөн. ~ **cümle** багынычтуу татаал сүйлөм.

girişim 1.демилге, ишкердик. **özel** ~ менчик/жекече ишкердик. 2.*физ.* интерференция.

girişimci ишкер, демилгечи.

girişimcilik өз демилгелүүлүк.

girişken демилгечи, активдүү, жигердүү.

girişmek 1.киришүү, баштоо, демилге көтөрүү. **bir işe** ~ бир ишке киришүү. 2.кийлигишүү. **sen bu işe girişme** сен бул ишке киришпе. 3.урушуу, мушташуу. **birbirine** ~ 1)чачышып/түйдөктөшүп калыш (*мис жүн, чач ж. б.*). 2)мушташа кетиш.

Girit Крит.

Giritli криттик.

girişgâh кириш сөз, кириш бөлүмү.

girmek 1.кирүү. **bahçeye** ~ бакчага кирүү. 2.батуу. **elim bu eldivene girmiyor** колум бул мээлейге батпайт. 3.кирүү (*бир ишке*), катышуу, кошулуу. **aramıza girdi** ал арабызга кирди. **savaşa** ~ согушка кирүү. 4.(*кол, ордо*) каратуу, жеңүү. **ordularımız İstanbul'a girdiler** ордолорубуз Стамбулга кирди. 5.келүү (*мис. бир жыл мезгили*). **yaz giriyor** жай келди. 6.(*жашка*) толдуу. **yirmisine girdi** жыйырма жашка толду. 7.жугуу, ылаңдоо. **koyunlara kelebek girdi** койлорго көк мээ оорусу жукту. 8.(*оору, толгоо*) башталуу. **ayaklarına kramp girdi** тарамышы түйүлүп калды. 9.(*түскө*) кирүү, боёлуу. **portakal rengine giryordu** кызыл сары түскө боёлуу. 10.мушташуу, жакалашуу. **birbirine girdi** бири-бири менен жакалаша кетишти. 11.(*барыш жөндөмө мүчөсүндөгү сөзгө кошулуп, туруктуу айкаштар түзөт*). **borca** ~ карызга ба-

туу. **günaha** ~ күнөөгө батуу. **rüya-ya** ~ түшкө кирүү. **zarara** ~ зыянга учуроо. **girecek delik aramak** кирерге тешик таппай калуу. **girip çıkmak** 1)кирип-чыгуу (*аз мөөнөт үчүн*). 2)(*дайыма*) кирип-чыгып/барып туруу. **girdisi çıktısı** 1)жакын мамиле, байланыш. 2)(*бир нерсенин*) аки-чүкүсү, майда-чүйдөсү. 3)(*бир иштин*) кирешеси-чыгашасы.

girmelik, -ği ооз. кириш акысы.

gişe 1.касса (*почтада, станцияда, банкада ж. б.*), билет саткан жер (*театрда, вокзалда*).

gitar гитара.

gitarci, gitarist, -ti гитарист.

gitgide бара-бара, барган сайын, күн санап, күн өткөн сайын.

gitmek 1.баруу, кетүү, жөнөө. **Ankara'dan Konya'ya** ~ Анкарадан Конияга жөнөө. 2.(*бир жерден, бир иштен*) чыгуу. **bu işten gitti** бул иштен чыкты/бошонду. 3.бүтүү, аяктоо, баруу. **bu işin sonu nereye gider?** бул иштин аягы кайда барат? 4.жарашуу, ылайык болуу. **bu renk ona gitmedi** бул түс ага жарашкан жок. 5.түгөнүү, каржылануу, калбоо, короо. **bu kadar para nereye gitti?** мынча акча кайда кетти? 6.жиберилүү, жолдонуу. **haber daha yeni gitti** кабар жаңы эле жиберилди. 7.жетүү, түтүү. **bu kâğıt bize bir ay gider** бул кагаз бизге бир айга жетет. 8.өтүү, бүтүү (*мезгил үчүн*) **yaz gitti, kış geldi** жай өттү, кыш келди. 9.жок болуу, колдон чыгуу. **yorgan gitti, kavga bitti** мак жууркан кетти, чатак бүттү. 10.өлүү. **büyüklerimizin hepsi gitti** аксакалдарыбыздын баары өлдү. 11.окуу, окууга баруу. **kaçıncı sınıfa gidiyorsun?** канчанчы класстасың? 12.кайрылуу, сыноо, жасоого аргасыз болуу. **devalüas-**

yona gitmek девальвация жасоого аргасыз болуу. 13.зыян тартуу, жоголуу. **duvarın boyası gitti** дубалдын сыры кетти. 14.(*аспан, жабдык үчүн*) иштөө. **bu makina iyi gidiyor** бул машина жакшы иштеп жатат. 15.болуу, жүрүү. **işler nasıl gidiyor?** иштер кандай жүрүп жатат? 16.сатылуу. **karpuz iyi gider** дарбыз жакшы сатылат. 17.(*барыш жөндөмө мүчөсүндөгү сөз менен туруктуу сөз айкашын түзөт*). **hoşuma gider** жактырам, сүйөм. **tuhafıma gitti** жипкирдим, кыжырым келди. 18.күйөөгө чыгуу. **kocaya ~ istiyor** күйөөгө тийгиси келип атат. 19.(*чакчыл ыт мүчөсүн алган сөз менен туруктуу сөз айкашын түзөт*). **dalıp ~ ойго батып кетүү. gitsin!** (*буйрук сөздөрүнөн кийин*) бүтсүн, жоголсун, жаны тынсын! **imzayı atıver gitsin!** колунду коюп сал, өлүп кетсин!.... **gitti** 1) белгилүү өткөн чак этишинен кийин келип, иштин көңүлдөгүдөй болбогонун билдирет. **doktor gelinceye kadar adam öldü gitti** доктор келгенче киши өлүп кетти. 2) белгилүү өткөн чак этишинен кийин келип аргасыздан жасалган ишти билдирет. **madem bu kalem sana çok lâzımmış, verdim gitti** бул калем сага ошончо эле керек болсо, бердимчи. 3) оң келбеди, колдон келбеди. **anlatamadım gitti** түшүндүрүш колумдан келбеди. **gidip gelmek** барып келүү, барып туруу. **gitti de geldi** өлүп тирилди. **gitti gider** өткөн өттү, болору болду.

gittikçe улам барган сайын, бара-бара, күндөн-күнгө.

giydirmek 1.кийгизүү, кийдирүү. 2.өтм. (*бирөөнү*) сөгүп-сагуу, жемелөө. 3.(*бир нерсени*) каптоо. **kılıf ~** каптоо, кабын кийгизүү. **giydirip**

kuşatmak баштан аяк кийгизүү, үстүн жаңыртуу.

giyecek,-gi кийим, кийим-кече, көйнөк-көнчөк.

giyim 1.кийим. ~ **kuşam** кийим-кечек. 2.кийиниш бычымы. 3.бир ирет которулуп кийиле турган (*мис. ич кийим*). **iki ~ çamaşırım kaldı** эки которуп кие турган ич кийимим калды. ~ **evi** тигилүү кийим дүкөнү, конфекцион.

giyimli кийимдүү, кийинген. ~ **kuşamlı** таза/тыкан/жарашыктуу кийинген.

giyinik кийинген, кийимчен.

giyiniş кийиниш (*бычымы*).

giyinmek 1.кийинүү. **giyinip kuşanmak** жасанып-түзөнүү. 2.(*кийимди*) белгилүү жерден алыш же белгилүү тикмечиге тиктириш. **hepsi de Altınıldız'dan giyinirlerdi** баары тең Алтынйылдыздан кийинишчү. 3.өтм. катуу сөздөргө, жемелөөгө үн чыгарбай туруп берүү.

giymek 1.кийүү. **çizmesini giymiş** өтүгүн кийиптир. 2.өтм. катуу сөгүштү/жемени үн чыгарбай угуу. **biri ağzına geleni söyledi, öbürü ise güzelce giydi** бирөө оозуна келгенди сүйлөдү, беркиси болсо, унчукпай угуп турду.

giyotin гильотина (*адамдардын башы кесилген дөңгөч*). ~ **pencere** жылдырма терезе.

giysi кийим.

giz 1.сыр. 2.жашыруун (*сөз, тикир, окуя ж. б.*).

gizem сыр, укмуш, керемет.

gizemli сырдуу, укмуштуу, кереметтүү.

gizil физ. жашыруун, сыры ачылбаган, потенциалдуу. ~ **güç** физ. потенциалдык күч.

gizleme 1.жашырма, сактама. 2.аск. жашырынма, көмүскөлөнмө, камуфляж.

gizlemek 1.жашыруу, сактоо, көмүскөлөө, көрсөтпөө. 2.сыр сактоо, айтпоо, билдирбөө. 3.камуфляж.

gizlenmek 1.жашынуу, корголоо, көрүнбөө. 2.(бирөөгө) айтылбоо, билдирилбөө, жашырын, сакталуу. **durum ondan gizlendi** жагдай ага айтылбады.

gizli 1.жашыруун, сыр болуп эсептелген, көмүскө, легалсыз, ачыкка чыгарылбаган. ~ **anlaşma** жашыруун макулдашуу. ~ **сер** көмүскө чөптөк. ~ **işsizlik** билинбеген жумушсуздук. 2.*аск.* көздөн далдааланган, түр өзгөрткөн. 3.жашыруун түрдө, сыр билгизбей, тымызын. **benden ~ tatile gitmiş** мага билгизбей эс алууга кетиптир. ~ **celse/duruşma ук.** жабык сот. ~ ~ жашыруун. ~ **den ~ye** жең ичинен, эч кимге билдирбей, тымызын. ~ **kapaklı** 1)жашыруун, тымызын. **bizim ~ kapaklı işimiz yok** биздин бирөөлөрдөн сактаган ишибиз жок. 2)каймана, сырдуу (сөз). ~ **oturum** жабык отурум. ~ **оу** жабык добуш. ~ **polis** жашыруун полиция. ~ **tutmak** жашыруун сактоо.

gizlice жашыруун, көмүскө, тымызын.

gizlilik, -ği жашыруундук, сырдуулук, тымызындык.

gladyatör тар. гладиатор.

glase 1.жумшак тери, булгаары. 2.лакталган, жалтыраган (*буюм*).

glasiye мөңгү.

glayöl гладиолус (*гүл*).

glikoz биохим. глюкоза.

glikozit, -ti глюкозит.

gliserin глицерин.

global глобалдуу, жалпы, жалпысынан, кеңири масштабдуу.

globülün биохим. глобулин.

glokom(a) мед. глаукома.

glokoni мин. глауконит.

glüten биол. 1.клей. 2.белок. ~ **ekmeği** белоктон жасалган нан.

goblen гобелен.

gocuk, -ğu 1.тулуп түрүндөгү тери жекет. 2.ичик.

gocunmak 1.теригүү, тырчуу, тынчы кетүү, кайпактоо. 2.кычышуу, дуулдоо (*эт, тери*).

gofret, -ti вафли.

gol, -lü спорт гол. ~ **atmak** гол атуу/киргизүү. ~ **yemek** гол аттыруу (*дарбазасына*).

golcü көп гол аткан оюнчу.

golf спорт гольф. ~ **pantolon** кончу бүйрүлгөн кең шым. ~ **sahası/alanı** гольф талаасы.

golfstrim гольфстрим (*ысык суу агымы*).

gonca чанак, ачыла элек гүл.

gondol, -lü гондола, бир күрөктүү кайык.

gondolcu гондольер.

gonk, -gu 1.*муз.* гонг. 2.*спорт* бокс раундунун башталышын билдирген добулбас үнү.

gonokok, -ku мед. гонококк.

gonore мед. гонорея.

goril зоол. горилла.

gotik, -ki готика. ~ **üslubunda bir saray** готика ыкмасы менен салынган сарай.

göbek, -ği 1.киндик. ~ **ini bağlamak** киндигин байлоо. 2.карын, курсак. ~ **bağlamak** курсак байлоо. ~ **ini eritmek** курсагын жоготуу. 3.борбор, чордон, так, ортосу. **şehrin ~i** шаардын борбору/киндиги. 4.(*айрым жашылча-жемиштердин*) ортосу. 5.муун, ата. **bunlar dört ~ten beri değirmencilik yaparlar** булар төрт атасынан бери тегирменчилик менен кесиптенишет. 6.оюулуу нерселердин чок ортосундагы оюу. **bu halının ~i çok zarif** бул килемдин киндик оюусу абдан сонун. 7.(*жол кесилишинде*) ай-лампа. 8. *тех.* машине дөңгөлөктөрүнүн ортосунда айланган чам-

бар. 9.тегирмен ташынын ортосу. ~ **adı** балага киндиги кесилген кезде коюлган ат. ~ **atmak** 1)курсак кыймылы менен бийленген бий. 2)*өтм.* чекеси жарылып сүйүнүш, кубаныш. ~ **bağı** киндик боо. ~ **bağlamak/salıvermek** курсагы саландоо, курсак байлоо. ~**i beraber kesilmiş** киндиги туташ, ажырагыс дос. ~ **çalkamak/çalkalamak** курсагын кыймылдатуу. ~**i çatlamak** жан алакетке түшүү, көрбөгөн азапты көрүү (*бир ишти жасаш үчүн*). ~**i düşmek** киндиги түшүү. ~ **havası** 1)киндик бийине ылайыктуу музыка. 2)*өтм.* өтө көңүлдүү/тамашалуу учур. ~**i sokakta kesilmiş** *арго* көчө таптар, жел колтук (*киши*). ~ **taşı** (*түрк мончосунда*) ысытылган мрамр таштар.

göbeklenmek 1.курсагы чоңоюу, семирүү (*киши*). 2.чоңоюу, карын байлоо (*мис. капуста, салата ж. б.*).

göbekli 1.курсактуу, курсагы саландаган (*киши*). 2.(*капуста, салат үчүн*) чоң, курсактуу. 3.чок ортосунда оюусу бар (*килем, шалча ж. б.*).

göce *диал.* 1.акталган буудай. 2.көжө.

göç,-çü 1.көч, журт которуш, миграция. 2.*биол.* мезгилдик жер которуу, жылуу жактарга учуп кетүү (*куштар*), өрдөө (*балыктар*). 3.жүк, көч (*буюм-тайым*). 4.өлүм, каза. ~ **etmek** 1)журт которуу. 2)үйдөн үйгө ташынуу. 3)мезгилдик орун которуу (*куштар, балыктар*).

göçebe 1.көчмөн. 2.селсаяк, тентимиш. 3.зоол. келгин (*мезгилге жараша жер которгон айбандар*).

göçebelik,-ği 1.көчмөндүк. 2.көчмө, кыдырып жүргөн.

göçer жаны жай албаган, аягы тынбаган, саякатты сүйгөн. ~ **konar** көчүп жүргөн, көчмөн. ~ **konar**

aşiret көчмөн уруу.

göçermek 1.(*бир ишти*) башкасына өткөрүп бериш. 2.көчүрүш. **alesini Anadolu'ya göçerdi** үй-бүлөсүн Анadolуга көчүрдү. 3.көчөтүн көчүрүш (*өсүмдүктүн*).

göçertmek кыйратуу, уратуу, жыгуу, чөктүрүү. **bastığı yeri göçertiyor** буту баскан жерин кыйратат.

göçme көчмө.

göçmek 1.көчүш, ташыныш (*өлкөдөн өлкөгө, бир жерден башка жерге*). 2.(*айрым айбандар үчүн*) мезгилдик жер которуш. 3.кыйраш, жыгылыш, ураш, кулаш. **duvar göçtü** дубал көчүп түштү. 4.өлүш, көзү өтүш. **göçüp gitmek** өлүп жок болуш.

göçmen 1.көчмөн. 2.келгин, көчмөн (*жылуу өлкөлөргө жер которгон жаныбарлар*).

göçük,-gü 1.жер көчкү. 2.көчүп түшкөн, кулаган, ураган.

göçüm *биол.* таксис (*протоплазманын орун которушу*).

göçürmek 1.көчүрүү. 2.кыйратуу, кулатуу. **kar çatıyı göçürdü** кар чатырды кыйратты. 3.ооз. түгөтүү, бүтүрүү. 4.көчүрүү, орун которуп отургузуу (*өсүмдүктөрдү*).

göden: ~ **bağırsağı** 1.мөөн, көтөн. 2.карын. 3.ашказан.

göğermek көгөрүү, жашылдануу (*өсүмдүктөр*). *сал.* **gövermek**.

göğerti 1.көгөртүү (*жүздү, денени, уруу-согуу аркылуу*). 2.көгала (*жүздөгү, денедеги*).

gögüs, -ğsü 1.көкүрөк, көөдөн. 2.төш, боор. 3.көөдөндө орун алган органдар. 4.эмчек. 5.көөдөн (*музыкалык аспаптардын*). ~ **bağır açık** боору ачык, төшү өтө ачык (*көйнөк*). ~ **boşluğu anat.** көкүрөк көңдөйү. ~ **cerrahisi** көөдөн органдары хирургиясы. ~ **darlığı** дем кысылма. ~ **geçirmek** үшкүрүнүү.

~**ünü gere gere** 1)сыймык менен. 2)эр жүрөктүүлүк/тайманбастык менен. ~ **germek** 1)көкүрөгүн тосуу. 2)каршы чыгуу, каршы күрөшүү. ~ **~e** 1)бетме-бет, жүзмө-жүз. 2)жекеме жеке, колмо кол. ~ **~e çarpışmak** бетме-бет салгылашуу. 3)арандан зорго, эптеп, бар күчү менен. ~ **~e gelmek** бетме-бет келүү, карп-курп алдынан чыгуу. ~ **hastalıkları** көкүрөк оорулары. ~**ü kabarmak** сыймыктануу, жүрөгү көөдөнүнө сыйбай чыгуу (*сыймыктан*). ~ **kafesi** *анат.* көкүрөк көңдөйү. ~ **kemiği** көкүрөк сөөгү. ~ **tahtası** 1)көкүрөк сөөгү. 2)*муз.* музыкалык аспаптардын көөдөнү.

göğüslemek 1.көкүрөк/көөдөн менен түртүү. **karıyı göğüsledi** эшикти көкүрөгү менен түрттү. 2.*өтм.* көкүрөгүн тосуу, каршы туруу, (*бир нерседен*) коргоо.

göğüslü 1.көөдөнү бар, көөдөндүү. 2.көөдөнү жазы, көкүрөгү кең. 3.эмчеги чоң (*аял*).

göğüslük, -gü 1.боркок, алжапкыч, фартук. 2.көмөлдүрүк (*ат жабдыгы*). 3.*эск.* соот, чарайна.

gök, -gü I 1.көк, асман. ~ **gürlemek** көк/күн күркүрөө. 2.көк жүзү. ~ **ada** *астр.* галакси. ~ **te ararken yerde bulmak** көктөн издегени жерден табылуу. ~ **bilimci** астроном. ~ **bilimi** астрономия. ~ **cismi** *астр.* көк жүзү заттары. ~ **lere çıkarmak** жерге-сууга тийгизбей мактоо. ~ **(ler)e çıkmak** 1)өтө бийиктерге чыгуу. 2)бити-битине батпоо, терисине сыйбай сүйүнүү, төбөсү көккө жетүү. ~ **delinmek** *өтм.* асмандын түбү тешилүү/түшүү (*тынбай күн жааганда айтылат*). ~ **evi** планетарий. ~ **kubbesi** көк жүзү, асман. ~ **e merdivensiz çıkar** тентек, шок, бейбаш. ~ **ten (zem-**

bille) inmek көктөн түшүү (*бирөө капасынан чыга калганда айтылат*), өзүнөн өзү жаралуу.

gök II 1.көк, көгүш. ~ **gözlü** көк көз. ~ **at** көк/ак боз ат. **Gökdere** *астр. диал.* Саманчынын жолу. 2.көк, быша элек (*жемиш, жашылча*). 3.*argo* өлөрчө мас.

gökçe 1.көккө/асманга байланыштуу. 2.көк түстүү. 3.сулуу, кооз, назик. 4.периште. ~ **ağaç bot.** көк тал (*Salix coerulea*). ~ **yazın** адабият.

gökçek сулуу, келишимдүү (*киши*).

gökçül 1.көгүлтүр, көгүш. 2.көк-кө/асманга байланыштуу.

gökdelen көк тиреген (*үй, имарат ж. б.*).

Gökhan *астр.* Уран.

gökkarga зоол. көк карга (*Corvus frugilegus*).

gökkır (*ат түсү*) көк, боз.

gökkuşağı, -nı көк желе, асан-үсөн.

gökkutbu, -nu *астр.* уюл.

gökkuzgun зоол. көк кузгун (*Coracias garrulus*).

gökküresi, -ni *астр.* көк сферасы.

göksel көккө/асманга байланыштуу.

göktaş, -nı 1.*астр.* көк ташы, метеорит. 2.*мин.* көк таш, бирюса.

Göktürkler көк түрктөр (*түркчө адабияттарда Алтай түрк элдеринин жалпы аты*).

gökyüzü, -nü көк жүзү, асман.

göl көл. ~ **ayağı** көл аягы (*көлдөн агып чыккан суу*). ~ **başı** көл башы (*көлгө куйган суу*). ~ **bilimi** лимнология. ~ **olmak** көл болуу, көлдөп кетүү.

gölalası, -nı көл форели (*Salmo lacustris*).

gölcük, -gü көлчүк, көлмө.

gölet, -ti 1.ичине тери ашатылган таш көлмө. 2.көлчүк.

gölge 1.көлөкө. **ağacın ~si** дарактын көлөкөсү. 2.күн тийбеген жер/жак. **dağın ~ tarafı** тоонун көлөкө (тескей) жагы. 3.караан, силуэт.

pencereden dışarıya bir ~ çıktı терезеден тышка карай бир караан чыкты. 4.*сүрөт* көлөкө, коюу түс. ~ **resim** сидуэт. 5.*өтм.* (*бирөөнүн*) көлөкөсү. 6.*өтм.* арка, тирек, колдоочу. ~ **sine sığınmak** көлөкөсүнө корголоо. ~ **si altında** көлөкөсү/ коргоосу алдында. ~ **balığı** зоол. кадимки хариус (*Thymallus thymallus*). ~ **de bırakmak** көлөкөсүндө калуу, көрүнбөй/ байкалбай калуу. ~ **düşmek** 1) көлөкө түшүү. 2) *өтм.* көңүл чөктүрүү, кыжалат кылуу. ~ **düşürmek** *өтм.* көлөкө түшүрүү, баасын/ баркын кетирүү. ~ **etmek** 1) жарыкты тосуу, көлөкө болуу. 2) *өтм.* (*бирөөгө*) жолтоо болуу, бут тосуу. ~ **gibi** көлөкөдөй. ~ **kabine** саяс. көмүскө кабинет. ~ **de kalmak** көлөкөдө калуу, көрүнбөө. ~ **sinden korkmak** көлөкөсүнөн коркуу. ~ **olmak** колдоо, арка чыгуу (*бирөөгө*). ~ **oyunu** парда аркасынан түшкөн көлөкөлөр аркылуу ойнолгон оюн. ~ **tiyatrosu** көлөкөлөр оюну көрсөтүлгөн театр. ~ **vurmak** сүрөт көлөкө түшүрүү.

gölgecil көлөкөдө өскөн, көлөкөнү сүйгөн (*өсүмдүктөр, жаныбарлар*).

gölgelemek 1. көлөкөлөө, көлөкө түшүрүү, жарыкты тосуу, күндөн калкалоо. **bu ağaç penceremizi gölgeliyor** бул жыгач терезебизди көлөкөлөп турат. 2. *өтм.* (*бирөөнүн атына*) көлөкө түшүрүү, баркын төмөндөтүү. 3. *сүрөт* көлөкө түшүрүү.

gölgelelendirmek 1. көлөкө жасоо, көлөкө алдына алуу. 2. *өтм.* чаташтыруу, бутташтыруу, бүдөмүктөнтүү. 3. *ооз.* көлөкөлөтүү.

gölgelemek 1. көлөкөлөнүү, көлөкө түшүрүлүү. 2. көлөкөдө отуруу, көлөкөлөө.

gölgeli 1. көлөкөлүү. 2. *өтм.* ачык эмес,

бүдөмүк. ~ **resim** көлөмү көлөкө аркылуу берилген сүрөт. 3. *полигр.* бүдөмүк баскы.

gölgeciklik, -ği 1. көлөкө жер. 2. көлөкөлүү чарпая.

gölge(n)mek көл токтоо, көлгө айлануу.

gölge, -ği *ооз.* көлүк.

gölgecik көпкөк.

gölgecik, -ği 1. эркек көйнөгү. **иç ~i** ич / түнкү көйнөк. **yazlık** ~ жайкы көйнөк. 2. аялдардын ич көйнөгү. 3. кап, кын, футляр, жапкыч, орооч, калканч (*ар түрдүү механизмдердин*). 4. муун, насил. **iki ~ yukarı dedesi** эки муун мурунку атасы. 5. даража, баскыч, кат, эсе. **bu öğrenci öbüründen bir ~ daha bilgili** бул окуучу беркисинен бир сөөм/ даража дагы билимдүү. **rengi bir ~ daha koyu** түсү бир кат дагы коюураак. 6. досьё кабы. 7. *биол.* сүт эмүүчүлөрдүн ичегилерин каптаган чел. ~ **i astarlanmak** байымак. ~ **değiştirmek** 1) ич ки-йим алмаштыруу. 2) (*жылан үчүн*) терисин чыгаруу. 3) *өтм.* ой, пикирин өзгөртүү. ~ **değiştirir gibi** көйнөк алмаштыргансып (*туруксуз*). ~ **eskirmek** *өтм.* көйнөк эскиртүү/ жыртуу, өмүр сүрүү. ~ **ten geçirmek** (*бирөөнү*) асырап/ багып алуу. ~ **i kalın** бардар, бай, оокаттуу.

gölgecikci көйнөк тиккен же саткан киши.

gölgeciklik, -ği көйнөктүк (*кездеме*).

gölme 1. көмүш, коюш (*өлүктү*). 2. көмөч (*нан*). 3. күздүк/ кыштык эгин. 4. көмүскө, көрүнбөгөн. ~ **banyo** үстү жабык ванна. ~ **dolap** дү-балдын ичине орнотулган шкаф.

gölme 1. көмүү, коюу (*өлүктү*). 2. көмүү, айдоо (*тукумду*). 3. (*бир нерсенин ичине*) орноштуруу, жайгаштыруу, отургузуу. 4. жашыруу, бекитүү, катуу. **yüzünü onun omzu-**

na gömdü жүзүн анын ийнине катты. 5. *өтм.* башкалардын өлүмүн көрүү, көп жашоо.

gömü казына, кенч.

gömük көмүлгөн, көмүлүү калган.

gömlüdürük, -ğu көмөлдүрүк.

gömlmek 1. көмүлүү. **diri diri** ~ тирүүлөй көмүлүү. 2. үстү көмүлүү. 3. жашырылуу, катылуу. 4. *өтм.* көмүлүү, батуу, чөмүлүү. **borca** ~ карызга батуу. **sokaklar karanlığa gömlüdü** көчөлөр караңгылыкка чөмүлдү. 5. кирип кетүү, чөгүү. **gözleri çukuruna gömlmüş** көздөрү чүнүрөйүп ичке кирип кетиптир.

gömlütü аңчынын жашырынчу чуңкуру.

gömlülü 1. көмүлүү, көмүлгөн. 2. топурак менен үстү жабылган. 3. жашырылган, чөмүлгөн, сакталган. 4. *өтм.* баткан, чөккөн, көмүлгөн.

ülke mateme ~ **idi** өлкө азага чөмүлүп турган.

gömüt, -tü көмүлгөн жер, мүрзө, кабыр.

gömütlük, -ğü көрүстөн, бейит.

gön көн (*иштетилбеген тери*).

göncü 1. тери сатар. 2. өтүкчү.

gönder 1. туу ашталган союл, флагшток. 2. кайыктарга, жел кемелерге багыт берүүчү учтуу металл шырмый. 3. өзүз айдаган таяк.

gönderen жиберген киши (*кат, посылка ж. б.*).

gönderi 1. почта аркылуу жиберилген нерсе. 2. узатуу, коштошуу.

gönderme 1. жиберип, салып, жөнөтүш (*кат ж. б. ар кандай почтаны*). 2. шилтеме (*жазууда*). ~ **уармак** шилтеп көргөзүү (*жазууда*).

göndermek 1. жиберүү, жөнөтүү, салып жиберүү. 2. (*бир ишке*) дайындап жөнөтүү. 3. узатуу, коштошуу.

gönen 1. ным, суу. 2. эгин эгилчү топурактын сугарылышы. 3. нымдуу (*топурак*).

gönenç береке, байлык ичинде кенен-чонон жашоо, жыргал, бакыт. **yurtta istediğimiz ~i sağlamak için çok çalışmalıyız** эл-журтка жыргал жашоо алып келиш үчүн көп иштешибиз керек.

gönençli бай/бакубат/жыргал жашаган.

gönenmek кенен-чонон жашаш, бакубат/бейпил өмүр сүрүш.

gönül, -nlü 1. көңүл, көөн, сезим. 2. каалоо, арзуу. **okumaya ~ün var mı?** окууга көңүлүң барбы? ~**den** чын көңүлдөн/жүрөктөн, ак ниеттен. ~**ünce** көңүлдөгүдөй, ойдогудай. ~**acısı** сүйүүнүн азабы. ~**açısı** көңүл көтөрүүчү, эс алдыруучу, көңүл эргиткен. ~**ü açık** 1) көңүлү ачык, жайдары. 2) ак ниет, ак көңүл, ичинде кири жок. ~**ü açılmak** көңүлү ачылыш, маанайы көтөрүлүш. ~**açmak** көңүл ачыш, жыргаш. ~**ü akmak** (*бирөөгө*) көңүлү түшүү, катуу сүйүү, жактырып калуу. ~**üm ona akıyor** ага көңүлүм түшүп калды. ~**ü alçak** 1) жөнөкөй, ак көңүл, сыпайы. 2) жоош, момун. ~**alçaklığı** 1) жөнөкөйлүк, сыпайылык. 2) жооштук, момундук. ~**ünü aldirmak** (*бирөөгө*) көңүлү түшүп калуу/сүйүп калуу. ~**ünü almak** (*бирөөнүн*) 1) көңүлүн алуу, жагынуу. 2) (*бирөөнүн*) таарынычын жазуу, кечирим суроо, алдынан өтүү. ~**avcısı** жүрөөнөк, аягы суюк, донжуан. ~**avlamak** (*бирөөлөрдүн*) көңүлүн өзүнө тартмак, ичи-койнуна кирмек, көңүлүнө жакмак. ~**avutmak** көңүл жооткотуш, убактылуу эрмектеш. ~**bağı** сүйүү, ашыктык. ~**bağlamak** сүйүп/ашык болуп калыш. ~**belâsı** ашыктык дарты. ~**birliği** көңүл бирдиги, өз ара сүйүшүү. ~**ü bol** март, жоомарт. ~**bolluğu** марттык, жоомарттык. ~**borcu**

(бирөөнүн алдында) милдеткерлик, карыздарлык. ~ **budalası** сүйүүдөн жолу жок (*киши*), ~ **bulan-dırmak** 1) жипкиртүү, жийиркен-түү, көңүл айлантуу. 2) жин келтирүү, кыжырга тийүү. ~ **ü bulanmak** 1) көңүлү айлануу, кус-кусу келүү. 2) шектенүү, кооптоо-нуу. ~ **bulantısı** 1) көңүл айлантма. 2) шек, кооп. ~ **çekmek** көңүлү түшүү/тартуу. ~ **ü çekmek** кумар болуу, эңсөө. ~ **ü çelinmek** көңүлүн ээлеп алуу, азгырылуу. ~ **ünü çelmek** (бирөөнү) өзүнө ашык кылуу. ~ **ünden çıkarmak** көңүлүнөн чыгарыш. ~ **ü çökmek** көңүлү чөгүү. ~ **üne danışmak** көңүлүнө көрө жасоо. ~ **darlığı** көңүлү жай албоо, тынчы кетүү. ~ **değiştirmek** тынбай сүйгөн алмаштыруу. ~ **delisi** ашыктык делиси. ~ **derinlerinde** көңүлдүн тереңинде. ~ **üne doğmak** көңүлүнөн келиш, алдын-ала туюш. ~ **düşürmek** көңүлү түшүү, сүйүү. ~ **eğilimi** көңүлү тартуу/оо, көңүлү жакындык. ~ **eğlemek** көңүл ачуу, жан жыргатуу, эрмек-төө. ~ **eglencesi** 1) көңүл жооткоткон нерсе, эрмек. 2) убактылуу оюн-күлкү. ~ **eglendirmek** көңүл арзуусун канааттандырыш, жарп жазыш, ойноп-күлүш, шаракташ. ~ **eri** шар, шайдоот, оптимист. ~ **etmek** ниеттенүү, көңүлүнө коюу. ~ **ünü etmek** 1) көңүлүн алуу, жубатуу, кубантуу. 2) макулдугун алуу, көндүрүү. ~ **ferahlığı** кам санабастык, көңүлү тынч/жай болуш. ~ **ferman dinlemez** көңүлгө буйрук жок. ~ **ünden geçmek** оюна келүү, эсине түшүү. ~ **ü geniş** ак көңүл, кең пейил. ~ **gezdirmek** 1) эскерүү, ойлоо. 2) кыялдануу. ~ **üne göre** көңүлүндөгүдөй, каалоосуна жараша, оюндагыдай.

Allah ~ **üne göre versin!** Кудай тилегин берсин! ~ **gözü ile bakmak** жүрөгү менен сезүү. ~ **ünü hoş etmek** (бирөөнүн) көңүлүн тындыруу/көтөрүү, жарпын жазуу. ~ **hoşluğu ile/rızasıyla** чын көңүлдөн, ак ниеттен, жан дилден. ~ **ünü hoş tutmak** көңүл чөгөртөө. ~ **den irak olmak** көңүлдөн чыгыш. ~ **ü ile oynamak** (бирөөнүн) сезимдери менен ойноо. ~ **ü ilişmek** көңүл салыш. ~ **ister(di)ki ...** болсо кана. ~ **iş(ler)i** көңүл иши. ~ **ü kalmak** көңүлү калуу. ~ **ü kanmak** 1) көңүлү тынчуу/тынуу. 2) (бир нерсеге) көзү жетүү. ~ **ünü kaptırmak** ашык болуу. ~ **ü kara** кара ниет/санатай. ~ **ü kararmak** дүнүйөсү караруу, жашоодон көңүлү калуу. ~ **ünü karartmak** көңүлүн карартыш, жашоо кумарын өчүрүш. ~ **ü kaymak** байкабастан сүйүп калыш, көңүл оодарыш. ~ **ü kırık** шагы сынган. ~ **kırıklığı** көңүл калма, таарыныч, ыза. ~ **kırmak** (бирөөнү) көңүлүн калтырыш, таарынтыш, шагын сындырыш, маанайын чөгөрүш. ~ **den/ünden kopmak** (бир нерсени) чын көңүлдөн, чын дилинен бериш/жасаш. **gönlünüz-den ne koparsa** колунуздан чыкканга (*ыраазымын*). ~ **maskarası** сүйүүдөн акылы айныган (*киши*). (bir şeyde) ~ **ü olmak** бир нерсеге көңүлү түшүп калуу. ~ **okşamak** көөнүнө жагуу. ~ **rahatlığı** көңүлү тынчтык, бейкапарлык. ~ **ü razı olmamak** көңүлү тартпоо/келбөө/чаппоо. ~ **ü sönmek** көңүлү кайтуу, көңүлү суу. ~ **ünü serin tutmak** сабырлуу болуш, кызуу кандуулукка жол бербеш. ~ **ü takılmak** 1) (бирөөгө) көөнү түшүү, сүйүп калуу. 2) (бир нерсеге) көзү түшүү. ~ **ü tok** көөнү/көңүлү ток. ~ **tokluğu**

көңүл токтук. **~ü var** көңүлү бар. **~ vermek** 1)көңүл берүү/салуу. 2)алектенүү, машакаттануу, эрмектөө. **~ünü yaralamak** көңүлүн жаралоо, сыздатуу/ оорутуу. **~ yarası** көңүлүндөгү дарт/жара. **~üne yatmak** көңүлүнө жагуу/туура келүү. **bu iş hiç ~üme yatmıyor** бул иш эч көңүлүмө туура келбеди. **~ü yok** көңүлү жок. **~ü yufka** боорукер, мээрбан, ак көңүл. **~ü yumuşak** көңүлү жумшак, кичи пейил.

gönüldaş көңүлдөш, жакшы санаалаш.

gönüllенmek таарыныш, тырчыш.

gönüllü 1.көңүлдүү, өз көңүлү менен (*бир ишке киришкен*), ыктыярдуу. 2.(*бир ишке*) кумар, аркасынан түшкөн. **o, bu işin ~sü** ал бул ишке кумар/берилген. 3.сүйгөн киши. **bu kızın ~sü** бул кыздын сүйгөнү. **~ gönülsüz** көңүлсүз, кош ойлуу, эки анжы, олку-солку.

gönülsüz 1.көңүлсүз, өз көңүлү/эрки менен эмес, каалабай. 2.жөнөкөй, карапайым. 3.момун, жоош. **~ namaz göğе çıkmaz** мак. көңүлсүз (кылынган) намаз көккө чыкпас.

gönye чийме/өлчөмө иштеринде колдонулган үч бурчтуу аспап. **~ sinde olmak** чындыкка тик кароо.

göre 1.(*бир нерсеге*) көрө, жараша, ылайык. **günün modasına** ~ бүгүнкү модага ылайык. **kendi davranışlarına** ~ өз кылганына жараша. 2.боюнча, караганда, карата. **onun söylediğine göre** анын айтканы боюнча. **Anadolu Ajansının bildirdiğine** ~ Анадолу Агентчилигинин билдиргенине караганда. 3. салыштырмалуу, салыштырганда. **şehrin nüfusuna ~ mevcut hastaneler çok yetersizdi** шаардын калкынын санына салыштырмалуу ооруканалар өтө аз болчу. 4. байланыштуу, үчүн, улам. **geç kaldığıma ~ sizden af dilemeliyim**

кечиккеним үчүн/кечиккениме байланыштуу сизден кечирим сурашым керек. **adamına** ~ ким экенине көрө/жараша. **bu iş adamına ~ üç günde yapılır, adamına ~ de bir haftada** ким жасаганына жараша бул иш үч күндө да, бир жумада да жасалат. **arzunuza** ~ каалоонузга жараша, ыктыярыңызга көрө. **ayağına** ~ бутуна чак. **bana** ~ 1)менимче. 2)мага ылайык. **bana ~ hava hoş!** мага баары бир. **bir bakıma** ~ бир жагынан алганда. **buna** ~ буга караганда. **benim kanaatime** ~ менин оюмча. **kendine** ~ 1)өзүнө жараша. 2)өзүнө ылайык/жарашкан, өзүнө окшогон. **sana** ~ 1)сенин оюңча, сенинче. 2)сага ылайык/туура/чак.

görece филос. релятивдүү, салыштырмалуу. *сал. ızafî.*

göreceli филос. 1.салыштырмалуу. 2.салыштырма.

görecelik,-ği филос. релятивизм.

görelî 1.байланыштуу, көз каранды. 2.филос. релятивдүү, салыштырмалуу.

görelîlik,-ği 1.байланыш, мамиле, изафет. 2.филос. көз карандылык, салыштырмалуу байланыш.

görenek,-ği 1.адат, көнүмүш, салт. **~e göre davranmak** көнгөн адатка салуу. 2.тажырыйба, ык.

görenekli 1.адат-салтты кармаган, наабаттуу, каадалуу. 2. тажырыйбалуу, көптү көргөн.

göreneksel адаттагы, адатка/салтка айланган, көнүмүш.

göresimek көргүсү келүү, эңсөө, сагынуу.

görev 1.кызмат, иш. **~e alınmak** кызматка алыныш. **~den atfedilmek** кызматынан бошотулуу. 2.функция, аткарган иш (*бир жабдыктын, аспаптын*). 3. физиол., грам., мат. функция. 4.милдет, жооп-

керчилик, роль. **anne babanın ~i** ата-эненин милдети. **~inden uzaklaştırılmak** кызматынан четтетилиш. **~ yapmak** кызмат/милдет өтөө.

görevlendirilmek милдет тагылуу, жоопкерчилик берилүү.

görevlendirmek ишке коюу, милдеттендирүү, жоопкерчилик берүү, иш тапшыруу.

görevlenmek (*бир ишти*) моюнга алуу, жоопкерчилик алуу, ишке туруу.

görevli 1.жооптуу, жоопкер, милдеттүү, иш аткарган. 2.кызматкер. **gümrük ~si** бажыкана кызматкери. **~ bulunmak** (*кайсы бир*) ишти аткарыш.

görevlilik, -ği кызмат, иш, жоопкерчилик, милдет.

görevsel 1.ишке байланыштуу/тиешелүү. 2.функционалдык. **~ dil bilimi** функционалдык тил илими.

görevsiz ишсиз, кызматсыз, бекер, бош.

görgü 1.тарбия, адеп, этикет, маданият. **~ kuralları** адеп-ахлак эрежелери. 2.тажырыйба, акыл, өмүр сабагы. **~sü çok** көптү көргөн. **~sü az** тажырыйбасыз. 3.күбө болгон, көргөн. **~ tanığı** (*кылмышты*) көргөн, күбө.

görgücü *филос.* эмпирик.

görgücülük, -ğu эмпиризм.

görgülü 1.тажырыйбалуу, маалыматтуу, көптү көргөн. 2.адептүү, тарбиялуу, маданияттуу.

görgüsüz 1.тажырыйбасыз, билимсиз. 2.адепсиз, тарбиясыз, маданиятсыз.

görgüsüzlük, -ğü 1.тажырыйбасыздык, билимсиздик, билбестик. 2. адепсиздик, тарбиясыздык.

görk ооз. көрк.

görkem 1.көркөмдүк, көз тайгылткан сулуулук. 2.тышкы көрүнүш.

görkemli 1.көркөмдүү, кооз. 2.шаңдуу, заңгыраган, бийик.

görklü ооз. көрктүү, кооз.

görme көрүш. **annemi ~ye gidiyorum** апамды көрүп келгени баратам. **~ alanı** көрүш аянты. **~ özür** көр, сокур. **~ yatağı** көз чуңкуру. **iş ~ kabiliyeti** иштөө жөндөмдүүлүгү. **kendini büyük ~** бой көтөрүү, менменсинүү.

görmek 1.көрүү. 2.түшүнүү, көзү жетүү, ойлоо. **Türk iradesinin ne demek olduğunu gördü** түрк эркинин эмне экенин көрдү. 3.көргөнү баруу, жолугуу. **varınca müdürü göreceksin** барганда директорго жолугасың. 4.(*бир нерсеге*) баа берүү, саноо, эсептөө. **durumu kötü** ~ ахвалды жаман деп эсептөө. **az ~** аз көрүү. **çok ~** көп көрүү. 4.башынан өткөрүү, жашоо. **savaş ~** согушту көрүү. **afet ~** апаат көрүү. 6.кылуу, жасоо. **iş ~** иш кылуу. **masraf ~** чыгым тартуу. 7.мамилеге дуушар болуу, кабылуу. **ilgi ve sevgi ~** жылуу мамиле, мээрим көрүү. **iyilik ~** жакшылык көрүү. **rahat yüzü görmemek** тынччылык жүзүн көрбөө. **hayır ~** кайыр көрүү. 8.ээ болуу, жетүү. **cebi para ~** чөнтөгү акча көрүү. 9.алмак. **ders ~** сабак алуу. **tedavi ~** дарылануу. 10.туюу, сезүү. **körler parmaklarıyla görürler** сокурлар колдору менен көрүшөт. 11.берүү, бөлүшүү. **ikramiye kazansan bizi de gör** лотереядан утсаң, бизге да бер. 12.*спорт* каршы сокку берүүгө даяр туруу. 13.*зат атоочтор менен туруктуу сөз айкаштарын курап:* **adet/aybaşı ~** этек кирип көрүү. **hesap ~** эсептешүү. **hizmet ~** кызмат өтөө. **tatbikat ~** ишке ашырылуу. **gör** (же **görürsün**) (*опузалоо, коркутуу*) көрөсүң! **hele bir öğretmene söyle, o zaman görürsün!** мугалимге айтсаң көрөсүң! **görme!** айтпа, сураба

(бир нерсенин өтө көптүгүн, молдугун, эң жогорку даражасын көрсөтүү үчүн колдонулат). **bahçedeki elmaları görme, orman gibi** бакчадагы алмаларды айтпа, өзүнчө эле токой. **göresi gelmek** көргүсү келүү. **göreym seni!** 1)өзүңдү/өнөрүңдү бир көрсөт! 2)(опузалоо үчүн) ошентип эле көр! **görmemişе dönme** 1)толук саккайып кетүү (оорудан), кайгысын унутуу. 2)эч нерсе көрбөгөнсүп калуу. **görmüş geçirmiş** башынан көп нерсе өткөн, тажырыйбалуу, нарктуу. **görüп göreceği rahmet bu** көрө турган жакшылыгы ушунча (мындан башка ала турган эч нерсеси жок).

görmemezlik к. **görmezlik**.

görmemiş 1.капысынан байлык/бийликке ээ болгон, өмүрү жакшылык көрбөгөн киши. 2. билимсиз, адепсиз, маданиятсыз.

görmez сокур, көзү азиз, көр.

görmezlik,-ği 1.сокурлук. 2.сокур сыяктуу. ~**ten gelmek** көрмөмүшкө/көрмөксөнгө салуу.

görmüşlük,-ği тааныштык, көргөн. **Avrupa'nın birçok kentlerini ~üm var** Европанын бир топ шаарын көргөнмүн. ~ **duygusu** психол. парамнезия (жалганчы эскерүү сезими).

görsel 1.көзгө байланыштуу, көрүүгө арналган. ~ **araçlar** көргөзмө куралдар. ~ **maharet** көрүү жөндөмдүүлүгү. 2.физ., астр. визуалдуу, оптикалык. **görsel-işitsel** көрүү-угууга байланыштуу, аудиовизуал.

görücü жуучу (кыздын колун сураганы келген). ~**ye çıkmak** болочок колуктунун жуучуларга көрүнүшү. ~ **gitmek** кыз көргөнү барыш.

görülmedik к. **görülmemiş**.

görülmek 1.көрүлүү. 2.байкалуу. **görü-**

lecek көрүүгө арзыган/ татыган, көрүлүшү керек болгон. **görülecek yer** көрүлүшү керек жер. 2.керектүү иш орундалмак. **işimiz görüldü** ишибиз орундалды. 3.(бир нерсе) жайылуу, учуроо, байкалуу. **kolera tekrar görülmeye başladı** холера кайрадан чыга баштады.

görülmemiş көрүлбөгөн, билинбеген, байкалбаган. ~ **bir olay** көрүлбөгөн окуя. **eşi** ~ теңдешсиз, өлчөөсүз.

görüm 1.көрүш, көрүш жөндөмү. **zayıf** ~ көрүшү начар. 2.көз караш.

görümce кайынсинди.

görümlük,-ği 1.көрүмдүк, көрүү үчүн коюлган (нерсе). 2.көрүндүк (күйөөнүн колуктусун биринчи көргөндө берген белеги).

görünen көрүнгөн, көрүнөө, ачык. ~ **ufuk** көзгө көрүнгөн мейкиндик. ~ **köy kılavuz istemez mak.** көрүнгөн тоонун ыраагы жок.

görüngü филос. көрүңгү, феномен.

görünmek 1.көрүнүү, чыга калуу, пайда болуу. **güneş göründü** күн көрүндү. 2.көрүнтү берүү, элес калтыруу. **kırk yaşında görünüyor** кырк жаштагыдай көрүнөт. 3.сезилmek. **herkese kendi huyu hoş görünür** ар кимге өз кыялы жакшы сезилет. 4.жолугуу, учуроо. 5.өтм. тилдөө, урушуу, теске салуу. **çocuk çok azdı, biraz görünür** бала абдан шоктонуп кетти, бир аз теске салып кой. **görünüyor (ki) ...** көрүнөт, сыяктанат. **görünüyor ki, sözlerini unutmuş** сөздөрүн унутуп калган көрүнөт. **göründü Sivas'ın bağları** мына сага! (күтүлгөн нерсе терс чыкканда айтылат).

görünmez көрүлбөгөн, күтүлбөгөн, байкалбаган. ~ **kaza** күтүлбөгөн кырсык. ~ **olmak** көрүнбөй кетүү, көзгө чалдыкпай калуу.

görüntü 1.көрүнтү, көрүнүш. 2.физ.

чагылыш, көрүнүш, элес. 3. кино сүрөт, кадр.

görintülemek көрсөтүү, тартып алуу, киного тартуу.

görünüm 1. көрүнүм, тышкы көрүнүш, кебете-кешпир. 2. (*маселенин, иштин*) сырткы/формалдуу жагы. ~ **açısı** *астр.* көрүнгөн (*бурчтун*) диаметри.

görünümlü көрүнгөн, кебетеленген, сыяктанган.

görünür көзгө көрүнгөн/байкалган, ачык, даана. ~ **bir değişiklik** көзгө көрүнгөн/ачык байкалган бир өзгөрүү. **çıplak gözle** ~ көз менен көрүүгө боло турган.

görünürde 1. бир караганда, сырттан, карап/байкап турсаң, тыштан карасаң. ~ **haklı** бир карасаң аныкы туура. ~ **kolay, fakat gerçekte oldukça zor bir iş** сырттан караганда оңой, бирок чынында өтө оор иш. 2) (*тангыч сүйлөмдөрдө*) жакындарда, тегеректе, көзгө көрүнгөн/кол жеткен жерде. ~ **kimse yoktu** тегеректе эч ким жок болчу. **çok övdüler, ama ~ bir şey yok** аябай макташты, бирок көзгө көрүнгөн эч нерсе жок.

görünürlerde жакындарда, колдо, тегеректе.

görünürlük, -gü көрүнөөлүк, көрө билинген аралык.

görünüş 1. (*көзгө*) көрүнүш. 2. (*тышкы*) көрүнүш. **görünüşe aldanmamalı** (сырткы) көрүнүшкө алданбоо керек. 3. (*табият*) көрүнүшү, пейзаж, панорама. **genel** ~ жалпы көрүнүш. ~ **e bakılırsa/göre** тышынан/сыртынан караганда, тышкы турпатына көрө. ~ **ü kurtarmak** эптеп тышкы көрүнүшүн сактап калуу. 4. *грам.* этиштин көрүнүшү (*вид*).

görüş 1. көрүш, байкаш, көз жүгүртүш/чаптырыш. ~ **kabiliyeti** көрүү жөндөмү. ~ **sahası** көрүш аянты.

2. жолугушуу, сүйлөшүү. **onu ilk ~ümde** аны алгач көргөнүмдө. 3. көз караш, пикир, бүтүм, тургу. ~ **ünü açıklamak** көз карашын ачыктоо. ~ **alış-verişi** пикир алышуу. ~ **ayrılığı** пикир келишпестик, пикир ачакейлиги. ~ **bildirmek** пикирин билдирүү. ~ **birliği** пикир бирдиги. ~ **birliğine varmak** пикир бирдигине баруу, бир пикирге келүү. **bitaraf** ~ объективдүү/тарапсыз көз караш. **dünya ~ü** дүйнө көз карашы. **karşıt ~ler** карама-каршы көз караштар. **kişisel** ~ жекече көз караш. 4. түшүнүк, акыл. ~ **darlığı** түшүнүгү тайкы. **ilk ~te** бир көргөндө эле.

görüşlü: dar ~ акылы тайкы. **uzak** ~ акылы терең.

görüşme 1. көрүшмө, жолугушуу, сүйлөшүү. ~ **günü** көрүшмө күнү (*түрмөдө*). 2. маек, расмий көрүшмөлөр, эки/көп тараптуу сүйлөшүү, интервью. ~ **lere başlamak** көрүшмөлөр жүргүзүлө баштоо. ~ **yapmak** сүйлөшүүлөр жүргүзүү.

görüşmeci (*түрмөгө*) көрүшмөгө келген, оорулууну көргөнү келген (*киши*).

görüşmek 1. жолугушуу, жүз көрүшүү. **gene görüşürüz inşallah** буюрса, дагы да көрүшөбүз. 2. мамиле күтүү. **komşularla** ~ коңшулар менен киришип-чыгышуу. **kimseyle görüşmez** эч ким менен мамилеси жок. 3. маектешүү, (*бир маселени*) талкуулоо. **detayları sonra görüşelim** майда-баратын кийин талкуулайлы.

görüştürmek көрүштүрүү, жолугуштуруу, тааныштыруу.

görüşülmek 1. (*бирөө менен*) көрүшүлүү, сүйлөшүлүү. 2. (*бир маселе*) көрүшүлүү, талкууга алынуу.

gösterge 1. көрсөткүч, ышаарат, белги. 2. өлчөм жебеси (*айрым жабдуу-*

ларда). **benzin** ~si бензомер. 3.мат. даража, коэффициент. 4.(*бир иштин*) жүрүш таблицасы.

gösteri 1.көрсөтмө, оюн, шоу. ~ **uçuşu** көрсөтмө учуш. 2.(*кинотеатрда*) фильм көрсөтүүсү, (*театрда*) оюн көрсөтүүсү. 3.элдин көңүлүн буруш/протест үчүн жасалган жүрүш, чогулуш, митинг. ~ **yürüyüşü** демонстрация. 4. аткарыш, өнөр көрсөтүш, чыгыш, программа, номер, концерт. **halk oyunları topluluğu** ~si элдик бий ансамблинин концерти.

gösterici 1.көрсөтүүгө жараган/ татыган. 2.көрсөтүүчү, артист, шоумен, өнөрпоз. 3. чагылдыруучу (*anlatıcı*), проектор. 4.көрсөткүч, өлчөгүч (*ölçer*), индикатор. 5. демонстрант, жүрүшкө/митингге катышуучу.

gösterim 1.чагылтым, проекция. 2.көрсөтүм, сеанс.

gösteriş 1.көрсөтүш (*mis. өнөрүн*), аткарыш. 2.жалган/көз боёгон аракеттер. ~ **mevzii** аск. жалганчы аракеттер. 3.тышкы көрүнүш, көрк, кооздук, сулуулук. **bu bina-nın hiç ~i yok** бул имараттын эч көркү жок. 4. кыйынсыныш, көйрөндүк, сылаңкороздук, шааншөкөт, салтанат. ~ **yapmak** көйрөндөнүү.

gösterişçi 1.көйрөң, мактанчаак, кыйынсынган, шаан-шөкөттү сүйгөн. 2.жасалма, элге көрүнүш үчүн жасалган (*uui*).

gösterişli 1.көрүнүшү кооз, жарашыктуу, жакшынакай/ татынакай. ~ **ev** кооз үй. ~ **kadın** жакшынакай аял. 2.жасалма, мактаныш/атын чыгарыш үчүн жасалган (*uui*). ~ **giyinmek** көйрөндөнүп кийиниш.

gösterişsiz 1.көрүнүшү начар, жупуну, көзгө комсоо/серт. ~ **bir ev ama içi çok güzel** көрүнүшү начар, бирок

ичи соңун үй. 2.чыныгы, чын ык-ластан. 3. жөнөкөй, туура жүргөн, болгону болгондой (*kiishi*).

gösterme 1.көрсөтмө, демонстрация. ~ **salonu** көрсөтмө салону. 2.ышаарат, шилтеме, жаңсама. **kaynak** ~ (*жазууда*) шилтеме, булагын көрсөтүү. 3.көрсөтүү, шайлоо. **aday** ~ талапкер көрсөтүү. ~ **parmağı** сөөмөй.

göstermek 1.көрсөтүү, көргөзүү. **gerekli belgeleri** ~ керектүү документтерди көрсөтүү. **bu gözlük ufak yazıları iyi göstermiyor** бул көз айнек майда жазууларды жакшы көргөзбөйт. 2.шилтеп/жаңсап көргөзүү. **beni göstererek** мени көргөзүп. 3.мүнөздөш, далилдеш, белгилеш. **davranışları onun samimiyetini gösteriyor** кылган-эткени анын чын ыкластуулугун көрсөтүп турат. 3. көрсөтүү, чыгаруу, шайлоо. **aday** ~ талапкер көрсөтүү. **kabahatlı** ~ күнөөлүү көрсөтүү. **şahit/tanık** ~ күбө катары көрсөтүш. 4.далилдөө, белгилөө. **samimiyetliliğimi göstereceğim** чын ыкластуулугуму көрсөтөм. 5.билдирмек, туйгуз-мак, мамиле кылмак. **anlayış** ~ түшүнүү менен мамиле кылуу. **cesaret** ~ жүрөктүүлүк көргөзүү. 6.көрсөтмө бериш, үйрөтүш, окутуш. **ders** ~ сабак окутуш. **yol** ~ жол көрсөтүш. 7.алдына чыгарыш. **güneşe** ~ күнгө чыгарыш. **aleve** ~ отко жакын кармаш. 8.ачыкка чыгарыш. **insanı giyim kuşam gösterir** кишинин (*тырпатын/көркүн*) кийим чыгарат. 9.окшоо, түспөлдөнүү, көрүнүү. **bu adam yaşlı gösteriyor** бул киши улгайгандай көрүнөт. 10.милдеттендирүү, иш берүү. **size ne iş gösterdiler?** сизге эмне иш беришти?

göstermelik,-ği 1.үлгү, өрнөк, көрсөтмө. 2.жасалмалык, көз боёмочу-

лук. 3.көрсөтмөлүк үчүн жасалган, убактылуу.

göt *орой* 1.көт, көчүк, арткы тешик. 2.ооз. арт жак, аяккы бөлүк. 3.кайрат, жүрөк, эрдик. 4.келесоо, кеңкелес, дөөпөрөс. ~**ü açık** 1)жыртык-пыртык (*кийинген*). 2)*арго* томож. ~ **altına girmek** болбогон жерден уят болуш. ~**ten bacaklı** буту кыска (*киши*). ~ **içi kadar** көчүк айланбаган, тар. ~**üne kına yak!** табасы кануу (*бирөөнүн оор абалына*). ~**ü trampet çalmak** *арго* кубанычы койнуна батпоо. ~**ünü yalamak** (*бирөөнүн*) көчүгүн жалоо, жасакерленүү.

götün: ~ ~ артка кетүү, арты/көчүгү менен жылуу. ~ ~ **gitmek** 1)артка кетүү. 2)начарлоо, артта калуу, көтүнөн кетүү.

götürmek 1.алып баруу/кетүү. 2.жеткирүү. **beni evime kadar götürdü** мени үйүмө чейин жеткирип койду. 3.алып кетүү, уратуу, кулатуу. **sel yolundaki evleri götürdü** сел жолдогу үйлөрдү алып кетти. 4.көтөрүп/уурдап кетүү. **boruları götürmüşler** түтүктөрдү көтөрүп кетишиптир. 5.өлтүрүү зыяны тийүү. **kolera can götürdü** холера көп жан алды. 6.чыдоо, көнүү, аягына чыгаруу. **o bu işi götürebilir mi dersin?** ал бул ишти аягына чыгара алабы? **itiraz götürmez** талаш-тартышсыз. **şaka götürmek** тамаша кылынбай турган. 7.бир натыйжага барыш. **sevgi mutluluğa götürür** сүйүү бакытка жеткирет. 8.ишин бүтүрүш, чегине жеткириш. **bu karı herifi götürebilir** бул катын анын ишин бүтүрөт. 9.сиңириш, эмиш, (суу) тартыш, керектеш. **bu pirinç çok su götürür** бул күрүч көп суу талап кылат. 10. айта баруу, жеткирүү. **haber** ~ кабар айта барыш. **selam** ~

салам айта барыш. 11.жоюштуруу, жок кылуу. **eksiler artıları götürür** 1) минустар плюстарды жоюп кетет. 2) *өтм.* кемчиликтер ийгиликтерди бастырып салат.

götürü 1.дүң. ~ **alış** дүңүнөн сатып алыш. 2.ишине жараша. **iş** ~ **vermek** ишине жараша акча төлөш. ~ **pazarlık** дүң соода. ~ **ücret** ишине жараша акы.

götürüm ооз. көтөрүм, чыдам, сабыр.

götürümlü көтөрүмдүү, чыдамдуу, сабырдуу.

gövde 1.көөдөн, бой, тулку. **bir koyunun** ~ **si** бир койдун көөдөнү, эти (*баш – шыйрагынан башкасы*). 2.бой, корпус, көөдөн (*бир нерсенин*). **tank** ~**si** танка корпусу. 3.бот. өзөк, сөңгөк. **ağacın** ~**si** дарактын өзөгү, негизи. 4.*грам.* уңгу, негиз (*сөздүн*). 5. *полигр.* ариптин бою. 6.фюзелаж (*учактын*). ~**ye atmak/indirmek** сугунуп жиберип, жутуп ийиш. ~ **gösterisi** протест көтөрүлүшү, массалык каршы чыгуу. ~ **heykeli** бюст.

gövdelenmek 1.бой тирөө, өзөгү жооноюу (*мис. бак-дарактын*). 2.толлуу, чымыр тартуу (*киши*).

gövdeli 1.сөөк-саактуу, чымыр денелүү, олбурлуу, албеттүү (*киши*). 2.өзөктүү, сөңгөгү/өзөгү жоон (*өсүмдүк, бак*).

göveri жашылча, көк-сөк.

gövmek ооз. 1.көгөрүү, жашылдануу (*эгилген нерселер*). 2.көгөрүш, көк-ала болуш (*мис. бет, эт*).

göymek,-er ооз. күйүү.

göynük,-gü 1.күйүк, күнгө күйгөн. 2.токойду өрттөп ачылган талаа. 3.*өтм.* күйүттүү, кайгылуу.

göz 1.көз. ~**lerini fal taşı gibi açmak** көздөрүн чакырайтып/бакырайтып ачуу. ~ **yaşı** көз жашы. 2.көрүү/көрүш, караш. **hilekâr** ~ **lerle bakmak** айлакердик/митайымдык менен

кароо. **kardeş ~üyle bakmak** бир туугандык көз карашта/мамиледе болуу. ~ **keskinliği** көздүн курчтугу, көрүш мыктылыгы. ~ **hafızası** көрүп эске тутуу. 3.булак, кайнак (*суу*). 4.көз, тешик, жыртык. **iğnenin ~ü** ийненин көзү. 5.бир бүтүн нерсенин бөлүм/бөлүктөрүнүн ар бири. **çantının ~leri** сумканын көздөрү. **masanın ~leri** үстөлдүн тартмалары. **terazinin ~leri** таразанын табактары. 6.көз тийгизген нерсе, назар, сук. ~ **değmek/ ~e gelmek** көз тийүү, сук кирүү. ~ **boncuğu** көз мончок. 7.кириш, арка, өткөөл. **köprünün ~ü** көпүрөөнүн өткөөлү. 8. бүчүр, бутак (*өсүмдүктө, даракта*). 9.сый, урмат, аброй. ~ **ünde büyütmek** өзгөчө урмат көргөзүү. ~ **den düşmek** кадыр-баркын жоготуу. 10.айрым жаралардын оозу. **çıvanın ~ü** сыздооктун оозу. ~ **üm!** жаным! берекем! садагам! ~ **ünde** көз алдында. ~ **ü aç** ач көз. ~ **açamamak** 1)көзүн ача албоо. 2)кутула албоо. **çocuk hastalıktan hiç - açamıyor** бала оорудан көзүн ача албады. 3)бош убактысы калбоо. **işten ~üm açılmıyor** иштен колум бошобойт. ~ **ü açık** тың, бышык. ~ **ü açık gitmek** көзү ачык (арманда) кетүү. ~ **açıklığı** 1)кыраакылык, сергектик, даанышмандык. 2)шамдагайлык, чапчандык. ~ **açır karaıncaya kadar** көз ачып жумганча. ~ **ü açılmak** көзү ачылуу, ак-караны таануу. ~ **lerini açmak** 1)көздөрүн ачуу. 2) ойгонуу. 3) көрүү мүмкүнчүлүгүн берүү (*бирөөгө*). 4)өтм. (*бирөөнүн*) көздөрүн ачуу, ак-караны таанытуу. 5) сак/этият болуу. ~ **ünü açmak** 1)эки-жакты, айлана-тегерегин тааный баштоо. 2)этият болуу. 3)(*бир аял бир эркек менен*)

алгач ирет жыныстык байланыш жасоо. ~ **açtırmamak** (*бирөөнү*) көз ачтырбоо, эс/сеп алдырбоо, жанын тындырбоо. ~ **ü ağarmak** көзү акшыраюу, көзүнүн чаары чыгуу, жини келүү. ~ **ağrısı** 1)көз оору. 2)сүйүктүү, көрөр көз, көзүн ачып көргөнү, оозун ачып өпкөнү. **ilk ~ ağrısı** 1)алгачкы сүйүүсү. 2)тун баласы. ~ **ahbaplığı/ aşinalığı** чала/сырттан тааныш. ~ **akı anat.** көздүн агы. ~ **lerinin akına kadar sararmak** (*ачуусу келгенден*) көздөрүнүн чаары чыгуу. ~ **ala-bildiğine** көз жеткенче, көз жеткен жерге чейин. ~ **leri alan** көз тайгылткан. ~ **lerini alamamak** көзүн тарта албоо, көз айырбоо, көзүн албай кароо. ~ **aldanımı/ ~ aldanması** көз жазгырган. ~ **alıcı** көз тайгылткан, көздүн жоосун алган ~ **alışkanlığı** көзү көнүү, көзү үйүр алуу. ~ **e almak** 1)эсепке алуу. 2)тобокел кылуу, тобокелге салуу. ~ **altı** камак, түрмө. ~ **ardı etmek** көңүлгө албоо, этибар кылбоо/албоо. ~ **ü arkada gitmek** арманда өлүү. ~ **ü arkada kalmak** санаасы тынчыбоо, сарсанаа болуу. ~ **ünden ateş çıkmak** көзүнөн жалын чачуу (*ачуусу келгенден*). ~ **atmak** көз чаптыруу/жиберүү. ~ **ün/ ~ünüz aydın!** кубанычың кут болсун! (*тилеги кабыл болгон, жакыны алыстан келгендерге айтылат*). ~ **aydına gitmek** куттуктоо үчүн баруу. ~ **ünü ayırmamak** көз айырбоо. ~ **bağcı** көз боочу. ~ **bağı** 1)көз байлаш/жазгырыш. 2) жаңылткан себеп. ~ **ünü bağlamak** 1)көз жазгыруу/будамайлоо. 2)өзүнө тартуу, куштар кылуу, сыйкырлап алуу. ~ **ü bağı** 1)кайдыгер, көңүл кош, этиятсыз. 2)ойлонбостон, чын-төгүнүнө жетпестен. ~ **üyle bakmak** ... сыяктуу көрүү/мамиле

кылуу. ~ **bankası** көз клиникасы. ~ **e batmak** көзгө жат/чоочун көрүнүш. ~ **leri bayılmak** 1) көздөрү жабышуу. 2) көздөрү кылгыруу. ~ **bebeği** 1) карек, чечекей. 2) *өтм.* көзүнүн кареги, кымбат кишиси. ~ **bebeği gibi sevmek** көзүнүн карегиндей сүйүү/ардактоо/кастарлоо. ~ **bilimi** офтальмология. ~ **boyamak** көз боёо, алдоо. ~ **leri buğulanmak/bulutlanmak** көздөрү жашылдануу. ~ **ü bulanmak** 1) көздөрү тумандоо. 2) көздөрү караңгылашуу. ~ **ü büyükte olmak** дымагы күч болуш. ~ **leri büyümek** көздөрү чакчаюу (*корккондон, таң калгандан*). ~ **ünde büyütmek** кудайындай көрмөк. ~ **ünde canlanmak** көзүнө элестөө. ~ **leri çakmak çakmak olmak** көздөрү ала-чакмак болуу. ~ **ünün çapağını silmeden** көзүн ачар/ойгонор замат, көзүнүн чылпагын сүрбөй туруп. ~ **e çarpan** көзгө урунган, көрүнүктүү, урунтуу. ~ **den çıkarmak** 1) баштан садага кылуу/ чабуу. 2) коротууга/ чыгашага бел байлоо. ~ **ü çıkasica!** *каргыш* көзү аксын/ кашайсын! ~ **den çıkmak к.** ~ **den düşmek.** ~ **ünü çöpten/budaktan esirgememek** кандан-бектен кайра тартпоо, эр жүрөктүк кылуу. ~ **ü dalmak** 1) көзү кирип кетиш, эстен таныш. 2) телмирип тиктеш, ойго батыш. ~ **damlası** көзгө тамчылатма дары. ~ **lerini devirmek** көздөрүн акшындатуу. ~ **deliği** 1) көз тешиги (*каалгадагы*). 2) чептин кароол тешиктери. ~ **ü dışarıda** 1) көзү башкаларда болгон (*күйөө/аял*). 2) көзү башка иштерде болгон (*кызматкер*). ~ **dikeği** эрмек, хобби. ~ **e diken olmak** 1) көзгө түшкөн кыпын. 2) *өтм.* каргаша, көзгө чыккан чыйкан болмок (*бирөөгө тоскоол кылуу*). ~ **leri dışarı**

fırlamak көздөрү чанагынан чыгуу. ~ **dikmek** көзүн тигүү, көзү түшүү. ~ **lerini dikmek** телмирип/ көз айырбай тиктемек. ~ **üne dizine dursun!** *каргыш* көзүңөн чыксын! тузум урсун! (*жакшылыкты билбеген кишиге айтылат*). ~ **doldurmak/doyurmak** көз тойгузуу/толтуруу, ыраазы кылуу. ~ **doldurucu** көзгө/көңүлгө толгон, сүйүндүргөн, ыраазы кылган (*нерсе*). ~ **leri dolmak/dolu dolu olmak** көзүнө жаш тегеренүү, көзү жашылдануу. ~ **ü doymak** көзү тоюу, ыраазы болуу. ~ **ü doymamak** көзү тойбоо. ~ **ü doymaz** көзү тойбос. ~ **ünü doyurmak** көзүн тойгузуу. ~ **leri dönmek** 1) көздөрү аңгарылуу (*өлүп баратканда*). 2) кутурмак, жаалданмак, чектен чыкмак. ~ **ünü dört açmak** көздөрүн чоң ачуу, сак болуу. ~ **ü dumanlanmak/~ünü duman бүрүмек** көздөрүнөн от чагылуу, көзүнүн чаары чыгуу (*ачуусу келгенден*). ~ **ü dünyayı görmemek** көзү эч нерсе көрбөө. ~ **den düşmek** көздөн түшүү, кадыр-баркын жоготуу. ~ **erimi** көз жеткен жер, мейкиндик, горизонт. ~ **evi** көздүн чарасы/чанагы. ~ **leri evinden (yuvasından) fırlamak/oyunamak/uğramak** көзү чанагынан чыгуу. ~ **den geçirmek** көздөн өткөрүү, карап/ текшерип чыгуу. ~ **e gelmek** көз тийүү. ~ **gezdirmek** көз жүгүртүү. ~ **ü gibi korumak/esirgemek/saklamak** көздүн карегиндей сактоо/коруу. ~ **ü gibi sevmek** көзүндөй көрүү. ~ **üne girmek** (*бирөөнүн*) ишеничине/ ичи-койнуна кирүү. ~ **ü gitmek** көзүнө чалдыгуу/урунуу. ~ **ü gönlü açılmak** көңүлү ачылуу/көтөрүлүү. ~ **göre göre** 1) көз көрүнөө, ачыктан ачык. 2) билип туруп, атайлап, кастык менен. ~ **üyle**

görmek өз көзү менен көрүү. **~ü görmemek** 1)көзү көрбөө. 2)бир нерседен башка эч нерсеге көңүл бөлбөө. **~üm görmesin!** көзүм көрбөсүн! **~ü görmez olmak** көргүсү келбөө, байкабоо, көрмөксөнгө салуу. **~le görülebilir** 1)көзгө көрүнгөн. 2)байкалган, билинген, анык. **~e görünmek** 1)көзгө көрүнүү/чалдыгуу. 2)*өтм.* көзгө көрүнүү, өзүн көргөзүү. **~e görünmemek** 1)көзгө көрүнбөө/урунбоо. 2)*өтм.* байкалбоо, баркы билинбөө. **~ü götürmemek** 1)ичи тардык кылуу, көрө албоо. 2)(*бирөөнү*) кыртышы сүйбөө. **~ ~ 1)**көз көз. 2)бөлөк-бөлөк, өзүнчө (*бөлмөлөр*). **~e göz, dişe diş** көзгө көз, тишке-тиш (*ар кимге өзүнө жараша мамиле*). **~ ~e gelmek** 1)көзмө көз/бетме бет келиш. 2)көздөрү чагылыша түшүш. **~ ~ü görmemek** көз көрүнбөө (*тумандан, түтүндөн*), көзгө сайса көрүнгүс (*караңгы*). **~ünden ~üne vermemek** суук көзгө ыраа көрбөө, жанындай көрүү. **~ hakkı** көз акысы. **~ hapsi** 1)көзөмөлгө алуу, көз айырбоо. 2)үй камак. **~ hapsine almak** 1)көз айырбай байкоого алуу, андуу. 2)(*бирөөдөн*) көзүн албоо. **~leri hayata açık oldukça** көзүнүн тирүүсүндө. **~lerini hayata karamak (yummak)** көз жумуу. **~ü hiç bir şey görmemek** көзүнө эч нерсе көрүнбөө (*өрөөпкүгөндөн, корккондон, сүйүнгөндөн*). **~den irak olmak** көздөн узак/далдаа болуш. **~den irak olan gönülden de irak olur mak.** көздөн ыраак болгон көңүлдөн да ыраак болот. **~ü ısırmak** көзгө жылуу учуроо. **~ünün içine baka baka** каратып туруп, кебелбей туруп, көз көрүнөө. **~ünün içine bakmak/ ~üne bakmak** 1) көзүнө тик кароо. 2)

көзүн кароо, үйрүлүп/үстүнө түшүү. 3)көзүнүн кареги менен тең айлануу. 4)көзүн жалдыратуу (*жардам күтүү иретинде*). **~lerinin içi gülmek** көздөрү күлүндөө. **~lerinin içine kadar kızarmak** кулагынын учуна чейин кызармак. **~ü ile bakmak** 1)... сыяктуу/катары кароо. **alıcı ~ü ile bakmak** алуучу катары/сын көз менен кароо. 2) ... деп ойлоо/эсептөө. **biz ona hep hoca ~üyle baktık** биз аны дайыма мугалим катары көрдүк. **~ü ile görmek** ... катары көрүү. **birini yiğit ~ü ile görmek** бирөөнү баатыр катары көрүү. **~e ilişmek** көзгө илиниш/чалдыгыш. **~ünüze ilişmekten korkuyor** көзүңүзгө урунгандан коркот. **~ iltihabı/ yangısı** көз сезгениши. **~lerine inanmamak** көргөн көзүнө ишенбөө. **~lerinin ipi sararmak** көзүнүн майы түгөнүү (*көп күтүп, жол караганда*). **~üyle işaret etmek** көздөрү менен ышаарат кылуу/ белги берүү. **~den kaçmak** көздөн качуу, чала көрүү. **~lerini kaçırmak** көздөрүн ала качуу. **~ünden kaçırmamak** көздөн качырбоо, көз айырбоо. **~den kaçmak** көздөн качуу, байкалбай калуу (*мис. ката*). **~ü kalmak** 1)көзү түшүп калуу. 2)ичи таруу, кызгануу. **~ü kamaşmak (жарыктан)** көзү камашуу. **~ kamaştırıcı** көз тайгылткан, көз жоосун алган. **~ kamaştır-mak** көз тайгылтуу/ камаштыруу, көз жоосун алуу. **~ünü kan bürümek** көзүнө кан толуу. **~leri kan çanağına dönmek/ ~leri kanlanmak** көздөрү кызарып чыгуу, көздөрүнө кан толуу. **~ kapağı** көз кабагы. **~ü kapalı** 1)көзүн ачпай туруп, алды-артын ойлобой туруп, шашылыш түрдө. 2)айлана-тегеректе болгондор менен иши

жок. **~ü kapalı olarak** көрбөй/ карабай туруп. **~ünü kapamak** 1) көрмөксөн болуу, көз жумуу. 2) көз жумуу (өлүм). **~leri kapanmak** 1) көздөрү чапташуу/жумулуу (*уйкусу келгенден*). 2) өлүү. **~ü kapıda** 1) көзү/эси-дарты эшикте болуу (*чыга качуу үчүн*). 2) бир нерсени эңсеп күтүп жүрүү. **~ü kara** көзү кара, жүрөктүү, тайманбас. **~ kararı ile** көз болжол менен. **~ü kararmak** 1) көзү караңгылашуу. 2) өзүн жоготуу, кызуу кандуулук кылуу, ачууга алдыруу/жеңдирүү. **~le kaş arasında** каш-кабактын ортосунда. **~ kaş oynatmak** көз сүзүп, каш серпүү, кылыктануу. **~den kaybolmak** көздөн кайып болуу, жоголуу. **~ü kaymak** 1) көзү чалыраюу. 2) көзгө урунуу/чалдыгуу. **~ kesilmek** көзү тешилүү (*карай/күтө берип*). **~ü keskin** көзү курч. **~ü kesmek** көзү жетүү, өзүнө ишенүү. **~üne kestirmek** 1) көз токтотуу, жактыруу, тандоо. 2) (*бир ишке*) бел байлоо, чымыркануу, өзүнө ишенүү. **~ keşfi** көз чаптыруу. **~ünü kırpmadan** көз ирмебей, коркпой, тайсалдабай. **~ kırpmak** 1) көз ирмөө. 2) көз кысуу. **~ kırpmamak** көз ирмебей (*отуруу/таң атыруу*). **~ü kızarmak** көзү кызаруу. **~ü kızmak** көзүнүн чаары чыгуу, жинденүү. **~ kliniği** көз клиникасы. **~ü korkmak** жүрөгүнүн үшүн алуу, даабоо. **~ünü korkutmak** опузалоо, жүрөгүнүн үшүн алуу, коркутуп коюу. **~üne koymak** (*бир нерсеге*) бел байлоо, тобокелге салуу. **~ü kör olası!** каргыш кашайгыр! **~ü kör olsun!** каргыш көзү көр болсун! көзү кашайсын! **~ kulak olmak** 1) баш-көз болуу, багып/карап туруу. 2) үзбөй маалымат алып туруу. **~ kuyru-**

ğuyula/ucuyla bakmak көзүнүн кыйыгы менен караш. **~leri musluk gibi akmak** көзүнүн жашы он талаа болуу. **~ nuru** 1) көз нуру, көрмө жөндөмү. 2) көз нурун короткон иш. **~ümün nuru!** көзүмүн нуру! жарыгым! күнүм! **~ nuru dökmek** 1) көзүн бузуу. 2) көз нурун түгөтүү. **~ okşamak** көзгө жагымдуу. **~ünden okumak** көзүнөн окуу/көрүү. **~ü olmak** (*бир нерсede*) көзү/тилеги/ниети болуш. **~ü yüksekte/ büyükte olmak** көзү көктө болуу. **~ünde olmak** (*бирөөнүн*) көңүлүндө/көзүндө болуш. **~ünde olmamak** (*катуу кайгыдан, кырсыктан, оорудан кийин*) эч нерсеге көңүлү чаппоо, кайдыгер болуу. **~ önü** көз алды. **~ önünde** көз алдында. **~ önünde bulunmak** көз адында туруу. **~ünün önünden geçmek** эстөө, эске түшүрүү. **~ünün önünden gitmemek** көз алдынан кетпөө, унута албоо. **~ünün önünde tutmak** 1) көз алдында кармап туруу. 2) эске тутуу, эсепке алуу, көңүлгө түйүп коюу. **~ önüne almak** эске/эсепке алуу. **~ünün önüne bakmak** көзүн ачып жүрүү, этият/сак болуу. **~ünün önüne gelmek** көз алдына келүү, элестөө. **~lerinin önüne serilmek** көз алдына тартылуу. **~lerin(iz)den öperim!** көздөрүң(үз)дөн өбөм! **~ü para görmek** акчалуу болуш, байыш. **~leri parlamak** көздөрү жадырамак. **~ünü patlatmak** 1) көзүн чыгара коюу. 2) өлтүрүү. **~ü pek** жүрөктүү, кайраттуу, эр. **~üne perde inmek** көзү кароолонмок. **~ pınarı** көздүн кычыгы. **~ünden sakınmak** көзүнүн карегиндей сактамак. **~ü seğirmek** көзү тартмак. **~ünü sevda бүрүmek** сүйүүдөн көзү көр болуу. **~ünü sevdiğim!** көзүңдөн айланайын! **~ünü se-**

veyim айланып/садагаң кетейин! кудай жалгагыр! өпкөмү чабайын! (*бир өтүнүч тилегенде колдонулат*). **~üne sokmak** көзүнө такаш, көзгө сайып көргөзүш. **~leri sulanmak** көздөрү жашылдануу, көзүнөн жаш тегеренүү. **~ü sulu** жашык, ыйлаак. **~den sürmeyi çalmak** каратып туруп уурдап алыш. **~süzmek** көздөрүн сүзүш. **~leri süzmek** көздөрү сүзүлүү/жабышуу. **~inde şimşek çakmak** көзүнөн от чагылуу. **~tahmini** көз болжом. **~leri takılmak** көзүнө чагылмак/урунмак. **~leriyle takip etmek** узата кароо, көз айырбоо. **~ü tok** көзү ток, ток пейил. **~ü tutmak** 1) (*бирөөгө*) жагуу, жакшы пикир калтыруу. **bu adamı ~üm tuttu** бул киши мага жакты. 2) чыгынуу, бел байлоо, киришүү. **~de tutmak** колдоо көргөзүү, ардактоо, кадырлоо. **~ünde tütme** 1) сагынуу, куса болуу. 2) эңсөө, арзуулоо, кыялдануу. **~ünden uyku akmak** уйкусу катуу келүү. **~üne uyku girmemek/lerini uyku tutmamak** уйкусу качуу. **~lerden uzaklaşmak** көздөн узак/ыраак болуш, көзгө көрүнбөй жоголуш. **~ünün üstünde kaşın var dememek** кыңк этпей баш ийүү, үнүн чыгарбоо. **~ü üstünde kalmak** элдин баарына эрмек болуу. **~ü üzerinde olmak** көзөмөл/камкордук алдында болуш. **~ü var** (*бир нерседе*) көңүлү, үмүтү бар. **~ve kulak dikmek** көзүн, кулагын тикчийтиш. **~leri velfecri okumak** куулугу көздөрүнөн көрүнүп туруш. **~leri yaşarmak** көзү жашылдануу. **~ yaşartıcı** 1) көздөн жаш агызуучу. 2) аянычтуу, кейиштүү. **~ yaşartıcı bomba** жаш агызуучу бомба. **~ünün yaşına bakmamak** көзүнүн жашына карабоо. **~ü ile yemek** жеп жиберчүдөй кароо/

тиктөө. **~ yememek** көзү жетпөө. **~leri yerde** жер тиктөө. **~ünü yıldır-mak** жүрөгүн түшүрүү, коркутуу. **~ü yılmak** коркуп калыш, жүрөгүнүн үшүн алыш, жүрөгү түшүш. **~ü yolda** жол караш. **~leri yollarda kalmak** көздөрү жолдо калыш, эки көзү төрт болуш (*бирөөнү күтүн*). **~ yummak** көз жумуу, көрмөксөнгө салуу. **~ünü yummak** 1) көз жумуу, өлүү. 2) көз жумуу, байкамаксан болуу. **~leri yuvalarından oynamak/fırlamak/uğramak** көзү чанагынан чыгуу. **~ yuvarı anat.** көз чуңкуру. **~ yuvası anat.** көз чарасы.

gözaltı,-nı камак. **~na alınmak** камакка алыныш.

gözcü 1. кароолчу, көзөмөлчү, байкоочу. **~ kulesi** кароол, чеп. 2. ооз. көз доктору, окулист.

gözdağı,-nı опуза, коркутуу. **~ vermek** опузалоо, коркутуу, жүрөгүнүн үшүн алуу.

gözde 1. сүйүлгөн, сүймөнчүк. **~ şarkılar** сүйүлгөн/ооздон түшпөгөн ырлар. 2. сүйгөн, эрке, көрөр көз (*аял*). **~ olmak** 1) сүймөнчүккө ээ болуш, мода/атактуу болуш. 2) (*бирөөнүн*) сүйгөнү/эркеси/көрөр көзү болуш.

göze 1. биол. клетка, көзөнөк. **~ çoğaltması** клетканын көбөйүшү. **~ zarı** клетканын чели. 2. булак, суунун башаты. **~ bilimi** биол. цитология, клетка жөнүндөгү окуу. **~ yutarlığı** биол. фагоцитоз (*микронтордун денедеги жегич клеткалар аркылуу жутулуп жок кылынышы*).

gözemek 1. тешикти/жыртыкты тордоо. 2. эгилген өсүмдүктөрдү коюулаштырып тигүү.

gözenek,-ği 1. көзөнөк. **deri ~leri** теринин көзөнөктөрү. 2. биол. (*өсүмдүктөрдө*) зат алмаштыргыч көзөнөктөр. 3. ооз. терезе, тешик, чуңкур.

4.(тордун, түймөнүн ар бир көзү, ажур). 5.аары балынын торчолору. 6. астр. Күндүн бетиндеги кичинекей кара чекиттер.

gözenekli көзөнөктүү.

gözenmek көзөнөктөрдү/жыртыктарды тордоп бүтөө.

gözer ооз. көздөрү чоң калбыр.

gözetici 1.спорт көзөмөлчү. 2.колдоочу, баш-көз болгон киши.

gözetim 1.көзөмөл, байкоо. 2.колдоо, коргоо, көз салуу. 3.камак. ~e almak камакка алыш.

gözetleme кароол, көзөмөл, күзөт, байкоо, из куума, изине түшмө. ~ араçları кароол жабдуулары. ~ kulesi кароол дөбө/пункт.

gözetlemek 1.(бирөөнү) аңдыш, изине түшүш. 2. байкоого/көзөмөлгө алыш, көз салыш.

gözetleyici 1.кароолчу, сакчы, нөөмөтчү. 2.чалгынчы, тыңчы, шпион.

gözetmek 1.багыш, караш, көз салыш. **büyük kardeşler küçükleri gözetir** улуу бир туугандар кичүүлөргө көз салат. 2.баа бериш, кадырлаш, ардакташ, көңүлгө/эсепке алыш **çevrenizdekilerin zevkini, hatırını gözetmeniz gerekir** чөйрөнүздөгүлөрдүн каалоо-тилегин, кадыр-көңүлүн эске алуунуз керек. 3.күтүү, аңдып/байкап туруу/көздөө. **amaç** ~ максат көздөө. **fırsat** ~ ыңгайын келтирүү. 4.(бирөөнүн) кызыкчылыгын көздөө. **şahsî menfaat** ~ жекече кызыкчылык көздөө.

gözetmen 1.(мектепте) көзөмөлчү, теске салуучу, байкоочу. 2.кино режиссёр жардамчысы.

gözgü ооз. күзгү.

gözleği, -ni кароол дөбө.

gözlem 1.байкоо, көзөмөл. 2.тыянак, жыйынтык. 3.филос. байкоо, изилдөө ыкмасы. 4.астр. көктөгү заттарды иликтөө/ байкоо жүргүзүү. ~ evi астр. обсерватория.

gözlemci 1.көзөмөлчү, байкоочу. 2.жорумчу. **siyasî** ~ саясий жорумчу.

gözleme I 1.көзөмөл/байкоо. 2.астр. байкоо, иликтеме (көктөгү заттарды).

gözleme II гөзлеме (жупканын ичине тууралган эт, картошка же быштак кошуп, бетине май сүйкөп бышырылган тамак).

gözlemek 1.көздөө, күтүү, аңдуу. **fırsat** ~ ыңгайын келтирүү. **yolunu** ~ жол кароо. 2.байкоо, көзөмөлгө алуу. 3.кароо, көз чаптыруу/ жиберүү. **çevreyi gözledim** тегеректи байкаштырдым.

gözlemlemek байкоо, байкоо жүргүзүү.

gözlenmek байкоо алдына алынуу, изилденүү.

gözlü 1.көздөнгөн, көздүү. **badem** ~ бадам көздүү. **deve** ~ бото көз. **dört** ~ төрт көздүү. 2.көздөрү бар. **üç** ~ **dolap** үч көздүү шкаф. 3.бөлмөлүү. **beş** ~ **bir ev** беш бөлмөлүү үй. 4.көзөнөктөрү/ тешиктери бар. **sık** ~ **kalbur** көзү жыш калбыр. ~ **ye gizli yoktur** мак. көздүүдөн жашыра албайсың.

gözlük,-gü 1.көз айнек. ~ **çerçevesi** көз айнектин алкагы. **güneş** ~ü күн тоскуч көз айнек. 2. ат көздүгү (үркпөшү үчүн көздөрүнүн эки жагына тагылат). 3.аарыдан коруучу баш кийим.

gözlükçü 1.көз айнекчи (көз айнек оңдогон, саткан киши). 2. көз айнек дүкөнү.

gözlüklü 1.көз айнекчен. 2.зоол алкактуу (көзүнүн тегерегинде алкактары болгон жаныбарлар). ~ **penguen** кадимки алкактуу пингвин.

gözsüz 1.көзү көрбөгөн, сокур. 2.көздөрү/тартмасы жок (буюм, эмерек).

gözükmek көрүнүү, көрүнүп калуу.

gözyaşı,-nı көз жашы. ~ **dökmek** көзүнүн жашын төгүү.

grado 1.градус (*алкоголдук заттар-да*).
2.градус (*ысыктын, сууктун*).
grafik, -ği график, диаграмма.
grafit, -ti графит.
grafolog графолог, жазуу адиси.
grafoloji графология.
gram грамм.
gramaj граммаж.
gramer грамматика.
gramerci грамматист, тилчи.
gramafon граммафон, патефон.
grandük, -kü *тар.* улуу князь (*Рос-сияда колдонулган титул*).
granit, -ti гранит, граниттен жасалган. ~
gibi граниттей, бекем, бышык.
granül гранул, дан, бүртүк.
gravitasyon *физ.* гравитация. ~ **kanunu**
Жердин тартылуу күчү закону.
gravür гравюра.
gravürcü гравюрачы.
gravyer (~peyniri) швейцар быштагы.
Grek 1.Байыркы Греция. 2.Байыркы
Грецияга мүнөздүү/тиешелүү.
Grekçe байыркы грек тили.
grekoromen *спорт* грек-рим (*күрөшү*).
grena *мин.* гранат.
gres: ~ **yağı** *тех.* машине майы,
солидол.
grev иш таштоо (*жумушчулардын*). ~
bozmak иш таштоону токтотуу. ~
yapmak иш ташташ. **genel** ~ жалпы
иш таштоо.
grevci иш таштаган киши.
greyder *тех.* грейдер.
greyfurt, -tu/-du *бот.* грейпфрут (*Citrus
decumana*).
gri күлдөй боз (*түс*).
grif гриф (*мөөр*).
grip, -bi/-pi грипп. ~ **e karşı** гриппке
карышы. ~ **olmak** грипп болуу.
grizu руда газы.
gros гросс. ~ **ağırlık** гроссалмак.
groston *дең.* гросстонна.
grotesk, -ki гротеск.
Grönland Гренландия.
Grönlandca гренландия тили.

grup, -bu 1.группа, топ. ~ **lara ayırmak**
топторго бөлүштүрүү. ~ ~ **toplan-
mak** топ-топ болуп чогулуу.
2.жаат, фракция. **politik ~lar** сая-
сий жааттар. 3.уюм, топ. 4.группа,
класс. 5.*аск.* дивизион, батальон.
tank ~u танка батальону. **bağlama
~u** *грам.* (*сүйлөмдүн*) бир өңчөй
мүчөлөрү. **kan ~ u** кан группасы.
gruplandırma 1.группаларга/топторго
бөлүштүрүү. 2.топтоо.
gruplanmak 1.группаларга/топторго
бөлүнүү. 2.топтолуу.
gruplaşmak 1.группаларга/топторго
бөлүнүшүү. 2.топтошуу, топторго
биригүү.
guatr *мед.* богот.
gudde *анат.* без.
guguk, -ğu: ~ **kuşu** *зоол.* күкүк (*Cuculus
canorus*). ~ **gibi kalmak (oturmak)**
күкүктөн бетер жалгыз калуу.
guguklu: ~ **saat** коңгуроолуу саат.
gulaş гуляш (*мажар тамагы*).
gulu: ~ ~ гүлү-гүлү (*үндүктүн үнү*).
gurbet, -ti 1.чет жер, чет эл. ~ **ellerde ya-
şamak** чет жерлерде жашоо. 2.ку-
салык, сагыныч. ~ **çekmek** кусалык
тартуу. ~ **te olmak** чет жерде, бөтөн
эл/бөтөн жерде жүрүш.
gurbetçi 1.эли-жеринен/үй-бүлөсүнөн
алыс жүргөн киши. 2.бөтөн жерде
иштеп жүргөн киши.
gurgur кур-кур (*ичтин курулдашы*). ~
etmek курулдоо.
gurk, -ku 1.күрп (*моок*). 2.эркек үндүк.
~ ~ **etmek** кукулуктоо. ~ **olmak**
күрп болуу. ~ **a yatmak (моок)**
жумуртка баса баштоо.
gurlamak, guruldama курулдоо
(*бирөөнүн ичи*).
gurultu (*ичтин*) курулдамасы.
gurup, -bu батуу. **güneşin ~u** күндүн
батышы.
gurur 1.абийир, намыс, уят. 2.сыймык.
3.бой көтөрүү, текеберлик. ~ **duy-
mak** сыймыктануу. ~ **unu kırmak**

(*бирөөнүн*) жинин кагуу, текебердигин жок кылуу. ~**unu okşamak** (*бирөөнүн*) сыймыгын арттыруу, аброюн көтөрүү. ~**uyla oynamak** (*бирөөнүн*) намысы менен ойноо.

gururlanmak 1.сыймыктаныш, өрөөпкүш. 2.текеберлениш, бой көтөрүш, теңсинбеш, кыйынсыныш.

gururlu 1.ар намыстуу, абийирдүү, уяттуу. 2.текебер, бой көтөргөн, кыйынсынган, курулай намыстанган.

gusül,-slü *дин* гусул, бой абдеси/даарат. ~ **aptesi almak** бой абдеси алыш.

gut,-tu *мед.* гут (*ишиш ооруткан бут оору*).

guvaş 1.гуаш (*суулуу боёк*). 2.гуаш (*сүрөт түрү*).

gubernan гувернант.

gübre жер семирткич, кык.

gübrelemek жер семиртүү, кык чачуу.

gübreli жер семирткич чачылган, семиртилген (*топурак*).

güçendirmek 1.(*бирөөнү*) ардантуу, намысына тийүү, ыза/капа кылуу. 2.кыжырына тийүү.

gücenik,-gi арданган, ызаланган, капаланган.

gücenmek ардануу, намыстануу, ызалануу, капа болуу, кыжыры кайноо, таарынуу. **al, yoksa gücenirim** ал, болбосо таарынам.

gücük 1.кыска бойлуу, кодоо, өспөй калган (*киши*). 2.токол, куйругу жок (*айбан*). ~ **ay** февраль.

gücümsemek (*бир нерсени*) оорсунуу, кыйын көрүү.

gücün араң-араң, эптеп-септеп, кыйналып-кысталып.

güç I, -cü 1.күч, кубат, ал, энергия. ~**ü artmak** күчү артуу. ~**ü kalmamak** күчү калбоо. **beygir ~ü** ат күчү. 2.күч, күчтөр, ресурс (*коомдук топтор*). **insan ~ü** адам күчү. **barış ~leri** тынчтык күчтөрү. 3.жөндөм-

дүүлүк, мүмкүнчүлүк, потенция.

çalışma ~ü иштөө жөндөмдүүлүгү.

kafa ~ü акыл күчү. **ödeme ~ü** төлөө мүмкүнчүлүгү. **savaşma ~ü** согуш мүмкүнчүлүгү. ~ **birliği** күч бирдиги, коалиция. ~**ünü kötüye kullanmak** күчүн кыянатчылык менен колдонуу. ~**ünün üstünde bir gayretle** өз күчүнөн ашкан кайрат менен, талыкпай-талбай. ~**ü yetmek** күчү жетүү. ~**ü yettiği kadar** күчүнүн жетишинче, бар күчү менен.

güç II, -cü 1.кыйын, татаал, оор, машакаттуу, убарасы көп. ~ **duruma denk gelmek** кыйын учурга туш келиш. 2.кыйынчылык, машакат. ~**le** 1)кыйынчылык/ азап менен. 2)зордуктап, мажбурлап. 3. араң, зорго. ~ **beğenen** оңой менен жактырбаган (*киши*). ~ **belâ** кыйынчылык/азап менен, кыйналып-кысталып. ~ **etmek** араң чыдоо. **öğle paydosunu ~ ettim** түшкү дем алышка чейин араң чыдадым. ~ **gelmek** кыйналуу, убаралануу, кыйын келүү. ~**üne gitmek** ардануу, ыза болуу. ~ **hâlle/~ü ~üne** кыйналып - кысталып, өлүп-тирилип, өлдүм-талдым дегенде. ~**üne koşmak/sapmak** кыйындатуу, оордотуу. ~**e sarmak** кыйындoo, татаалдашуу, оордоо. **işler ~e sardı** иштер кыйындады.

güçlendirmek 1.күчтөндүрүү, чыңдоо, кубаттандыруу. 2.колдоо, кайраттандыруу.

güçlenmek күчтөнүү, чыңдалуу, кубат алуу, кайраттануу, күч алуу.

güçleşmek (*барган сайын*) кыйындoo, татаалдашуу, оордоо.

güçleştirmek кыйындатуу, оордотуу, татаалдаштыруу.

güçlü 1.күчтүү, алдуу, чың, тың, кубаттуу. 2.таасирлүү, кадырлуу, сөзү өткөн (*киши*). 3.таасирлүү, мык-

ты, сапаты мыкты. ~ **eser** мыкты чыгарма. 4.катуу, кыйын. ~ **kuvvetli** күчтүү-кубаттуу. 5.күчү бар. **54 beygir** ~ 54 ат күчүнө барабар.

güçlük,-gü 1.кыйынчылык, оорчулук, жүк, машакат. ~**le** кыйынчылык/ азап менен. 2.жакырчылык, жокчулук. ~ **çekmek** кыйынчылык тартмак. ~ **çıkarmak** кыйынчылык чыгаруу, тоскоол болуу. ~**leri yenmek** кыйынчылыктарды жеңүү.

güçlүkle кыйынчылык менен, кыйналып-кысталып, эптеп-септеп, өлгөндө-талганда.

güçsüz күчсүз, алсыз, дармансыз, чабал, начар. ~ **düşmek** алдан/күчтөн/таюу, күчү калбоо, алсыз болуу. ~ **kuvvetsiz** күчсүз, кубатсыз. **işsiz** ~ иши жок, бекер. **işsiz** ~ **kalmak** ишсиз калуу.

güçsüzlerevi карылар/багар-көрөрү жоктор/майыптар үйү.

güçsüzlүk,-gü күчсүздүк, алсыздык, чабалдык.

güderi 1.күдөрү (*бугунун/багыштын ийленген териси*), замша. 2.күдөрүдөн жасалган. ~ **eldiven** күдөрү мээлей.

güdü 1.максат, мүдөө, аракет чег. 2.мотив, демөөр, шылтоо, себеп. 3.ооз. үйүр.

güdücü 1.жетекчи, жол башчы, башчы. 2.ооз. чабан, малчы.

güdüк,-gü 1.кемчил, өксүк, жетик эмес-тик. 2.токол, кыска куйруктуу, куйругу кесик (*мал*). 3.чала бүткөн, бүтпөгөн, жарты, чала. ~ **minare** бүтпөгөн мунара. ~ **aylar** (*жылдын*) кыска айлары. ~ **kalmak** 1)чоңойбой/ өспөй калуу. 2)өтм. бүтпөй/жыйынтыксыз калуу, чала бүтүү. ~ **tavuk** *арго* бечара, байкуш, шоркелдей.

güdüкçü сүткор.

güdüm башкаруу, жетекчилик, кол

башчылык.

güdümlü 1.башкарылуучу, багытталуучу. ~ **fişek/füze** башкарылуучу ракета. 2.көзөмөл алдында, план боюнча жүргүзүлгөн. ~ **ekonomi** пландуу экономика. ~ **mermi** (*белгилүү жерге*) багытталган ок.

güfte *муз.* либретто (*операнын/ырдын*) сөзү.

güfteci ырдын сөзүн жазган киши.

güğüm кумура (*узун моюндуу, чорголуу, көбүнчө жезден жасалган*).

güher көөхар.

gül *бот.* роза (*Rosa*). 2.гүлгүн (*түс*). ~

çehreli жүзү албырган/ тамылжыган. ~ **pembe** гүлгүн түс. ~**üm** гүлүм, кымбатым, жаным. ~ **gibi** гүлдөй, сулуу, чырайлуу. ~ **gibi bakmak** жакшы багуу/кароо, гүлдөй кылып багуу. ~ **gibi geçinmek (yaşamak)** 1)таттуу/ ынтымактуу жашоо. 2)бакыбат/ бардар жашоо. ~ **suyu** роза суусу/маңызы. ~ **üstüne** ~ **koklamak** гүлдөн гүлгө конуу, туруксуз/ жүрөөнөк болуу. ~ **yağı** роза майы.

gülbeşeker гүлбешекер (*роза гүлү жана шекерден жасалган кайнатма*).

güldeste гүлдесте, антология (*поэзия*).

güldür: 1. ~ ~ калдыр-күлдүр (*агын суунун үнү*). ~ ~ **akmak** күлдүр-күлдүр этип агыш. 2. *үнүн катуу чыгарып тез окуу*. ~ ~ **okumak** шатырата окуу.

güldürmek 1.күлдүрүү. 2.көңүл көтөрүү. **yüzünü** ~ көңүлүн көтөрүү, ыраазы кылуу.

güldürü *театр* комедия. ~ **filmi** комедия фильми. ~ **ustası** сатирик, комик.

güldürücü күлкүлүү, тамашалуу, кызык. ~ **hâl** күлкүлүү абал. ~ **sözler** күлкүлүү сөздөр.

güle: ~ ~ жакшы бар(ыңыз)! (*кетип жаткан кишиге жакшы ниет иретинде айтылат*). ~ ~ **gidiniz!**

жолуңуз ачык болсун! ~ ~ **giyiniz!** киймиңиз кут болсун! ~ ~ **oturunuz!** конуш жайлуу болсун!

güleç күлүмсүрөгөн, жылмайган, кабагы жарык. ~ **bir adam** маңдайы жарык киши.

güler : ~ **yüz** жайдары, кабагы жарык, жаркылдаган, жанга жакын. ~ **yüz ile** жаркылдап, жайдарылык менен. ~ **yüz, tatlı söz yılanı bile deliğinden çıkarır** мак. жылуу сөз жыланды да ийнинен чыгарат. ~ **yüzlü** 1) кабагы ачык, жайдары, шайыр, жүзү/маңдайы жарык (*киши*). 2) ачык маанай, жылуу жүз, меймандос. ~ **yüzlü kabul** ачык маанайда тосуп алуу. ~ **yüzlülük** жайдарылык, шайырлык.

gülgün күлгүн.

gülhatmi,-ni күлгүн алтей (*Althaea rosea*).

gülistan 1. гүл бакча. 2. *өтм.* гүлүстан.

gülizar нур жүздүү, гүл чырайлуу.

gülkurusu,-nu 1. киркүлгүн (*күлгүн розанын кургатылган түсү*). 2. бул түстөгү.

güllaç,-cı 1. гүллач (*крахмалдан жасалган үлбүрөк жупка; бул жупкадан жасалган таттуу*). **kaymaklı** ~ каймактуу гүллач. 2. ачуу дарылардын (*оңой ичилиши үчүн сыртынан каптап койгон*) таттуу катмары, капсул.

gülle 1. *аск.* ок, ядро, снаряд. **top ~si** замбиректин огу. **düşmana ~ yağdırdı** душманга (замбирек) огун жаадырды. 2. *спорт* гантел, ядро. ~ **kaldırmak** 1) гантел/штанга көтөрүш. 2) *өтм.* көшөрүү, көгөрүү, каршы чыгуу. ~ **gibi** 1) таштай оор. 2) алсыз, күчсүз.

gülleci 1. замбирек огун жасаган киши. 2. *спорт* ядро түрткөн спортсмен.

güllü роза гүлдүү/түстүү.

güllük,-gü роза бакчасы, розарий. ~ **gülistanlık** бейиш бакчасы, төрт

тарабы шай. **dünyayı ~ gülistanlık görmek** дүйнөнү төрт тарабы шай көрүү.

gülme күлкү, каткырык. ~ **almak** күлкүсүн тыя албоо. ~ **den bayılmak/çatlamak/katılmak** күлө берип эси ооп калуу. ~ **den kırılmak** күлкүдөн ичек-боору эзилүү. ~ **sini tutmak** күлкүсүн араң тыюу.

gülmece 1. тамаша, азил, мыскыл. 2. *ад.* сатира, юмор.

gülmek 1. күлүү. 2. бактылуу жашоо, жакшылык көрүү, кубануу. **adam-cağız ömründe hiç gülmedi** бечара киши өмүрүндө маңдайы жарыла күлбөдү/жакшылык жүзүн көрбөдү. 3. убакытты көңүлдүү өткөрүү көңүл ачуу. **dün akşam güldük, eğlendik** кечээги түнү абдан көңүл ачтык. 4. шылдыңдоо, келекелөө, тыңсынуу, мыскылдоо. **yüzüne** ~ бетине ачык айтып шылдыңдоо. **gülerim!/güleyim bari!** күлдүрбөчү! кудая тобо! күлкү келерлик! (*орунсуз айтылган сөзгө карата айтылат*). **güle güle к. güle. güler misin, ağlar mısın?** же күлөрүңдү, же ыйларыңды билбейсиң. **gülerken ısıtır** күлүп туруп жайлаган (*киши*). **gülüp oynamak/söylemek** ойноп-күлүү, шарактоо. **güle oynaya** күлүп-жайнап. **gülüp geçmek** таназар албоо, маани бербөө, тамашага айландыруу.

gülücük,-gü 1. (*ымыркай баланын*) күлүмсүрөөсү. 2. күлүмсүрөө, жылмаюу. ~ **saçmak** жылмая кароо, жүзүнөн жылмаюу кетпөө.

gülük,-gü ооз. 1. көлүк, жүк ташыган айбан. 2. үйүр.

gülümsemek күлүмсүрөө, жылмаюу.

gülünç,-cü 1. күлкүлүү, кызык, күлкү келерлик, ыңгайсыз. ~ **bir durumda bırakmak** ыңгайсыз/кыйын абалда калтыруу. ~ **bir kılık** (же **kıyafet**) күлкү келерлик кийим. 2.

арзыбаган, болор болбос. ~ **bir ücret** болор болбос акы. ~ **bir hadiseden dolayı kavga ettiler** арзыбаган нерсе үчүн чатакташышты.

gölünçleşmek күлкүтө/тамашага айлануу, күлкү келтире баштоо.

gölünçle күлкүлүү, тамашалуу, күлкү келерлик.

gölünçlük, -ğü күлкүлүү жагы, кызыгы, тамашасы. **işin ~ü** иштин күлкүлүү/кызык жагы.

gölüstan к. **gölüstan**.

gölüş күлүш, каткырык. **içli bir ~le** ичеги-боору эзилген күлкү менен.

gölüşme өз ара күлүшмө/мыскылдашма.

gölüşmek күлүшүү (*чогуу*), өз ара тамашалашуу.

gölzar гүлзар, роза бакчасы, розарий.

güm 1. *туур.* с. гүм, күп, тарс. ~ **diye kapı kapandı** тарс этип эшик жабылып калды. 2. *argo* калп, жалган. ~ **ü bırak** калпыңды кой. ~ **atmak** калп айтыш, беш өрдөгүн учуруш. ~ **etmek** дүң-дүң этүү. ~ **e gitmek** 1) бошко кетүү, бекерге ысырап болуу. 2) болбогон нерсе үчүн/жерден өлүп калыш. 3) күм-жам болуш.

güman 1. күмөн. 2. болжол.

gümbedek 1. күп-күп этип, дүп-дүп этип, күрүлдөгөн бойдон. 2. капысынан, күтүлбөгөн жерден, байкоостон.

gümbür : ~ ~ **etmek** күлдүр/калдыр, күлдүр-күлдүр этиш. **merdivenden ~ ~ yuvarlandı** тепкичтен калдыр-күлдүр тоголонуп кетти.

gümbürdemek 1. калдыроо, күлдүрөө. 2. ооз. өтм. күм-жам болуш, өлүш (*капысынан, күтүлбөгөн жерден*).

gümbürtü күрүлдөк, калдырак, тарсылдак, түрсүлдөк.

gümeç, -ci бал торунун көзөнөгү. ~ **balı** сүзүлбөгөн бал.

gümlemek 1. күпүлдөгөн/дүпүлдөгөн

үн чыгаруу. 2. өлүп калуу, күм-жам болуу, мүрт кетүү (*киши*). 3. *argo* классында калуу. **gümleyip gitmek** мүрт кетүү.

gümrah коюу, мол, жыш, терең. ~ **saçlı** коюу чачтуу.

gümrük, -ğü 1. бажы. ~ **görevlisi** бажы кызматкери. 2. бажы салыгы. ~ **al-mak** бажы салыгы алмак. ~ **kesi-minden muaf** бажы салыгын төлөбөгөн. ~ **muayenesi/yoklaması** бажыкана текшерүүсү. ~ **e tâbi** бажыга тиешелүү. ~ **vergesi** бажы салыгы. ~ **ten mal kacırır gibi** анталап, антаңдап, шашып-бушуп.

gümrükçü бажы кызматкери/көзөмөлчүсү.

gümrüklemek бажы иштеринен өткөрүү.

gümrüklü бажыга милдеттүү/тиешелүү.

gümrüksüz 1. бажысыз. 2. бажыдан качырылган.

gümüş 1. күмүш. 2. күмүштөн жасалган. ~ **ayarı** күмүш аяры (*пробасы*). ~ **balığı** зоол. күмүш балык (*Atherina presbyter*). ~ **kaplama** күмүш каптама. ~ **para** күмүш тыйын. ~ **rengi** күмүш түстүү, күмүш сымал. ~ **sağ olsun, altın gidek olsun** өлгөн арстандан тирүү чычкан ийги (*наркы пас болсо да, колдо бар нерсе баалуу*).

gümüşçü 1. күмүшчү зергер, күмүш уста. 2. күмүш сатар.

gümüşî 1. күмүш түстүү. 2. зоол. зоология, ботаника терминдеринин курамында. ~ **martı** күмүш түстүү ак чардак (*Larus argentatus*).

gümüşlemek 1. күмүш жалатуу, күмүш каптоо. 2. күмүш түсүнө боёо.

gün 1. Күн (*планета*). ~ **doğarken** күн чыкканда. 2. күндүн шооласы/ысыгы. ~ **çarpması** күн өтүп кетүү. **onu ~ çarpmış** ага күн өтүп кетиптир. 3. күн (*24 сааттык убакыт*).

on ~ süre verdi он күндүк мөөнөт берди. 4. азыр, ушул убак, бүгүн. **~ümüzde at arabaları sadece köy işlerinde kullanılmakta** азыркы кезде ат арабалары айыл иштеринде гана колдонулат. 5. күн, кезек, убакыт, жол, шанс. **bu işin de günü gelecek** бул иштин да кезеги келет. 6.майрам, өзгөчө күн. **öğretmenler ~ü** мугалимдер күнү. 7. доор, заман. 8.күн, жакшы/адамча жашоо, көңүлдүү өткөн убакыт. **~ görmeden gitti** күн көрбөй жүрүп көзү өттү. 9. түрк аялдарынын шеринеси. **~e gelen kadınlar vardı** шеринеге келген аялдар бар болчу. 11.(бир нерсе үчүн) болжонгон күн. **çarşambaya ~ verdi** шершемби күнүгө күн болжоду. **~lerce** канча күн бою/күндөн бери карай. **~ün adamı** күндүн (эң мыкты) кишиси. **~ ağarmak** таң агаруу. **~ ağarması** таң саар. **~ almak 1)**(бир иш үчүн) күн болжоо. 2)жашын толтуруу. **beş yaşından iki ~ aldı** эки күн мурун бешке чыкты. **~e aşık/bakan** күн карама. **~ aşırı** күн алыс. **~ atlamamak** күн куру эмес. **~ aydın к. günaydın. ~ balı** диал. гүнбалы (жүзүм суусунан жасалган бал). **~ balığı** зоол. күн балыгы (*Julis turcica*). **~ batımı** күндүн батышы. **~ batısı 1)**батыш. 2)батыш шамалы. **~ batmak** күндүн батышы. **~ü birlik** бир күндүгүнө, күнүн. **~ü birliğine gitmek** күнүн барып, күнүн келиш. **~ bugün** күн бүгүн (бүгүнкү жашаган күнүң маанилүү маанисинде), бир күндүк өмүрүң болсо, түштүгүнө жорго мин. **~lerden bir gün** күндөрдүн биринде. **~ çiçeği** бот. күн карама. **~ dikilmesi** чак түш. **~ doğmadan neler doğar** мак. эртеңки күн эмне алып келерин ким билет (жакшылыктан үмүт үзбөө

маанисинде). **~ doğmak 1)**күндүн чыгышы. 2)өтм. күнү туумак (бир иш үчүн ыңгайлуу бурсат чыгуу). **~ doğusu 1)**чыгыш. 2)чыгыштан соккон шамал. **~ünü doldurmak** болжогон мөөнөт аяктоо. **~ dönümü** астр. күн-түн теңелиш. **~ durumu** астр. күндүн эң чоң ачылым мезгили (жайкысын 21-июнда, кышкысын 21-декабрда). **~leri gece olmak** башына карантүн/мүшкүл түшүү. **~ü geçmek** күнү/мөөнөтү өтүп кетиш. **~ geçmek** ысык/күн өтүп кетиш. **~ gibi açık/aşık** алаканга салгандай, айдан ачык. **~ görmek** күн көрүү, бактылуу/бакубат жашоо. **~ünü görmek 1)**таба кылганынын жазасын тартмак. 2)(балдарынын, ишинин) убайын көрмөк. 3)(аялдар) этек кирин көрмөк. **~ görme-mek** күн көрбөө, кыйынчылык ичинде жашоо. **~ görmez** күн тийбес (мис. жер). **~ görmez evliyası** жексур, кара ниет (киши). **~ görmüş 1)**бардар жакшы жашаган (киши). 2)көптү көргөн, тажырыйбалуу. **~ünü görürsün!** сага көрсөтпөсөм элеби? **~ göstermek** жыргатуу. **~den ~e** күндөн күнгө, күн санап, барган сайын. **~ünü ~ etmek** дооран сүрүү, күнүн жырғап өткөрүү. **~ü ~üne** күнү күнүнө, учурунда, ар күнү. **~ü ~üne uyma-mak** оосар, кыялы чатак, оома (киши). **~ün ~ü var 1)**башка ар кандай күн түшүшү мүмкүн. 2)(буга да) күнүбүз түшүп калышы мүмкүн. **~ işiğina çıkmak/ vur-mak** ачыкка чыгуу, ашкереленүү. **~ ola harman ola** бир күн анын да күнү туур. **~leri sayılı olmak** көрөр күнү аз калуу, өлөрүнө жакындоо. **~ünü/~lerini saymak** күн санап жашоо (өмүрүнүн акыркы

күндөрүн жашамак). ~leri saymak күн саноо, чыдамсыздык менен күтүү. ~ **tün eşitligi** астр. күн-түн теңелүү (жазында 21- мартта, күзүндө 21-сентябрда). ~leri yakın olmak төрөтү жакын калыш. ~ **yüzü görmek** (китеп, басылма) жарыкка чыгуу. **ele ~e karşı** эл-журттун алдында. **iyi ~de kötü ~de** жамандыкта, жакшылыкта. **kırk yılda bir** ~ кырк жылда бир жолу. **ben/biz ne ~e duruyoruz?** биз турбайбызбы! (кам санаба). **ne ~lere kaldık?** кандай күнгө туш болдук? **o ~ bu** ~ ошол күндөн ушул күн, ошондон бери. **öbür** ~ бүрсүгүнү. **önceki** ~ 1)мурдагы күнү. 2)бир күн мурун.

günah 1.күнөө. ~ **işlemek** күнөө кылуу. ~ **saymak** күнөө деп эсептөө. 2.кылмыш. ~**ı boynuna almak** кылмышын мойнуна алуу. 3.убал, жоопкерчилик. **ben söyleyeyim ~ benden gitsin** мен айтып коёюн убалы менде калбасын. ~**ını almak/ ~ına girmek** (бирөөнүн) күнөөсүн алуу/ көтөрүү. ~**ı boynuna** өз күнөөсү/жоопкерчилиги өзүндө (мен күйлигиштейм). ~**ını çekmek** күнөөсүн тартуу. ~ **çıkartmak** 1)(христианчылыкта) күнөөдөн арынма (ырымы). 2) өтм. күнөөсүн/кылмышын мойнуна алуу/ ачыктоо. ~**a girmek** күнөөгө батуу. ~ **işlemek** кылмыш кылуу. ~ **keçisi** топурагы жеңил (киши). ~**ı kadar sevmemek** (бирөөнү) кыртышы сүйбөө. ~ **olmak** күнөө болуу/деп эсептелүү. ~**a sokmak** күнөөгө түртүү/батыруу. ~**ını vermez** сараң (сөзм. с. күнөөсүн да бергиси келбес).

günahkâr күнөөкөр.

günahkârlık, -ğı күнөөкөрлүк.

günahlı күнөөлүү.

günahsız күнөөсүз, бейкүнөө.

günahsızlık, -ğı күнөөсүздүк, бейкүнөөлүк.

günaşırı күн алыс. ~ **gezmeye çıkmak** күн алыс кезүүгө чыгыш.

günaydın күн айдың! (эртең мененки саламдашуу).

günbegün 1.күн сайын. 2.күндөн күнгө, күн өткөн сайын. 3. ар күнкү, күнүмдүк.

günberi күнбери, перигелий (Жердин Күнгө эң жакын чекити).

günce күндөлүк (эскерме жазуу).

güncel күндөлүк, бүгүнкү, учурдагы, таасын, актуалдуу. ~ **olaylar** таасын окуялар.

güncelleşmek таасын болуш, таасири артыш.

güncellik, -ği таасындык, таасирдүүлүк. ~**ini yitirmek** таасындыгын/актуалдуулугун жоготуш.

gündelik, -ği 1.күндөлүк, адаттагы, көнүмүш, кадыресе, кадимки. ~ **çalışmalar** күндөлүк иштер. 2. ар күнкү, күнүмдүк, күн сайын чыккан. ~ **gazete** күнүмдүк газета. 3.күнүмдүк берилген эмгек акы. ~**le çalışmak** күнүмдүк жалданып иштөө.

gündelikçi күнүмдүк жумушчу/ жалчы. ~ **kadın** күнүмдүк акы алып иштеген аял.

gündem күндөм, күн тартиби. ~**e almak** күндөмгө алуу/коюу. ~ **dışı** күндөм тышы (калуу). ~**e gelmek** (бир маселе) алдыңкы планга чыгуу, ортого коюлуу. ~**e getirmek** күндөмгө коюу, талкууга алып чыгуу.

gündüz 1.күндүз. 2.күн ичи, күн бою. ~**leri** күндүз. ~ **feneri тамаша** негр. ~ **gözüyle** күндүзү, жарыкта. ~ **işinde, gece düşünde** күндүз оюнан, түнкүсүн түшүнөн кетпеген (ой, санаа). ~ **külâhlı, gece silâhlı** эки жүздүү, миң кубулган (киши). ~ **vakti** күндүзгү маал.

gündüzcü 1.күндүз иштеген киши.
2.күндүз окуган окуучу. 3.күндүз ичкилик ичкен киши.

gündüzki, -ni күндүзгү.

gündüzlü 1.күндүзгү (мектеп). 2.күндүз окуган (окуучу).

gündüzsefası,-nı бот. күлкү гүлү (Convolvulus).

gündüzün күндүзү. ~ **ve geceleyn** күнү-түнү дебей.

günebakan бот. күн карама (Helianthus).

güneç, -ci диал. күнгөй (маран).

güneçik, -ği бот. цикорий (Cichorium).

güneş 1.астр. Күн. 2.күн шооласы, күндүн жарыгы. ~ **açmak** күн ачылуу/чыгуу/тийүү. ~ **açtı** күн ачылды. ~ **almak/görmek** күн көрүү/тийүү. **burası** ~ **almıyor** бул жерге күн тийбейт. ~ **altında** күн/ысык алдында, кайнаган ысык астында. ~ **balçıkla sıvanmaz** чындыктан качып кутула албайсың (сөзм. с. күндү баткак менен шыбай албайсың). ~ **banyosu** күн мончосу (күнгө күйүү). ~ **batması/batışı** күндүн батышы. ~ **çarpmak** күн өтүп кетүү. ~ **çarpması** күн өтүү (оору). ~ **doğmak** күндүн чыгышы. (**başına**) ~ **geçmek** башына күн өтүү. ~ **e göstermek** күнгө чыгаруу, күнөстөтүү, күнгө жаюу. ~ **gözlüğü** күн тоскуч көз айнек. ~ **ışığı** күндүн жарыгы. ~ **ışını** күн шооласы. ~ **saati** 1)күн сааты. 2)астр. күн убактысы. ~ **sistemi** астр. Күн системасы. ~ **tacı** астр. күн таажысы. ~ **takvimi** астр. күн календары. ~ **tutulmak** күн тутулуу. ~ **tutulması** күндүн тутулмасы. ~ **vurmak** күн өтүү. ~ **yanığı** күнгө күйүш. ~ **yılı** астр. күн жылы. **Güneş dil teorisi** Күн теориясы (тил жөнүндө теория; Түркияда).

güneşlenmek 1.күнөстөө, күнгө как-

тануу. 2.күндө кургатылуу.

güneşli 1.күнөстүү, күн тийген (жер). 2.ачык, тийип турган (күн).

güneşlik, -ği 1.күн тоскуч (парда ж. б.). 2.(баш кийимдин) кыйысы, кырбуусу. 3.күнөс, күн жакшы тийген (жер). ~ **oda** күнөстүү бөлмө. 4.кино (камеранын) күн тоскучу.

güneşsiz 1.күн тийбес/көрбөс. ~ **yer** күн тийбес жер. 2.бүркөк, булуттуу (күн).

güney 1.түштүк. ~ **acısı** астр. азимут. ~ **batı** түштүк-батыш. 2.түштүк (маран, жак). 3.күнгөй, күнөс. 4.түштүк шамалы, лодос. **G~ Kutbu** Түштүк Уюл. **G~ Yarıküre** Түштүк Жарым шар. **G~ Afrika Cumhuriyeti** Түштүк Африка Республикасы. **G~ Kore** Түштүк Корея. **G~ Koreli** түштүк корейлык.

güneybatı түштүк-батыш.

güneydoğu түштүк-чыгыш. ~ **rüzgarı** түштүк-чыгыш шамалы.

güneyli түштүктүк.

güneyönelim бот. гелиотропизм.

günlü айы-күнү/ тарыхы коюлган. 10 şubat 1980 ~ yazı 10-февраль 1980-жыл деп күнү коюлган жазуу.

günlük I, -ğü 1.бүгүнкү, ошол күнкү, жаңы. ~ **yumurta** ошол күнкү жумуртка. 2.күндүк, ... күн болгон/өткөн. **on** ~ **çocuk** он күндүк бала. **sekiz** ~ **gezi** сегиз күндүк кезүү. 3.күндөлүк, күн сайын чыгуучу. ~ **gazete** күндөлүк газета. 4.кадимки, көнүмүш, ар күнкү. ~ **elbise** ар күнкү көйнөк. ~ **hayat** көнүмүш жашоо. 5.күндөлүк, эскерме. ~ **tutmak** күндөлүк жазуу. 6.күн тартиби, күндөм. ~ **ümüzün ikinci maddesinde** күндөмүбүздүн экинчи беренесинде. 7.бир күндүк эмгек акы. 8.бир күндүк азык. ~ **güneşlik** ачык аба, жаркырап тийип турган күн. ~ **kur** күндүк курс (валютанын).

günlük II, -gü аластоо үчүн колдонулган карагай сагызы. **ak** ~ ак сагыз. **kara** ~ кара сагыз. ~ **ağacı** бот. амбар дарагы (*Liquidambar styraciflua*).

günü ооз. 1.ичи тарлык, кызганыч. 2.ооз. ара туулган.

günücü ооз. ичи тар, кызганч.

günüleme күнүлүк кылуу, ичи таруу, кызгануу.

güpegündüz күпөкүндүз, чак түштө.

gür 1.коюу, түркмөктөлгөн, чатышкан. ~ **saç** коюу чач. 2.шар, агымы күчтүү. ~ **su** шар суу. 3.күрүлдөгөн, жоон (үн, күлкү). ~ **ses** жоон үн. 4.мол, берекелүү (бакыт, таалай). **bahtın ~ olsun** алкоо бактың тоодой болсун!

gürbüz күчтүү, чың, чымыр, москоол, бышык. ~ **ağaç** дүркүрөп өскөн дарак.

Gürcistan Грузия.

Gürcü грузин.

Gürcüce 1.грузин тили, грузинче. 2.грузиндер сыяктуу, грузиндерче.

güre 1.бир жаштан үч жашка чейинки тай. 2.жупташкысы келген бээ менен эшек. 3.өтм. тың, бышык, чымыр. 4.өтм. коркок, тартынчаак, уяң (киши).

güreş спорт күрөш. ~ **etmek/tutmak** күрөшкө түшүү. **boğa ~ü** бука күрөш. **serbest** ~ эркин күрөш. **yağlı** ~ майлуу күрөш (балбандардын бүткөн бою өсүмдүк майы менен майланып күрөшүлөт).

güreşçi күрөшчү, балбан. **boğa ~si** тореадор.

güreşçilik, -ği балбандык, балбан күрөш.

gürge бот. күргөн (*Carpinus betulus*).

gür: туур. с. ~ ~ күр-күр, күр-шар.

gürlemek 1.күрүлдөө, күркүрөө, күр этүү. **bina gürleyerek yıkıldı** там күрүлдөп барып жыгылды. 3.argo өлүү, жок болуу. **adamcağız**

gürledi gitti бечара киши күркүрөгөн бойдон кетти.

gürleşmek 1.коюулашуу (мис. чач, сакал). 2.жооноюу (мис. үн). 3.толуп-ташуу (суу).

gürlük, -gü 1.коюулук, калыңдык (чачтын, сакалдын). 2.жоондук (үндүн). 3.молдук, берекелүүлүк, бакубаттык (жашоонун, бакыттын).

güruh шылд. топ, шайка, банда, каракчы.

gürül: ~ ~ күрүлдөп-шарылдоо (суу).

dere ~ ~ akıyor дайра күрүлдөп-шарылдап агып жатат.

gürüldemek күрүлдөө.

gürültü 1.ызы-чуу, күрү-гүү. **şehir ~sü** шаардын ызы-чуусу. 2.тарсылдак, түрсүлдөк, күрүлдөк. ~ **ile** тарсылдаган бойдон, тарсылдап-турсулдап. **gök ~sü** күндүн күркүрөшү. **kulakları sağır eden bir ~** кулак тундурган күркүрөк. 3.чатак, чыр, коога. **öğrenciler arasında ~ çıktı** окуучулар арасында чыр чыкты. ~ **etmek/çıkarmak/koparmak/yapmak** ызы-чуу түшүрүү, чаң-тополоң салуу, мушташуу. ~ **ye gelmek** ызы-чуудан байкалбай/ көңүл бурулбай калуу. ~ **ye getirmek/ boğmak** 1)(бир ишти) ызы-чуу менен бастырып салуу. 2)ызы-чуудан пайдаланып өз каалаганын жасап алуу. ~ **ye gitmek** ызы-чуудан баркы, баасы билинбей калуу. ~ **ye pabuç bırakmamak** ызы-чуу, талаш-тартышты тоотпоо. ~ **patırtı** тарсылдак-турсулдак, чаң-будун, чаң-тополоң.

gürültücü 1.бакырып-өкүргөн, чыр, чатак, бүлдүргүч, тынчы жок (киши). 2.тентек, шок (бала).

gürültülü 1.ызы-чуулуу, тынчы жок, күрү-гүүлүү, эл көп (жер). 2.күрүлдөгөн, шарылдаган. ~ **makine** күрүлдөп-дарылдаган машине. **hava yer yer bulutlu ve gök ~,**

sağanak yağışlı geçecek жер-жерлерди булут каптап, күн күркүрөп, нөшөрлөгөн жаан жаайт. 2. алып-учкан, күрдөөлдүү, омоктуу. ~ **bir hayat** омоктуу өмүр. ~ **patırtılı** ызы-чууга толгон, чыр-чатактуу.

gürültüsüz 1. ызы-чуусуз, чыр-чатаксыз, жымжырт, тынч. 2. жайбаракат, мелмилдеген, мелтиреген.

gürz *аск., эск.* күрсү (*курал*).

gütmek 1. айдоо, сүрүү, жаюу (*малды*). 2. багуу, күтүү, кайтаруу (*малды*). **koyun** ~ кой кайтаруу. 3. жүргүзүү (*мис. саясат*), күтүү (*максат*). **amaç** ~ максат күтүү. 4. башкаруу, бийлөө. **güttüğüm domuzu bana öğretme** кыздын сыры төркүнгө маалым. **güttüğü üç davar, ıslığı dağları aşar** *мак.* айдаганы төрт эчки, ышкырыгы таш жарат.

güve *зоол.* күбө (*Tine pellionella*).

güveç,-ci 1. гүвеч (*чопо идиш*). 2. гүвеч (*чопо идиште бышырылган эт-түү, жашылчалуу тамак*).

güven 1. ишеним, демөөр. ~ **le bakmak** ишеним менен мамиле кылуу. 2. колдоо, арка, тирек. ~ **i altına almak** колдоосу алдына алыш. ~ **beslemek** (*бирөөнө*) ишенүү, бел байлоо, демөөр кылуу. ~ **ini kazanmak** ишенимине ээ болуу. ~ **mektubu dipl.** ишеним каты. ~ **i kötüye kullanmak** (*бирөөнүн*) ишениминен пайдалануу. ~ **i olmak** ишеними болуш. ~ **olmaz** ишениш кыйын. ~ **oylaması** ишеним добушка салуу. ~ **oylaması almak** ишеним добушу алыш (*өкмөт/кабинет*). ~ **oylaması vermek** ишеним добушу бериш. ~ **i sarsılmak** ишеничине доо кетүү. ~ **vermek** ишеним берүү.

güvence ишенич, гарантия, барымта. ~ **mektubu** гарантия/ ишеним каты. ~ **mukavelesi** ишеним келишими.

güvenceli ишенимдүү, ишеничтүү.

güvencesiz ишеничсиз, ишенимсиз.

güvenç,-ci таяныч, дем, ишенич.

güvenilir ишеничтүү, ишеничиликтүү, сынаакы. ~ **kaynak** ишеничтүү булак.

güvenilirlik ишеничтүүлүк.

güvenlik,-ği 1. коопсуздук, коркунучсуздук, бейпилдик, бейгамдык. **G~ Konseyi** Коопсуздук Консейи. ~ **kuvvetleri** коопсуздук күчтөрү. 2. ишенимдүүлүк. 3. камсыздык, гарантия. **maddî** ~ материалдык камсыздык.

güvenmek ишенүү, бел байлоо, демөөр кылуу, арка тутуу. **güvendiği dağlara kar yağmak** (*же güvendiği dal elinde kalmak*) ишенген кожоң сууга акты, алды-алдынан тал карма; үмүтү таш кабуу (*сөзм. с.* ишенген тооңо кар жаады же ишенген талың колунда калды).

güvenoyu ишеним добушу (*парламент тарабынан өкмөткө берилет*).

güvensiz 1. ишеничсиз, шектүү, шойкомдуу (*киши*). 2. кооптуу, шектүү, мандемдүү (*жер*).

güvensizlik,-ği 1. ишенимсиздик, шектүүлүк. 2. кооптуулук, тынчы жоктук. ~ **oyu** ишенимсиздик добушу. ~ **önergesi** ишенбестик сунушу (*өкмөттүн аткарган иштерин кубаттабаган сунуш/ кат*).

güvercin *зоол.* көгүчкөн (*Columba*). ~ **palazı** көгүчкөндүн баласы. ~ **postası** көгүчкөн почтасы.

güvercinboynu, güvercingöğsü жашыл, көк, күлгүн аралашкан кубулган түс.

güvercinlik,-ği көгүчкөн уясы.

güverte 1. палуба (*кеменин*). 2. *өтм.* арго чүкө ойнуңда колдонулган үстөл.

güvez сыя кызыл (*түс*).

güya 1.мак киши эле, ... макчы эле. ~ **tam beşte gelecekti hâlâ yok** саат беште келмек киши эле, алигиче

жок. 2.имиш. ~ **bu işi ben yapmışım** бул ишти мен кылган имишимин. 3.деле, дегеле. ~ **kabahat onun değilmiş gibi davranıyor** күнөө дегеле андан кетпегенсип калат.

güz күз. ~ **dönemi** күзгү семестр. ~ **güneşi** күздүн күнү. ~ **noktası** астр. күзгү күн-түн теңелүү чекити.

güzel 1.сулуу, кооз, татынакай, жакшы, жакшынакай. ~ **çiçek** кооз гүл. ~ **kız** сулуу кыз. ~ **mi** ~ сулуулардын сулуусу. 2.жагымдуу, мукам. ~ **ses** жагымдуу/ мукам үн. 3.келишимдүү. ~ **vücutlu** турпаты келишимдүү, шыңга бойлуу. 4.сонун, укмуш, жыргал. **ay, ne ~ !** ох, кандай жыргал! **çok ~ !** сонун! мыкты! укмуш! **~im!** 1)жаным! алтыным! берекем! 2)кайран. **o ~im evi harap etmişler** кайран үйдү кыйратып салышыптыр. **~e bakmak sevaptır mak.** сулууну караган сооп. ~ ~ тынч, шоктонбой, момурайып. ~ ~ **otur yavrum!** шоктонбой отур, балам. ~ **olmak** 1)жакшы болуу. 2)кооз/жакшынакай/ойдогудай болуу. ~ **sanatlar** көркөм өнөрлөр.

güzelce жакшына, жакшылап. **şimdi ~ bir uyku çekelim** эми жакшылап бир уктап алалы.

güzelleşmek 1. сулуулануу, сулуу тартуу, сулуулугу артуу. 2.көрктөнүү,

көркөмдөлүү, жакшыруу.

güzelleştirmek 1.кооздоо, боёо, сулуулугун арттыруу. 2. көрктөндүрүү, көркөмдөө, жакшыртуу.

güzellik,-ği 1.сулуулук, кооздук, татынакайлык. 2.кең пейилдик, адамкерчилик. ~ **enstitüsü/salonu** сулуулук институту/салону. ~ **kraliçesi** сулуулук канышасы. ~ **yarışması** сулуулук жарышмасы/мелдеши.

güzellikle жакшылык/жакшы/таттуу мамиле менен, жакшылыкча.

güzergâh 1.жол багыты. **yürüyüşün yapılacağı yer ve ~ tespit edilebilir** жүрүш өтө турган жер жана багыт аныкталышы мүмкүн. 2.жол бою, жол өткөн жерлер.

güzide 1.тандамал, тандалган. 2. билимдүү, ар тараптуу (*киши*).

güzin 1.тандалма (*чыгармалар*). 2.тандалма, ак сөөк, асылзаада (*тан, коом*).

güzlek,-ği 1.күзгү жаан. 2.күзгү жайыт (*мал үчүн*). 3.күздөө.

güzlemek күздөө. **bu yıl Sarı Kamış'ta güzledik** быйыл Сары-Камышта күздөдүк.

güzlük күздүк. ~ **ekim** күздүк айдоо.

güzül астр күзгү.

güzün күзүндө, күзгүсүн.

Ğ

Ğ ğ түрк алфавитинин тогузунчу тамгасы.

Н

Н,н 1. *түрк алфавитинин онунчу тамгасы.* 2. *муз. “си” нотасынын тамгалай белгиленishi.*

ha *сырд. с. 1.шык берүү, шердентүү, максатында колдонулат.* кана, эмесе, ап бали! ~ **gayret!** кана эмесе, кайраттан! чымыркан! 2.*таң калуу, суктануу, шыпыш-нуу билдирет:* мына эмесе! мына сага! **manzara da manzara ~ !** кооздук деп мына ушуну айт! 3.*эскертүү, зекүү, коркутуу билдирет:* **sakın ~, bir daha görme-yeyim!** бир жолу да көзүмө көрүнчү болбо! 4.*капысынан эске/ойго түшкөн нерсени билдирет:* баса, апей! ~ **sen bize çay getirecektin!** апей, сен бизге чай апкелмек эмес белең! ~ **şimdi anladım!** ии, эми түшүндүм!. 5.*суроолуу сүйлөмдө колдонулат:* **sen geldin ~?** сен да келет экенсиң, ээ? 6.*кайталануу менен теңдик, барабардык билдирет:* **ha ..., ha ...** мейли ..., мейли ..., ... болсун, ... болсун, ... да, ... да. ~ **bağ, ~ bahçe, ~ tarla** бак болсун, бакча болсун, талаа болсун. ~ **ben gelmişim, ~ sen** мен келсем эмне, сен келсең эмне? 7.*орой «ооба», «угу» маанисинде тастыктоо билдирет.* **gelir misin? ~, gelirim** келесиңби? ооба, келемин. 8.*буйрук ыңгай этиштери менен кайталанып келип, аракеттин узун сүргөнүн, таятканын билдирет:* **yürü ~ yürü, yol bitmiyor ki!** жүрүп отур, жүрүп отур, жол дегениң түтөнбөйт го! ~ **babam ~ !** ии, кайраным! ~ **babam konuşuyor!** оо кайраным, жаагын жанып аткан экен! ~ **bire** тынбай, токтобой. ~ **bire çene çalıyor** тынбай сүйлөп

атат. ~ **deyince** а дегиче, ээ дегенде эле. ~ **işte** мына, мынакей. ~ **işte aradığınız adam!** мынакей, издеген кишиңер! ~ **söyle** кана, сүйлө. ~ **şunu bileydin!** таба мына ушуну көрмөксүң!

ha II га (*гектар*).

haber 1.кабар, жаңылык, маалымат. 2.*эск. грам.* баяндооч. 3.билим, билги. **sanattan ~i yok** санаттан кабары жок. 4.кабар, дайын/дарек. 5.*дин кабар (пайгамбар аркылуу берилген).* ~ **alma** чалгын, кабар алма. ~ **almak** 1)(*бирөөнүн*) кабарын алыш, дайнын билиш. 2) маалымат жыйнаш, билги топтош, чалгын чалыш. ~ **atlamak** (*журналистикада*) кабар аттоо/өз маалында жарыялабоо. ~ **bülteni** кабар бюллетени. ~ **çıkمامак** кабары чыкпоо, дайынсыз кетүү. ~ **film** кинохроника. ~ **geçmek** кабар билдириш. ~ **göndermek** кабар жиберүү/айттыруу. ~ **etmek** 1)кабар салуу, жиберүү/айттыруу. 2)сатып кетүү, тымызын кабар берип коюу. ~ **kaynağı** маалымат булагы. ~ **kipi грам.** ниет ыңгай. ~ **güvercini** кабарчы көгүчкөн. ~ **salmak /yollamak** кабар салуу/айттыруу. ~ **sızdırmak** тымызын кабар жылдырып жибериш. ~ **uçurmak** 1)жашыруун кабар бериш, тыңчылык кылыш. 2)тез кабар бере коюш. ~ **vermek** 1)кабар бериш, билдириш. 2)бир окуянын, же абалдын белгисин/ жышаанасын көргөзүш. 3) (*бирөөгө*) жеткирип барыш, чагым салыш. ~ **i yok** 1)кабарсыз, бейкапар. 2)кайдыгер, көңүл кош. **dünyadan ~i yok** дүйнөнө менен иши жок.

Hanya'dan Konya'dan ~i olmamak дүнүйөкапар, дүйнөнү сел алса, иши жок. **kara** ~ жаман кабар. **resmî** ~ расмий кабар/ билдирүү. **ne ~?** эмне жаңылык бар?

haberci 1.кабарчы, чабаган, чабарман. 2.тыңчы. 3.жышаана, белги (*мис. бир оорунун, аба шарттарынын*). **bu bulutlar yağmurun ~sidir** бул булуттар жамгырдын кабарчысы.

habercilik, -ği кабарчылык.

haberdar кабардар. ~ **etmek** кабардар кылуу, кабар билдирүү. ~ **olmak** билги/маалымат алуу, кабардар болуу.

haberleşme кабарлашма, байланыш, кабар алма.

haberleşmek өз ара кабарлашуу, байланышып туруу.

haberli кабары бар, кабар айтылган.

habersiz 1.кабарсыз, кабары жок, бейкапар. **hiç bir şeyden ~ oynuyor** эч нерседен кабары жок ойноп отурат. 2.кабар айтпай, билдирбей, капыл-тапыл. ~ **geliverdiler** кабарсыз келип калышты.

habersizce кабар бербей, акырын, тымызын, жашыруун.

habersizlik, -ği кабарсыздык.

Habeş k. Etiyopya

habeşi 1.эфиопиялык, эфиопиялык-тарга окшош. 2.коюу кара тору түстө, ындыкара.

Habeşistan k. Etiyopya

habis эск. 1.таш боор, каардуу, жаалдуу, заар. 2.кара ниет, кара санатай, арамзаа. 3. мед. кара жолтой (*шишик*).

hac, -ccı 1.ажы (*бир кудайлуу диндерде ыйык жерлердин зыяраты*). 2.мус. мусулмандардын зилхидже айында Меккеде Каабаны зыярат кылуусу. ~ **etmek** к. **haccetmek**. ~ **a gitmek** ажыга баруу.

hacamat, -tı мед. 1.кан сордуруу (*атайын банка, мүйүз аркылуу*). ~

baltası аштар. ~ **şişesi** кан сордургуч шише. 2.*argo* жеңил жаракат. ~ **etmek** 1)кан сордуруу. 2)*argo* жеңил жаракат алуу.

hacamatlamak 1.денеден кан алуу. 2.*argo* жеңил жаралоо, бычактоо.

haccetmek 1.(мусулмандар үчүн) Меккеге барып, Каабага таат-ыбадат жасоо. 2.(христиандар үчүн) ыйык жерлерди зыярат кылуу.

hacet, -ti 1.кажат, ажат, зарылдык, керек. **bu kadar külfete ~ yoktu** мынчалык күлпөттүн/чыгымдын кереги жок болчу. **ne ~?** эмне кажаты бар? 2.тилек, дуба, каалоо, жалбарыш (*Кудайга*). ~ **dilemek** Кудайдан тилек тилемек. ~ **görmek** 1)зарыл деп эсептөө. 2)ажатканага баруу, даарат ушатуу. ~ **kapısı/penceresi** зыярат кылынган ыйык күмбөздүн эшиги же терезеси. ~ **yeri** ажаткана. ~ **ini yapmak** чоң/кичине дааратын ушатуу. ~ **yok** кажаты жок.

hacı 1.ажы (*мусулман*). 2.ыйык жерлерди зыярат кылган (*христиан*). ~ **ağa шылд.** шаарда акчасын чачкан элеттик бай. ~ **ağalık etmek** ооз. бекерге акча чачыш. ~ **bekler gibi beklemek** чыдамсыздык менен күтүү. ~ **sı hocası** элдин баары, бутунан басып мурдунан тынгандын баары. ~ **lar kuşağı** күндүн жаасы, асан-үсөн. ~ **Lokman gibi uyumak** бутун тартпай уктоо. ~ **olmak** ажы болуу. ~ **lar yolu астр.** Саманчынын жолу.

hacılık, -ğı ажылар куюнчу атыр (*розадан тартылат*).

hacıyatmaz 1.оңко (*түбүндөгү оордугунан улам жыгылбаган оюнчук*). 2.өтм. эпчил, шылуун, бышык (*киши*).

hacim, -cmi 1.көлөм, өлчөм, чоңдук, габарит. ~ **boyudu** габарити, өлчөмү. **dış ticaretin ~i** тышкы

сооданын көлөмү. 2.(бир нерсенин) ички көлөмү, батырма кудурети, жүк алма өлчөөсү.
hacimli көлөмдүү, чоң, габариттүү.
hacivat,-tı 1.Хаживат (*Карагөз ойнуунун каарманы*). 2.көйрөң, оосар, короздонгон (*киши*).
haciz,-czi ук. кажыс, барымта (*карыздардын мал-мүлкүн карызы төлөнгүчө көз алдында кармоо*). ~ **kararı** барымта чечими. ~ **koymak** карыздардын мал-мүлкүн барымтага алыш.
hacizli кажыс/барымта коюлган (*мал-мүлк*).
haczetmek кажыс коюу, барымтага алуу.
haç,-çı крест. ~ **biçiminde** крест түрүндө. ~ **çıkarmak** (*христиандар үчүн*) чокунуу. ~ **a germek** крестке керүү. **Kızıl Haç Cemiyeti** Кызыл Крест Коому.
haçan ооз. качан.
Haçılılar тар. Кресттүүлөр. **H~ seferi** Кресттүүлөр жортуулу.
had,-ddi 1.эск. чек, уч, кыйыр. 2.даража. **insan bir ~de kadar göz uymabilir** адам бир даражага (чекке) чейин көз жумса болот. 3.(*киши үчүн*) милдет, жоопкерчилик, акы, мүмкүнчүлүк. ~ **ini aşmak** чектен ашуу/чыгуу. ~ **ini bildirmek** чегин билдирүү, көчүгүн кыстыруу. ~ **ini bilmek** чегин/ордун билиш. ~ **ini bilmemek** чегин/ордун/наркын билбөө. ~ **ini bilmez** чектен чыккан. ~ **inden fazla** ашкере, огеле. ~ **i hesabı olmamak** эсеп-чоту жок, сансыз, эбегейсиз. ~ **i mi?! ~ine mi düşmüş?** ооз. анын эмне иши бар экен? ~ **i olmamak** тиешеси/акысы жок болуш. ~ **i varsa** кыйын болсо, андай жүрөктүү болсо. ~ **i zatında** чындыгында, негизинде, иштин чыны. **ne ~ ine!** кайсы арына!
hâd , -ddi 1.эск. курч, миздүү, учтуу.

2.өтм. кыйын, опурталдуу, курч (*абал, жагдай*). ~ **bir safhaya girmek** кыйын абалда калуу. 3.ооз. катуу, оор, ашкере, күчөгөн, улаарыган (*оору*).
hadde (*металл зымдарды жасоодо колдонулган*) чоң калбыр. ~ **den geçir-mek** өтм. (*бир нерсени*) ийнежибине чейин изилдеп чыгыш.
haddehane домна меш.
hademe тазалык жумушчусу (*мекемелерде*), чабаган, кол арага жараган ишчи (*мекемелерде, мектепте*).
hadım бычмал (*эркек*), евнух. ~ **etmek** бычып коюу, кысырлаштыруу (*эркек кишини*).
hadi I к. haydi.
hadi II 1.мус. туура жолго салуучу. ~ **i sebil** Мухаммед Пайгамбардын эпитети. 2.алдыңкы, алдыда жүргөн. 3.найзанын учу.
hadim кызматчы, кызмат кылган.
hadis 1.хадис (*Мухаммед Пайгамбардын айткан нуска сөздөрү жана нуска жүрүш-турушу*). 2.хадистер жөнүндө окуу/илим.
hâdise окуя, кубулуш, болмуш, коога, чатак. ~ **çıkarmak** чатак чыгарыш. **beklenmedik bir ~** күтүлбөгөн окуя. **fonetik ~ler** фонетикалык кубулуштар.
hâdiseli чуулгандуу, чатактуу (*окуя, жыйын ж. б.*).
hâdisesiz тынч, жайбаракат, ызычуусуз.
hadsiz чексиз, эсепсиз. ~ **hesapsız** сансыз, эсепсиз, эбегейсиз.
haf футб. жарым коргоочу.
hafakan жүрөктүн кагышы, лакылдашы. ~ **lar basmak/boğmak** жүрөк-заада болуш, тынчы кетиш, куса болуш.
hafız 1.хафыз (*Куранды жатка билген же окуй алган киши*). 2.коруучу, сактоочу. ~ **i hakikî** чыныгы ко-руучу (*Аллаанын эпитети*). 3.ооз.

жаттама. 4. *argo* жинди чалыш, дөөпөрөс.

hafıza (*hafız*'дын көпт. т.) эс, жат, эске сактоо. ~ *sını kaybetmek* эсакылын жоготуу, эч нерсе эстей албоо. ~ *sını kurcalamak* эске түшүрүүгө тырышуу. ~ *sı kuvvetli* эске тутуусу күчтүү. ~ *sı zayıf* эске тутуусу начар. ~ *sını yoklamak/zorlamak* эстегенге аракет кылуу. 3. *мус.* хафыза (*Куранды жатка билген аял*).

hafızlamak курулай жаттоо (*мис. сабакты*).

hafızlık, -ğı 1. хафыздык кесип/ милдет. 2. *argo* дөдөйлүк, дөөпөрөстүк. 3. ооз. курулай жаттама, андап-түшүнбөстөн жаттап алма.

hafif 1. жеңил, салмагы оор эмес. 2. жеңил, оңой. ~ *bir iş* оңой/жеңил, иш. 3. жеңил, оор басырык эмес, калдактаган (*киши*). 4. жеңил, калориясы аз, сиңиши оңой (*тамак*). ~ *akşam yemeği* кечки жеңил тамак. 5. сейрек, коюу эмес. ~ *duman* сейрек туман. ~ *karanlık* күүгүм. 6. *өтм.* таасири аз, жеңил. ~ *ıçki* жеңил ичкилик. 7. *өтм.* жеңил, олуттуу эмес. ~ *baş ağrısı* анча-мынча баш оорусу. ~ *şıyrıntı* жеңил сыйрык. 8. болор-болбос, аз. ~ *ceza* жеңил жаза. 9. көңүлдүү, утууга жеңил. ~ *müzik* жеңил музыка. ~ *e almak* оңой деп ойлоо/саноо, анча маани бербөө. ~ *ten almak* үстүртөн кароо, сабырдуулук кылуу. ~ *atlatmak* жеңил кутулуш. ~ *giyinmek* жеңил кийиниш. ~ ~ 1) жеңил-желпи. 2) аз-маз, анча-мынча. *dizleri* ~ ~ *sızhyordu* тизелери аз-маз сыздап жаткан. ~ *sanayi* жеңил өнөр жай. ~ *tertip* анча-мынча, анча катуу эмес. ~ *uyku* жеңил/куш уйку.

hafifçe азыраак, азыноолак, билинер-билинбес, жеңил, бир аз. ~ *başını*

eğdi баш ийкемиш болду. ~ *başı ağrıyordu* азыраак башы ооруп турган.

hafiflemek 1. жеңилдөө, салмагы азаюу. 2. жүгү жеңилдөө, оңолуу, жакшыруу (*мис. иш*). 3. айыга баштоо, басылуу (*оору*). 4. басылуу, тынчуу (*бороон, толкун, шамал ж. б.*).

hafifleşmek 1. к. **hafiflemek**. 2. оңойлошуу. 3. *өтм.* оор басырыктуулугун жоготуу, желпилдеп/делпилдеп калуу.

hafifleştirmek 1. жеңилдетүү. 2. оңойлотуу.

hafifletici жеңилдетүүчү, оңойлоштуруучу. ~ *sebepler* *ук.* жеңилдетүүчү себептер. *ağrını* ~ *ilâç* ооруну басаңдатуучу дары.

hafifletmek 1. жеңилдетүү. *insan emeğini* ~ адамдын эмгегин жеңилдетүү. 2. жумшатуу, жак-шыртуу. *milletler arası gerginliği* ~ улуттар арасы араздашууну жумшатуу. 3. жеңилдетүү, сеп алдыруу (*ооруну, кайгыны*).

hafiflik, -ği 1. жеңилдик. 2. оңойлук. 3. жеңилдөө. *kendimde bir ~ duy-dum* жеңилдегенсип калдым. 4. *өтм.* жеңил ойлуулук, шайкелендик, шалакылык. ~ *etmek* жеңил ойлуулук кылыш.

hafifmeşrep, -bi 1. жүрүш-турушу начар, аягы суюк (*аял*). 2. жеңил ойлуу, шайкелең.

hafifsemek теңсинбөө, басмырлоо, маани бербөө, киши ордуна көрбөө.

hafifsiklet, -ti *спорт* жеңил атлетика.

hafiften аз-аздан, аз-аздап, билинер-билинбес, акырын-акырын. ~ *e almak* (*бир нерсеге*) астейдил мамиле жасоо, күчөтпөө, көңүл бурбоо, жөн коюу, теңелбөө.

hafiye 1. тыңчы, чыккынчы, бузуку. 2. детектив, чалгынчы, жашыруун полициянын агенти.

hafıyyen жашыруун, тымызын, билгиз-

бей. ~ **gelmek** жашыруун келүү.
hafniyum хим. гафний.
hafriyat,-tı эск. археол. казуу.
hafta апта, жума. ~ **larca** жумалар бою.
 ~ **sına** бир аптада/жумада. ~ **arasında/içinde** аптанын ичинде, аптанын бир күнү. ~ **başı** аптанын башында. ~ **da bir** аптада/жумада бир. ~ **dan ~ya** жума сайын, жумадан жумага. ~ **sına kalmaz** бир жумага жетпей. ~ **sekiz, gün dokuz** ар кудайдын күнү, дайыма, ар күн. ~ **sonu** аптанын/жуманын аягы.
haftalık апталык, жумалык. **iki ~ çalışma** эки жумалык иш. 2.апталык, жумалык, ар апта сайын жасалган/жарыяланган. ~ **gazete** апталык газета. 3.апталык (эмгек акысы).
haftalıkçı, haftalıklı 1.апта сайын айлык алган (киши). 2.апталыгына жалданып иштеген (киши).
haftaym спорт матчтын биринчи-экинчи жарымдары арасындагы тыныгуу.
hah мына, так ушу. ~, **aradığım buydu** мына, издегеним ушу болчу. ~, **ben da bunu söyleyecektim** мына сага, мен да ушуну айтмак болчумун.
haham еврей дин адамы.
hahha, hahhah ха-ха-ха (шылдыңдуу күлүш). ~ **güleyim bari!** ой, жаман күлкүлүү болду да!
hain 1.кыянатчы, бузуку, тыңчы, саткын. 2.тамаша калпычы, алдамчы. ~, **akşam niye gelmedin?** калпычы, кечинде эмне келбей койдун? 3.караөзгөй, карасанатай, карамүртөз, арамзаа. **ne ~ adam bu!** кандай караөзгөй киши эле! ~ ~ арамзааланып, купшундап.
hainlik,-ği 1.кыянатчылык, бузукулук. 2.арамдык, карасанатайлык, караниеттик. ~ **etmek** кыянатчылык/карасанатайлык кылуу.

hak I,-kkı Ак (Кудайдын аттарынан бири). ~ **dini** (мусулмандар үчүн) Исламият. ~ **getire** жок. **onda akıl ~ getire** анда акыл жок. ~ **in rahmetine kavuşmak/ ~a kavuşmak** дүйнөдөн кайтуу. ~ **Tealla** Кудай Таала.

hak II,-kkı 1.адилеттик, адилеттүүлүк, калыстык. ~ **tan ayrılmamak** адилеттиктен ажырабоо/ ай-рылбоо, калыстыктан жазбоо. 2.укук. ~ **eşitliği** тең укук. ~ **ını inkâr etmek (биринин)** укугун тааныбоо. ~ **miras** мурас укугу. 3.акы. **ana ~ı ödenmez** эненин акысы төлөнбөс. 4.акыйкат, тууралык, чындык. ~ **in galebesi** чындыктын салтанаты. ~ **sever** чындыкты/акыйкатты сүйгөн, чынчыл, акыйкатчыл. 5.эмгек акысы, сиңирилген эмгек. ~ **ını almak** 1)укугуна ээ болуу. 2)өз акысын алуу. ~ **ını aramak** 1)укук талашуу. 2)акысын талап кылуу. ~ **etmek** 1)акысы/эмгеги өтүү, укугу болуу. 2)жазага/терс мамилеге ылайык болуу. 3) сыйлыкка/урматка ылайык болуу. ~ **ı geçmek** 1)акысы/эмгеги өтүү, эмгеги сиңүү. 2) (бирөөдөн) акысы башкасына өтүү. ~ **ından gelmek** 1)кыйынчылыктарды жеңип чыгуу. 2)(бирөөдөн) өч алуу, жеңип алуу, жемин жедирбөө. ~ **ını helâl etmek (бирөөнүн)** акысынан кечүү. ~ **ı için (ыйык сөздөрдөн кийин келип, ант/карганууну туюндуруп).** **Tanrı ~kı için** Кудай акы. **namusum ~kı için** абийирим алдында (сөз берем). ~ **kazanmak** укукка ээ болуу, акысын алуу. ~ **ı olmak** 1)акысы/укугу болуу, үлүшү/салымы/эмгеги болуу. 2)чындыктын үлүшү болуу (сөзүндө, пикиринде). ~ **ı ödenmez** акысын кайтаруу мүмкүн эмес. ~ **sahibi** мурасчы, акысы/укугу болгон киши. ~ **ına tecavüz**

etmek (*бирөөнүн*) укугун тепсөө. ~**ı** **telif** автордук акы. ~**ı** **var** (*айтканы/кылганы/ойлогону*) туура, чын. ~ **vermek** (*бирөөнүн ойло-рун, сөздөрүн, кылганын*) туура деп табуу. ~**ını** **vermek** 1)(*бир ишти*) ойдогудай бүтүрүү. 2)(*бирөөнүн*) эмгегин туура баалоо. ~**ını** **yedirmemek** жемин жедирбөө. ~ **yemek** (*бирөөнүн*) акысын жеп алуу. ~ **yerde kalmaz mak.** эмгек жерде калбайт.

hak III,-kkl (*таш, металл, жыгачтын бетине*) жазуу, сызуу, оюу.

hâk,-kki *эск.* топурак, жер. ~ **ile yeksan etmek** жер менен жексен кылуу.

hakan 1.*тар.* каган (*түрк, монгол, татар хандыгында берилген «өкүмдарлар өкүмдары» маанисиндеги наам*). 2.*Османлы падышаларына берилген наам.*

hakaret,-ti акаарат, кордоо, теңсинбөө, ыза кылуу. ~ **etmek** акаарат келтирүү, кордоо, ыза кылуу. ~ **görmek** акааратка туш болуу, кордолуу, ыза көрүү.

Hakas хакас

Hakasça хакасча, хакас тили.

hakça чындыгы, туурасы. ~ **söylemek gerekirse** чынын айта турган болсок. ~**ı** сөздүн чыны/ туурасы.

hakem 1.сот, арбитр. ~ **encümeni/heyeti/komisyonu** 1)арбитраждык комиссия. 2)жюри. ~ **mahkemesi** арбитраждык сот. 2.*спорт* калыс. **yan** ~ каптал калыс.

hâkî 1.хаки (*түс*). 2.бул түстө болгон.

hakikat,-ti 1.акыйкат, чын, туура. ~**i** **anlamak çoğu kez kolay değildir** туура түшүнүү көпчүлүк учурда оңойго турбас. 2.чындык, тууралык. ~ **meydanda idi** чындык ортого чыкты. 3.чындыгында, туурасы, акыйкаты. ~ **olmak** чын чыгуу, чындыкка айлануу.

hakikaten чынында, туурасын айтсак,

чын эле, акыйкатта. ~ **çocukları düşünmemişim** чын эле балдарды ойлобоптурмун.

hakikatli акыйкаттуу, чынчыл, ишеничтүү, күйүмдүү, жапакеч, жан аябас. ~ **bir arkadaşı** жан аябас жолдош.

hakikatsiz ишеничсиз, эки жүздүү, жалган, опаасыз.

hakikî чыныгы, нак, туура, көздөй. ~ **inci** чыныгы бермет. ~ **dost** көздөй/чыныгы дос. ~ **altın** нак алтын. ~ **şahıs uk.** кишинин өзү.

hâkim 1.өкүм кылган, бийлеген, башкарган, үстөмдүк/артыкчылык кылган, эгемен. ~ **sınıf** үстөм тап. 2.аким, башкаруучу, бийлик ээси. 3.сот. 4.басымдуу, үстөм. 5.башкара /кармай/токтото билген. **sinirlerine** ~ нервин кармай билген. **kendime ~ olamadım** өзүмү кармай албай кеттим. 6.көрүнүш ала алган. **denize ~ bir köşk** деңиз толук көрүнүп турган бир сарай. ~ **olmak** 1)артыкчылыкка ээ болуш. 2)жогору(да)/бийикте туруу, 2)бийлик кылуу, бийлеп алуу. **duygularına ~ olmak** сезимдерин бийлеп алыш.

hâkimiyet,-ti 1.бийлик, үстөмдүк, ээлик, эгемендик. ~**i altına almak** бийлиги/үстөмдүгү алдына алуу, басып алуу, каратуу. 2.жогорку бийлик, суверинитет. ~**i millîye** улуттук суверинитет/көз карандысыздык.

hâkimlik,-ği 1.бийлик, үстөмдүк, ээлик, эгемендик. 2.сот (*кесиби /милдети*).

hakir 1.жек көрүмчү, кор, колдон келет, бечара. ~ **görmek** жек көрүү, кордоо, төмөнсүтүү, теңсинбөө. 2.*ооз.* жоош, момун, карапайым.

hakkâk,-ki (*к. hak III*) жасаган өнөрпоз, оймочу.

hakkaniyet,-ti адилдик, адилеттүүлүк,

калыстык. ~**le** адилдик/ калыстык менен. ~ **göstermek** калыстык көргөзүү.

hakketmek 1.(таш, металл, жыгачка) оюу түшүрүү, чийип-сызуу. 2. жазуу/шекилдерди тырмалап өчүрүп салуу.

hakkında 1.жөнүндө, тууралуу. **onun geçmişi ~ çok şey bilmiyorduk** анын өткөнү тууралуу көп нерсе билчү эмеспиз. 2.байланыштуу, тиешелүү. ~ **tutuklama emri var** аны камакка алуу тууралуу буйрук бар. **hakkında hiç bilgi verilmemiş** мага тиешелүү эч маалымат берилбептир.

hakkıyla 1.укугу/акысы боюнча. 2.адилеттүүлүк/калыстык менен. 3.чындап, аябай, мыктап, болушунча. **dersini ~ öğrenmiş** сабактарын мыктап окуптур.

haklamak бузуу, кыруу, талкалоо, жеңүү. **düşmanı ~** душманды жеңиш.

hâl, I,-li 1.ал, абал, кырдаал, жагдай. ~**inden anlamak** абалын түшүнүү. **harf ~i** согуш абалы. ~**imi soran olmadı** алымы сураган болбоду. 2.кебете, кылык-жорук, мамиле. **bambaşka bir ~iniz vardı sizin, merhametli bir insan olduğunuz belliydi** кебетеңиз өзгөчө болчу, боорукер киши экениңиз көрүнүп турган. 3. көрүнүш. ~**ini almak** көрүнүштө болуу, шекилденүү, сыяктануу. **bir ~ takınmak** (бирөөнү) тууроо, өзүн ... сыяктуу көрсөтүү. 4. күн, кез, заман. **ne ~lere düştük?** кандай күнгө туш болдук? 5.балаа, балакет, каран күн/түн, кыйынчылык. **başına ~ gelmek** башына балакет келиш. **bir ~in mi var?** бир кыйынчылыгың барбы? 6.күч, кубат, ал. ~**i olmak** алы жок болуу. ~**i yok** алы жок. ~**ine bakmadan** алы-күчүнө

карабай. 7.грам. жөндөмө. ~ **eki** жөндөмө мүчөсү. ...-**dığı ~de** 1) ...са да, болгону менен. **önceden randevum olduğu ~de içeri almadılar** мурунтадан кезек алган болсом да, ичкери киргизишпеди. 2)менен, кошо, бойдон **pijama giydiği ~de sokağa fırladı** пижамачан көчөгө чуркап чыкты. 3) эгер. **aidatlarınızı zamanında ödediğiniz ~de hiç bir sorun çıkmayacak** эгер айлык акчаны төгүп турсаңыз, эч кандай маселе чыкпайт. ~**inde** 1)түрүндө. **balıkçılar grup ~inde geldiler** балыкчылар топтошуп (топ түрүндө) келишти. 2)боло турган болсо. **seyahatin iptal edilmesi ~inde paranız iade edilir** саякат жоюла турган болсо, акчаңар кайтарылып берилет. ~**den anlamak** ал-абалды түшүнүү. ~**e bak!** ушу абалыбызды кара! (таң калуу). ~ **böyle iken** ушундай болгон соң, жагдай минтип турганда. ~ **çaresi** чечилиш чарасы/жолу. ~**de değil** алда/ абалда эмес. **sokağa çıkacak ~de değildi** көчөгө чыга тургандай абалда эмес эле. ~**i duman olmak** абалы/иши начар. ~**ine getirmek** абалга алып келүү. ~**den ~e girmek** алдастоо, алапайын таппай калуу, бир кызарып, бир бозоруу. ~**i harap olmak** абалы кыйын болуу. ~ **hatır sormak** ал-абал суроо. ~**i kalmamak** алы/абалы/күчү калбоо. ~**ine koymak** жөн/эркине коюу. ~**i nereye varacak?** ооз. ахвалы эмне болот? ~**ini sormak** алы-жайын суроо. ~**imi sorma!** ахвалымы сурабай эле кой! ~ **tercümesi** өмүр баян, автобиография. ~**i vakti yerinde** турмушу жакшы, оокаттуу, бардар, бай. ~**e yola koymak** жолго коюу/салуу, түзөлтүү (иштерди).

hal II,-li жабык базар.

hal III кал (жүздөгү, денедеги).

hal IV,-li чечүү, жолун табуу (маселенин, кыйынчылыктын), бүтүрүү (бир ишти). ~ **etmek** жолун табуу, жөнгө салуу, бүтүрүү. ~ **i güç** чечилиши кыйын, оор. ~ **olmak** чечилүү, жөнгө салынуу.

hal V 1. уурулук. 2. ажырашма. 3. тактан түшүрмө.

hala атанын эжеси же карындашы. ~ **kızı** жээн кыз. ~ **oglu** жээн бала.

hâlâ али, алигиче, дагы/баягы эле. ~ **mi?** дагы элеби? ~ **o masal** баягы эле жомок.

halâs алас, кутулуш, арыныш. ~ **etmek** аластоо, куткаруу, бошотуу, арылтуу. ~ **olmak/ bulmak** кутулуу, бошонуу, арылуу, арынуу.

halâskâr куткаруучу.

halat,-tı трос, аркан. ~ **çekme** спорт аркан тартышмай.

halay халай (сурнай коштоосунда бийленген улуттук бий). ~ **çekmek/ tepmek** халай тебүү/ бийлөө.

halayık,-ğı күн, үй кызматчысы аял.

halazade жээн (атасынын эжесинин/ карындашынын балдары).

hâlbuki болсо ..., чынында, деле. **o bana darılmış, ~ ben ona bir şey yapmış değilim** ал мага таарыныптыр, а чынында мен ага эч нерсе кылган эмесмин.

haldır: туур. с. ~ ~ калдыр-калдыр, калдыр-күлдүр.

hale 1. гало (Айдын тегерегиндеги чамбар). 2. нур, ореол. **şeref ~si** урматсый ореолу/чамбары.

halef 1. мурасчы, из кубар, жолун жолдоочу. ~ **ve selef** баштоочу жана жолун жолдоочу. ~ **selef olmak** муундан муунга, укумдан тукумга өтмөк.

halel залал, зыян, бузук. ~ **gelmek** зыянга учуроо, бузулуу. ~ **getirmek** залал келтирүү, зыянын тийгизүү, тоскоол болуу. ~ **vermek** зыян

кылуу, бузуу.

hâlen азыр да/деле, дагы эле, ушу күндө да, эмдигиче. ~ **onaramadılar** дагы эле оңдошо элек. ~ **gelmedi mi?** эмдигиче келе элекпи?

halhal,-li аяк билериги (аялдар жасалгасы).

halı килем. ~ **döşemek** килем төшөө. **acem ~ ları** перс килемдери.

halıcı 1. килем соккон аял. 2. килем сатар.

halıcılık 1. килемчилик (өнөрү, тармагы). 2. килем сатуу иши.

halîç,-ci (деңиздин, көлдүн) булуңу, куюшу.

halife 1. тар. халиф. 2. өкүмдар. 3. Османлы падышаларына берилген наамдардын бири. 4. тар. канцелярия катчысы. 5. өтм. мыкты таалим-тарбия көргөн, билимдүү киши.

halifelik,-ği 1. тар. халифат. 2. халифтик (халифтин милдети жана кызматы).

hâlihazır 1. азыркы мезгил. 2. учурдагы абал/жагдай. ~ **da** 1) азыркы мезгилде. 2) азыркы/учурдагы абалда/кырдаалда.

halik,-ki эск. 1. жаратуучу, жоктон бар кылган. 2. Жараткан, Теңир.

halim жоош, жумшак/токтоо мүнөз (киши). ~ **selim** ак көңүл, кичи пейил, жумшак (киши).

halis 1. тунук, таза, чыныгы, нукура, накта, табигый. ~ **kahve** нукура/накта кофе. ~ **kanlı** 1) таза кандуу, асыл тукум. 2) чыныгы/ асыл (адам). ~ **muhlis** нукура, таза, накта. 2. туура/түз жүргөн, ак ниет (киши). ~ **bir adam** кынтыксыз киши.

halisane чын жүрөктөн, ак дилден/пейилден. ~ **bir tavsiye** ак дилден бир кеңеш.

haliyle 1. өзүнөн өзү, табигый түрдө. **mesele ~ bu neticeyle sonuçlandı**

маселе өзүнөн өзү ушундай болуп бүттү. 2. болгонун болгондой, турганын тургандай. ~ **bırakmak** болгонун болгондой калтыруу.

halk,-kı 1. калк, эл, калайык, эл-журт. 2. карапайым эл. ~ **tan bir adam** карапайым элден чыккан киши. ~ **a açık** кириши ачык. ~ **ağzı** жергиликтүү тил, оозеки сүйлөшмө. ~ **ı âlem** элдин баары. ~ **cephesi** элдик фронт. ~ **avcılığı** демагогия. ~ **avcısı** демагог. ~ **bilgisi** фольклор. ~ **bilimci** фольклорчу, фольклор изилдөөчү. ~ **dili** элдик тил. ~ **a dönük** элге арналган/ багытталган. ~ **düşmanı** эл душманы. ~ **edebiyatı** элдик оозеки адабият. ~ **günü** эл/калк күнү (эл үчүн арзанда-тылган баалар коюлган күн: кино-театрда, театрда, музейде ж. б.). ~ **la ilişkiler** эл менен байланыш. ~ **a inmek** элге баруу, элдин ал-абалын/ ой-пикирин суроо. ~ **matinesi** элге/көпчүлүккө арналган көрсөтүүлөр. ~ **müziği** элдик музыка. ~ **oylaması** референдум, элге салма. ~ **oyunu** элдик бий. ~ **ozanı** элдик акын. ~ **şarkısı** элдик ыр.

halka 1. шакек, шакекче, алкак, чүлүк. **altın** ~ алтын шакек. **emniyet ~sı** коопсуздук алкагы. **kulak ~sı** иймек, сөйкө. 2. айлана, курчоо, тегерек. ~ **çevirmek** курчоого алуу. ~ ~ тегерек-тегерек. 3. спорт алкак (тартылып ойнош үчүн). 4. көздүн алдындагы шишик (уйкусуздуктан, чарчагандан пайда болгон). 5. шакекче (майлуу, туздуу то-коч). ~ **olmak** 1) тегеректеп туруу. 2) айлампа жаратуу (суу). ~ **у1 burnuna takmak** мурдунан чүлүк-төп алуу.

halkalı 1. шакектүү, алкактуу, чүлүктүү. 2. (көздөр үчүн) тегереги коюу түстө болгон.

halkamsı алкак/шакек шекилинде.

halkçı 1. элдик, эл үчүн күрөшкөн. 2. *тат.* калкчы-республикачы партиянын өкүлү.

halkçılık,-ğı 1. *тат.* калкчылык, популизм. 2. *ад.* популизм (*адабий багыт*).

halkoyu, -nu элдик көз караш/ой.

hallaç,-cı пахта тарагыч. ~ **pamuğu gibi atmak** 1) чачуу, тымтыракайын чыгаруу (*мис. үйдү, буюмдарды*). 2. топтун биримдигин бузуу, бөлүп жаруу.

hallak,-kı Жараткан, Теңир (*Кудайдын эпитети*). ~ **ı âlem** ааламдын жаратуучусу.

hallenmek 1. өзгөрүү, кубулуу, түстөнүү, кейиптенүү. 2. турмушун оңоо, баюу. 3. эс-учун жоготуу, талып калуу. 4. *арго* чыдамсыздануу, эңсөө (*бир нерсени көргөндө*). **hallenip küllenmek** эптеп жанын багып кетүү, өзү менен өзү күн көрүү.

hallesmek 1. сырдашуу, муңдашуу. 2. *өтм.* (*бир нерсеге*) атайлап көңүл бөлүү, үңүлүү.

halletmek 1. аткаруу, орундатуу, жүзгө/ишке ашыруу. 2. жолго коюу, оңдоо, түздөө. 3. жыйынтыктоо, натыйжа алуу. 4. *мат.* чыгаруу. 5. (*бир нерсени*) суюктук ичинде эритүү. 6. *ооз.* тамакты дасторконго коюу/ даярдоо.

hallihamur : ~ **olmak** камыр-жумур болуу, аралашуу, ылайыкташуу, эриш-аркак болуу.

hallolmak 1. аткарылуу, орундоо, ишке/жүзгө ашуу. 2. чечилүү (*мис. бир маселе*). 3. эрүү, ажыроо (*мис. химиялык бир элемент*).

hallolunmak к. halolmak

halojen *хим.* галоген.

hâlsiz алсыз, күчсүз, кубатсыз, дармансыз, жүүнү бош, чабал, начар. ~ **düşmek** алы кетүү, күчтөн таюу,

чарчоо. ~ ~ алдан-күчтөн тайган.

hâlsizlik, -ği алсыздык, күчсүздүк, чабалдык, жүүнү боштук, дармансыздык.

halt, -tı 1.эск. аралаштыруу, чатыштыруу. 2.ооз. сандырактык, бош/ачык ооздук, келжиректик. ~ **etmek** оозуна келгенин оттоп салуу, ойлобой сүйлөө, оозунан жаңылуу, туура эмес кылык-жоруктар жасоо. **iyi ~ etmişsin!** жеме ооба, сонун кылыштырсың! кыйратышсың! **ona ~ düşer!** сөгүнүү атасынын көрү/башы!.

halter 1.спорт гантел, штанга. 2.спорт штанга көтөрүү, оор атлетика.

halterci штангист, оор атлет.

haluk эск. ак ниеттүү, ак пейилдүү.

ham 1.кам, чийки, бышпаган (мис. жемииш). 2.чийки, бышырылбаган, иштетилбеген. ~ **petrol** иштетилбеген нефть. ~ **deri** ашатылбаган, ийленбеген тери. 3.машыктырылбаган, чыйралбаган, көпшөк (дене). 4.өтм. ишке ашпай турган. ~ **hayal** куру кыял. ~ **teklif** күлкү келерлик сунуш. 5.өтм. орой, түркөй, жапайы, маданиятсыз (киши). **ne ~ adam!** кандай жапайы киши! ~ **ervah** түркөй, адепсиз (киши). ~ **söz** орой сөз. ~ **armut gibi boğazına tıkmak** ооздон сөздү жула качуу, сөз кесүү.

hamak, -ğı асма төшөк (эки дарак ортосуна асылган тор үстүнө салынат).

hamal жүк ташыгыч, хамал.

hamaliye жүк ташыма акысы.

hamallık 1.жүк ташыгычтык (кесип жана милдет). 2.хамалга берилген акы. 3.оор, мээнеттүү жумуш. 4.өтм. ашыкча жүк. 5.өтм. болбогон нерселер менен баш оорутуу. (**bir işin**) ~ **ını etmek/yapmak** (иштин) көзгө көрүнбөгөн, оор бөлүгүн аткарыш.

hamam 1.мончо. ~ **takımı** мончо жабдыктары. **çarşı ~ı** көпчүлүктүн мончосу. ~ **yapmak** жуунуу, киринүү. 2.argo мектеп тартиби. ~ **anası** 1)аялдар мончосунун башкаруучусу. 2)сөөк-саактуу, олбурлуу аял. ~ **gibi** мончодогудай (ысык). ~ **a giren terler** мончого кирген тердейт (*ар нерсенин бир бедели бар*). ~ **ın namusunu kurtarmak** мончонун намысын куткаруу (*жаманаттысы кетпей турган нерселерди чабал аракеттер менен жакшы аттуу кылууга дала-латтануу*). ~ **otu** депиляторий (денедеги ашыкча кылдардан арылуу үчүн сүйкөлгөн зат). ~ **tası** (түрк мончосунда)суу куюнуш үчүн колдонулган металл чөйчөк.

hamamcı 1.мончочу. 2.мус. argo бой даарат алышы керек болгон киши.

hamarat, -tı чыйрак, эптүү, сарамжалдуу, шамдагай (аял).

hamburger гамбургер.

hamdetmek Кудайга шүгүрчүлүк кылуу.

hamdolsun! Кудайга шүгүр!

hamfendi(hanım+efendi) ооз. мартабалуу аялдарга карата кайрылуу.

hamhalat, -tı 1.түрү суук, орой, түркөй (киши). 2. кунарсыз, берекесиз (талаа ж. б.).

hamhum: туур. с. ~ **etmek** күңк-мыңк этүү, ооз учунан күңкүлдөө. ~ **şaralop** 1)арыдан-бери жасалган иш. 2)күңкүл-мыңкыл маанисиз сөз.

hami 1.колдоочу, пир, сактоочу. 2.патрон, башчы, спонсор.

hamil, -mli 1.ташыган, жүктөлгөн. **kö-mür ~ vapur** көмүр ташыган кеме. 2.ээлик кылган, эгедер болгон. 3.жабдылган, камсыз болгон. 4.ээси, кожоюну. 5.талап кылган, жеткирген, көрсөткөн (киши). **mektubu** ~ катты берген (киши). ~

olmak жанында алып жүрмөк.

hamile 1.кош бойлуу, боюнда бар. 2.жүктүү. ~ **kalmak** боюна бүтүп калуу. ~ **olmak** кош бойлуу болуу.

hamilelik, -ği кош бойлуулук.

haminne (hanım+nine) эне, чоң эне (*үйдөгү улгайган аялдарга урмат менен кайрылуу*).

hamiyet, -ti 1.журт сүйөрлүк, патриотизм. ~ **borcu** мекен алдындагы моюндун парзы. 2.кең пейилдик.

hamla 1.кайыктын күрөгүнүн бир шилтеми. 2.бул учурда кайык илгерилеген аралык.

hamlacı күрөкчү (*кайыкта*).

hamlaşmak шайы оо, чабал тартуу, алдан-күчтөн таюу, алсыз тартуу, муун-жүүнү бошоо.

hamle 1.чабуул, сокку, кол салуу. 2.күчөнүш, кайраттаныш, умтулуш. 3.(*шахматта*) жүрүш. 4.*спорт* чабуул. ~ **etmek/yapmak** 1)кол салуу, чабуул жасоо, сокку уруу. 2)маанилүү ишке киришүү.

hamlık, -ğı 1.чийкилик. 2.көпшөктүк.

hammadde чийки зат. **şekerin ~si pancardır** шекердин чийки заты – кызылча.

hamsi зоол. хамса, анчоус (*Engraulis encrasicolus*). ~ **kuşu** ун, жумурткага оонатып, татымдар кошуп бышырылган хамса.

hamt, -dı Кудайга шүгүрчүлүк кылуу, ыраазычылык билдирүү. ~ **olsun!** Кудайга шүгүр!

hamur 1.камыр. **mayasız** ~ ачытылбаган камыр. ~ **aşı** ун азыктары. 2.ооз. чала бышкан, камыр боюнча калган (*мис. нан, кекс ж. б.*). 3.кагаздын сапаты. **birinci** ~ **kâğıt** биринчи сапаттагы кагаз. 4.*өтм.* ачыткы, көрөңгө, табият, жаратылыш, маңыз. **onun ~u kötü** анын көрөңгөсү начар. ~ **açmak** камыр жаюу. ~ **gibi** 1)шайы оо, чарчоо. 2.(*тамактын*) эзилип кетиши. ~

tahtası камыр такта. ~ **teknesi** чара. ~ **tutmak/yapmak/ yoğurmak** камыр жууруш.

hamurlaşmak камырга айлануу, былжырап кетүү.

hamursu камырдай былжыраган.

hamursuz 1.камырсыз (*тамак*). 2.ачытылбаган нан (*еврейлердин камырсыз майрамында желет*). **H~ Bayramı** еврейлердин Египедден чыккандарын эскерүү үчүн жасалган майрамы.

hamut, -tu каамыт.

han I 1.*тар.* хан (*Чыгыш өлкөлөрүндөгү титул*). 2. хан (*Османлы падышаларына берилген ат*). **Sultan Selim H~** Султан Селим Хан.

han II 1.кербен сарай. **burası herkes geçip gidecek ~ mı sanıyorsun?** бул жер ар ким кире бергидей сага кербен сарайбы? 2.ишканалар үйү (*ар түрдүү мекемелер, адвокат конторалары жайгашкан жер*). ~ **gibi** сарайдай (*чоң, кеңири*). ~ **hamam sahibi** турмушу жакшы, бай, бардар (*киши*).

Hanbelî din 1.ханбалилик (*орто кылымда Ахмед ибн Ханбал тарабынан негизделген диний доктрина*). 2.ханбали мектебин жактаган/көз карашын тутунган.

hancı кербен сарайдын ээси же иштеткен киши. ~ **sarhoş, yolcu sarhoş** кимди-ким билди, Быржыбайды там басты (*баш-аламан, кимдин эмне кылганы белгисиз*).

hançer канжар.

hançerlemek канжар менен сайып салуу. **arkadan ~ 1)**аркасына канжар менен саюу. 2)сатып кетүү, кыянатчылык кылуу.

handan күлүп турган, мандайы жарык.

hande 1.күлкү, жылмаюу. 2.жарык, нур, жаркырак.

handikap, -pı 1.*спорт* гандикап. 2.*өтм.*

ыңгайсыз абал, өкүнүчтүү жагдай.
handiyse ооз. эң жакын убакта, мына-мына. ~ **gelecek** ана-мына келет.

hane 1.үй, түтүн. **köyde yirmi ~ var** айылда жыйырма түтүн бар. ~ **si boş kalmaz** үйү бош калбайт. 2.үй-бүлө мүчөлөрү. ~ **si kalabalık** бүлөсү көп. 3.бир бүтүндүн бөлүктөрү (бөлмө, шкафтын /, шахмат тактасынын көздөрү ж. б.). 4.бөлүм башы, рубрика, тема (басылмаларда). 5.мат. сандардын баскычтары (ондук, жүздүк, миңдик ж. б.). 6.муз. аспаптык музыканын бөлүмдөрүнүн ар бири.

-**hane** -кана («мекен», «жер» маанисин билдирген мүчө): **kütüphane** китепкана, **çayhane** чайкана.

hanedan 1.тар. тукум, династия (өкүмдар, падыша, султандардан тараган). **Selcuklu ~ı** Селжуктуктар тукуму. 2.таанымал тектен тараган. 3.өтм. жоомарт, кеңпейил (киши). ~ **adamdır** жоомарт киши.

Hanefi 1.дин ханефилик (Абу Ханифе тарабынан негизделген окуу жана мектеп). 2. ханифеликти жактаган/ көз карашын тутунган.

hangar бастырма, калканч (үстү жабык, капиталдары ачык жай). ~ **gibi** чоң, кең, дайрадай.

hangi 1.кайсы? ~ **şehir?** кайсы шаар? ~ **yıl?** кайсы жыл? 2.шарттуу ыңгай этиштери менен келип кайсынысы болсо ..., ким болбосун ..., ар ким ... маанилерин туюндурупат. ~ **kitabı açsanız bulursunuz** кайсы китепти ачсаңыз табасыз. ~ **insana sorarsanız bilir** кимден болбосун сурасаңыз билет. ~ **niz?** кимиңер? ~ **akla hizmet ediyor?** эмнеге антипатат? буга эмне болгон? ~ **biri** кайсы бири. ~ **cehennemden geldin?** кайдан чыга калдың? кайсы шамал айдап келди? ~ **dağda kurt öldü?** эмне болуп кетти?

(күтүлбөгөн мамилега таң калганда/сүйүнгөндө). ~ **peygambere kul-luk edeceğini şaşırmak** кайсы пайгамбарга таазим кылышын билбей калуу, кимди угарын билбөө. ~ **rüzgar attı?** кайсы шамал айдап келди? ~ **taşı kaldırsan altın-dan çıkar** жүрбөгөн жери/кылбаган иши жок. ~ **taş pekse, başını ona vur** башыңы ташка койгула, колуң менен кылганды мойнуң менен тарт. ~ **yüzle gideceğiz?** кайсы бетибиз менен барабыз?

hangisi,-ni кайсынысы?

hanım 1.ханым, ханум, айым (аял ысымдарына кошулуп айтылат). **İnci** ~ Инжи Ханым. ~ **abla** (өзүнөн улуу аялдарга урмат менен кайрылуу). **gelin** ~ келин, колукту. **müdür** ~ директор аял. ~ **lara mahsus** 1) аялдарга арналган. 2) аялдарга мүнөздүү. 2.аял, жубай, зайып. **Mustafa'nın ~ı** Мустафанын аялы. **bizim** ~ менин аялым. 3.аялзатынын эң жакшы сапаттарына ээ. ~ **böceği** зоол. эл кайда көчөт (*Coccinella*). ~ **kadın** 1) назик/сыпайы аял. 2)кадырлуу, нарктуу, наабаттуу (аял). ~ **evlâdı** 1)эрке өскөн, жүүнү бош. 2)арго шүмшүк, жек көрүндү. ~ **hanımcık** тарбиялуу, сылык, үйүнө караштуу, кичи пейил (аял, кыз). ~ **kız** 1)жаш кыз. 2)үйдүн чоңойгон кызы. ~ **nine** байбиче (үйдөгү аялдардын улгайганы).

hanımanne кайын эне.

hanımefendi 1.мырзайым. 2.айым (аялдарга урмат менен кайрылуу).

hanımeli,-yi 1.бот. каприфоль (*Lonicera caprifolium*). 2. бул өсүмдүктүн жыттуу гүлү.

hanımgöbeği,-ni сироп куюлуп жасалган түрк таттуусу.

hanımparmağı,-nı бармак түспөлүндөгү ичке узун келген түрк тат-

туусу.

hani 1.кана, канакей? ~ **çay?** чай кана?
2. дебедиң беле, ... деп атпайт белең. ~ **ders çalışacaktın?** сабак окуйм деп атпайт белең? 3.эсиң-деби, эстесең. ~ **bizim evin karşısında oturan bir karı koca vardı, onların oğluymuş** эсиңдеби, биздин үйдүн маңдайында жашаган үй-бүлө бар эмес беле, ошолордун уулу экен. 4.эч болбосо, эң жок дегенде, .. бир жөн. ~ **benim kim olduğumu bilmeseydi** ..., менин ким экеними билбесе бир жөн... 5. же ... -баса, андан калса. ~ **yanlış da değil** же жаңылыш болбосо. **işe yarar da değil** ~ андан калса, эч бир ишке да жарабайт. 6.чынын айтканда, чынында. ~ **pek de pahalı sayılmaz** чынында, анча деле кымбат эмес. ~ **dir** качантандыр, качантадан бери. ~ **yok mu** барбы, бар эмеспи (*жандаган сөздүн маанисин күчөтүү үчүн колдонулат*) **ama buluncaya kadar da ~ yok mu, akla karayı seçtim** бирок тапканга чейин барбы, ак караны айыра турган болдум.

hanlık,-ğı 1.хандык. **Kırım ~ı** Крым Хандыгы. 2.хандык (*бийлик жана абал*). ~ **ı dokuz yıl sürdü** хандыгы тогуз жыл сүрдү.

hantal 1.копол, эпсиз, олдоксон, эби-сыны жок. **epcey iri ve ~ vücudu vardı** олбурлуу жана эби-сыны жок тулкусу бар эле. 2.колдойгон, олчойгон, одоно, тарбайган. ~ **bir yazi masası** олчойгон бир жазуу үстөлү.

hantallaşmak эби-сыны жоголуу, колдоюу, калдаюу, оорлошуу. **yaş-landıkça hantallaştı** карыган сайын эби-сыны кетти.

hantallık,-ğı 1.кополдук, эпсиздик, ийкемсиздик. 2.олбурлуулук, одонолук.

Hanya *Кирит аралындагы бир антик шаар. (Kolpos khanion).* ~ **'yı Konya'yı anlamak/öğrenmek** көзү ачылуу, кимдин ким экенин таануу. ~ **'yı Konya'yı göstermek** *опуза* акесин таанытуу.

hap,-pı 1.дары, таблетка, пиллюля. ~ **al-mak** дары ичүү. 2.*argo* апиийм (*бир жутумдук*). ~ **etmez** *argo* алчы-таасын жеген, шумпай. ~ **ından sapından karıştırmak** өзгөртүү, бурмалоо, таанылгыс кылып салуу. ~ **ı yutmak** *argo* кыйын абалда калмак, ою таш капмак. **gideceğimiz yerde iki yazlık sinema varsa ~ı yutmuşuzdur** бара турган жерибизде эки жайкы кинотеатр бар болсо ит эле болдук.

hap II (*жаш баланын тилинде*) «ап». ~ **etmek** «ап» этмек, жутмак.

hapçı нашаакеч, банги заттарга үйүр (*киши*).

hapır: ~ ~ шапыр-шупур (*тамак жеп жатканда чыккан үн*).

hapır: ~ **hupur** к. **hapır.**

hapis,-psi 1.абак, түрмө. ~ **cezasına carptırılmak** абакка камалуу. 2.(*бирөөнү*) бир жерге камап, чыгарбай коюш. ~ **e almak** (*бирөөнү*) камап/кармап туруш. 3.кылмыш үчүн берилген жаза, камак. **yedi yıl ~ yatacak** жети жыл камакта жатат. 4.түрмөдө жаткан кылмышкер. ~ **leri çalıştırmaya karar verildi** камактагылар иштетилмей болду. 5.тыюу салынган, жасакталган. ~ **kitap** тыюу салынган китеп. ~ **e atmak** түрмөгө камоо. ~ **i boylamak** түрмөгө/абакка түшүү. ~ **ten çıkma** түрмөдөн чыгуу. ~ **e tıkmak** түрмөгө тыгып салуу. ~ **yatmak** түрмөдө жатуу.

hapishane абак, түрмө, камак. ~ **yi boy-lamak** түрмөгө түшүү. ~ **kaçını** 1)түрмөдөн качып жүргөн кылмышкер. 2)*өтм.* селсаяк, безери.

hapsetmek 1.камоо, бекитип салуу, кармап туруу, чыгарбай коюу. **kediyi odaya hapsetti** мышыкты үйгө камап койду. 2.өтм. күттүрүү, зарыктыруу. **gelirim diye beni buraya akşama kadar hapsetti** келем деп коюп, мени керээли кечке күттүрдү. 3.түрмөгө камоо, абакта кармоо. **suçluysu hapsettiler** кылмышкерди камашты.

hapşolmak 1.камалып калуу, бекитилүү, кармалуу, чыга албай калуу. 2.түрмөгө камалуу.

hapşırık,-ğı чүчкүрүк.

hapşırmak чүчкүрүү.

hapşırtmak чүчкүртүү.

hapşu апчүх! (чүчкүрүк туурандысы).

hapt: ~ **etmek** сөздү чорт кесүү. **bu sözülle beni ~ etti** бул сөзү менен мени сүйлөгүс кылды.

hapur: ~ **hupur** к. **hapır hupur**.

har tuur. с. : ~ ~ шар-шар. **su ~ ~ akıyor** суу шарылдап агып жатат. ~ **gür** кер-мур айтышуу, жаакташуу. ~ **hur** өз ара түшүнбөстүк, бүтпөгөн чатак. ~ **hur gidiyor** чатагы бүтпөйт. ~ **vurup harman savurmak** акча чачуу, дүнүйөсүн сапыруу.

hara жылкы өстүрүү чарбасы.

harabe 1.уранды, чалдыбар, калдык. 2.кулаганы турган, жарылган, бузулган (там, имарат).

haraç,-cı 1.тар. харач (Османлы түрктөрүнүн жер ээлеринен алган алыгы). 2.тар. Османлы түрктөрүнүн мусулман эместерден топтогон мамлекеттик салыгы. 3. бирөөлөрдөн тартып алынган мал-мүлк, акча. ~ **a bağlamak** 1).тар. алык алып туруу. 2)натуралдык салык салуу. ~ **a kesmek** 1)салык салуу. 2)акчасын тартып алуу. 3)эзүү, кордоо, үстөмдүк кылуу. ~ **mezat satmak** ачык арттырып сатыш, аукцион. ~ **yemek** бирөөнүн эмгегинен күн көрүү, жатып

ичерлик кылуу.

haraççı 1.тар. алык-салык топтогон киши. 2.зордукчу (бирөөнүн акчасын, буюмун опузалап алган).

harakiri харакири. ~ **yarmak** кардын тешип өзүн өзү өлтүрүү (жапондордо).

haram 1.мус. арам (дин тарабынан тыюу салынган нерселер). 2.туура эмес/арам жолдон табылган. ~ **etmek** 1)(бир нерсеге) тыюу салуу, жасактоо. 2)бузуу, ажыратуу. **uykumu ~ ettiler** уйкуму бөлүштү. ~ **olmak** 1)тыюу салынуу. 2)ажыроо, көңүлү чаппоо, кызыгы таркоо. **bana bu dünya ~ oldu** мага бул дүйнөнүн кызыгы калбады. ~ **olsun!** каргыш арам болсун! ~ **para** арам акча. ~ **a uçkur çözmek** ооз. никесиз байланышка кирүү. ~ **yemek** арам тамак жемек.

haramzade 1.арам сийдик, никесиз төрөлгөн бала. 2.ооз. арамзаа, шүмшүк, куйту, алдамчы (киши).

harap,-tı 1.ураган, кулаган, кыйраган, ээн калган, каралбаган. ~ **olmuş bir şehir** кыйраган шаар. ~ **ev** бузулган үй. 2.чарчаган, чаалыккан, шайы оогон. 3.эск. мас. ~ **etmek** 1)кыйратуу, бузуу, жыгуу. 2)кыйноо, эзүү. **kendini ~ etme!** өзүңдү өзүң кыйнаба! ~ **olmak** 1)кыйроо, бузулуу, уроо, кулоо. 2)чарчоо, чаалыгуу.

hararet,-ti 1.ысык. **güneşin ~i** күндүн ысыгы. 2.жылуулук. **havanın ~i** күндүн жылуулугу. 3.эттин ысыгы. **hastanın çok ~i var** оорулуунун эти аябай ысык. 3.суусоо, чаңкоо. ~ **basmak** суусап/чаңкап чыгуу. ~ **kesmek/söndürmek** 1)суусун кандыруу. 2)сугаруу. ~ **vermek** суусатуу. 4.кумар, ышкы. ~ **le** күйүп-жанып, кызууланып (айтым берүү, түшүндүрүү).

hararetlenmek 1.ысыгы артуу, ысып

чыгуу. 2.жандануу, кызып / күчөп кетүү. **tartışma hararetlendi** талаш кызыды.

hararetli 1.ысык, алоолонгон (*от, өрт*), кайнаган, чакчыйган, чакыйган (*күн*). **orta ~ ateşte** орточо ысыктыкта (*бышыруу*). 2.эти ысык. **hasta ~dir** оорулуунун эти ысык. 3.*өтм.* кызуу, талаш-тартыштуу, жандуу (*чогулуш, жы-йын*). ~ **günler yaşamak** дүрбөлөңдүү/кооптуу күндөр жашоо.

haraşo ооз. 1.татынакай орус аял. 2.токуманын бир түрү.

harbi 1.сүмбө. 2.*арго* туура, калыс, адил (*иш, оюн*). ~ **bas!** туура жүр! ~ **konusmak** туура/ачык сүйлөшүү.

harbî 1.согуштук, аскердик. 2.*тар.* Османлы Мамлекетине душман мамлекеттер жана алардын эли, каапыр. 3. *тар.* Османлы Мамлекетинде соода-сатык жүргүзгөн чет элдик.

harbilik,-ği 1.сүмбөлүк (*дүрмөттүү куралдарда сүмбөнүн орду*). 2.тууралык, чынчылдык, шардык.

harbiye 1.*тар.* Согуш Министрлиги. 2.аскердик академия. ~ **mektebi** аскердик окуу жайы. **H~ Nezareti** Улуттук Коргоо Министрлиги (*Османлы Императорлугунда*).

harcama 1.каржама, сарп кылма. 2.чыгаша, зыян, коромжу,

harcamak 1.каржоо, каржылоо, коротуу, сарптоо. **düğüne çok para harcandı** тойго көп акча каржалды. 2.чыгаша/чыгым болуу. 3. (*бирөөнү*) пайдалануу, эмгегин жеп алуу. **agamcağızı boşuna harcadılar** байкуш кишинин эмгегин бекер жеп кетишти. 4. (*бирөөнүн*) көзүн тазалоо, жоготуу.

harcîâlem 1.ар ким ала турган, көпчүлүккө арналган, ар кимдин чөнтөгүнө ылайык. 2.кадыресе, кадимки, жөнөкөй, жупуну.

harcırah жол акысы/чыгымы.

harç I, -cı 1.коромжу, чыгаша, чыгым. **mahkeme ~ı** сот чыгымы. **~ını görmek** чыгымын төлөө. (*birinin*) **~ı olmak** (*бирөөнүн*) колунан келүү.

harç II,-cı 1.баткак, шыбак (*курулушта киртичтердин арасына коюлган же шыбоодо колдонулган*). 2. (*тамакта пайдаланылган*) татымдар. **bu yemeğin ~ı fena olmamış** бул тамактын татымдары жаман эмес экен. 3.кийимдин кошумча деталдары. 4. байытылган, семиртилген топурак (*бакча ишинде*).

harçlık,-ğı чөнтөк чыгымы, күндүк чыгым. **her gün ~ımı muntazam verirdi** күндөлүк чыгымымды ар күн үзбөй берчү. ~ **etmek** акчаны болбогон нерселерге коротуу.

hardal 1.*бот.* сары кычы (*Brassica nigra*). 2.*сары кычы уругу жанчылып, уксус менен аралаштырылып жасалган паста, горчица*. ~ **gazi** сары кычы газы, иприт.

hare 1. (*кездемедеги, сүрөттөгү*) толкундуу/толкун сымал сызыктар. 2.муар (*кездеме*).

harekât,-ti 1.*эск.* аракет, кыймыл, иш, чара. 2.аскердик операция/кампания. **~ta bulunmak** 1)аракетке киришүү. 2)операция жүргүзүү.

hareke 1.хареке (*арап жазуусунда кыска үндүүнү билдирген*) белги.

hareket,-ti 1.аракет, кыймыл, жылыш. **~e gelmek** аракетке келүү. **~i devraniye** айланган кыймыл. **ileri ~** алдыга жылыш. **geri ~** артка жылыш. 2.жүрүм-турум, кыял-жорук, жасаган-эткен, мамиле. **güzel ~** 1)жакшына кыймыл. 2)туура аракет. **kanuna aykırı ~** мыйзамга каршы аракет. **tarzı ~** жүрүштуруш, өзүн алып жүрүш. 3.жолго чыгыш,жөнөш. ~ **saatimiz geldi** жолго чыгар маалыбыз келди. 4.саясий кыймылдар. **Türkçülük ~i**

түркчүлүк кыймылы. 5.жер титирөө. 6.муз. темп. 7.спорт метод, ыкма. 8.(кеменин, поезддин) аракетти, жүрүшү. ~ **etmek** 1)кыймылдоо, кыймылга келүү, жүрүү. 2) аракет кылуу, далалаттануу, өз алдынча ишке баштоо. ~ **e geçirmek** (бир ишти) аракеттендирүү, жандандыруу. ~ **e geçmek** (бир ишти) жасай баштоо. ~ **noktası** 1)(бир иштин, сапардын) баштаган жери. 2)(бир маселенин) изилденишиндеги башталыш чекити.

hareketlenmek аракеттенүү, кыймылдоо, жандануу.

hareketli 1.аракеттүү, кыймылдуу, көчмө. 2.ишкер, активдүү, жандуу, шамдагай, тынчы жок. ~ **bir çocuk** тынчы жок бала. ~ **sokak** жандуу/кыйма-чийме көчө.

hareketsiz 1.кыймылсыз, аракетсиз. 2.тынч, көмүлгөн, мелмилдеген, тунган, жансыз, жымжырт.

hareketsizlik,-ği 1.кыймылсыздык. 2.жансыздык, жымжырттык.

harelenmek 1.толкундоо, толкун сымал көрүнүү. 2.(кагазга, кездемеге) толкун сымал сүрөттөр түшүрүлүү.

hareli 1.толкундуу. 2.толкун сымал көрүнүмү бар (чагылыш, сүрөт).

harem 1.гарем. ~ **i hümayun** султандын гареми. 2.эск. аял, жубай, зайып. ~ **im hastalandı** аялым ооруп калды. 3.үйдүн аялдарга арналган бөлүгү. ~ **ağası** гаремде иштеген бычмал негр, евнух. ~ **dairesi** сарайдын гарем жайгашкан бөлүгү.

haremlık,-ği 1.үйдүн аялдарга арналган бөлүгү. 2.аялдын/жубайдын абалы. ~ **selâmlık olmak** эркектер бөлөк, аялдар бөлөк отуруу.

harf,-fi тамга. **Türk alfabesinde yirmi-dokuz** ~ **var** түрк алфавитинде жыйырма тогуз тамга бар. **büyük** ~

чоң тамга. **küçük** ~ кичине тамга. ~ **atmak** (тааныбаган аялга) тийишүү. ~ **beharf** сөзмө-сөз, оозмо-ооз. ~ **ta bulunmak** 1)оозго алгыс сөздөр сүйлөө. 2)сөзгө аралжы болуу. ~ **i ~ine** тамгасы тамгасына, сөзмө-сөз.

harfiyen сөзмө-сөз, болгонун болгондой, төкпөй-чачпай. **kararları** ~ **uygulamak** чечимдерди так өзүндөй орундатуу.

harıl: ~ ~ болушунча, дуулдап, шарылдап, дүркүрөп. ~ ~ **akmak** шарылдап агуу (мис. суу). ~ ~ **bir şeyler yazıyor** шуулдатып бир нерселер жазып атат. ~ ~ **çalışıyor** шуулдап иштеп жүрөт. **ocak** ~ ~ **yanıyor** очок дуулдап күйүп атат.

harıldamak 1.тынымсыз, күчтүү бир шекилде күйүү/агуу. 2.(машине, жабдуулар) тарылдап иштөө.

harılı карылдак, шарылдак, күрүлдөк, тырылдак. **makinanın ~sı** машиненин тырылдагы.

harın азоо (ам), көк, өжөр, моюн сунбас (киши).

haricen 1.тыштан, сырттан, сыртынан, тышынан. **evin ~ görünüşü** үйдүн тышкы көрүнүшү. 2.фарм. сырттан колдонулуучу (дары).

haricî 1.тышкы, сырткы. ~ **ticaret** тышкы соода. ~ **siyaset** тышкы саясат. 2.чет элдик, чет өлкөлүк. 3.ооз. жат, чоочун, бөтөн. 4.кеңири чөйрөгө арналган, жалпы элдик. 5.ооз. келип-кетип окуган (жатпаган) окуучу.

hariciye 1.эск. (мамлекеттик башкарууда) тышкы иштер. **H~ Nazırı/Vekili** Тышкы Иштер Министри. **H~ Nezareti/Vekâleti** Тышкы Иштер Министрлиги. 2.операция аркылуу дарылаган медицина тармагы. 3.ооруканалардагы мындай ооруларды тейлеген бөлүм.

hariciyecî Тышкы Иштер Министр-

лиги кызматкери, дипломат.

hariç,-ci 1.тыш, сырт, жака, чет. **ihtimalden** ~ ыктымал тышы. **~te bırakmak** чыгарып таштоо, кошпой коюу. **biz bundan ~iz** мунун бизге тиешеси жок. 2.чет өлкөлөр, чет жер. **on yıl ~te kalmış** он жыл чет өлкөдө калыптыр. 3.башка, бөлөк, эсептебегенде. **perşembe ~ haftanın her günü** бейшембиден башка аптанын ар күнү. **benim ~imde herkes gitmiş** менден башканын баары барыптыр. **iş saatleri ~inde** иш убактысынан башка учурларда. **~etmek** (бир нерсенин) тышында калтыруу, катыштырбоо, кошпоо, киргизбөө. **~ten gazel okumak/ atmak** 1)жакшы билбеген маселе боюнча пикир айтуу. 2)ыгы жок жерден кепке аралашуу. **~olmak** чыгып калуу, тышта калуу. **kadro ~i** штат тышында. **imkan ~inde** мүмкүнчүлүк тышында. **zamanın ~inde, mekanın ~inde** мезгил жана мейкиндик тышы.

harika 1.керемет, укмуш, ажайып, таң каларлык. **Karadeniz kıyılarının ~ bir görünüşü vardır** Карадеңиз жээктеринин керемет көрүнүшү бар. 2.сонун, мыкты. **~ bir film** сонун фильм. **~ insan** сонун киши. **~lar yaratmak** укмуштар/кереметтер жаратуу.

harikulâde укмуштай, кереметүү, абдан кызык, таң каларлык, ажайып, болуп көрбөгөндөй. **Sakarya zaferi ~ bir kahramanlık destanıdır** Сахария жеңиши каармандыктын укмуштай сонун дастаны.

haris сук, ач көз, көзү тойбос (киши). **şöhrete ~ bir adam** атак-даңкка көзү тойбогон киши.

harita карта (географиялык). **büyük ölçekli** ~ ири масштабдуу карта. **küçük makyaslı/ölçekli** ~ кичи

масштабдуу карта. **~da olmak** 1)ар дайым көз алдында туруу. 2)эсепке алыныш/катылыш. **~dan silinmek** 1)(бир өлкө) картадан өчүрүлүү, саясий өз алдынчылыгын жоготуу. 2) (табигый же башка себептер менен) жер үстүнөн жок болуу.

haritacı картограф.

harlamak 1.(от) дуулдап/чартылдап күйүү, (суу) шаркырап агуу. 2.өтм. жаалдануу, жинденүү, бакырып-өкүрүү.

harlı 1.чартылдаган/учкун чачып күйгөн (от). 2.кызуу кандуу, ачуулуу (киши).

harman 1.кырман, эгин бастыруу/ жыюу. **~a başlamak** эгин бастыра баштоо. 2. кырман (эгин бастырылган/жыйылган жер). 3.эгин жыйым/терими, бастырылган учур. 4.бастырылбаган (бооланган) эгин. 5.аралашма (чай, тамеки ж.б. сортторунан). **çay ~ı** чайлардын аралашмасы. **~çorman** 1)чачык, астын-үстүн түшкөн, баш-аягы жок. 2)арго нашаага мас болуу, дайнын таппай калуу. **~dövmek** кырман бастыруу. **~etmek/yapmak** 1)кошуу, аралаштыруу (чай, тамеки ж.б. сортторун). 2) (басмада) мукабалоо, түптөө (барактарды). **~makinesi** чоң жаргылчак. **~savurmak** эгин сапыруу. **~sonu** 1)эгин жыюунун аякташы. 2)эгиндин чары. 3)өтм. пайданын/олжонун калдыгы. **~yeri** эгин бастырылган жер.

harmancı 1.кырманчы. 2.(чай, тамекини) иргөөчү. 3.полигр. түптөөчү.

harmandalı,-nı хармандалы (улуттук бий; Эгей аймагында).

harmani, harmaniye жамынчы, пелерин, мантия.

harmanlamak 1.(чайдын, тамекинин

түрлөрүнөн) аралашма жасоо. 2.айлануу, тегеренүү. 3.полигр. (китепти, барактарды) түптөө. 4.(кеме) айлана сызуу менен сүзүү.

harmoni муз. гармония.

harmonyum муз. фисгармония, гармонизм.

harnup,-bu бот. эчки мүйүз (*Ceratonia siliqua*).

harp I,-bi согуш. **İkinci Dünya ~i** Экинчи Дүйнөлүк Согуш. **divanı** ~ аскердик трибунал. **iç** ~ ички согуш. **istilâ ~i** баскынчы согуш. **nükleer ~i** ядролук согуш. **soğuk** ~ суук согуш. ~ **açmak** согуш ачуу. ~ **akademisi** согуш академиясы. ~ **malûlü** согуш майыбы. ~ **meydanı** согуш майданы. ~ **muhabiri** аскер кабарчысы. ~ **okulu** офицердик окуу жайы. ~ **oyunu** согуш ойну. ~ **zengini** согуштан пайда тапкан киши.

harp II,-bi арфа.

harrangürre 1.ойку-кайкы, баш-аламан, жыгылып-туруп, чар-жайыт, иретсиз. **bu iş ~ gidiyor** бул иш баш-аламан жүрүп жатат. 2.ызычуу, күрү-гүү, бакырык-өкүрүк.

hart: ~ **diye** карт дедиртип/ эттирип. **elmayı ~ diye ısırdı** алманы карт дедире тиштеди. ~ **туур. с.** карт-карт (*тырмануу*). ~ **kurt** карт-курт (*чайноо*).

hartadak күтүлбөгөн жерден катуу (*тиштеп алуу, кармап жиберүү*). **köpek elimi ~ ısırdı** колумду ит капасынан катуу тиштеп алды.

has,-ssi 1.тиешелүү, мүнөздүү. **kendine** ~ өзүнө мүнөздүү. **bu diyara** ~ бул аймакка тиешелүү. 2.нак, таза, катыксыз. ~ **gümüş** накта күмүш. 3.чыныгы, накта, асыл, жогорку сапаттуу. ~ **ekmek** ак нан. ~ **mal** 1)сапаттуу товар. 2)мыкты. 4.табылгыс, асылзаада, көрүнүктүү

(*киши*). 5.өкүмдарга, султанга тиешелүү. ~ **ahır** султандын акыры. ~ **bahçe** султандын бакчасы. 6.асылзаадалык, ак сөөктүк, элита. 7.тар. жер, аянт (*жылына ээсине жүз миң акчеден (к.) ашык/ киреше алып келген*). ~ **isim** грам. энчилүү ат.

hasar зыян, залал, чыгым, жоготуу. ~ **görmek** зыян көрүү. ~ **a uğramak** чыгымга учуроо. ~ **yapmak** зыян тартуу.

hasat,-dı 1.эгин чабык. 2.чабылган эгин.

hasatçı дыйкан, чабыкчы.

hasbihâl,-li эск. эзилишип сүйлөшүү/маек куруу. ~ **etmek** эзилишип сүйлөшүү/маектешүү.

haseki 1.тар. хасеки (*султандын кыз-матчылары*). 2. ~ **kadın** султандын көрөр көзү (*хасекилердин ичинен*). ~ **sultan** падышадан бала төрөгөн кызматчы аял.

hastet,-di көрө албастык, ичи тардык, күнүлүк. ~ **ten/~inden çatlamak** ичи күйгөндөн жарыла жаздаш. ~ **etmek** ичи таруу, көрө албоо, күнүлүк кылуу.

hâsıl 1.алынган/колго тийген нерсе (*бир иштин натыйжасында/жыйынтыгында*). 2.жыйынтык, бүтүм, сумма. ~ **olmak** пайда болуу, ортого чыгуу, жаралуу.

hâsıla жыйынтык, натыйжа.

hâsılat,-tı түшүм, жыйынтык, үрүн, жемиш, натыйжа. **çiftliğin ~ı** чарбанын түшүмү. **fabrikanın ~ı** фабриканын үрүнү. 3.киреше, пайда. **gayrisafi** ~ дүң киреше. **safi** ~ накта киреше.

hâsılı 1.жыйынтыкта, натыйжада. 2.кыскасы, бир сөз менен айтканда.

hasım,-smı 1.кас, душман жоо. 2.атаандаш, каршы тарап (*талашта, оюнда*). ~ **hareket** душмандык аракет.

hasımlık, -ğı кастык, душмандык.

hasır 1.чий, камыштан/талдан өрүлгөн/чырмалган. ~ **kaplamak** чий калоо. 2.өрүлгөн, чырмалган. ~ **koltuk** өрүлүп жасалган кресло. ~ **otu** бот. суу камышы (*Typha*). ~ **sapka** өрүлгөн шапка.

hasıraltı: ~ **etmek** 1)көздөн далдоо кылуу, колго албоо. **bizim işi** ~ **ettiler** биздин ишти колго алышпады. 2)жашыруу, катып салуу.

hasis 1.сараң, пейли тар. 2.*өтм.* эки жүздүү, жүзү кара, шерменде. ~ **menfaatler** арам ойлор. 3.*ооз.* болбогон, түккө турбаган.

hasislik, -ği 1.сараңдык, пейли тардык. 2.эки жүздүүлүк, жүзү каралык, шермендечилик. ~ **etmek** 1) сараңдануу. 2)кара ниеттик кылуу.

hasiyet, -ti *эск.* 1.касиет, өзгөчөлүк, табигый сапат. 2.пайда, пайдалуу жагы (*тамактын*).

hasiyetli таза, ден-соолукка пайдалуу (*тамак*).

haslet, -ti мүнөз, сапат, кыял-жорук, кылык-жорук.

haspa ойсоке, көк шалкы (*жеңил мүнөз аялдар үчүн шылдың иретинде айтылат*).

hasret, -ti сагыныч, кусалык, арман. ~ **çekmek** кусалык чегүү, сагынуу. ~ **ini çekmek** 1)эңсөө, күсөө. 2)сагынуу, жоктоо. ~ **gitmek** арманда кетүү, көзү ачык кетүү. ~ **kalmak** арманда калуу, куса болуу.

hasretmek арноо, атоо, карамагына берүү.

hassas 1.кылдат, так. ~ **alet** так аспап. 2.сезгич, сак. **kulağı** ~ кулагы сак. 3.жашык, мууну бош, сезимтал. 4.таарынчаак, ызакор. 5.талуу (*жер*). **düşmanın en ~ noktası orası idi** душмандын талуу жери ошол болчу.

hassasiyet, -ti кылдаттык, тактык. 2.сезгичтик, сактык, сезимталдык.

hassashık, -ğı к. **hassasiyet**.

hasta 1.оорулуу, ноокас. ~ **yatmak** ооруп жатыш. **ağır** ~ катуу оорулуу. **ruh** ~ **sı** жинди. 2.пациент. 3.*argo* акчасыз (*киши*). 4.күйөрман, бир нерсенин үстүнө түшкөн, оору, ашык, ичкен ашын жерге койгон. **futbol** ~ **sı** футбол дегенде ичкен ашын жерге койгон. ~ **ya bakmak** 1)ноокасты багуу/кароо. 2)пациентти көрүү. 3.оорулууну дарылоо. ~ **ya çorba sorulur mu?** сурап бергенче уруп бер. ~ **çorbasi** шылдыр суу (*даамсыз тамак тууралуу*). ~ **düşmek** ооруп жатып калуу, төшөккө жатып калуу. ~ **etmek** оорутуу. ~ **olmak** 1)ооруп калуу. ~ **sı olmak** 1)(*бир доктордун*) пациенти болуу. 2)(*бир нерсеге*) ашкере кызыгуу. ~ **yatağı** оорулуунун төшөгү. ~ **yatmak** ооруп жатмак.

hasta ~ **bakıcı**, оорулууну караган (*киши*), санитар(ка), ноокас баккыч.

hastahane к. **hastane**.

hastalanmak ооруп калуу, ноокастоо.

hastalık, -ğı оору, ноокастык, кесел, илдет. ~ **belirtileri** оорунун белгилери. **bulaşıcı** ~ жугуштуу оору. **cilt** ~ **ları** тери оорулары. ~ **sigortası** саламаттыкты камсыздандырма. ~ **almak/kapmak** ооруп калуу. ~ **geçirmek** ооруу, кеселдөө. ~ **a tutulmak/yakalanmak** ооруга туш болуш, ооруп калыш. ~ **kantarla girer miskalle çıkar** мак. оору батмандап кирет, мыскалдап чыгат.

hastalıklı оорулуу, ноокас, чабал, араң жан.

hastane оорукана, госпиталь. **akıl** ~ **si** жиндикана. ~ **ye kaldırmak/yatırmak** ооруканага жаткыруу. ~ **ye yatmak** ооруканага жатуу.

hastanelik, -ği ооруканага жатууга аргасыз (*киши*). ~ **etmek** ооруканага жатканга аргасыз кылуу (*мис.*

катуу таяк жегенден). ~ **olmak** ооруканага жатууга аргасыз болуу.

haşarat,-tı 1. курт-кумурска, чымын-чиркей. 2. *өтм.* мите, жегич, жан бакты.

haşarı 1. тентек, шок, суу куйду (*бала*). 2. азоо, чалпоо, өжөр (*айбан*).

haşat,-tı *арго* 1. баш-аягы жок, ишке жарабаган. 2. бузук, тарпы чыккан (*мис. машина*). 3. чарчаган, шайы ооган, дармансыз. ~1 **çıkmaк** 1) бузулуу, тарпы чыгуу. 2) катуу чарчоо, алы кетүү, шалдыроо.

haşere курт-кумурскалар.

haşhaş *бот.* апиийим (*Papaver somniferum*). ~ **yağı** апиийим майы.

haşım : ~ ~ **haşlanmak** күнгө какталыш. **güneş altında** ~ ~ **haşlandık** күндүн ысыгына куйкаланып кеттик.

haşırdamak шуудуроо (*кездеме, кагаз*).

haşır : ~ ~/**husur** шуудур-шуудур, куудур-куудур (*куруган тери/ кургаган кир чыгарган үн*).

haşırtı куудурак, шуудурак.

haşin орой, одоно, чоогол, көңүл калтырган (*киши, кылык-жорук*).

haşinleşmek оройлонуу, дөөгүрсүү, кыйынсынуу.

haşinlik,-ği оройлук, одонолук, чооголдук.

haşır,-şri 1. *эск.* жыйналуу, чогулуу. 2. *дин* кыямат күнү өлүүлөрдүн тирилип, макшарга чыкмасы. ~ **e kadar beklesen de bu iş olmaz** кыяматка чейин күтсөң да бул иштен майнап чыкпайт. ~ **neşir olmak** 1) (*бирөө менен*) жакындашуу, коюн-колтук алышуу. 2) (*бир ишке*) берилүү, баш-оту менен кирүү.

haşış гашиш, нашаа. ~ **içmek** нашаа тартуу.

haşlama кайнатма, кайнатылып бышырылган. ~ **et** кайнатып бышы-

рылган эт.

haşlamak 1. кайнатып бышыруу. **yumurtayı haşlayıp pişirdi** жумуртканы сууга бышырды. 2. үстүнө кайнаган суу куюу. **sebze** ~ жашылчанын үстүнө кайнак суу куюу. 3. үстүнө кайнак нерсе төгүп күйгүзүп алуу. **kaynar su ile kolunu haşlamış** колуна кайнак суу төгүп күйгүзүп алыптыр. 4. тоңдуруу, суукка чалдыктыруу. 5. чагуу. **çocuğun ayağını böcek haşlamış** баланын бутун кумурска чагып кетиштир. 6. *өтм.* жемелөө, кагып-силкүү.

haşmet,-ti 1. шаанилүүлүк, шаңдуулук. 3. сүрдүүлүк, айбаттуулук, таасирдүүлүк.

haşmetli 1. айбаттуу, сүрдүү, таасирдүү. 2. шаңдуу, шаанилүү, заңкайган, бийик. 3. Улуу Даражалуу (*титул*). **H-İsveç Kralı** Улуу Даражалуу Швеция Королу.

hat,-tı 1. жол, линия, сапар. **demir yol** ~1 темир жол линиясы. **otobüs** ~1 автобус линиясы. 2. сызык, бырыш. **yüz -ları** жүзүндөгү бырыштар. 3. *эск.* кол жазуу, каллиграфия. 4. электр/телефон/телеграф зымдары. 5. телефон, телеграф, телевизион байланыштары. 6. чек ара. **savunma** ~1 коргонуу чек арасы. 7. көрүнүш, бычым, шекил. **vücut -ları** дене түзүлүшү. ~ **bekçisi** линия күзөтчүсү (*телефон, телеграф, темир жол байланыштарында*). ~ **çekmek** 1) байланыш камсыз кылуу. 2) (*электр, телефон*) кабелдерин тартуу. ~ **işçisi** байланыш иштеринде иштеген жумушчу.

hata 1. ката, жаңылыш. **imlâ -sı** орфографиялык ката. **kitap -larla dolu** китепте каталар толтура. 2. кемчилик, түшүнбөстүк. **bu işte kasıt yok**, ~ **var** бул иште кастык жок,

ката бар. ~**ya düşmek** ката кетирүү, жаңылуу. ~ **işlemek** жаңылыш жасоо. ~**ya düşürmek** жаңылтуу, жаңылыш жолго түшүрүү. ~**yı düzeltmek** катасын оңдоо. ~ **etmek/cylemek/yapmak** 1) каталык кетирүү. 2) жаңылуу, жазуу, адашуу.

hatalı 1. ката, жаңылыш, туура эмес. ~ **davranış** жаңылыш мамиле. 2. катасы бар, каталуу. ~ **yazı** каталуу жазуу.

hatasız катасыз, туура. ~ **insan/kul olmaz mak.** катасыз киши болбойт.

hatır 1. эс, акыл, ой, жат. **hiç bir şey hatırımda kalmamış** эч нерсе эсимде /жадымда калбаптыр. 2. кадыр, көңүл. **sizin ~ınız için bu işi yaptım** сиздин кадыр-көңүлүңүз үчүн бул ишти жасадым. **sakın, ~ını kıracak bir şey söyleme** асты көңүлү кала турган бирдеме сүйлөбө. 3. ал-абал, ден-соолук, жагдай. ~**ını sormak** ал-абалын/ден-соолугун/жагдайын суроо. ~ **almak** кадыр-көңүл алыш. ~ **belâsı (бирөөнүн)** кадыры үчүн тартылган кыйынчылык. ~**ına bir şey gelmesin** оюна бир (жаман) нерсе кетпесин. ~**ından çıkamamak** сөзүнөн чыга албоо. ~**dan çıkarmak** эстен чыгаруу, унутуу. ~**dan çıkarmamak** эсинен чыгарбоо, унутпоо, көңүлүнө түйүү. ~**ından çıkmamak** оюнан/эсинен кетпөө. ~**ından geçmek** оюна/эсине түшүү. ~**ından geçmemek** эч ойлобоо, түк эсине келбөө. ~**ına gelmek** эстей коюу. ~**ına gelmemek** эстей албоо, оюна келбөө. **bunu yapmak kimsenin ~ına gelmezdi** муну жасоо эч кимдин оюна келмек эмес. ~**a getirmek** эске салуу, эстөө. ~**ına getirmek (бирөөнүн)** эсине салуу, эстетүү. ~ **gönül** кадыр-көңүл. ~**a gönüle bakmamak** кадыр-көңүлгө карабоо. ~ **gönül bilmemek/sayma-**

mak/tanımamak кадыр-көңүл менен эсептешпөө/билбөө, атасын тааныбоо. ~ **gözetmek (бирөөнү)** кадырлоо, сыйлоо. ~ **gözetmemek** айырмалабоо, баарына бирдей мамиле кылуу. ~**ını hoş etmek (бирөөнүн)** көңүлүн алуу, көңүлүнө жагуу. ~**ı için** кадыры үчүн. ~**ı kalmak** көңүлү калуу. ~**ında kalmak** эсинде калуу. ~**ını kırmak** көңүлүн калтыруу. ~ **ında olmak** эсинде/оюнда болуу, эсинен чыгарбоо. ~**ı sayılır** 1) кадырлуу, сыйга татыктуу. 2) бир далай, көп. ~**ı sayılmak** 1) кадыр-барктуу, урматтуу (*киши*). 2) урматтоо, сыйлоо. ~**ını saymak** кадыр-көңүлүн сыйлоо. ~ **senedi (бирөөнүн)** көңүлү үчүн акча топтоо максаты менен берилген тил кат. ~ **sormak** учурашуу, ал-абал суроо. ~**ında tutmak** эсинде сактоо, көңүлүнөн чыгарбоо. ~**ından ve hayalinden geçmemek** оюна келбөө, түшүнө кирбөө. ~**ını yapmak (бирөөнүн)** каалаганын аткаруу. ~**ı yerde kalmasın** кадыры жерде калбасын. ~**ım yok mu?** (менин) кадыр-көңүлүм жокпу?

hatır: ~ ~ же ~ **hutar** катыр-катыр же катыр-кутур (*бир катуу нерсени чайнаганда же үстүнө басканда чыккан үн*).

hatıra 1. эскерүү, эстелик. ~ **defteri** эскерүү дептери, күндөлүк. 2. эскерткич, сувенир. ~**sına** эстелиги үчүн.

hatıralık,-ğı (бир нерсенин) эстелиги.

hatırat,-tı эскерүү, мемуар. ~**ını yazmak** эскерүүлөрүн жазуу.

hatırlama эскерме.

hatırlamak эскерүү, эстөө, эске салуу.

hatırlanmak эскерилүү.

hatırlatmak эске салуу, эстетүү, эскертүү.

hatırlı кадырлуу, абройлуу.

hatırşinas кадыркеч, кадырды билген, сыйкор, көңүл оорутпаган, сылык (*киши*).

hatim,-tmi 1.эск. бүтүрүү, аяктоо. 2.мус. катмы (*Куранды баштан-аяк окуп чыгуу*). ~ **duası** катмыдан кийин окулган дуба. ~ **indirmek** Куранды баштан-аяк окуу. ~ **sürmek** Курандын аягына чейин окууну улантыш.

hatip,-bi 1.чечен, оратор, жорго сөздүү, үгүтчү. 2. мус. биймам-хатип (*мечитте кутпа окуган ыймам*).

hatiplik,-ği 1.чечендик, сөз өнөрү. 2.мус. биймам-хатиптик (*кызмат жана милдет*). ~ **etmek** 1)эл алдына чыгып сүйлөө. 2)мечитте кутпа окуу.

hatmetmek 1.эск. бүтүрүү, аягына чыгуу. 2.Куранды (*же башка китепти*) аягына чейин окуп чыгуу.

hatmi бот. шыпаалуу алтей (*Althaea officinalis*).

hatta ал эмес/түгүл, ... мындай турсун, ал эле эмес. **gördüm, ~ konuştu** көрдүм, ал эле эмес сүйлөштүм. **şehirlerde, ~ köylerde bile artık bu giysiler kullanılmıyor** шаарларда, ал түгүл кыштактарда да бул кийимдер колдонулбайт.

hattat,-tı 1.сулуу, жазган киши. 2.каллиграф, каллиграфия мугалими.

hattatlık,-ğı 1. каллиграфия, сулуу жазуу. 2.каллиграфтык (*өнөр же кесип*).

hatun 1.аял, эск. хатун. ~ **kişi** аял (катын) киши. 2. мырзайым, төрайым. **Bağdat** ~ Багдат мырзайым. 3. тар. кагандын зайыбы. 4.ооз. аял, жубай.

hav түк. **kadife** ~1 баркыттын түгү. **halının** ~1 килемдин түгү.

hava 1.аба, атмосфера. **temiz** ~ таза аба. ~ **sahası** аба мейкиндиги. 2.күн, аба ырайы. **bugün** ~ **çok güzel** бүгүн күн сонун. 3.климат, аба. **buranın**

~**sı sert** бул жердин климаты/абасы катаал. 4.көк жүзү, асман. ~**da bir tek bulut yok** асманда токумдай булут жок. 5.жел. **bugün ~ olursa yelkenli kalkacak** бүгүн жел болсо, жел кайык жолго чыгат. 6.күү, обон, ритм. ~ **çalmak** күү чалуу. **dans** ~**sı** бий ритми. 7.ук. үйгө кошумча куруу/кеңейтүү укугу. 8.чөйрө, ортом, кырдаал, абал. ~**yı dağıtmak/yatıştırmak** абалды жеңилдетүү. **dostluk** ~**sı** достук абасы. 9.өтм. көңүл, кейип. ~**sını bulmak** көңүлүн табуу. **herkes kendi ~sında** ар ким өзү менен алек. 10.көрүнүш, кебете. **kibar ve asil bir ~sı var** сылык жана тектүү бир түрү/кебетеси бар. 11.стиль, ыкма. **Namık Kemal ~sıyla** Намык Кемалдын стили менен. 12.бош, бекер, жел. **bu sözlerin sonu** ~ булар бош сөздөр. ~**yla uğraşmak** бекерден бекер убара болуу. 13.жагымдуулук, жылдыз, симпатия. **kadın güzel değil, ama ~sı var** аял сулуу эмес, бирок жылдызы бар. 14.көйрөңдүк, менменсинүү, дымак. ~ **atmak** көйрөңдөнмөк, менменсинмек. ~**dan** 1)жок жерден, кыйналбай-кысталбай. ~**dan para kazanıyor** жок жерден акча таап атат. 2)эч себепсиз, жөн эле. ~**dan paramı aldılar** акчамы жөн эле алып коюшту. 3)бош, бекер, болбогон, түккө турбаган. ~**dan sözler** бош сөздөр. ~**ya** 1)жогору, өйдө. 2)бошко, бекерге. ~ **açmak/ açılmak** күн ачылуу. ~ **akımı/cereyanı** аба агымы. ~ **akımı** аба чабуулу. ~ **alanı** аба майданы, аэропорт. ~ **almak** 1)аба алуу/жутуу. 2)*argo* тилеги таш кабуу. 3)(*бир нерсенин*) ичине аба кирүү. ~ **atmak** 1)сүйүнүү, төбөсү көккө жетүү. 2)оозуна келгенди сүйлөө.

3)көтөрүлүү, тыңсынуу, өпкөсү көбүү. ~ **basıncı** аба басымы. ~ **basmak** 1)аба толтуруу (мис. дөңгөлөккө). 2)көкүрөгүн көтөрүү, менменсинүү. 3)оозу менен орок оруу, мактануу, бош убадалар берүү. ~ **bilgisi** метеорология. ~ **boşluğu** 1)аба боштугу, вакуум. 2)аба чуңкуру. ~ **bozmak/bozulmak** күн бузулуу. ~ **yı bozmak** адамдардын арасын бузуу, ортонун кейпин качыруу. ~ **bulanmak** күндүн ырайы бузулуу. ~ **sını bulmak** чечекейи чеч болуу, көңүлү көтөрүлүү. ~ **çarpması** аба (ысык/суук) уруп коюу. ~ **değişimi** аба алмашуу. ~ **yı değiştirmek** аба/климат алмаштыруу (ден-соолуктун айынан). ~ **deliği** желдеткич тешик (имараттардагы). ~ **durumu** аба ырайы. ~ **filosu** аба флоту. ~ **freni** пневматикалык тормоз. ~ **gazi** 1)көмүр газы. ~ **gazi fırını** газ плитасы. ~ **gazi lâmbası** газ чырагы. 2)*argo* болбогон иш, түккө турбаган нерсе. ~ **geçirmez** аба өткөрбөс. ~ **ya gıtmek** бошко/бекерге кетүү, чыгым болуу. ~ **nın gözü yaşı olmak** жамгыр жааганы туруш. (*birine göre*) ~ **hoş olmak** (бирөөнө) баары бир болуу. ~ **iyi/fena esmek** өтм. иштер жакшы/жаман кетүү. ~ **kaçırmak** жел чыгаруу. ~ **da kalmak** 1)жерге тийбей калуу. 2)бийикте калуу. 3)өтм. жыйынтыксыз калуу. 4)өтм. далилденбөө, колдонууга алынбоо (мис. бир пикир/тажырыйба). ~ **kararmak** күн бүркөлүү. ~ **kararmak** 1)кеч кирүү, караңгы басуу. 2)күн бүркөлүү, булут басуу. ~ **keşfi** аба чалгыны. ~ **kırılmak** күн жылый баштоо. ~ **kirliliği/kirlenmesi** аба кирдүүлүгү. ~ **korsanı** аба каракчысы. ~ **kör-rüsü** аба көпүрөөсү. Н~ **Kuvvetleri**

Аба Күчтөрү. ~ **küre** атмосфера. ~ **limanı** аэропорт. ~ **meydanı** аба майданы, аэропорт. ~ **nakliyatı** аба ташымачылыгы/транспорту. ~ **dan nem kapmak** чын тийбес, ызакор. ~ **sı olmak** бир нерсеге окшошуу/түспөлдөшүү, бирөөнү эске салуу. ~ **oyunu** 1)биржа оюну. 2)жел соода. ~ **ya pala/kılıç sallamak** бекер убара болуу. ~ **para** 1)(*бир нерсени*) көрбөй-билбей туруп төлөнгөн акча. ~ **payı** кошумча, пай. ~ **payı bırakmak** өтм. кача турган тешик калтырыш. ~ **raporu** аба ырайы маалыматы/рапорту. ~ **ya savurmak** 1)(*бир нерсени*) абага чачып жиберүү. 2)(*акчаны, мал-мүлктү*) чачуу, сапыруу, бекер коротуу, ысырап кылуу. ~ **dan sudan** 1)болбогон, эч нерсеге жарабаган, түккө турбаган. 2)өткөн-кеткен. ~ **dan sudan bahsetmek** өткөн-кеткенден сөз кылуу. ~ **süzgeci** аба сүзгүчү. ~ **tahmini** аба ырайы божомолу. ~ **ya uçmak** 1)жарылып кетүү. 2)өтм. бошко кетүү. 3)төбөсү көккө жетүү, катуу сүйүнүү. ~ **ya uçurmak** 1)асманга учуруу. 2)өтм. жарып жиберүү. ~ **sına uymak** (*бир нерсеге/жерге*) көнүү, ылайыкташуу. ~ **üssü ask.** аба базасы. ~ **vermek** 1)аба/жел толтуруу (мис. дөңгөлөктөргө). 2)шани, шаң берүү. **bayram sı vermek** майрам шаанисин берүү. ~ **sını vermek** бир көрүнүш бериш. ~ **ya vermek** (*акчаны*) талаага чачуу. ~ **yapmak** өтм. көбүү, көтөрүлүү. ~ **yutma** аэрофагия. ~ **yolu** аба жолу/байланышы. ~ **yolu ile** аба жолу аркылуу. ~ **yuvarı** атмосфера.

havacı 1.авиатор. 2.Аба Күчтөрү кызматкери.

havacılık,-ğı 1.авиация, абачылык. 2.авиатордук (*кызматы, милдети*).

havacıva 1.бom. боёктуу алканна (*Alkanna tinctoria*). 2.болбогон кеп/иш. **bu iş** ~ бул болбогон иш.

havadar абасы таза, көрүнүктүү, салкын, ачык (*жер*).

havadis 1.жаңылык. 2.кабар, сүйүнчү, билдирүү, сенсация.

havaî 1.абага байланыштуу. 2.көгүлтүр, көпкөк (*түс*). ~ **mavî** ачык көк. 3.өтм. жеңил ойлуу, жеңил жүрүш-туруштуу. 4.өтм. маанисиз, баасыз, барксыз, бош. ~ **sözler** бош/келжирек сөздөр. ~ **fişek** 1)салют. 2)аск. айдындатуу сигналы. ~ **hat** асма жол. ~ **posta** авиапочта.

Havai Гавайи.

Havaice 1.гавайи тили, гавайиче. 2.гавайиликтерче.

Havaili гавайилик.

havaîlik,-ği жеңил ойлуулук, жеңил мүнөздүүлүк, шайкелеңдик, көпкүлөңдүк, көөдөктүк.

havalandırıcı абаландыргыч, желдеткич, вентилятор.

havalandırma желдетме. ~ **tertibatı** аба кондиционер.

havalandırma 1.абаландыруу, желдетүү. **odayı** ~ бөлмөнү желдетүү. 2.көтөрүлүү, учуп чыгуу (*мис. учак*). 3.аба жуткузуу, абага чыгаруу. 4.(бирөөнү) көптүрүп жиберүү.

havalanmak 1.аба алуу, желдетилүү. 2.учуп чыгуу, көтөрүлүү (*учак, вертолёт*). 3.учуу (*канаттуулар*). 4.желбирөө (*желек, туу*). 5.көөп кетүү, мактануу, дардалактоо.

havale 1.(бир ишти бирөөгө) тапшыруу, өткөрүп берүү, дайындоо. 2.(арызга, расмий жазышмаларга) жолдомо/жөнөтмө жазуу. 3.каторуу, жөнөтүү (*акчаны, векселди ж. б.*). 4.банк/почта аркылуу жиберилген акчанын саны, жиберүүчү, алуучунун адреси жазылган кагаз.

5.мед. эклампсия (*балдарда, кош бойлууларда көрүнгөн талма сыяктуу оору*). ~ **geçirmek** эсинен танып калуу, талмасы кармоо. 6.кашаа, тосмо. **tahta** ~ тактай кашаа. 7.бийик, заңгыраган. 8.карап чыгуу, көз жүгүртүү. ~ **etmek** 1)(бирөөгө) тапшыруу, өткөрүп берүү, дайындоо. 2)жөнөтүү, жолдоо, жолдомо жазуу, жиберүү (*арызды, катты, акчаны ж. б.*). 3)чаап/сайып жиберүү (*кылыч менен*). ~ **gelmek** 1)(банка, почта аркылуу) акча келүү. 2)(балдарда, кош бойлуу аялдарда) талма кармоо. ~ **göndermek/yollamak** (*почта, банка аркылуу*) акча жиберүү.

havaleli 1.ишеним кат менен берилген. 2.үстүндө жолдомосу/ резолюциясы бар (*документ*). 3.көрүнөө (*жерде*), ачык. 4.чоң, бирок бышык эмес (*курулуш*). 5.мед. талмалуу (*оору*).

havali 1.белгилүү бир абасы болгон. 2.абасы таза, жел жүрүп турган, жакшы желдетилген. 3.белгилүү бир климаты болгон. 4.өтм. жоопкерчиликсиз, шалакы. 5.өтм. көз жоосун алган, өзүнө тарткан. ~ **bir elbise** көз жоосун алган көйнөк. 5.мех. пневматикалык. ~ **fren** пневматикалык тормоз.

havali аймак, айлана, тегерек, район. **bu ~ye turistler az gelir** бул тегерекке туристтер аз келет.

havan 1.соку, жанчуур. 2.тамеки жанчуур. ~ **dövücünün hmk deycisi** кошоматка кой сойгон (*киши*). ~ **topu** миномёт. ~ **da su dövmek** болбогон иш менен убара болуу (*сөзм. с. сокуда суу жанчуу*).

havaneli, -ni сокбилек.

havaölçer 1.барометр. 2.аэрометр.

havarî 1.жолун жолдоочу, шакирт. 2.дин апостол (*Азирети Исанын окуусун тараткан 12 шакиртинин*

ар бири).

havasız 1.абасыз. 2.аба жакшы кир-
беген, желдетилбеген. 3.жупуну,
көзгө комсоо, жөнөкөй.

havasızlık,-ğı абасыздык, үп, думук-
турган (*аба*).

havhav 1.ав-ав (*иттин үрүшү*). 2.(*бал-
дар тилинде*) ит.

havil,-vli : can havliyle жанталашып,
жаны көзүнө көрүнүп.

havlamak (*ит*) абалоо, абалап үрүү.

havlı 1.түктүү. ~ **kumaş** түктүү кездеме.
2.к. **havlu**.

havlu жүз аарчы, сүлгү.

havluluk,-ğu 1.сүлгү аскыч. 2.сүлгү-лүк
(*ваннадагы сүлгү ж. б. койгон
текчелүү шкаф*). 3.сүлгүлүк, сүл-
гүгө ылайык кездеме.

havra 1.еврей ыбадат жери, синагога.
2.ооз. ызы-чуулуу жер, базар. ~**ya
dönmek** базарга айлануу.

havsala 1.эск. куштардын жемсөөсү.
2.*анат.* жамбаш. ~ **kemiği** жамбаш
сөөгү. 3.ооз. акылдуулук, зээндүү-
лүк, паразаттуулук. ~**sı almamak**
1)акылы/мээси жетпөө. 2)ишен-
бөө. ~**sı dar** 1)түшүнүгү тар. 2)чы-
дамсыз, күйпөлөк. ~**sı geniş** түшү-
нүктүү, камаарабаган. ~**sı kavraya-
mamak/~sına sığdıramamak** акылы
жетпөө, түшүнө албоо, акылына
сыйдыра албоо. ~**ya sığmaz** акылга
сыйбас.

havuç, -cu бот. сабиз (*Daucus carota*).~
suyu сабиздин маңызы.

havuz 1.көлмө, сүзмө бассейн. 2.дис-
терна, чуңкур (*кум, акитаи ж. б.
төгүш үчүн*). **kum ~u** кум чуңкуру.
3.дең. кемелер оңдолчу жер, док.
~ **balığı** алтын карас (*Carassius
carassius*). ~**a çekmek** (*кемени*) док-
ко чыгаруу. ~**a girmek** 1)көлмөгө
түшүү. 2)(*кемени*) докко кирги-
зүү.

havuzlamak (*кемени*) оңдоо үчүн докко
коюу.

Havva Аба (Обо). ~ **Ana** Аба (Обо)
Эне.

havya ширеткич (*ширетүү/каңдоо иш-
теринде колдонулган аспап, паял-
ник*).

havyar балык уругу. **kırmızı** ~ кызыл
(балык) уругу. **siyah** ~ кара
(балык) уругу. ~ **kesmek** арго бош
жүрүү, текей терип жүрүү.

havza 1.*геогр.* бассейн. **Hazar Denizi ~sı**
Каспий деңизи бассейни. 2.*геол.*
кен бассейни. **Zonguldak kömür
~sı** Зонгулдак көмүр бассейни.

hay сырд. с. (*чочуу, коркуу, сыймык-
тануу, сүйүнүч, жеке билдирүүдө
колдонулат*). ~ **Allah, araba da
burada değil, şimdi nasıl yetişiriz?**
ай, атаңын көрү, машина да бул
жерде эмес, эми кантип жетебиз?
~ **Allah iyilik versin, beni korkut-
tun!** ой, Кудай аткыр, коркутасың
да! ~ ~ ! макул, жарайт, куп болот.
~ ~ **anneciğim, sen tasalanma!**
макул, макул, апаке, сен кам
санаба! ~ **sersem ~!** сени, шумпай,
сени! ~**dan gelen huya gider/selden
gelen suya gider** оңой келген олжо
оңой кетет.

haya I уят, уялчаактык, тартынчаак-
тык, абийирдүүлүк, адептүүлүк.
**alnının ~ damarı çatlamış/~ perdesi
yırtilmiş** уят-сыйыт калбаптыр. ~
etmek уялуу, тартынуу.

haya II *анат.* эркектик беги.

hayal,-li 1.кыял, элес, үмүт, тилек, ой. ~
ürünü кыялдан жаралган. ~**lerini
gerçekleştirmek** ойлогон оюн ишке
ашырмак. ~**den gerçeğe dönmek**
кыялы чындыкка айлануу. 2.көзгө
көрүнчү, арбак, элес. 3.*физ.*
көрүнүш, чагылыш, сүрөт. **insanın
aynadaki ~li** адамдын күзгүдөгү
чагылышы/ көрүнүшү. 4.караан.
5.көлөкө оюну, карагөз (*пардага
жиберилген жарыктан чагылган
фигуралардын көлөкөсү аркылуу*

ойнотулган оюн). 6.көлөкө оюну фигуралары. ~**e dalmak** кыялга чөмүлүү/батуу. ~ **etmek** кыялдануу, кыял куруу, үмүт кылуу. ~**inden geçirmek** элестетүү, ойлоо. ~ **gibi** 1)кыял/элес сымал. 2)ичке, шыңга (*киши*). ~ **gücü** кыял күчү. ~**e kapılmak** кыялдануу, кыялына жеңдирүү. ~ **kırıklığı** көңүл калуу, үмүтү таш кабуу. ~ **kurmak** кыял куруу. ~ **mahsulü** кыялдан/ойдон чыгарылган. ~ **meval** элес-булас. ~ **olmak** курулай кыял болуу, ишке ашпоо ~ **oyunu** көлөкө оюну. ~ **peşinde koşmak** жалган/куру үмүттөрдүн аркасынан түшмөк.

hayalci 1.кыялчы, кыялкеч, фантазёр, утопист. 2.*театр* карагөз ойноткон киши.

hayalcılık,-ği филос. утопия.

hayalen кыялында, тилегинде, оюнда.

hayalet,-ti 1.арбак, (*көзгө*) көрүнчү. 2.көлөкө оюну фигуралары.

hayalî 1.кыялдан/ойдон жаралган/жаратылган, фантастикалык. 2.карагөз ойноткон киши, карагөзчү.

hayalperest,-ti кыялчы, кыялкеч, кыялга берилген, фантазёр.

hayâsız уятсыз, жүзү жок, шерменде, бетпак.

hayat,-ti 1.жашоо, турмуш, тиричилик. 2.өмүр. 3.тагдыр, жазмыш. ~ **onları birleştirmedi** тагдыр алардын башын кошподо. ~**ım** (*жубайлардын кайрылуусу*) жаным, алтыным. ~ **ağacı** 1)тукум, тек, жети ата, санжыра. 2) *анат.* мээнин тарамы. ~ **adamı** турмушка оңой ылайыкташкан киши. ~ **arkadaşı** өмүрлүк жубайы. ~**a atılmak** өмүр жолун баштоо, өз алдынча болуу. ~**ının baharı** өмүр жазы, өмүрүнүн гүлдөп турган кези. ~ **bilgisi** турмуштук билгилер (*башталгыч класста окутулган сабак*). ~**ını borçlu olmak** өмүрү үчүн карыздар

болуш. ~**ta değil** көзү өткөн, өтүп кеткен. ~**ını doldurmak** жашоосунун көркүн ачуу, эрмек болуу. ~ **dolu** жашоого кумар. ~**ına doymamak** өмүргө тойбоо. ~**ına doymadan gitti** жашоосун тоё жашабай кетти. ~ **geçirmek** өмүр өткөрүү. ~**a geçirmek** турмушка/жүзгө ашыруу. ~**ına girmek** жашоосуна кирмек, тагдырын тең бөлүшмөк. ~**a gözlerini yummak/ kapamak** көз жумуу, өлүү. ~ **iksiri** жашоо булагы. ~ **kadını** сойку, денесин саткан аял. ~**ı kaymak** турмушу бузулмак/астын-үстүн түшмөк. ~**ını kazanmak** акча/нан табуу, күн көрүү. ~**a küsmek** жашоодон көңүлү калуу. ~ **memat meselesi** өлүм-калым маселеси. ~ **mücadelesi** жашоо үчүн күрөш. ~ **pahalılığı** жашоо кымбатчылыгы. ~ **sigortası** жанды камсыздандыруу. ~ **sürmek** өмүр сүрүү. ~ **şartları** жашоо/турмуш шарттары. ~**ın tadını çıkarmak** жашоонун жыргалын көрүү. ~ **tarzı** жашоо мүнөзү. ~ **vermek** өмүр/жан берүү. ~**ını yaşamak** жыргап-куунап жашоо.

hayat II,-tı 1.меш. 2.короо. 3.ооз. балкон.

hayatî 1.жашоого/турмушка байланыштуу. 2.өтө маанилүү/олуттуу.

hayatiyet,-ti жашоо күчү, жандуулук.

haybeci арго жатып ичер, жан бакты.

haybeden жөндөн жөн, эч себепсиз.

hayda 1.*сырд. с.* айда! (*жаныбарларды айдоо үчүн колдонулат*). 2.ошондойбу? кантип эле? (*таң калуу, чочууну билдирет*).

haydarî эск. хайдари (*дервиштердин жеңсиз, одоно тигилген бешманы*). ~ **yaka** үч бурчтук түрүндөгү кайырмамсыз жака.

haydi к. **hadi**. ~ ~ 1) *сырд. с.* бол, жүрү (*шаштыруу, шердентүү үчүн колдонулат*). ~ **çocuklar, gidelim**

болгула, балдар, баралы. 2. мейли, болуптур. ~ **senin dediğin olsun, al götür** болуптур, сен айткандай болсун, алып кет. 3. койсоңчу (*ишенбөө/таназар албоо билдирет*). ~ **canım sen de** койсоңчу, кантип ошондой болсун. ~ ~ 1)оңой-олтоң, жөн эле, ойноп эле. **onun yaptıği işi sen ~ ~ yaparsın** ал жасаган ишти сен ойноп эле жасайсың. 2)эң көп, ашып кетсе. **bu mala ~ ~ yirmi milyon verirler** бул товарга ашып кетсе жыйырма миллион беришет.

haydin ооз. келгиле, болгула. ~ **çocuklar, gidelim artık** келгиле, балдар, кетели!

haydut,-du 1.каракчы, гайдук. ~ **çetesi** уюшкан каракчы. 2.ооз. тентек, сүйкүмдүү бала. ~ **gibi** 1)коркунучтуу, эби-сыны жок, чоң (*киши*). 2)тентек, суу куйду (*бала*).

haydutluk,-ğu каракчылык, бандиттик. ~ **etmek** каракчылык кылуу, талап-тоноо.

hayhay макул макул, жарайт, антпегендечи, сөзсүз, жан дилим менен!

hayhuу 1.чуру-чуу, күрү-гүү. **bu ~ içinde çalışılmaz** мындай күрү-гүү ичинде иштөөгө болбойт. 2.дүрбөлөң, капсалаң, карбалас. ~**la** карбаласта, капсалаңда.

hayıf 1.адилетсиздик, ынсапсыздык. 2.боор ооруу, аёо. 3.ай-ай, кап-кап (*өкүнүү, аёону билдирет*).

hayıflanmak өкүнүү, капа болуу, кайгыруу, санаа тартуу.

hayır I жок. ~ **demek** жок деп коюш. ~ **dememek** жок дебөө.

hayır II 1.кайыр, кайрым, жакшылык. 2.жакшы, кайырлуу, пайдалуу. ~ **haberdir inşallah!** Кудай жалгап жакшы кабар болгой эле. ~**a alâmet** жакшылыктын жышаанасы. ~**la anmak** жакшы жагын эскерүү.

~ **beklemek/beklememek** жакшылык күтүү/ күтпөө. ~**ı dokunmak** жакшылыгы тийүү. ~ **ehlî** кайрымдуу кишилер. ~ **etmemek 1)**(*бирөөгө*) кайрым/жакшылык кылбоо. 2) пайдасы/кайыры тийбөө. 3) (*оорудан*) сакая/ түзөлө албоо. ~ **gelmemek** кайыр келбөө, колунан жакшылык чыкпоо. ~ **getirmemek** жакшылык алып келбөө. ~**ını gör!** 1)кайырын/жакшылыгын көр! 2)(*айрым учурда какшык иретинде*) жыргап кеткениңи көрөрмүн! ~**ını görmek** убайын көрүү. ~ **görmemek** жакшылык/ кайыр көрбөө. ~**ını görmemek** жакшылыгын/убайын көрбөй калуу. ~**dır inşallah!** ооз. 1)эмне болуп кетти, тынчылыкпы? 2)(*туш жоруганда*) аягы кайырлуу болсун! ~ **işlemek** кайрым жасоо, башкаларга жардам берүү. ~ **işleri** кайрымдуулук иштери. ~ **kalmamak 1)**ишке жарабай калуу, пайдалануудан чыгуу. 2)майнап чыкпоо. **bu işte ~ kalmadı** бул иштен майнап чыкпай калды. **bu ütüde ~ kalmadı** бул үтүк иштен чыкты. ~ **kurumu** кайрымдуулук уюму. ~ **ola!** 1)Кудай жалгасын! (*жакшы тилек*). 2)эмне болуп кетти? тынчылыкпы деги? (*күтүүсүздөн келгендерге/телефон чалгандарга ж.б. карата айтылат*). ~**la yâd etmek** жакшылык менен эскерүү. ~ **yok** жакшылык жок. ~**a yormak** жакшылыкка жоруу.

hayırdua ак бата, жакшы тилек. ~**sını almak** ак батасын алыш. ~ **etmek** ак батасын берүү.

hayırlı 1.кайырлуу, пайдалуу. ~ **iş** пайдалуу иш. 2.кайрымдуу, боорукер. ~ **evlât** кайрымдуу бала. 3.ак жолтой, жолдуу. ~**sı тилек** аркасы түз болсун! ~**sı ile** кыйналбай-кысталбай, оңой-

олтоң, Кудай колдоп, иши оң келип. **~sı ile oğlamı evlendirelim de, sonra seni de düşünürüz** ишибизди (Кудай) колдоп уулду үйлөндүрөлү да, анан сени ойлоноштуралы. **~lı olsun!** кут болсун! (*ар кандай жакшылыкты куттуктоо үчүн айтылат*). **~ akşamlar!** кайырлуу кечтер! (*кечки саламдашуу*). **~ günler!** кайрылуу күндөр! (*күндүзгү саламдашуу*). **~ sabahlar!** кайырлуу таңдар! (*эртең мененки саламдашуу*). **~ yolculuklar!** жолуң(ар) шыдыр болсун!

hayırsever кайрымдуу, боорукер.

hayırsız 1. кайырсыз, пайдасыз, керексиз, жараксыз. 2. кайрымсыз, таш боор, мээримсиз. 3. кара жолтой, жолсуз.

hayız, -yız айыз, этек кир. **~ görmek** айыз көрүү. **~dan kesilmek** этек кири токтоо.

haykırış айкырыш, айкырык, кыйкырык.

haykırmak айкырмак, кыйкырмак.

haylaz 1. шүмшүк, митаам, шумпай, куйту. 2. тентек, шок, бейбаш. **~ bir çocuk** тентек бала. 3. жалкоо, эринчээк, жатып ичер.

haylazlık, -ğı 1. адепсиздик, тентектик, бейбаштык. 2. шумпайлык, куйтулук. 3. жалкоолук, эринчээктик, жатып ичердик.

hayli кыйла, аябай, абдан, бир топ/кыйла. **~ uzak** кыйла узак. **bir** ~ бир кыйла. **~dir** кыйладан бери. **~dir biz onu görmedik** кыйладан бери биз аны көрбөдүк.

haylice кыйлача. **aralarında ~ yaş farkı var** араларында кыйлача жаш айырмасы бар.

haymana жайлоо, өтөк, жайыт. **~ beygiri gibi dolaşmak** жайлоонун айгырынан бетер бош жүрүү. **~ öküzü/mandası/sığırı** шылд. бекерпоз, жанбакты.

haymatlos 1. мекенсиз, ата-журтсуз. 2. үйсүз-жайсыз, башы ооган жерде басып жүргөн, селсаяк.

hayran 1. (*бирөөгө, бир нерсеге*) абдан кызыккан/берилген, жактоочу, тараптар. 2. таң калыш, суктаныш, таң бериш, айран калыш. **~ bırakmak** айран-таң калтырыш. **~ ~** айран-таң/аң-таң калып, берилип. **~ kalmak/olmak** айран-таң калыш, суктаныш.

hayranlık, -ğı айран/таң калуу, суктануу, таң берүү, баалоо, барктоо. **~ duymak** абдан жактыруу, берилүү.

hayrat, -tı 1. жакшылык, кайрымдуулук. 2. кайрымдуулук мекемелелери.

hayret, -ti 1. таң калуу, таңдануу, айран калуу, оозу ачылып, селейип калуу. 2. *сырд.* с укмуш! кызык! таң каларлык!. **~te bırakmak** аң-таң калтырмак. **~ bir şey!** кызык! тири укмуш! **~e düşmek** аң-таң/айран калмак. **~ etmek** таң калуу, көргөн көзүнө ишенбөө. **~ler içinde donup kalmak** селейип/сенейип калуу, таң калуудан оозунан сөзү түшүп калуу. **~ uyandırmak** таң калуу жаратуу, таң калтыруу. **akıllara ~ veren** акылдарды айран кылган.

hayrola к. hayır II.

haysiyet, -ti 1. сый, урмат, ардак, аброй. 2. касиет, абийир, намыс. **~ divanı** абийир соту. **~ine dokunmak** намысына тийүү. **~iyle** себеби менен, ... -нан улам, ... -ганы үчүн.

haysiyetli 1. кадырлуу, барктуу, касиеттүү. 2. ар-намыстуу, абийирлүү.

haysiyetsiz 1. кадыр-барксыз, сыйга татыбаган. 2. арсыз, намыссыз, абийирсиз.

hayta 1. *тар.* (Османлы ордосунда) жалданма аскер. 2. *өтм.* селсаяк, жел таман, жанбакты.

hayvan 1. айбан (*бүтүн жаныбарлардын жалты аты*). **~ bilimci** зоолог. **~ bilimi** зоология. **~lar dünyası**

жаныбарлар дүйнөсү. ~ **göçü** айбандар көчү/миграциясы. 2. мал, үй айбандары. ~ **kesme** мал союу. ~ **kömürü** айбан каны менен сөөгүнөн жасалган, дарыгерликте колдонулган көмүр. **büyük baş** ~ ири мүйүздүү мал. 3. унаалык мал. **binek** ~ мингич (айбан). **koşun** ~ 1 кошко кошулган мал. 4. акылсыз, аңкоо, дөдөй (киши). 5. айбан! (кордоо сөзү). ~ **gibi** 1) айбандан бешбетер. 2) көк мээ, аңкоо, кеңкелес (киши). ~ **m alacası dışında insanın alacası içinde** мак. айбан аласы тышында, киши аласы ичинде.

hayvanat,-tı 1. айбанаттар, айбандар, жаныбарлар. 2. зоология, айбандар жөнүндөгү илим. ~ **bahçesi** айбанат бакчасы, зоопарк.

hayvanca 1. айбан сымал, айбанча. 2. өтм. орой, одоно, адепсиз. ~ **muamele** айбанча мамиле.

hayvancılık,-ğı мал чарбачылыгы, малчылык.

hayvanî 1. айбанаттарга/жаныбарларга байланыштуу/тиешелүү. ~ **yağlar** айбан тектүү майлар. 2. айбанча, айбандык, айбан сымал/сыяктуу. ~ **hislerini tatmin etmek için** айбандык туйгуларын канааттандырыш үчүн. 3. өтм. дөдөй, дөөпөрөс.

hayvanlaşmak (киши) айбанга айлануу/окшошуу, адамдыктан чыгуу, жапайылашуу.

hayvanlık,-ğı 1. айбандык, айбанча жорук. 2. дөдөйлүк, дөөпөрөстүк, жапайылык, түркөйлүк. ~ **etmek** айбандык/айбанча мамиле кылуу, түркөйлүк/дөдөйлүк көрсөтүү.

hayvansal айбан тектүү. ~ **yağlar** айбан тектүү майлар.

haz,-zzi 1. ырахат, жыргал, куштарлык, ыраазычылык, бакыт. ~ **duymak** ырахат алуу, жаны жыргоо. 2. ку-

мар, ниет, пейил. ~ **vermek** кумар кандыруу.

Hazar хазар (Каспий деңизи тегерегиндеги жашаган түрк уруусу). ~ **Denizi** Каспий деңизи.

Hazarca хазарча, хазар тили.

haza 1. ооз. каса, накта, чыныгы, толук, даана. ~ **gebeş/sersem** даана жинди. ~ **şehzade** асыл шахзаада. 2. бул.

hazım,-zım 1. (тамак-аш) сиңдирме, сиңдирим. 2. кабыл алма, өздөштүрмө. ~ **bozukluğu** сиңдирим бузуктугу. ~ **cihazı** физиол. сиңдирим аппараты. ~ 1 **güç** сиңиши кайын (тамактар). ~ **etmek** к. **hazmetmek**.

hazımsız 1. сиңирилиши кыйын. 2. тамакты жакшы сиңдире албаган (киши). 3. өтм. бетке чабар, чыдамсыз, күйкөлөк (киши). 4. өтм. кабыл алынбай турган, чыдоого болбой турган.

hazımsızlık,-ğı 1. тамак сиңдирүү бузуктугу. 2. чыдамсыздык, сабырсыздык, күйкөлөктүк, бетке чабарлык.

hazır 1. азыр, даяр, белең. ~ **elbise** даяр (тигилүү) көйнөк. **yemek ~ olunca çağırın** тамак даяр болгондо чакыргыла. 2. колдо бар, накталай, катышкан. ~ **bulunmak** катышуу. 3. болгон соң, болгону үчүн. ~ **fırsat çıkmışken bunu yapalım** ыңгайы келип турган соң, муну жасап коёлу. ~ **gidiyorsun onu da götür** кетип бараткан соң, аны да ала бар. ~ **da** колубузда, даяр. ~ **da ne varsa çorbanı onlardan yapalım** сорпону колубузда бар нерселерден жасайлы. ~ **almak** даяр/тигилүү алмак. ~ **a dağlar dayanmaz** мак. ар дайым сатып жешке/кийишке тоо да болсо түтпөс. ~ **etmek** даяр кылып коюу. ~ **giyim** тигилүү кийим. ~ **a konmak** даярдын үстүнө отуруп калуу. ~

ol! түз тур! (*аскердик буйрук*).
~dan yemek колдогуну түгөтүү (*жаңыдан иштеп таппастан*). **~үййісі** колунда барын жеп түгөткөн.
hazırcevap,-bı ар дайым жообу даяр (*киши*).
hazırıcı 1.тигилүү кийим саткан киши. 2.даяр оокатка көнгөн киши.
hazırlamak даярдоо, азырдоо,камдоо.
hazırlanmak 1.даярдануу, беленденүү. 2.даярдалуу, беленделүү.
hazırlık,-ğı даярдык. **~görmek** даярдык көрүү. **~sınıfı** даярдоо курсу. **~yapmak** даярдык жасоо.
hazırlıklı даярдыктуу, даяр, белен, мыкты даярдалган. **bütün katılımcılar ~ gelmişler** бүтүн катыш-кандар даярдык менен кели-шиптир.
hazırlıksız даярдыксыз, күтүүсүз. **~olmak** даярдыксыз болуу. **~yakalanmak** даярдыксыз басылуу.
hazırlop,-pu 1.катуу бышырылган жумуртка. 2.*өтм.* башкасы тарабынан даярдалган, даяр оокат.
hazın аянычтуу, кайгылуу, муңдуу, муңайым. **~bir çehre** муңайым жүз/чырай.
hazine 1.казына, кенч. **~avcıları** казына издөөчүлөр. **tükenmez ~ler** түгөнбөгөн казыналар. **kelime ~si** сөз казынасы. 2. мамлекеттик казына. 3. сактоочу жай, склад. **kitap ~si** китеп сактоочу жай. 4.*аск.* курал-жарак дүкөнү. 5.булак. **bilgi ~si** билги булагы. 6.*өтм.* баа берилген, баркталган (*нерсе же бирөө*).
hazinedar казынаны күткөн / башкарган киши, казыначы.
haziran июнь.
hazmetmek 1.сиңирүү (*тамакты*). 2.*өтм.* (*бир нерсеге*) чыдап коюу, сабыр көргөзүү, теңелбөө.
hazne 1.*к.* **hazine**. 2.(*бир нерсенин*) сакталган/топтолгон жери. 3.*эск.* жатын.

hazret,-ti 1. Азирети (*ыйык деп эсептелгендердин атынын алдына келген наам*). **H-i Muhammed** Азирети Мухаммед. 2.*кайрылуу* сөзү; *садага, карагым. ~, şu kitabı bana uzatır mısın?* карагым, алдагы китепти мага берип коёсунбу? 3. (**H-leri**) жогорку мартабалуу кишилердин атынын алдына коюлган титул. Улуу Даражалуу (*аты-жөнү аталбастан колдонулган*). **İmparator H-leri** Улуу Даражалуу Император. **Dük H-leri** Улуу Урматтуу Герцог. **H-lerinin odasına çıktım** Улуу Даражалуунун бөлмөсүнө чыктым. 4.*какшык* урматтуум, ардагым. **nereye ~?** кайда жөнөдүң, урматтуум?
hazzetmek жактыруу, ырахаттануу, кумар болуу, сүйүү.
he «ооба» маанисиндеги ырастоо. **~demek** макул/ооба демек. **~mi?** макулбу? жарайбы?
heba бошко/талаага кетүү. **bütün emekler ~ oldu** бүтүн эмгектер талаага кетти. **~etmek** талаага чачуу, бекерге каржоо/корможу кылуу.
hece муун. **~ile okumak** эжелеп окуу. **açık ~** ачык муун. **kapalı ~** жабык муун. **~ölçüsü/vezni** муун өлчөмү.
hecelemek эжелөө (*муун-муун кылып сүйлөө же окуу*).
hedef 1.максат, мүдөө. 2.бута, объект. **~almak** 1)бутага алуу, мээлөө. 2)максат коюу. **~göstermek** максат көргөзүү. **~e isabet etmek** 1)бутага тийүү. 2)*аск.* объектти талкалоо. **~olmak** *өтм.* шылдың/тамашага объект болуш. **~tutmak** максат күтүү. **~e varmak** максатына жетиш.
hedeflemek максат коюу.
heder зыян, чыгым, бекер кетирме/каржама, залал, чыгаша. **~etmek** 1)бошко/ бекерге кетүү, чыгым/

зыян тартуу. 2)курман кылуу, садага чабуу. ~ **olmak** 1)бекерге/талаага кетүү. **bu kadar masraf ~ oldu** мынча чыгым бекерге кетти. 2)садага чабылуу.

hedik,-ği керттик, кайнатылган буудай, жүгөрү ж.б.

hedim талкалануу, жок болуу, кыйроо.

hediye 1.белек. 2.(ыйык китептер үчүн) баа. ~ **etmek/vermek** белек кылуу. ~ **atın dişine bakılmaz** мак. досундун бергенинин тишин ачпа.

hediyelik,-ği белектик, белекке ылайык/жараган.

hedonizm филос. гедонизм.

hegemonya гегемония.

heğelcilik,-ği гегелчилик.

hekim доктор, доктур, табып, врач. **baş ~** баш доктур/врач, баш табып. **diş ~i** тиш доктур. **ruh ~i** психиатр. **Lokman ~in ye dediği** Улукман акем/табып же деген (даамдуу тамактар үчүн).

hekimlik,-ği 1.докторлук, табыптык (кесип жана милдет). 2.медицина. 3.доктор/табыптын гана колуна келе турган. ~ **hasta** доктор карашы керек болгон оорулуу. 4.медицинага байланыштуу.

hektar гектар /10000 квадрат метр (кыск. **ha** га).

hektogram гектограмма.

hektolitre гектолитр.

hektometre гектометр.

helâ ажаткана, туалет, даарат жери.

helâk,-kı 1.өлүм. 2.кыргын, жок кылуу. 3.өтм. алдан/күчтөн таюу, шалдыроо, дарманы түгөнүү, суй жыгылуу. ~ **etmek** 1)кыруу, жок кылуу. 2)чарчатуу, шайын/шайманын оодаруу. **bu yolculuk bizi ~ etti** бул жолчулук биздин шайыбызды оодарды. ~ **olmak** 1)жок болуу, кырылуу, тукум курут болуу. 2.чарчоо, алы/күчү калбоо, шайы оо.

helâl,-li 1.адал (шарият жол берген). 2.өтм. ак никелүү жубай. 3.адал жолдон/мандай тер менен табылган. ~ **kazanılmış para** адал эмгек менен табылган акча. ~ **etmek** 1)(бирөөнүн) эмгегин/күнөөсүн кечүү. 2)акысынан кечүү, жоопкерчиликтен/милдеткерликтен куткаруу (өз каалоосу менен). ~ **inden** чын жүрөктөн/дилден, арам ойсуз. ~ **olsun!** 1)кут болсун! буюрсун! 2)садага кетсин, айлансын. ~ **olsun paralar böyle bir delikanlı için!** мындай жигиттен акча айланып кетсин! ~ **para** адал акча. ~ **süt emmiş** калыс, туура жүргөн (киши).

helâlleşmek 1.бири-бирин кечишүү, жоопкерчиликтен/милдеткерликтен бошотуу, өз ара эсептешүү, ыраазычылык беришүү. 2.коштошуу, акысынан кечишүү (өлүм же узун жолчулук алдында).

helâlli ак никелүү жубай (аялы же күйөөсү).

helâlzade 1. ак никеден төрөлгөн. 2.адал эмгек менен күн көргөн.

hele 1.деги, деги эле, жок дегенде, өзгөчө. ~ **oraya hiç gitmez** ал жакка дегеле барбайт. 2. ... эле көрсүн! (опуза сүйлөмдөрдө колдонулат). ~ **akşam eve geç gelsin!** кечинде үйгө кеч келип эле көрсүн! 3.акыр аягында, акыры түбү. ~ **geldi, şükür!** акырында келди, Кудайга шүгүр!. 4.(тилек билдирет). ~ **sınıfını geç, öyle bir hediye alacağım ki ...** классыңдан бир көччү, сага укмуш бир белек алам дейсиң ... ~ **bak!** бир көрсөң! ~ **bak Ahmedimiz nasıl büyüdü!** Ахмедибиздин кандай чоңойгонун бир көрсөң! ~ **bir** дегеле бир, бир, жок дегенде. ~ **bir tanışsın** бир таанышып көрсүн. ~ ~ кана, кана бир, эмесе. ~ ~ **söyle daha neler olmuş?** кана, айт, дагы

эмнелер болуптур? ~ **şükür!**
мунусуна да шүгүр!
helecan жүрөктүн тез-тез согушу/лакылдашы.
helezon 1.спираль. 2.анат. кулак калканы. 3.үлүлдүн кабыгы. 4.тех. буроо, бурама.
helezoni бурама/спираль түрүндө, бурам-бурам. ~ **merdiven** бурам тепкич.
helikon муз. геликон.
helikopter геликоптер, вертолёт.
helis мат. спираль, бурама сызык.
hellenistik тар. эллинисттик. ~ **çağ** эллинисттик доор.
hellenizm эллинизм.
helme 1.коюу былжырак суюктук (*фасоль, күрүч, буудай сыяктуу дан өсүмдүктөрүн кайнатканда пайда болгон*). 2.бот. маңыз (*айрым өсүмдүктөрдүн өзөгүндө, гүлүндө же уругунда*). 3.физиол. эркектик суу, сперма.
helmelenmek коюулашуу (*буудай, күрүч, фасоль ж. б.*).
heli быткыйган, былтыйган, эзилген (*тамак*).
helva халва.
helvacı халвачы (*халва жасаган же саткан киши*). ~ **kabağı** бот. каштан ашкабагы (*Cucurbita maxima*).
helvahane 1.эск. халва бышырылган жапыз казан. 2. тар. (*сарайда*) таттуулар бышырылган бөлмө.
heliyograf 1.астр. гелиограф. 2.жарыкты копиялоо.
heliyoterapi мед. гелиотерапия, күн нуру менен дарылоо.
helyum хим. гелий.
hem 1.кайталанган байламта: ... да, ... да, болсун, ... болсун. ~ **çalışıyor** ~ **okuyor** иштеп да, окуп да жүрөт. ~ **babası** ~ **annesi öldü** атасы да, энеси да өлдү. 2.ал эле эмес, ал түгүл, ал аз келгенсип, дагы, айрыкча. ~ **bilmez** ~ **karişir**

билбегени аз келгенсип, кийлигише берет. ~ **ne lüzum var?** айрыкча, эмне пайдасы бар? 3.күчөтүү маанисиндеги байл. **güzel**, ~ **de çok güzel** сулуу, болгондо да аябай сулуу. **sıcak**, ~ **ne sıcak!** ысык, болгондо да кандай ысык! ~ **de nasıl!** абдан, аябай, ... эмей, болгондо да кандай! **öğrencileriniz memnun mu?** ~ **de nasıl!** окуучуларыңыз ыраазыбы? ыраазы эмей! **bu bayağı bir zor iş!** ~ **de nasıl!** бул аябай оор иш! анан эмне! ~ **İsa'yı** ~ **Musa'yı memnun etmek** Иса Пайгамбарды да, Муса Пайгамбарды да ыраазы кылуу (*баары ыраазы боло тургандай жол табуу*). ~ **kel**, ~ **fodul** өзү таз, анан дегеле өпкөсү көктө; айдаганы беш эчки, ышкырыгы таш жарат.

hematolog гематолог.

hematoloji мед. гематология, кан билими.

hemcins бирдей жыныс/түрдөн болгон.

hemen 1.дароо, маалында, ошол замат. ~ **çantasına baktı** дароо сумкасын карай калды. ~ **cevap verdi** ошол замат жооп берди. 2. ... эле эмес, ал түгүл, баш-аягы, болжол менен. **ben** ~ **o sıralarda gelmişim** мен деле болжол менен ошол маалда келгем. ~ ~ болжол менен, чамасы, мына-мына. ~ ~ **akşam oluyor** кеч киргени калды. ~ ~ **üç yıl kaldı** баш-аягы үч жыл калды.

hemencecik ооз. дароо, ошол замат, арыдан-бери.

hemfikir,-kri пикирдеш, санаалаш, бирдей көз карашта/бир пикирде болгон. ~ **olarak** сүйлөшүп, макулдашып, бир пикирде болуп.

hemodiyaliz мед. гемодиализм.

hemofil мед. гемофил, кан токтобоо.

hemofili мед. гемофилия.

hemoglobin физиол. гемоглобин.

hemoroit, -ti мед. геморроид.

hempa шерик, орток (*жаман иштерде*), кылмыш ортогу.

hemşehri, hemşeri 1.жердеш, журтташ. **fahrî** ~ ардактуу журтташ. 2.тууган (*атынан тааныбаган бирөөгө кайрылуу иретинде*). **ne diyorsun, ~m?** эй, тууган эмне деп турасың?

hemşerilik, -ği жердештик.

hemşire 1.карындаш, кыз бир тууган. 2.медсестра.

hemşirelik, -ği 1.(кыз) бир туугандык. 2.медсестралык (*кесип жана милдет*).

hemşirezade жээн (*карындаштын баласы*).

hemzemin бирдей деңгээлде/абалда. ~ **geçit** (*темир жол менен кара жолдун бирдей деңгээлде кесилиши*).

hendek, -ği аңгек, аң, чункур, окоп, траншея. **yol ~i** жолду бойлото казылган арык. **~ler kazmak** окоп/чункур казуу.

hengâme 1.уруш, кармаш, салгылаш. 2.чатак, мушташ, дүрбөлөң, чуручуу.

hengâmesi коогачы, чатак (*киши*).

hentbol, -lû гандбол, кол тобу.

henüz 1.*оң маанидеги этиштер менен:* эми эле, эми гана, жаңыдан, жаңы эле. ~ **gelmiş biri** жаңы келген бирөө. ~ **geldim, daha kimse ile görüşmedim** жаңы эле келдим, али эч ким менен көрүшкөн жокмун. 2)*терс маанидеги этиштер менен:* дагы, дагы эле, алигиче, али, азырынча. **yaz sıcakları ~ başlamadı** жайдын ысыгы азырынча баштала элек.

her, -pi 1.баары, бардыгы. ~**imiz** баарыбыз. ~**iniz** баарыңар. 2.чогуу. ~ **bir-den/birlikte** баарыбыз чогуу. 3.дайыма, ар качан. **yazın ~ denize giderdik** жайкысын дайыма деңизге барчубуз. ~ **beraber** баарыбыз бирге/ чогуу. ~ **bir ağızdan** баары (быз) бир ооздон.

heparin биол. гепарин.

hepatit, -ti гепатит, сарык.

hepçil айбан тектүү да, өсүмдүк тектүү да азыктар менен азыктанган.

hepsi, -ni баары, бардыгы, жалпысы, бүт баары. ~ **geldi** баары келди. ~**ni unuttu** бардыгын унутту.

hepten толугу менен, баарын, бүтүн, жалпысын, таптакыр, бирин койбой. **onu ~ uhuttum** аны таптакыр унуттум. **çiçekleri ~ satın aldı** гүлдөрдүн баарын сатып алды.

hepyek, -ki тавла ойнууда таптардын 1:1 чыгышы.

her ар. ~ **an** ар качан, качан болбосун. ~ **bakımdan** кайсы жагынан болбосун/караба. ~ **bir** ар бир. ~ **biri** ар бири/кимиси. ~ **biri başka bir hava çalmak** ар кимиси ар башканы айтуу/ар башка көз карашта болуу. ~ **boyaya girip çıkmak** түрдүү иште иштеп чыгуу. ~ **boyayı boyadı bir fıstıkı yeşil mi kaldı?** баары бүтүп эми ушул эле калдыбы? (*сөзм. с. бардык боёкту боёп, ачык жашыл эле калыптырбы?*). ~ **çesit** ар түрдүү. ~ **daim** ар дайым. ~ **defa/defasında** ар жолу/жолкусунда. ~ **dem taze** 1)өз жашынан жаш көрүнгөн (*киши*). 2)жайдыркыштыр жашыл (*өсүмдүк*). ~ **derde deva өтм.** ар дартка даба. ~ **durumda** ар жагдайда. ~ **fıravunun bir Musa'sı çıkar** ар фараондун бир Мусасы болор (*ар кандай кыйынчылыкта жардамга келчү бирөө чыгар*). ~ **gördüğü sakallıyı babası sanmak** көрүнүшкө алдануу. ~ **hâlde** 1)калыбы, чамасы. ~ **hâlde görmüş olmalısınız** чамасы, көрсөңүз керек. 2)эмне болсо да, эч нерсеге карабастан. ~ **hâlde hak-kımı arayacağım** эмне болсо да акымды талап кылам. ~ **hâli** турган турушу, кебетеси. **mutluluğu ~ hâinden belliydi** бактылуу экени

турушунан эле көрүнүп турду. ~ **hâlükârda** кандай болсо да, кандай болгон учурда/күндө да. ~ **hangi** к. **herhangi**. ~ **gün** ар күн. ~ **ihtimalde** ар кандай ыктымалда. ~ **ikisi** экөө тең. ~ **işin hakkında gelmek** колунан баары келүү. ~ **işe burnunu sokmak** ар бир ишке киришүү. ~ **kafadan bir ses çıkmak** ар ким өз билгенин айтуу/жасоо. ~ **kim** ар ким. ~ **kim ise** ким да болсо. ~ **kim olursa olsun** ким болсо ошо болсун. ~ **nasılsa** кандай болсо да. ~ **nedense/~ ne hâl ise** эмне болсо да. ~ **ne ise** 1)эмне/канча болсо да. 2)болуптур, болору болгон экен (*муну сөз кылуунун кажаты жок*). ~ **ne kadar** канчалык. ~ **ne pahasına olursa olsun** эмне болсо да, канчага турса да. ~ **nerede** кайсы жерде болсо да. ~ **ne zaman** качан да болсо. ~ **şey** ар нерсе, баары, бардык нерсе. ~ **şeye burnunu sokmak** баарына кийли-гишмек/киришмек. ~ **şeyden evvel** баарынан мурун. ~ **şeyin bir zamanı var** ар нерсенин өз маалы бар. ~ **taraf** ар тарап. ~ **tarafı** ар тарабы. ~ **tarakta bezi olmak** көп ишке тиешеси болмок. ~ **telden çalmak** ар кандай иш колунан келмек. ~ **vakit** ар качан. ~ **yerde** ар жерде, жердин баарында. ~ **yerdelik** (*Кудайдын*) ар жерде бар болушу. ~ **zaman** ар заман. ~ **zamanki gibi** ар качандан бир качан.

hercaî 1.тентип жүргөн, селсаяк, тентимиш, үй-жайсыз. 2.туруксуз, чечкинсиз, өң карама, жеңил ойлуу, кайсар. ~ **menekşe** бот. ала фиалка (*Viola tricolor*).

hergele 1.азоо/үйрөтүлбөгөн (*ат, эшек, өгүз*). 2.өтм. ооз. тарбиясыз, адепсиз, аңыраңдаган.

hergeleci 1.жылкычы. 2.шылуун, бөрк ал десе баш алган, кызыл камчы.

herhangi ар ким, ким да болсо. ~ **bir** кайсы бир. ~ **biri** ким да болсо, кимиси болсо да.

herif 1.неме, зөөкүр (*жагымсыз, ишенимсиз эркек тиби тууралуу*). **şu ~ da kim** бу кайдагы неме? 2)бакыр, көйкашка. ~ **sözünü tuttu doğrusu** анткен менен бакырың сөзүн тутту.

herifçioğlu,-nu эшектин/иттин баласы (*ызырынуу, жек көрүү менен айтылат*). ~ **lâf anlamıyor ki!** иттин баласы, сөз түшүнөт дейсиңби!

herkes 1.ар ким, элдин баары. 2.ким да болсо.

herkesçe ар ким/элдин баары тарабынан.

Herkül 1.миф. Геракл. 2.өтм. олбурлуу, чымыр киши. ~ **gibi** чоң, олбурлуу.

Hersek Герцоговина.

Hersekli герцоговиналык.

hertz физ. герц (Hz).

hesabî эсеби так, эсеп-чотун мыкты билген, ишине бүйрө (*киши*).

hesap,-bı 1. эсеп, арифметика, төрт амал. ~ **cetveli** жадыбал. ~ **çıkmak** эсеп чыгаруу. ~ **makinası** эсеп машинеси. 2.эсеп (*банкада, ресторанда ж. б.*), эсеп-кысап. ~ **ını sormak** эсебин суроо. 3.түз, өтм. эсеп, жооп, жоопкерчилик, сурак. ~ **a çekmek** жоопко тартуу, суракка алуу. ~ **istemek** эсебин алуу. 4.эсеп, болжол, ой, план, көңүл. ~ **a katmak** эсепке/эске/көңүлгө алуу. ~ **ına** 1)(*бирөөнүн*) эсебине, пайда-сына. 2)(*бирөөнүн*) эсебинен. ~ **açmak** эсеп ачуу (*банкада*). 2)кредит ачуу/берүү. ~ **açtırmak** эсеп ачтыруу (*банкада*). ~ **a almak** эсепке/эске/көңүлгө алуу. ~ **ını almak** эсебин алуу, эмгеги кайтуу. ~ **a almamak/katmamak** эсепке/эске албоо, маани бербөө. ~ **bakiyesi** карыздардын эсеби. ~ **ını bilmek**

эсебин (жакшы) билмек, эсептүү жашамак, акчаны орду менен колдонмок. ~**1 bozulmak** ойлогону ордунан чыкпай калуу. ~ **cüzdani** эсеп китепчеси. ~**a dökme** эсептеп чыгуу. ~ **dökümü** эсеп-кысап тизмеси. ~**tan düşmek** 1)эсептен/карыздан түшүү/ алып салуу. 2)эсепке албоо. ~ **etmek** 1)эсептөө, эсепке алуу. 2.эсептеп чыгуу, эсебин алуу/тактоо. 3)ойлоо, план куруу, (*бирөөгө, бир нерсеге*) бел байлоо. ~ **ettiklerimizin çoğu, maa-lesef, gerçekleşmedi** ойлогондору-буздун көбү, тилекке каршы, ишке ашпай калды. ~**a geçirmek** эсепке киргизүү. ~**ma geçirmek** эсебине өткөрүп алуу. ~**ma gelmek** ишине жароо, оюна төп келүү. ~ **a gelmez** 1)эсепсиз, сансыз. 2)ойдо жок жерден, капысынан. ~ **görmek** аласа-бересесин эсептешмек. ~**ını görmek** 1)бересесин берип, мамилесин үзүш. 2)жазалаш, акесин таанытыш. ~ **günü** кыямат күнү. ~ **işi** кайчы сызыктуу сайма. ~**1 kapatmak** 1)эсепти жабуу. 2)карыздарын төлөө. 3)талаш-тартышты токтотуу. ~**1 kesmek** 1)(*бирөө менен*) ортоктугун/ байланышын үзүү. 2)эсептешүү, такташуу. ~ **kitap** 1)эсеп-кысап. 2)жыйынтык, натыйжа. ~**a kitaba sığmaz** 1)эсеби жок, эсепке кирбеген. 2.ойго/эске келбеген, ойдо жок. 3)чыгымы/чыгашасы көп. ~**1 kitabı yok** эсеп-кысабы жок, төгүлүп-чачылган. ~ **meydanda** жагдай/абал ортодо, алаканга салгандай ачык. ~**ta ol-mamak** ойдо/эсепте жок, ойго келбеген. ~ **özeti/hulâsası** эсептин/жыйынтыгы, суммасы. ~ **sormak** эсеп суроо. ~**1 temizlemek** карызын төлөп кутулуу. ~ **tutmak** 1)эсептеп/каттап жүрүш. 2)ойлогону ордунан чыгыш. ~**1 tutmamak**

ойлогон ою ордунан чыкпоо, таш тиштегендей болуу. ~ **uzmanı** эсепчи. ~ **vermek** 1)эсеп берүү. 2)кылган иштери үчүн жоопко тартылуу. ~**ma yazmak** (*бирөөнүн*) эсебине жазып коюу. ~**1 yok** эсеби/саны жок, эсебин айтпай эле коёюн.

hesapça эсеп боюнча, эсепке караган-да/көрө. ~ **çoktan gelmeliydi** эсеп боюнча алда качан келмек эле.

hesapçı 1.эсепчи, эсеп ишин жакшы билген (*киши*). 2.эсеп-кысаптуу, бүйрө (*киши*). 3.сүткөр, пайдакеч.

hesaplamak 1.эсептөө, санао. 2.эсепке/эске алуу. 3.ойлоо, пландоо, бел байлоо. ~ **kitaplamak** эсеп-кысабын алуу.

hesaplaşmak 1)өз ара эсептешүү, аласа-бересени такташуу. 2)*өтм.* эсебин берүү, өчүн алуу.

hesaplı 1.эсептүү, эсептелген, саналган, такталган. 2.ойлонуштурулган, пландалган (*иш, аракет*). 3.эсеп-кысапка так, бүйрө, сарамжалдуу (*киши*). 4.арзан. ~ **alış veriş yaptık** арзан соода кылдык. ~ **hareket et-mek** эсеп-кысабына жараша аракет кылуу. ~ **kitaplı** эсеп-кысабы так, кылдат, так, бүйрө (*киши*).

hesapsız 1.эсепсиз, эсеп-чотун албай, үстүртөн. 2.эсепсиз, сансыз, эбегейсиз, чексиз. ~ **vaatlerde bulun-mak** тынбай убада бере бериш. 3.жакшы ойлонуштурул-баган, плансыз, такталбаган, чаржайыт (*иш*). ~ **kitapsız** 1)эсеп-кысабы такталбаган. 2)ойлонбой жасалган. 3.жоопкерчиликсиз.

heterojen, heterogen *мат., хим.* гетерогендүү, ар кошкон, аралаш.

hevenk,-ği тизим, тизмек (*бири-бирине же жипке тизилип кургатылган жашылча - жемиштер*). **soğan ~i** пияз тизими.

heves ышкы, кумар, дем, арзуу,

кызыгуу, эңсөө. **~ini almak** кумарын кандыруу, ырахат алуу. **~etmek** арзуу туюш, кызыгыш. **~e gelmek** ышкылануу, кумар болуу. **~i kaçmak** ышкысы/деми суумак, көңүлү калмак. **~ini kırmak** ышкысын/демин суутуу, кызыгуусун жоготуу. **~i kursağında/içinde kalmak** арманда калуу, кумары таркабоо.

heveslenmek ышкы туюу, кумарлануу, делигүү, эңсөө, дарбуу, кызыгуу.

hevesli 1.ышкылуу, кумардуу, эңсөөсү күч. 2.жөндөмдүү, шыктуу. 3.үйрөнчүк, тажырыйбасыз. 4.ынтызар, далалат кылган (*бирөө*).

hevessiz кайдыгер, каалоосуз, ышкысыз, айдама.

hey *сырд. с.* 1.эй! ай! **~ çocuklar, çimlere basmayın!** эй, балдар, шибери тебелебегиле! 2.ах, ох, өх. **~ kader, bunu mu gösterecektin!** өх, тагдыр, көргөзө турганың бул беле! **~ budala!** ох, дөөпөрөс! **~ gençlik günler!** аттиң, жаштык күндөр! **~ gidi** аттиң, олдо, атаңдын көрү (*өткөндү эңсөө, өкүнүү сезимдеринде*). **~ gidi günler!** аттиң, өткөн күндөр!

heyamola оппаа! кана, кеттик! (*бир оор нерсени бир канча киши көтөргөндө же тартып чыгарганда бир ооздон чыгарылган сырд. с.*). **~ ile** өлдүм-талдым дегенде, араңдан-зорго, кыйналып-кысталып атып.

heybe 1.куржун. 2.токулган асма торбо.

heybet,-ti 1.айбат, сүр, зоболо. **babaların ~i** аталардын айбаты/сүрү. 2.чоңдук, бийиктик, зоболонуу-лук, шаң, көрк. **binaların ~i göz alıcı** имараттардын шаңы көз жоосун алат.

heybetli 1.айбаттуу, сүрдүү, зоболосу бийик. 2.көрктүү, шаңдуу, заңгыраган, асман тиреген, чоң.

heyecan 1.кубаныч, сыймык, кабатыр-

лык, эргүү, шаңдануу, шаттануу, тынчы кетүү, жүрөкзаада болуу, коркуу, өрөпкүү сыяктуу сезимдер аркылуу пайда болгон абал. **büyük ~la** абдан толкундануу менен. 2.көңүл көтөрүлүү, шыктануу, шаң, шаттануу. **halk ~ içinde** калк шаңданды. **~ duymak** толкундануу, өрөпкүү, эргүү, кабатырлануу. **~a düşmek/gelmek** 1)толкунданып/эргип кетиш, 2)санаага батыш, кабатырланыш. **~ geçirmek** тынчсыздануу, толкундануу, өрөпкүү. **~ vermek/uyandırmak** сезимдерди козгоо, сыймыктандыруу, жүрөктү өрөпкүтүү.

heyecanlandırmak сезимдерди козгоо, сыймыктандыруу, шыктандыруу, эргитүү, өрөпкүтүү.

heyecanlanmak толкундануу, сезимдери козголуу, таасирленүү, сыймыктануу, шыктануу, өрөпкүү.

heyecanlı 1.таасирленген, шыктанган. 2.толкундаткан, сыймыктуу, шаңдуу, салтанаттуу, жүрөктү өрөпкүткөн. 3.бат таасирленген, жеңил, сезимтал, учуп-күйгөн, алабарман (*киши*). 4.шыктануу/эргүү менен, кызуу. **~ konuşmak** эргүү менен сүйлөө. **~ tartışmalar uzadıkça uzadı** кызуу талаш-тартыштар узаргандан узарды.

heyecansız 1.токтоо, сабырдуу, салмактуу (*киши*). 2.көңүлсүз, кайдыгер, таасирсиз, кызыксыз. 3.көңүлсүз, шыксыз, эргүүсүз (*жасалган иш*).

heyelân жер көчкү, жер жаракасы. *сал. kayşa.*

heyet,-ti 1.комиссия, комитет, коллегия. **~i ayan** сенат. **hakem ~i** калыстар коллегиясы. 2.топ, делегация, труппа. **bale ~i** балет труппасы. **iş adamları ~i** иш адамдары/ишкерлер делегациясы. 3.эск. астрономия. 4.ооз. көрүнүш, түр, кебете, шекил. **~i asliyesiyle** баштапкы

- калыбында, өзгөрүүсүз. ~i **mecmuası itibariyle** жалпы жонунан, жалпысынан.
- heyhat,-tı** 1. *таң калуу билдирет*: тобо. **o da kendisini şair sanıyor**, ~! ал да өзүн акынмын деп ойлойт, тобо! 2. аттиң, тилекке каршы. ~, **ondan sonra görüşemedik** аттиң, андан кийин көрүшө албадык.
- heyhey: ~ler geçirmek** катуу санааркоо, тынчсыздануу, капа болуу, жабыркоо. ~leri **tutmak/üstünde olmak** абдан жини келүү, каны кайноо, сабыры суз болуу, жапа чегүү.
- heykel** айкел, эстелик, статуя, скульптура. *сал. yontu.* ~ **gibi** 1) кыймылсыз, жансыз, сезимсиз. 2) келишимдүү, көрктүү, шыңга, чың, чымыр (*дене*).
- heykelci** 1. айкелчи, скульптор. 2. айкел жасап саткан киши.
- heykeltıraş** айкелчи, скульптор.
- heyulâ** 1. хаос, дүрбөлөң, кооп. 2. көрүнчү, арбак. ~ **gibi** олчойгон, эби-сыны жок.
- hezaren** 1. бамбук (*Delphinium*). 2. бамбуктан жасалган.
- hezeyan** 1. маанисиз/маңызсыз сөз, келжиректик, сандырактык. **hiddetle-nince ~a başladı** жини катуу келгенде сандырактай баштады. 2. жөөлүү. **hasta ~ durumunda** оорулуу жөөлүп жатат. ~ **etmek** маанисиз/маңызсыз сүйлөө, жөөлүү.
- hezimet,-ti** жеңилүү, кыйроо, утулуу. ~e **uğramak** кыйроого учуроо, жеңилүү, утулуп калуу.
- hi** ооз. ооба.
- hıçkır:** ~ ~ эчкире-эчкире, буркурап-боздоп, ычкырып (*ыйлоо*).
- hıçkırık,-ğı** 1. ыктытма. 2. ычкырып/эчкирип/буркурап-боздоп ыйлоо. ~ **tutmak** тынбай ыктытуу.
- hıçkırmak** 1. ыктытуу. 2. ычкырып, эчкирип, буркурап-боздоп ыйлоо.
- hıdiv** 1. *мар.* хедив (*Egipеdдин башкаруучусу*). 2. өкүмдар.
- hidrellez** 1. 6-май (*жайдын биринчи күнү; Кыдыр жана Ияс Пайгамбарлардын ар жылкы жолугушуу күнү деп эсептелет*). 2. бул күнү өткөрүлгөн майрам.
- hıfzıssıhha** эск. гигиена, тазалык эрежелери.
- hık** *туур. с.* кыңк. ~ **da dese, mık da dese bu iş olacak** кыңк десе да, мыңк десе да бул иш болот. ~ **demiş babasının burnundan düşmüş** атасына союп каптап койгондой окшош (*сөзм. с.* кыңк деп эле атасынын мурдунан түшө калгандай). ~ **mık** кыңк-мыңк. ~ **mık etmek** 1) кыңк-мыңк этүү, оң жооп бербөө. 2) берилген иштен баш тартуу. ~ **mıki yok** кыңк-мыңкы жок.
- him** 1. *сырд. с.* гым (*ошондой экен да!*). 2. *туур. с.* мурдунан солоп сүйлөгөдөрдү *тууроо*. ~ ~ **konusmak** мыңк-мыңк этүү, мурдунан солоп сүйлөө, маңкалануу.
- himbil** жалкоо, эринчээк.
- himhim** маңка, мурдунан солоп сүйлөгөн (*киши*). ~ **konusmak** маңкаланып сүйлөө.
- hıncahınc** шыкап толтурулган, шыкалган, топтолтура, жык-жыйма. **konsere gelenler salonu ~ doldurdu** концертке келгендер салонду жыкжыйма толтурду.
- hınc,-cı** жек көрүү, кастык, өч. ~ **mı almak** өчүн алмак. ~ **mı çıkarmak** ачуусун/өчүн чыгарып алуу.
- hınzır** 1. каман, доңуз, жапайы чочко. 2. *өтм.* чочко (*зулум, таш боор киши үчүн айтылат*). 3. *өтм.* бошко кеткен эмгек.
- hınzırlık,-ğı** 1. *өтм.* эки жүздүүлүк, арамзаалык, куйтулук. 2. тажатмалык, көшөкөрлүк.
- hır** чыр, чатак, мушташ. ~ **çıkarmak**

чыр чыгаруу.

hırbo *argo* 1.эби-сыны жок, колдойгон, далдайган, чоогоол, копол (*киши*). 2.дөөпөрөс, кеңкелес.

hırçın 1.ачуусу чукул, кергиштеген, бейжай, тажаал, өжөр, тырчыган. 2.*өтм.* өжөр, өркөчтөнгөн (*деңиз, толкун*).

hırçınlaşmak 1.тырчуу, бейжайлануу, тажаалдануу, ачуусу/ кыжыры келүү, сиркеси суу көтөрбөө. 2.өжөрлөнүү, өркөчтөнүү (*деңиз, толкун*).

hırdavat,-tı 1.темир-тезек, майда-барат аспаптар, жабдыктар (*мис. ачкыч, кулпу, тоспо, мык ж. б.*), ыкырчыкыр буюмдар. 2.акыр-чикир, таштанды.

hırdavatçı майда-барат/темир-тезек саткан дүкөн / дүкөнчү.

hırgür кермур, чатак, тил табышпоо, жаңжал. **onların ~ünden bıktım usandım** алардын кермурунан тажадым. ~ **çıkarmak** жаңжал/чатак чыгаруу, кермур айтышуу. ~ **etmek** жаңжал баштоо.

hırıldamak 1.кырылдоо, кыркыроо, киркирөө. **göğsü** ~ көкүрөгү кырылдоо. 2.коңурук тартуу.

hırıl : ~ ~ кырыл-кырыл, кыр-кыр (*оорулуу өпкөдөн чыккан үн*).

hırıldı 1.кырылдак, кыркырак, кыркыроо. 2.коңурук. 3.*өтм.* чатак, жаңжал, уруш.

hırızma 1.чүлүк (*айбандардын мурдуна тагылган*). 2.мурунга тагылган шакекче (*айрым элдерде*).

hırístoteyeli кайчылаштырылып сайылган сайма түрү.

hırka 1.хырка, жемпер, шырылган күрмө. 2.хырка (*дервиштердин халаты; дервиштикке алынуу аземинде кийдирилет*).

hırlamak 1.ырылдоо (*ит*), ыркыроо, күңкүлдөө, сүйлөнүү (*киши*). 2.кыркыроо (*көкүрөк, өпкө*).

3.кырылдатып/карылдатып коңурук тартуу. 4.ыркырашуу, чыркырашуу, чатакташуу (*кишилер*).

hırlaşmak ырылдашуу, чырылдашып-чыркырашуу, тил табышпоо, чырдашуу.

hırılı чынчыл, ар-намыстуу, абийирдүү. ~ **mıdır, hırsız mıdır bilmem** ардуубу, арсызбы, уурубу, кескиби билбейм. **pek ~ birine benzemiyor** адептүү, абийирдүү кишиге көп окшобойт.

hırpalamak 1.уйпалоо (*мис. кийимди, мышыкты ж. б.*). 2. уруп-согуу, жулмалоо, шайын кетирүү. 3.*өтм.* кагып-силкүү, чүнчүтүү, басмырлоо (*бирөөнү*).

hırpanî 1.уйпаланган, тоголоктолгон, жырткыч-пырткыч, самсаалаган (*кийим, кебете-кештир*). 2.эски-уску кийимчен селсаяк.

hırs 1.эңсөө, арзуу, самоо, кумар. **para ~ı** акчанын артынан түшкөн. **şöhret ~ı** атак-даңк самаган. 2.ачуу, кыжыр, кырс, кежир. ~ **ını alama-mak** ачуусун токтото албоо. ~ **ından çatlamak** ачуусунан жарылып кете жаздоо. ~ **ını çıkarmak** ачуусун чыгаруу. ~ **ını yenmek** ачуусун басуу.

hırsız ууру, кески, чөнтөкчү. ~ **çetesi** уюшкан уурулар. ~ **gibi** уурудай, жылып, жойлоп. ~ **yatağı** 1)уурулардын уюгу. 2)уурудук үчүн ыңгайлуу жер. ~ ~ **a yoldaş mak.** уурунун досу да ууру. ~ **a yol göstermek** ууруга жол көргөзүү (*билбестен арам ишке аралашып алуу*).

hırsızlama 1.жылып, жойлоп, жашырынып, ууруча. 2.уурдалган буюм.

hırsızlık,-ğı уурудук, чөнтөкчүлүк. ~ **etmek/yapmak** уурудук кылмак. ~ **malı** уурдалган буюм.

hırslanmak 1.эңсөө, арзуулоо, каалоо, кумарлануу, самоо. 2.кыжыр-

дануу, кырсыйуу, керсейүү, жини келүү, кежири кармоо.

hırslı 1. ач көз, көзү тойбос, жутунган. 2. айтканынан кайтпаган, өжөр, эрктүү, майтарылбас. 3. кежир, ачуусу чукул, кыр (киши).

hırt,-tı 1. *туур. с.* “кырт”. 2. кеңкелес, макоо, акмак.

hırtı : ~ **pırtı** эски-уску, жырткыч-пыртык, керексиз/жараксыз буюмдар.

hırtlamba 1. уйпаланган, самсаалаган (*көрүнүш*), жырткыч-пыртык, эски-уску (*кийим*). 2. түрү суук, жылаңач-жырткыч кийинген киши. 3. арык, жармач, бечара (*киши*). ~ **сі çıkmak** 1) жылаңач-жырткыч кийинмек (*киши*). 2) жыртылган, эскирген самсаалаган, ышпалдасы чыккан (*кийим, буюм*).

Hırvat,-tı хорват.

Hırvatça 1. хорватча, хорват тили. 2. хорваттарча, хорваттар сыяктуу.

Hırvatistan Хорватия.

hısım,-smı тууган, тууган-урук, куда-сөөк, жакындар. ~ **akraba** тууган-урук, жек-жаат.

hısimlik,-ği туугандык.

hışıldamak шуулдоо, шуудуроо (*мис. жалбырак, жибек кездеме ж. б.*).

hışıldı 1. шуулдама, шуудурама, шуудурак, шыбыргак (*жамгыр-дын*). 2. кырылдак (*мис. өпкөнүн*).

hışım,-şımı ачуу, кыжыр, жин, жаал, каар. ~ **la** ачуусу менен, кыжырда-нып/жинденип/жаалданып. ~ **a gelmek** каарданыш, жаалданыш. ~ **ına uğramak** каарына/жаалына калуу, ачуусуна/кыжырына/жинине тийүү.

hışımlanmak жинденмек, ачууланмак, каарданмак, жаалданмак.

hışır I : ~ ~ же ~ **huşur** шуудур-шуудур, шытыр-шутур (*кургак, жеңил нерселер сүртүшкөндө чыккан үн*). **kâğıtları** ~ ~ **kariştiriyordu** кагаздарды шытыратып аралаштырып

жатты.

hışır II 1. бышпаган дарбыз, коондун кабыгы. 2. *өтм.* жетиле элек, бокмурун, эне сүтү оозунан кете элек, чийки. 3. *argo* дөөдүр, макоо, маңбаш.

hışırtı шуудурак, шуулдак, шыбыр-шыбыр, шыбыргак.

hiyanet,-ti 1. кыянат. **emanete ~ olmaz mak.** аманатка кыянат кылган болбос. **vatana/yurda** ~ ата-мекенге кыянат(чылык). 2. кыянатчы, ишенимсиз. 3. *эркел. с.* оңбогур. ~, **beni hiç aramıyorsun!** оңбогур, мага эч чалбайсың!

hiyanetlik,-ği кыянаттык, кыянатчылык.

hiyar I 1. *бom.* бадыраң (*Cucumis sativus*). 2. *argo* какбаш/көксөө чал, кеңкелес, келесоо. ~ **gibi** орой.

hiyar II *эск.* ыктыяр, чечим эркиндиги.

hız 1. ылдамдык, чапчандык, тездик. ~ **almak** ылдамдоо, тездөө. 2. күч. **yamğur ~ını artırdı** жамгыр күчөдү. 3. кайрат, туруштук. 4. *физ.* ылдамдык. **arabanın ~ı** машинанын ылдамдыгы. ~ **ını alamamak** 1) ылдамдыгын азайта албоо. 2) ачуусун токтото албоо, кызуусу менен бир иш жасоо. 3) кайсы бир абалын сактап туруу. **kış ~ını alamadı** кыш дагы эле суук. ~ **ını almak** 1) жоошумак, тынчымак. 2) ылдамдыгын азайтмак. ~ **göster-gesi/saati** спидометр. ~ **ını kaybetmek/yitirmek** күчүн жоготуу, шайы кетүү, пастоо. ~ **ını kesmek** ылдамдыгын азайтуу. ~ **vermek** ылдамдыгын арттыруу/күчөтүү, ылдамдатуу. ~ **yolu** катуу ылдамдык менен жүрүлчү жол.

hızır чоң араа.

Hızır 1. Кызыр/Кыдыр. 2. *өтм.* шамдагай, чапчаң, тез (*киши*). ~ **gibi yetişmek** бат/маалында барып

калыш.

hızırilyaz к. **hidrellez**.

hızlandırmak 1.ылдамдатуу, ыкчамдатуу, тездетүү. 2.шаштыруу.

hızlanmak 1.ылдамдыгы артуу, тездөө. 2.күчөө, артуу, көбөйүү. **nefesi** ~ дем алышы тездөө. **yağmur hızlandı** жамгыр күчөдү.

hızlı 1.бат, ылдам, тез. ~ **adımlarla** тез адымдар менен. ~ **yürüyüş** тез басыш, ылдам жүрүш. 2.шамдагай, чапчаң. ~ ~ бат-бат, тез-тез, ылдам-ылдам. ~ **yaşamak** ыракаттанып/ойноп-күлүп жашоо.

hızölçer ылдамдык өлчөгүч, спидометр.

Hızır к. **Hızır**.

hibe багыштоо, арноо. ~ **etmek** арнап коюу, багыштоо.

hibrit,-di гибрит.

hicap,-bı 1.уяңдык, тартынчаактык. 2.адептүүлүк, тарбиялуулук. 3.көшөгө, тосмо. 4.*анат.* чел, тосмо. ~ **etmek** уялуу, тартынуу, сүрдөө.

hicaplı 1.уяттуу, уяң, тартынчаак.

hiciv,-cvi 1.какшык, чымчып сүйлөө. 2.*ад.* сатира, юмор.

hicran 1.айрылык, ажыраш, узакта калыш. 2.көңүл калуу, жүрөк дарты, таарыныч. 3.көңүлгө тийген/жүрөк жаралаган ачуу сөз/мамиле. **o sözü bana ~ oldu** ал сөзү мага октой тийди.

hicret,-ti 1.көч, эмиграция. 2.*мус.*, *тар.* хижра (*Ислам календарынын башталышы болуп эсептелген Азирети Мухаммеддин Меккеден Мединага көчүшү*). ~ **etmek** көчүү, жер которуу, эмиграция. ~ **takvimi** ай календары.

hicrî хижра боюнча, мусулман жыл эсеби боюнча, мусулман эрасынын. ~ **takvim** мусулман календары (*хижра жылы болуп эсептелген б.з. 622-жылынан баштап саналат*).

hicvetmek какшыктоо, шылдыңга айландыруу, келекелөө (*сатиралык чыгармаларда*).

hiç 1.*терс маанидеги сүйлөмдөрдө*: эч, дегеле, такыр. ~ **görülmemiş bir olay** эч көрүлбөгөн бир окуя. **evde ~ tuz kalmamış** үйдө такыр туз калбаптыр. 2.*суроолуу сүйлөмдөрдө*: качандыр бир кезде, мурун. ~ **Asya'ya gittin mi?** Азияга мурун бардың беле? 3.эч нерсе, эчтеке, жөн эле. **ne gördün? -hiç.** эмне көрдүң? - эч нерсе. **niye burada oturuyorsun? -hiç.** эмнеге бул жерде отурасың? - жөн эле. 4.болбогон/түркө турбаган нерсе, бекер, бош, кенедей/тырмактай да. **o benim gözümde bir ~tir** анын мен үчүн кенедей баркы жок. **bir ~ için darıldı** бир болбогон нерсе үчүн таарынды. ~ **bir** к. **hiçbir**. ~ **de** эч кандай. ~ **de öyle değil** эч андай эмес. ~ **değilse** 1)эч болбосо. 2)эң жок дегенде, эң болбогондо. ~ **kimse** эч ким. ~ **kuşku yok** шек жок, шексиз. ~ **e indirmek** жок кылуу, жоюу, эчтеке калтырбоо. ~ **mi** ~ таптакыр, дегеле. **Ankara'ya ~ mi ~ gitmedin?** Анкарага дегеле барган жоксуңбу? ~ **olmak** баркын/кадырын кетирип алуу. ~ **olmazsa** эч болбосо, эң жок дегенде. ~ **olur mu?** ошондой да болчу беле? ошол кантип болсун? ~ **e saymak** жок катары көрүү, киши ордуна көрбөө. ~ **yoktan/yüzünden** болбогон/жок жерден, жөндөн жөн, туруп туруп эле. ~ **yoktan iyi** жоктон көрө жогору.

hiçbir эч бир, эч кандай (*терс сүйлөмдөрдөгү тангыч этиштин маанисин күчөтөт*). ~ **tartışma olmadı ki** эч кандай талаш-тартыш болгон жок да. ~ **haber alamadık** эч кабар ала албадык. ~ **sürette bu sırri açıklamayınız** эмне болсо да бул

сырды айтпаңыз. ~ **şey** эч нерсе, эчтеке. ~ **vakit/~zaman** эч качан. ~ **yer** эч бир жер. ~ **yerde bulunmadı** эч жерден табылбады.

hiçbiri эч кимиси, эч бирөө.

hiçlik,-ği 1.маанисиздик, бечаралык, байкуштук. 2.*филос.* жоктук.

hiçten 1.болбогон, арзыбаган, эч нерсеге татыбаган, болор-болбос. ~ **bir para** болор-болбос акча. ~ **bir adam** болбогон киши. 2.болбогон жерден, жөндөн жөн, бекерден бекер. ~ **bu kadar masrafa girdim** болбогон жерден мынча чыгым тарттым.

hidayet,-ti *эск.*, *мус.* туура жол, актын жолу. ~ **e erişmek** ак жолго түшүү.

hiddet,-ti ачуу, кыжыр, каар, жин. ~ **etmek** ачуусу келмек, кыжыры кайнамак, каарданмак. ~ **e kapılmak** ачууланмак, жини келмек.

hiddetlenmek ачуулануу, кыжырдануу, каар чачуу, жинденүү.

hiddetli 1.ачуулуу, жини келген, кыжырланган. 2.кызуу кандуу, ачуусу чукул.

hiddetsiz жайма-жай, жайдары, токтоо.

hidrat, -ti *хим.* гидрат.

hidro- гидро-, сууга байланыштуу (*матаал сөздөрдүн биринчи бөлүгү*).

hidrobiyoloji гидробиология.

hidroelektrik гидроэлектр. ~ **santrali** гидроэлектр станциясы (ГЭС).

hidrofil гидрофил.

hidrofobi *мед.* гидрофоби, суу коркуусу.

hidrofor гидрофор (*сууну жер үстүнө чыгарган пресс курал*).

hidrojen *хим.* суутек. ~ **bombasi** суутектүү бомба (*Н бомбасы*).

hidrolik,-ği 1.сууга байланыштуу. 2.суу басымы менен иштеген, гидравликалык. ~ **fren** гидравликалык тормоз. 3.гидравлика.

hidroloji гидрология.

hidrometre гидрометр, нымөлчөр.

hidrosfer гидросфера.

hidroskopi гидроскопия.

hidroterapi суу менен дарылоо, гидротерапия.

hiyyen гигиена.

hiyyenik гигиеналык, гигиенага ылайык.

hikâye 1.икая, аңгеме, баян. **hayat ~si** өмүр баяны. 2.*ад.* аңгеме, повесть. **mizah ~si** сатиралык аңгеме. **tarihî** ~ тарыхый повесть. 3.*ооз.* жомок, ойдон чыгарылган, болбогон/жалган сөз. **bu ~ye inanacağımı mı sanıyorsun?** бул жомогуна ишенет деп турасыңбы? 4.*грам.* ~ **birleşik zamanı** татаал этиштердин өткөн чактуу шекили (*түркчөдө бул татаал этиши idi (эле) > -di (-ди) мүчөсү аркылуу жасалат*). ~ **etmek** айтып/баяндап берүү.

hikâyeci 1.аңгеме/повесть жазган жазуучу, новеллист. 2.жалганчы.

hikmet(-ti) 1.акылмандык. 2.*эск.* философия. 3.*ооз.* билим. ~ **i riyaziye** математика илими. 4. (*Теңирдин адамдардын акылы жетпес*) кутсал сыры, себеп, мотив. ~ **i ilâhiye** 1)Кудайга гана маалым нерсе. 2)*филос.* метафизика. 5.накыл сөз, учкул сөз. 6.*эск.* физика. **ne ~se, her ne ~se** таң каларлык/кызык! **amcamız dün selâm yollamış ne ~se!** абакебиз кечээ салам айттырып ийиптир, таң каларлык!

hilâf 1.каршы, терс, айкыры. **hakikat ~ı** акыйкатка каршы. 2.каршы чыгуу. 3.*ооз.* жалган, калп. ~ **ım varsa** жалганым болсо. ~ **söylemek** калп/жалган айтуу. ~ **olmasın** калп айтпасам. ~ **yok** калп эмес, чын.

hilâfet,-ti *мар.* 1.халифат. 2.халифтик наам.

hilâfsız сизге жалган мага чын, таң калычтуу, бирок чындык.

hilâl,-li 1.жарым ай, жаңы жаңырган ай. 2.жарым ай шекилиндеги. ~ **gibi**

чийилген/ ийилген (*мис. каш*).

hil'at,-ti *map.* падыша тартуулаган халат/чапан. ~ **gydirmek** чапан жабуу.

hile иле, айла, амал, куулук, шумдук, арамзаалык. ~ **hurda** айла-амал, куулук-шумдук. ~ **hurda bilmez** куулук-шумдук билбейт. 2.ман-дем, куулук. **bu işte bir ~ var** бул иште бир мандем бар. ~ **etmek/yapmak** куулануу, айла/амал колдонуу.

hileci амалкөй, айлакер, куу, шум, арамзаа, эки жүздүү.

hilekâr *к.* **hileci**.

hilekârlık,-ğı айлакердик, амалкөйлүк, арамзаалык, куулук.

hileli 1.айлалуу, илелүү, амалдуу, арамзаа. 2.айлакердик менен, амал/иле колдонуп, арамзаалык менен. ~ **iflâs** амал менен жасалган/ жалган банкрот.

hilesiz 1.илесиз, куулук-шумдуксуз. 2.ак ниеттен, ак дилден, чыныгы, туура, адал, ак.

hilkat,-ti 1.пайда болуу, жаралуу, түзүлүү. ~ **i âlem** ааламдын пайда болушу. 2.жаратылыш, табият, табигыйлык. ~ **indan** жаратылышынан, табиятынан. ~ **garibesi** Кудайдын шүмшүгү.

Himalaya : ~ Dağları Гималай тоолору.

himaye 1.коргоо, сактоо, калканч болуу, калкалоо. ~ **sinde/-si altında** коргоосу/канаты алдында. 2.аталык, камкордук, шефтик, колдоо, жетек, мээрим. **Cumhurbaşkanının ~si altında** Президент-тин жетеги алдында. ~ **sine almak** камкордук-ка/коргоого алмак. ~ **etmek** 1)коргоо, сактоо, калканч болуу. 2)колдоо, жетекке алуу. ~ **görmek** 1)коргоолуу, сакталуу. 2)камкордук/мээрим көрүү.

himayeci коргоочу, сактоочу.

himayesiz багуусуз, багар-көрөрү жок,

коргоосуз.

himen кыздык белги/чел.

himmet,-ti 1.кайрым, мээрим, боорукердик. 2.эмгек, мээнет, кайрат. **bu iş çok ~ ister** бул иш аябагандай мээнет/эмгек талап кылат. ~ **etmek** 1)кайрым/мээрим көргөзүү. 2)мээнет/ эмгек сарптоо. 3)жардам берүү, коргоо. ~ **etmek** жардам кылуу. ~ **i hazır olsun!** *алкыш* Кудай жалгасын! ~ **in var olsun!** *алкыш* эмгегинин убайын/үзүрүн көр!

hin 1.заман, убакыт, маал. 2.митайым, кексе, шумпай, өң кубулткан, эки жүздүү. ~ **oğlu ~к.** **hinoğluhin**.

hindi *зоол.* үндүк (*Meleagris gallopavo*). ~ **gibi kabarmak** *өтм.* үндүктөн бетер үрпөйүү, сиркеси суу көтөрбөө, үтүрөйүү.

hindici үндүк баккан/саткан киши.

Hindi *к.* **Hindu**.

hindiba *бот.* цикорий, эндивий (*Cichorium endivia*).

Hindistan Индия. ~ **cevizi** 1)*бот.* кокос пальмасы (*Cocos nucifera*). 2)кокос жаңгагы.

Hindu 1.индус. 2.инди тилдери.

Hinduizm индуизм.

Hindukuş: ~ Dağları Гиндикуш тоолору.

hinoğluhin 1.арамзаа, кексе, шумпай, митайым, эки жүздүү. 2. *өтм.* шайтан.

Hint 1.Индия. 2.инди. ~ **-Avrupa dilleri** индоевропа тилдери. ~ **domuzu** деңиз чочкосу (*Cavia porcellus*). ~ **inciri** *бот.* сикомор (*Ficus sycomorus*). ~ **kamışı** бамбук. ~ **kenevir *бот.* индия кара куурайы, марихуана (*Cannabis indica*). ~ **Okyanusu** Инди океаны. ~ **yağı** кастор майы.**

Hintçe 1.инди тили. 2.индустарча.

hinterlant,-dı ички/арткы аймак, өнөр жай/соода борборлоруна жакын

аймактар.
Hintli индиялык.
hiperbol,-lû геом. чоңойтуу, гипербола.
hiperbolik ашкере чоңойтулган, апыртылган, гиперболалык.
hiperboloit,-di гиперболоид.
hipermarket гипермаркет.
hipermetrop,-bu мед. жакындан жакшы көрбөө.
hipertansiyon мед. гипертония, кан басымынын көтөрүлүшү.
hipnotizma гипнотизм.
hipnoz гипноз. ~ **altında** гипноз алдында.
hipnum бот. гипнум, мох.
hipodrom ипподром, ат майданы.
hipofiz анат. гипофиз.
hipopotam зоол. гиппопотам, бегемот.
hipostaz дин, филос. ипостась, дин башаты.
hipotansiyon мед. гипотония, кан басымынын түшүшү.
hipotenüs геом. гипотенуза.
hipotez болжол, жорум, божомол, гипотеза.
hippi хиппи.
his,-ssi 1.сезим. 2.туюм. ~**lerini açıklamak** сезимдерин билгизүү. ~**lerine hakim olmak** өзүн кармай билүү. ~**lerine hakim olamamak** сезимдерине жеңдирүү. ~**lerine kapılmak** (бир) сезимге кабылуу. ~**ini vermek** ... сыяктуу сезимдер жаратуу.
hisar чеп, таш дубал, курчоо (айланасына аңгектер казылган).
hislenmek 1.таасирленүү, ички сезимдерине алдыруу. 2.жашуу, мууну бошоо.
hisli сезимтал, жеңил, жашык, мууну бош (киши).
hisse 1.бөлүк, үлүш, энчи, пай. ~**sine düşmek** үлүшүнө тиймек. 2.акция, баалуу кагаз (акционердик комдо). ~ **senedi** акция. ~ **senedi**

ihracı акция/баалуу кагаз чыгаруу. ~ **senedi sermayesi** акцияга жаткырылган капитал. 3.өтм. сабак, тыянак (бир окуядан чыгарылган). **kissadan** ~ тыянак, бүтүм, мораль (мис. тамсилден чыгарылган). ~ **almak** (бир нерседен) сабак алмак, көңүлгө түйүп коймок. ~ **çıkarmak** бүтүм/тыянак чыгармак. ~ **karmak** туура жыйынтык чыгаруу, сабак алуу.
hissedar акционер, пайлаш, орток, энчилеш компаньон. ~**lar sermayesi** акционердик капитал.
hisseleşmek (бир нерсени) бөлүшүү, өз үлүштөрүн алуу.
hisseli 1.өз үлүшү/энчиси/бөлүгү бар. 2.бир канча кишинин энчисинен/үлүшүнөн турган.
hissetmek 1.сезиш, туюш (туюм органы аркылуу). **rahatsızlık** ~ оору сезмек. 2.алдын ала сезиш, жүрөгү сезиш, боолголош, болжолдош. 3.байкаш, таназарга алыш.
hissettirmek 1.сездиртүү, туйгузуу, белги/жышаан берүү. 2.байкатуу, билдирип коюу.
hissî 1.ички сезимдер/туюмдар аркылуу берилген, эмоционалдык. ~ **bir kanaat** ички сезимдер боюнча барылган бүтүм. 2.сезимдерди козгогон, сентименталдуу. ~ **bir hikaye** жан дүйнөндү козгогон аңгеме.
hissiyat,-tı (his'тин көпт. т.) сезимдер, туюмдар.
hissiz 1.сезимсиз, тоң. 2.кайдигер, камаарабас, көңүл кош (мүнөз, мамиле). 3.кургак, сезим козгобогон, тажатма (чыгарма).
hissizlik,-ği 1.сезимсиздик, туйбастык. 2.кайдигерлик, көңүл коштук, камаарабастык.
histeri к. **isteri**.
histerik к. **isterik**.
histoloji гистология.

hiş, hişt *сырд. с. орой* 1.үш (*бирөөнү ышкырып чакыруу*). ~, **buraya gel** үш, бери кел. 2.чүш. ~ **gürültü yapmayın** чүш, тынч отургула.

hitabe кайрылуу, сөз, насыят.

hitaben (*бирөөлөргө*) кайрылуу менен, арнап. **halka ~ konuşma yaptı** элге кайрылып сөз сүйлөдү.

hitabet,-ti чечендик, сөз өнөрү, сөзгө жүүрүктүк.

hitap,-bi кайрылуу, кайрылып сүйлөнгөн сөз. ~ **etmek** 1)кайрылуу, чакыруу. **siz diye ~ eder** сиз деп кайрылат. 2)кайрылып сөз сүйлөө.

Hitit,-ti tar. Хитит. ~ **medeniyeti** Хитит маданияты.

Hititçe хитит тили, хититче.

hiyerarşi иерархия.

hiyerarşik иерархиялык.

hiyeroglif иероглиф, сүрөт жазуу.

hiza 1.деңгээл, катар. **ikisi bir ~da** экөө бир катарда. 2.теңдик, барабардык, тегиздик. 3.багыт. ~**sını almak** 1)бирдей деңгээлге чыгарыш. 2)бир катарга коюш. ~**sını bulmak** катарга жараша түздөш. **cocuklar, ~nızı bulun!** балдар, катарга тизилгиле! ~**ya gelmek** 1)катарга тизилүү. 2)*аск.* ~! түздөн! (*буйрук*). 3.*өтм.* оңолуу, түзөлүү, түз жолго түшүү. (**aynı/bir**) ~**ya gelmek** бир деңгээлге келиш. ~**ya getirmek/sokmak** 1)бир катарга тизиш (*кишилерди, буюмдарды*). 2)аскерлерге «түздөн!» буйругун бериш. 3)(*бирөөнү*) оң жолго салыш.

hizalamak 1.катарга тизүү, түздөө, оңдоо. 2.(*бирөөнү*) оңдоо, оң жолго салуу.

hizip,-zbi 1.*эск.* бөлүк, топ, кесим. 2.уюмдашкан топ/жамаат, фракция, клик (*көз карашы, дини ж. б. боюнча айырмаланган*).

hizipçi топтон бөлүнгөн жамааттын/фракциянын мүчөсү, кликчи.

hizipleşmek фракцияга бөлүнүү, топторго ажыроо.

hizmet,-ti 1.кызмат, иш, жумуш. **yurda/vatana ~** ата-журтка кызмат. **faydalı ~** пайдалуу иш. 2.кызмат, орун. ~ **akdi/anlaşması** кызмат келишими. 3.милдет, эмгек, багуу. **bu bahce çok ~ ister** бул бакча көп эмгек талап кылат. ~**inde bulunmak/olmak** (*бирөөнүн*) кызматын кылуу/жасоо. ~ **etmek** кызмат кылуу/өтөө. ~**e girmek** кызматка/ишке кирүү. ~ **görmek** (*бир жерде*) иштөө. ~**ini görmek** 1)(*бирөөнүн*) кызматын жасоо. 2)(*бирөө үчүн*) иш жасоо. ~**e mahsus/özel** кызмат үчүн гана пайдаланылган.

hizmetçi үй кызматчысы, малай, жалчы.

hizmetçilik,-ği үй кызматчылыгы, жалчылык.

hizmetkâr эркек кызматчы/жалчы.

hizmetli майда-барат иштерди жасаган киши (*коомдук жайларда*).

hobi хобби.

hoca 1.*мус.* кожо, дин кызматкери. 2.мугалим. 3.табып, бакшы, дарымчы.

hocalık,-ğı 1.кожолук. 2.мугалимдик. 3.дарымчылык.

hodri: ~ **meydan!** кыйын болсоң майданга чык! (*мелдешке/жарышка чакырык*).

hohlamak үйлөө, үйлөп ысытуу.

hokey спорт хоккей.

hokka 1.сыя челек. 2.банка, пише, кичинекей идиш. **şeker ~sı** шекер салгыч. **tükürük ~sı** түкүргүч. ~ **gibi** оймоктой/кичинекей (*ооз*). ~ **gibi oturmak** куюп койгондой чак (*кийим жөнүндө*).

hokkabaz 1.сыйкырчы, көз боочу, жонглёр. 2.*өтм.* шарлатан, алдамчы, аферист.

hokkabazlık,-ğı 1.сыйкырчылык, көз боочулук, жонглёрдук. 2.шарла-

тандык, алдамчылык, аферисттик.
hol, -lū холл, фойе, кире бериш.
Hollânda 1.Нидерландия, Голландия.
 2.Голландияга мүнөздүү/тиешелүү. ~ **peyniri** голландия быштагы.
Hollândaca 1.нидерландча (*тил*).
 2.нидерланддарча.
Hollândalı нидерланд, голландиялык.
homo ооз. гомосексуал.
homojen гомогендүү, бир тектүү, окшош.
homolog,-gu 1.*мат.* тең, барабар.
 2.*хим.* тең, барабар, тең кошулма.
homonim линг. омоним.
homoseksüel 1.гомосексуал, кош жыныстуу, кыз теке (*киши*). 2.гомосексуалдык.
homur: ~ ~ 1)күңкүл-мыңкыл. ~ ~
homurdanmak күңкүлдөп-мыңкылдоо. 2)даркыроо. ~ ~
söylenmek күңкүлдөп сүйлөнүү.
homurdanmak 1.күңкүлдөө, мыңкылдоо (*ачык айта албай сүйлөнүү*).
 2. (*айбандар үчүн*) ыркыроо, ырылдоо. **kediler, homurdanıp duyuyorlar** мышыктар ыркырашып турушат. 3.(*машина/ аппараттар үчүн*) даркыроо, тыркыроо.
homurtu 1.күңкүлдөк, мыңкылдак.
 2.дарылдак, дүрүлдөк.
Hong Kong Гонконг.
hop *туур. с.* 1.оп! ~ **diye denize atlayı-verdi** «оп» деп деңизге секирип кетти. 2.аста! токто! тур! (*эскертүү үчүн колдонулат*). ~ **gelen var!** аста, бирөө келатат! ~ ~ көзүңү кара! абайла! ~ ~ **sıçramak** кубангандан так секирмек. ~ **oturup ~ kalkmak** (*ачуусунан*) отуруп тура калуу, ордунда тура албоо.
hopartör үн күчөткүч, репродуктор.
hoplamak 1.секирүү, чабуу (*мис. ат-ты*). 2.дүкүлдөө, дүпүлдөө (*мис. жүрөк*). 3.кубанычы койнуна батпоо. **hoplaya hoplaya/ziplaya** ыргып-секирип, топ-топ секирип.

hoplatmak 1.секиртүү. 2.(*жүрөктү*) дүкүлдөтүү, дүпүлдөтүү. 3.(*ба-ланы*) асманга ыргытып ойнотуу.
hoppa I 1.жеңил ойлуу, алаңгазар, турмсуз, шайкелең. 2.(*көөдөк*) көп-күлөң, көйрөң. 3.ойсоке (*аял*).
hoppa II *туур. с.* оппа!
hoppala 1.оппала! (*кичинекей балдар бир жерден аттаганда сүрөө үчүн*) **atla bakayım ...** ~ кана, атта ... оппала. 2.кудая/ой тобо! (*жактырбаган нерсеге таң калганда*). ~ **bu da nereden çıktı?** ой тобо, бу да кайдан чыкты? 3.*балдар ичине отуруп секирип ойногон оюнчук*. ~ **bebek** (*чоң киши үчүн*) жаш эле бала, балакыял.
hoppalık,-ğı 1.жеңил ойлуулук, шайкелеңдик. 2.көйрөңдүк, ойсокелик.
hopurdattmak куркулдатмак, куркулдатып жутмак (*мис. бир суюктукту*).
hor кор. ~ **bakmak/görmek** кор көрүү, кордоо. ~ **kullanmak** кор мамиле жасоо, төмөнсүнтүү. ~ **tutmak** кор тутуу/кармоо.
hora хора (*бир топ киши кол кармашып алып бийленген элдик бий*). ~ **tepmek** 1)хора бийлөө, шапар тебүү. 2)*өтм.* жер тепкилөө.
horasan цемент түрү.
horhor шар аккан суунун үнү.
horlamak I коңурук тартуу.
horlamak II (*бирөөнү*) кордоо, кор көрүү.
horluk, -ğu кордук.
hormon физиол. гормон.
hormonal физиол. гормоналдык.
horon хорон (*Карадеңиз аймагында элдик бий түрү*). ~ **tepmek** хорон тебиш/бийлеш.
horoz 1.зоол. короз. 2.(*дүрмөттүү куралдарда*) машаа. 3.эшиктин илгичи. 4.*арго* короз, чатак, чок-чоңдогон (*эркек*). ~ **ağırlık/ siklet**

спорт короз салмак (56 кг'га чейинки салмак). ~ **akıllı/kafalı** акылсыз, эси жок. ~ **dövüşü** короз күрөштүрүү. ~ **u bile yumurtlar mak.** иши оңолгондун ити чөп жейт. (сөзм. с. корозу да тууйт). ~ **gibi** короздой, чүкчүңдаган, кыялы чатак. ~ **ibiği 1)** бот. амарант (*Amaranthus*). 2) зоол. сасык үпүп. ~ **dan kaçan/kaçar** уялчаак, адептүү (кыз, аял). ~ **şeker** короз мом-посуй.

horozlanmak короздонуу, көйрөңдөнүү, көтөрүлүү.

hortlak, -ği арбак, көрүнчү.

hortlamak 1. арбак болуп көрдөн чыгуу (жалган ишеним). 2. өтм. бир кыйынчылык кайрадан пайда болуу. 3. жаны кашаюу, жини кайноо.

hortum 1. тумшук (тилдин жана айрым курт-кумурскалардын). 2. түтүк, шланг. 3. куюн, айламп (суунун).

horul: ~ ~ кор-кор (коңурук). ~ ~ **uyuyor** корулдап уктап жатат.

horuldamak корулдоо, коңурук тартуу. **horultu** коңурук.

hostes 1. стюардесса (учакта, кемеде). 2. тейлөөчү (конференция/ конгресстерде).

hoş 1. кош, жагымдуу, сүйкүмдүү. ~ **bir ses** жагымдуу үн. 2. ырас болуптур (сырд. с.). ~ **gelme de olur ya!** ырас болуптур, келбей койсо да болот. 3. (**bir** сөзү менен) бир сонун, бир кызык. **o şarkıyı duyunca Didem'in yüzü bir ~ oldu** ал ырды укканда Дидемдин жүзү албырып кетти. 4. ансыз деле. ~ **bunu biliyordum** муну ансыз деле билчүмүн. ~ **beş k.** **hoşbeş.** ~ **bulduk** сизди да кош көрдүк (**hoş geldiniz!** деген адеп сөзүнө берилген жооп). ~ **geçinmek** ынтымакта жашоо. ~ **geldiniz!** кош келипсиз! (тосуп алуу маалында айтылган адеп

сөзү). ~ **a gitmek** жагуу, көңүлгө толуу, ыраазы болуу. ~ **una gitmek** көңүлүнө жагуу, купулуна толуу. ~ **görmek/karşılama** көңүлүнө/та-назарына албоо, сабырдуулук/токтоолук кылуу. ~ **tutmak** жакшы мамиле жасоо.

hoşaf компот. ~ **gibi** чарчап-чаалыккан, дармансыз, бутун тарталбаган абалда. ~ **ına gitmek** шылд. көңүлүнө жагуу, купулуна толуу. ~ **ın yağı kesilmek** сөз таппай/ кайсалап калмак.

hoşafılık, -ğı 1. компоттук, компотко жарактуу. 2. ныксыроо, магдыроо. **yemekten sonra üzerime ögle bir ~ geldi ki** тамактан кийин бир ныксыроо басты дейсиң.

hoşbeş кошбеш, учурашыш, ал-акыбал сураш. ~ **etmek** кошбеш айтышуу, сүйлөшүү, аркы-беркиден сөз кылуу.

hoşça жакшы, жылуу, жагымдуу. ~ **kal!** жакшы кал! (кетип аткан киши калып аткан кишиге айтат). ~ **vakit geçirmek** убакытты көңүлдүү өткөрүү.

hoşgörü ырк, ынтымак, ак пейилдүүлүк, ак ниеттүүлүк, сабырдуулук, салмактуулук, толеранс.

hoşgörülü ак пейил, ак ниеттүү, сабырдуу, салмактуу, толеранстуу, ынтымактуу.

hoşgörüsüz сабырсыз, чыдамсыз, ыркы жок, ынтымаксыз.

hoşhoş (балдардын тилинде) ав-ав, ит.

hoşlanmak көңүлүнө жакмак, ичи жылымак, жактырмак, сүймөк. **kızın bu davranışından hoşlanıyor-**ду кыздын бул мамилесине ичи жылычу.

hoşlaşmak 1. жакшыруу, оңолуу, көркөтөнүү. 2. (бири-бирине) жакын көрүнүү, өз ара жактырышуу.

hoşluk, -ğu 1. жагымдуулук, сүйкүмдүүлүк. 2. ооз. саламатчылык, эсен-

дик. **bir** ~ бир мандем. **bugün bir ~u var** бүгүн бир мандеми бар.

hoşnut кошнут, ыраазы. **ben işimden ~um** мен ишине ыраазымын. ~ **etmek** ыраазы кылуу. ~ **olmak** ыраазы болуу.

hoşsohbet,-ti тили таттуу, тилинен бал тамган.

hoşt,-tu сыр. с. чык! (иттерди кубалаганда айтылат).

hotoz 1.ооз. хотоз (аялдардын жасалгалуу баш кийими). 2.таажы (куштардын). 3.түйүлгөн/ байланган чач.

hovarda 1.ысырапкор, оюн-күлкү үчүн акчасын чачкан. 2.бай ойнош. 3.катынпоз, жүрөөнөк, ойношчул (эркек).

hovardalık,-ğı 1.ысырап, акча чачуу, оюн-күлкү. 2. жүрөөнөктүк, катынпоздук, ахлаксыздык. ~ **etmek** 1)ысырап кылуу, оюн-күлкүгө ашкере акча чачуу. 2)катынпоздук кылуу.

hoyrat,-tı 1.орой, түркөй, караңгы (киши). 2.эпсиз, эби-сыны жок, чогуул.

hoyratlık,-ğı 1.оройлук, түркөйлүк, караңгылык. 2.эпсиздик, чогуулдук.

hödük,-ğü 1.орой, адепсиз, зөөкүр. 2.ооз. коркок, жоош.

hödüklük,-ğü 1.оройлук, адепсиздик, зөөкүрлүк. 2.коркоктук, жооштук.

höpürdetmek шорулдатуу, шоркура туу (бир нерсе ичип жатканда).

hörgüç,-cü 1.өркөч (төөнүн). 2.өтм. төмпөк, томпок (нерсе).

hörgüçlü өркөчтүү. **iki** ~ эки өркөчтүү (төө).

höst,-tü 1.сыр. с. тырр! токто! тур! (мингич айбандарды токтотуу үчүн айтылат). 2.бирөөнү эскертүү үчүн айтылган орой кайрылуу.

höşmerim халва түрү (жаңы быштак,

крахмал, күрүч уну, шекерден жасалат).

höt,-tü бирөөнү коркутуу, кекетүү үчүн айтылган сыр. с. ~ **demek** 1)коркутуп-үркүтүү. 2)шып этип, күтүлбөгөн жерден. **kış ~ dedi geldi** кыш ана-мына дегиче кирип келди.

höyük,-ğü 1.археол. курган, дөбө, чалдыбар. 2. үйүлгөн топурак, дөбөчө.

Hristiyan 1.христиан. 2.христианчылыкка тиешелүү.

Hristiyanlaşmak христиандашуу.

Hristiyanlaştırmak христиандаштыруу.

Hristiyanlık,-ğı 1.христиандык. 2.христиан дүйнөсү.

hu 1.эй! уй! (аялдар тарабынан колдонулган чакыруу). 2. эск. дервиштердин өз ара кайрылуулары. 3. **H**~ Кудай.

hububat, -tı дан өсүмдүктөрү.

Huda Кудай.

huda эск. амал, айла.

hudut,-du 1.чек ара, кыйыр. 2.өтм. уч, аяк, акыр, соң. ~ **dışı etmek** чек арадан чыгарып салуу. ~ **hattı** чек ара. ~ **kapısı** чек ара дарбазасы.

hudutsuz чексиз, учу-кыйырсыз. ~ **sevgi** чексиз сүйүү. ~ **sigorta** чектелбеген камсыздандыруу.

hukuk,-ku 1.укук, юриспруденция. ~ **müşaviri** укук даанышманы. 2.укук, акы. ~ **davası** укук доосу. ~ **dışı** укукка каршы. ~ **fakültesi** укук факультети. ~ **ilmi** укук илими. ~ **tahsili** укук билими. ~ **undan vazgeçmek** укугунан баш тартуу.

hukukçu укукчу, юрист.

hukuken укук боюнча, укукка/мыйзамга ылайык. ~ **tanımak** мыйзамга ылайык/ боюнча таануу.

hukukî, hukuksal укукий, укук боюнча.

hukuklu укуктуу.

hukuksuz укуксуз.

hulâsa 1.мазмун, маңыз. 2.тыянак, кыскача жыйынтык, резюме. **bir yazının ~sı** бир макаланын резюмеси. 3.*хим.* экстракт, маңыз. 4.кыскасы, кыскача айтканда. ~ **ben bundan hiçbir şey anlamadım** кыскасы, мен мындан эч нерсе түшүнгөн жокмун. ~ **etmek** кыскартып айтуу, тыянак чыгаруу.

hulk,-ku кулк, мүнөз. **hüsni** ~ жакшы мүнөз.

hulkum *анат.* кулкун.

hulya кыял, үмүт, эңсөө. ~**ya dalmak** кыялга чөмүлүү. ~**lar kurmak** кыял куруу, кыялдануу.

hulyalı 1.кыялкеч, романтик. 2.кыялдагыдай, романтикалуу, кызык.

humar 1.кумар. 2.ичкиликтен/уйкусуздуктан баш кеңгирөө.

humma *мед.* 1.безгек. 2.келте. **lekeli** ~ темгилдүү келте.

hummalı 1.безгектүү, безгек менен ооруган. 2.келте менен ооруган. 3.*өтм.* жан тындырбаган, тынымсыз (*ши*).

humus I гумус, кара топурак.

humus II,-msu хумус (*буурчакты унга, калемтирге аралаштырып жасалган тамак*).

hun *эск.* кан.

hunhar *эск.* канкор, кан ичкич, ырайымсыз.

hunharca канкорчо, аянычсыз, аёосуз, таш боордук менен, ырайымсыз.

hunharlık,-ğı канкордук, таш боордук.

huni 1.воронка. 2.ооздук.

hurç,-cu куржун.

hurda 1.акыр-чикир, таштанды. 2.металл сыныктары, темир-тезек. 3.*арго* нашаа. 4.кыбыраган, майда (*жазуу*). 5.эскирген, жараксыз, керексиз (*нерселер*). ~**ya çevirmek** иштен чыгаруу, жараксыз кылуу. ~**sı çıkmak** ышпалдасы/тарпы чыгуу, эскирүү. ~ **fiyatına** болор-

болбос акчага/баага. ~ **olmak** жараксыз болуу.

hurdacı эски темир-тезек саткан киши.

hurdahaş сындырылган, бырчаланган, талкаланган. ~ **etmek** таш-талканын чыгаруу, талкалоо. ~ **olmak** 1)таш-талканы чыгуу, майдалануу. 2)жок болуу, кырылып калуу. 3)*өтм.* өтө чарчоо, суй жыгылуу.

huri 1.үр, үрдүн кызы, периште. 2.*өтм.* сулуу, көзөл. 3.*өтм.* сүйүктүү, сүйгөн. ~ **gibi** периштедей, үрдүн кызындай.

hurma курма. ~ **ağacı** *бот.* курма дарагы (*Phoenix dactylifera*). ~ **tatlısı** курма таттуусу. ~ **dorusu** жээрде тору (*ам*).

hurra *сырд.* с. ураа!

hurufat,-tı 1.*эск.* тамгалар. 2.чоюндан куралган тамгалар, шрифттер.

husumet,-ti кастык, душмандык. ~ **beslemek** кастык күтүү.

husus 1.маселе, тема, иш, жагдай, шарт. **bu ~ta** бул маселеде/ маселе боюнча, бул жагдайда. 2.тууралуу, жөнүндө. **bu ~ta ne düşünüyorsunuz?** бул тууралуу, эмне деп ойлойсуз? 3.өзгөчөлүк, бөтөнчөлүк, касиет. **şu ~u da gözden uzak tutmamalı** ушул өзгөчөлүктү да көз жаздымда калтырбоо керек. ~**unda** тиешелүү, тууралуу.

hususî 1.өзгөчө, атайын. ~ **muhabir** атайын кабарчы. 2.өзүмдүк, менчик, өздүк, жеке, жекече, өзүнчө. ~ **ders** жеке сабак. ~ **hayat** жекече жашоо. ~ **otomobil** менчик автомобиль. 3.*ооз.* менчик машине.

hususiyet,-ti 1.өзгөчөлүк, бөтөнчөлүк, айырмачылык. ~**e kaçmak** бөтөнчөлүктөрүн/майда-баратын териштирүү. ~ **vermek** өзгөчөлүк/ айырмачылык берүү. 2.жакын мамиле, жолдоштук, достук.

husye *анат.* эркектик беzi, тестис.

huş *бот.* кайың (*Betula*).

huşu,-u 1.жөнөкөйлүк, карапайымдык. 2.Кудайга баш ийүү, Кудайдан коркуу/ишенүү.

hutbe *мус.* кутпа (*жума жана айт күндөрү мечиттин михрабынан ыймам тарабынан окулган на-сыят*). ~ **okumak** кутпа окуу.

huy 1.мүнөз, жаратылыш, кылык-жорук. 2.көнүмүш адат, жүрүштүрүш. ~ **edinmek** адатка айландыруу, көнүп кетүү. ~ **u una, suyu suyuна uygun** (*бири-бирине*) ар жөндөн ылайык, бири-бирине бап келишкен, издешпей табышкан. ~ **u suyu** мүнөзү, кылык-жоругу. ~ **una suyuна gitmek** (*бирөөнүн*) ою менен болуу, каалаганын жасоо.

huyulanmak 1.кабатырлануу, шектенүү, кооптонуу, тынчсыздануу. 2.кыжырдануу, жинденүү, итатайы туулуу. 3.азоолонуу, тыбырчылоо, колго келбөө, үркүү (*айбандар үчүн*).

huylu 1.мүнөздүү. **iyi** ~ мүнөзү жакшы. 2.касиеттүү, жышааналуу. **kötü** ~ **ur** жаман жышааналуу/кара жолтой шишик. 3.жүргөн-турганы бузук, кылык-жоругу тескери, көргөн-өскөнү жаман. 4.азоо, чалпоо, үркөнчөөк. ~ **at** азоо ат. 5.ооз. курулай шектенген, эч кимге ишенбеген (*киши*). ~ ~ шектенип, кооптонуп, элтеңдеп. **etrafına** ~ ~ **bakmak** эки жагына элтең-селтең карануу. ~ **huyundan vazgeçmez mak.** ар кимде бар бир кыял, ал кыялды ким тыяр.

huysuz тажаал, бейжай, албуут, жаңжалчы, чыр.

huysuzlanmak 1.кыжырдануу, жинденүү, тажаалдануу, жаман кыялын көргөзүү. 2.баш ийбөө, сөз укпоо, тил албоо, тентек кылуу, шоктонуу (*балдар*).

huysuzlaşmak 1.мүнөзү/кылык-жору-

гу/жүрүм-туруму бузулуу. 2. (*кичине балдар үчүн*) чыргоолонуу.

huysuzluk,-ğu тажаалдык, бейжайлык, албууттук. ~ **etmek** тажаалдануу, албууттануу. ~ **u tutmak** жини/тажаалдыгы кармай калуу.

huzme 1.тутам, боо. 2.нур. **ışıldak ~si** прожектор жарыгы.

huzur 1.тынчтык, бейкуттук, бейпилдик, көңүлдүн жайлыгы. ~ **unu bozmak** тынчын алуу. ~ **içinde** жайма-жай, жай баракат, бейпилдик/бейкуттук ичинде. 2.көз алдында, алдында, маңда-йында. ~ **unuzda** алдыңызда, каршыңызда. **herkesin ~unda** элдин алдында. 3.эск. катышуу, орун алуу, болуу. **bu sorunun çözümünü için sizin ~unuz şart** бул маселенин чечилиши үчүн сиздин ал жерде болушуңуз зарыл. 4.эск. падыша отурган жер. ~ **a çıkmak** падышанын алдына чыгуу. ~ **evi** карыялар үйү. ~ **hakki** бир маселени караган/талкуулаган кишилерге төлөнгөн акча. ~ **unu kaçırmak** тынчын алуу/кетирүү. ~ **ve asayış** бейпилдик жана тартип. ~ **vermek** тынчтык берүү.

huzurlu тынч, жайма-жай, бейпил.

huzursuz 1.тынчы жок, кабатыр, кооптуу. 2.тынчы жок, күрү-гүүсү/ызы-чуусу көп (*жер*). ~ **olmak** тынчы кетүү, кабатыр болуу, санаркоо.

huzursuzluk,-ğu 1.тынчы жоктук, кабатырлык. 2.тынчы жоктук, ызычуулук (*жер*).

hücre 1.биол., анат. клетка. ~ **özsuyu** клетка суусу. 2.тар бөлмө. 3.камера (*түрмөдө*). **tek kişilik** ~ жалгыз кишилик камера. 4.ложка (*театрда*).

hücum 1.чабуул, сокку, кысым. ~ **la almak** чабуул менен алыш. **uçak ~u** абадан чабуул. 2.үйүгүшүү, топтолуу, жыйылуу. 3.сын, сынга

алуу. **sözleri gazetelerin ~una yol açtı** сөздөрү газеталардын катуу сындоосуна учурады. 4.*спорт* чабуул, уюшкан аракет. 5.*сырд. с.*, ~! чабуул! алга! ~**a geçmek** чабуулга өтүү. ~**a uğramak** чабуулга учуроо.

hücumbot,-tu чабуул кемеси.

hükmen 1.калыстын чечими менен. 2.шарт/жобо боюнча. **pehlivan ~ yenildi** балбан калыстын чечими менен жеңилди.

hükmetmek 1.бийлик жүргүзүү, башкаруу. 2.чечим чыгаруу, токтом/өкүм кылуу. **ceza** ~ жаза кесүү.

hükmi өкүмгө байланыштуу.

hükümet,-ti 1.өкмөт. ~ **erkani** өкмөт мүчөлөрү. 2.өкмөттүк курулуштар, башкаруу органдары. 3.өкмөттүк бийликтер турган имараттар, муниципалитет (*кичине шаарларда*). ~ **bunalımı** өкмөт кризиси. ~ **darbesi** өкмөттүк козголоң. ~ **i devirmek/düşürmek** өкмөттү кулатуу. ~ **kapısı** өкмөт үйү. ~ **konağı** өкмөттүк бийлик имараты (*жер-жерлердеги*). ~ **i kurmak** өкмөт куруу. ~ **merkezi** баш калаа. ~ **sürmek** өлкөнү башкаруу.

hüküm,-kmü 1.өкүм. **mahkemenin ~ü** соттун өкүмү. 2.эгемендик, бийлик, башкаруу, өкүм. 3.маани. **bu işin ne ~ü var?** бул иштин кандай мааниси бар? 4.күч, доорон, таасир. **kışın ~ü geçti** кыштын күчү азайды, доорону бүттү. 5.ой, пикир, тыянак. ~ **vermek** 1)пикир/тыянак чыгаруу. 2)өкүм чыгаруу. ~ **ünce ...**-ге ылайык, боюнча. **kanun ~ünce** мыйзамга ылайык. ~ **ü geçmek** 1)өкүм жүрүү, мааниси/таасири болуу. 2)доораны сүрүү, күчүндө болуу. ~ **giymek** соттон жазага өкүм кылынуу, кесилүү. ~ **ünde olmak** тең/барабар болуу, сыяктуу болуу, ордун алуу.

kaynata baba ~ündededir кайната ата катары. ~ **ü parasına geçmek** акча менен каалаганын жасата ала турган күчтө болуу. ~ **sürmek** 1)өкүм сүрүү, башкаруу, бийликте болуу. 2)кабыл алынган, кеңири таралган. ~ **süren kanaat** кеңири таралган пикир. 3.күчү, таасири кайта элек.

hükümdar өкүмдар, башкаруучу, монарх.

hükümdarlık,-ğı 1.өкүмдарлык. 2.монархия, империя, суверенитет. **meşrutiyetçi** ~ конституциялык монархия. ~ **etmek** өкүмүн/бийлигин жүргүзүү.

hükümlü 1.күчүндө/жарактуу болгон (*мыйзам, жобо, келишим ж. б.*). 2.өкүм/токтом менен бекитилген, өкүм кылынган. 3.кесилген, жазага тартылган (*кылмышкер*).

hükümrân 1.башкаруудагы, бийликтеги, эгемен. 2.башкаруучу, бийлик ээси, өкүмдар.

hükümrânlik,-ğı бийлик, эгемендик. ~ **ı altında** бийлик/эгемендиги алдында.

hükümsüz колдонуудан чыккан, жараксыз, өкүм/күчү калбаган. **bu yaza ~dür** бул мыйзам жараксыз. ~ **kılmak** жараксыз кылуу, күчүн жоготуу.

hükümsüzlük,-ğü жараксыздык, жараксыз деп табылуу, колдонуудан чыгарылуу.

hümanist,-ti гуманист.

hümanizm гуманизм.

hümayun 1.бактылуу. 2.падышага байланыштуу/караштуу. **Saray-ı H~** падыша сарайы. 3.*муз.* түрк музыкасынын бир ыргагы.

hüner өнөр, талант. ~ **göstermek** 1)өнөр көргөзүү. 2)өнөрү менен таң калтыруу. ~ **satmak** өнөрлүү болуп көрүнүү.

hünerli 1.өнөрлүү, таланттуу (*киши*).

2.өнөр менен, талант менен жасалган (*iii*).

hünersiz 1.өнөрсүз, шыксыз, жөндөмсүз (*киши*). 2.өнөр талап кылбаган (*iii*).

hüngür: ~ ~ **ağlamak** өңгүрөп ыйлоо.

hüngürdemek 1.өңгүрөп/өкүрүп-бакырып ыйлоо. 2.*мус.* үнүн катуу чыгарып зикир чалуу.

hünkâr *тар.* өкүмдар, султан (*Османлы Мамлекетинде султанга гана берилген наам*).

hünnap,-bı *бот.* жийде (*Zizyphus jujuba*).

hür эркин, азат, көз каранды эмес, башы бош. ~ **düşünce** эркин ойлоо. ~ **teşebbüs** жекече демилге.

hürlük,-ğü эркиндик, азаттык, боштондук.

hürmet,-ti урмат, сый. ~**le** урмат менен, урматтап. ~**lerimle** урматым/урматтоо менен (*каттын аягына жазылган сытайыгерчилик сөзү*). ~**ler ederim** урмат кыламын. ~ **etmek** урмат кылуу, сыйлоо.

hürmetli 1.урматтуу, кадырлуу. 2.*шылд.* очойгон, олчойгон. ~**ce** аябагандай чоң. **direk gibi bir boynu**, ~ **bir göğsü vardı** бакандай жоон мойну, балканактай көкүрөгү бар эле.

hürmetsiz урматсыз, кадырсыз, сыйсыз.

hürriyet,-ti эркиндик, боштондук, азаттык, эгемендүүлүк. ~**e kavuş-mak** эркиндикке жетишүү. ~**ten mahrum etmek** эркиндигинен/азаттыгынан ажыратуу. **basın ~i** басма сөз эркиндиги. **fikir ve inanç ~i** көз караш жана ишеним эркиндиги.

söz ~i сөз эркиндиги. ~**i seçmek** 1)эркиндикти тандап алуу, эркиндикке чыгуу. 2)өзүнчө иш баштоо.

hürriyetçi 1.эркиндикти сүйгөн. 2.*саяс.* либерал.

hürya баары бирге, чогуу, жапырт. **kapı açılınca ~ içeri girdiler** эшик ачылганда жапырт ичкери киришти. ~ **etmek** гүр этип (*кирип келүү, туруп жөнөө ж. б.*).

hüsnühâl,-li өрнөктүү/жакшы жүрүштуруш. ~ **kâğıdı** үлгүлүү жүрүштурушу тууралуу кагаз.

hüsnühat,-ttı каллиграфия, сулуу жазуу.

hüsnükuruntu *шылд.* куру кыял, иллюзия.

hüsnüniyet,-ti ак ниеттүүлүк, ак пейилдүүлүк.

hüsnüyusuf *бот.* гвоздика (*Dianthus barbatus*).

hüsran 1.чыгаша, чыгым, коромжу, зыян. 2.көңүл калуу, жоготуу, арман. ~**a uğramak** үмүтү таш кабуу, ою ишке ашпай калуу.

hüthüt: ~ **kuşu** *зоол.* сасык үпүп (*Uruba eops*).

hüviyet,-ti 1.кимдик. ~ **cüzdanı** кимдик күбөлүгү. ~ **kartı** визит карты. 2.мүнөз, сапат. ~ **almak** мүнөзгө ээ болуу.

hüzün,-znü капа, кайгы, кейиш, муң. ~ **çökmek** санаа басуу, чөгүп кетүү. ~ **vermek** капа кылуу, кейишке салуу, муңайтуу.

hüzünlenmek капа болуу, кайгыруу, кейүү, муңаюу.

hüzünlü капалуу, муңайым, кайгылуу.

hüzünsüz бейкапар, кайгы-капасыз.

I

I, 1 *түрк алфавитинин он биринчи тамгасы.*

ıcık: ~ı **cıçıġı** баштан-аяк, быкый-чыкыйы толугу менен, аңтарып-теңтерип, эч нерсе койбой, ичитышы. ~ını **cıçıġını anlamak** быкый-чыкыйынан/майда-чүйдөсүнөн бери түшүнүп/билип алуу. ~ını **cıçıġını aramak** 1) быкый-чыкыйын чукуу. 2) өтө кылдат текшерүү. ~ını **cıçıġını çıkarmak/öğrenmek** к. ~ını **cıçıġını anlamak**. ~ını **cıçıġını saymak** (*бирөөнүн*) аркасынан ушактоо, быкый-чыкыйын чубап чыгуу.

ıçkırık,-ġı к. **hıçkırık**.

ıçırma эчкирме, ычкырма, солуктоо.

ıçırmak ычкыруу, эчкирүү, солуктап ыйлоо.

ıġıl *диал.* ыгыл, ык, (*суунун*) агымы/нугу. ~ ~ жай, тынч (*агуу*). ~ ~ **terlemek** мончок-мончок тердөө.

ıġranmak *диал.* ыргалуу, термелүү.

ıġrip, -bı 1. балык тору. 2. жалган, калп. ~ **çekmek** торду тартып чыгаруу. ~ **çevirmek** калпты-чынды койгулаштыруу, алдоо.

ih чөк! (*төөнү чөгөрүү үчүн айтылган сырда. с. .*).

ıhlamak 1. өхүлөп-ахылоо (*чарчагандан, оорудан*). 2. оор-оор дем алуу, күшүлдөө.

ıhlamur 1. *бот.* майда жалбырактуу липа (*Tilia cordata*). ~ **çiçeġi** липанын гүлү (*чай катары колдонулат*).

ıhmak (*төө*) чөгүү.

ıkınmak 1. ыйынуу, ычкынуу (*мис. ич катканда*). 2. ыйынуу (*төрөт маалында*). 3. оор дем алуу, күшүлдөп-бышылдоо (*оор жумуш аткарганда*). **ıkına sıkına** 1) ыйынып-

ычкынып, кыйналып-кысталып. 2) кымырынып-кымтынып, тартынып. **ıkınır sıkınmak** кыйналып-кысталуу, өзүн зордоо. **ıkındı bir cevap veremedi** кыйналып-кысталды, (*бирок*) бир жооп бере албады.

ıkıntı ыйынма, ычкынма, ахалап-охоломо.

ıklamak 1. оор дем алуу, күшүлдөп-бышылдоо. 2. солуктап/эчкирип ыйлоо.

ıklım: ~ **tıklım** жыкжыйма. **salon ~ tıklım olmuş** салон жыкжыйма толуптур.

ılgın *бот.* жылгын (*Tamarix*).

ılgıt: ~ ~ жай, акырын-акырын (*суунун агышы, желдин согушу*). ~ ~ **esen seher yelleri** акырын-акырын соккон таң жели.

ılca 1. кайнар булак, минерал/термал суу. 2. кайнар булактан мончо.

ılcak жылуу, ыкчам (*мис. суу*).

ılık,-ġı жылуу. ~ **hava** жылуу күн/аба. ~ **su** жылуу суу. ~ **yaş** ысык жаш.

ılıklaşmak жылуу тартмак, жылымак (*мис. күн*).

ılıklaştırmak жылытуу.

ıklık,-ġı жылуулук (*тике, өтмө мааниде*).

ılım салмактуулук, токтоолук.

ılınmak жылымак.

ılınan *геогр.* мелүүн. ~ **bölge/kuşak** климаты мелүүн аймак.

ılımlı 1. салмактуу, токтоо, оор басырыктуу. ~ **davranış** токтоо мамиле. 2. *саяс.* тарапсыз, жүйөөлүү, оор басырык.

ılımlılık,-ġı салмактуулук, токтоолук, оор басырыктуулук, орундуулук.

ılınmak 1. жылымак, жылуу тартмак (*мис. аба ырайы*).

ılıştırmak чабыштыруу (*ысык, муздак сууларды*).

ılıtmak жылытуу.

ilkı к. **yilkı**.

ımızganmak уйкусуроо, уйку-соонун арасында болуу.

ıpslak малма-чөлмө, чылгый. **yüzü terden ~ olmuş** жүзү терден малма-чөлмө болуптур.

ıpsız ээн талаа, эрме чөл, жан жок жер.

ıra 1.мүнөз, табият, кулк. 2.белги, сапат, касиет.

irak I,-ğı ыраак, алыс. **sesin ~tan gelir, yürek deler** үнүң ыраактан келет, жүрөгүмдү тилет.

irak II, -kı муз. ыргак (*түрк музыкасынын*).

Irak 1.Ирак. 2.Иракка тиешелүү/мүнөздүү.

irakgörür астр. 1.дүрбү, турнабай. 2.телескоп.

iraklaşmak ыраактоо, узакташуу, алыстоо.

Iraklı ирактык (*киши*).

iraklık,-ğı ыраактык, узактык, алыстык.

iraksak мат., физ., биол. бири-биринен алыстаган/четтеген. ~ **dizi** мат. четтеген катар. ~ **merçek** физ. чачыратуучу линза.

iraksamak ыраак саноо/көрүү, бир нерсенин болоруна ишенбөө.

irgalamak ыргалтуу, терметүү.

irgalanmak ыргалуу, термелүү, теңселүү, күүлөө. **gemimiz beşik gibi ırgalandı** кемебиз бешик сыяктуу ыргалды.

ırgat,-tı жалчы, жалданып иштеген кедей. ~ **gibi çalışmak** кул катары иштөө. ~ **pazarı** жалчылар базары. ~ **pazarına döndürmek** астын-үстүн түшүрүү, чачуу.

ırgatlık,-ğı жардылык, жалчылык. ~ **etmek** жалданып иштөө.

ırk,-kı 1.тек, түп, ырк,раса. **beyaz** ~ ак европеид ыркы/расасы. 2.анат.

ооз. артерия. ~ **ayırımı** расалык бөлүп-жаруу, ыркчылык.

ırkçı расист, ыркчы.

ırkçılık,-ğı расизм, ыркчылык.

ırmak,-ğı дарыя, суу. ~ **ayağı** дарыянын куймасы. ~ **roman** ад. роман-эпопея.

ırz абийир. намыс. ~ **düşmanı** зордукчу. ~ **ehlî** 1)намыскөй, чынчыл. 2) ар-намыстуу, абийирдүү (*аял*). ~ **ına geçmek/~ını bozmak** (*бирөөнү*) зордуктап коюу. ~ **ı kırık** абийирсиз, шүмшүк, уятсыз.

ısı 1.физ. жылуулук, ысык (*энергия, күч катары*). ~ **ya dayanır** ысыкка чыдамдуу. ~ **değişimi** жылуулук алмашуу. ~ **enerjisi** жылуулук энергиясы. 2.температура, ысык даражасы. сал. **hararet. diriksel** ~ (*айбандардын*) этинин ысыктыгы. 3.ысык. ~ **cam** кош айнек (*бири-бирине металл алкак аркылуу бириктирилген эки катар айнек*). ~ **dam** ооз. мончо. ~ **kuşak** геогр. тропикалык алкак. ~ **yuvarı** астр. термосфера.

ısıl физ. 1.жылуулук, бөлүп чыгаруучу. 2.термалдык. ~ **enerji** жылуулук энергиясы.

ısındırmak 1.жылытуу, ысытуу. 2.өтм. (*бир нерсеге*) жакындатуу, көндүрүү, жатыктыруу (*мис. бир ишке*).

ısınma 1.ысынма, жылыма. ~ **koşusu** спорт ысынма чуркоосу (*машыгууга баштоодон мурда муундарды жибитүүгө арналган чуркоо*). 2.бир нерсеге шыктуулук, кызыгуу.

ısınmak 1.ысуу, жылуу. **su ısındı** суу ысыды. 2.көнүү, жатыгуу, көңүлү жылуу, жактыруу. **bu işe bir türlü ısınmadı** бул ишке эмнегедир көңүлү жылыбай койдү.

ısıölçer физ. ысыкөлчөр, калориметр.

ısırgan 1.(~ **otu**) бот. чалкан (*Urtica*). 2.тиштээк (*айбан*).

ısırtıcı 1.сайгылаган, чаккан, тикендүү (өсүмдүк). 2.тиштээк (айбан). 3.чымчылаган, чымыраткан, тоңдурган (суук). 4.сайгылаган, түктүү (кийим). ~ **bir dert** сайгылашкан оору.

ısırtık,-ğı 1.тиштелген/чагылган/кабылган жер. **kudus** ~1 кутурган айбан тиштеген жер. 2.тиштем. **bir** ~ **ekmek** бир тиштем нан. 3.өтм. зыян, чыгым.

ısırmak 1.тиштөө, каап алуу. **köpek çocuğu bacağından ısırmış** ит баланын балтырын каап алыптыр. 2.чагып алуу (аары, чиркей ж. б.). 3.сайылуу, сайгылоо (мис. түктүү кийим). 4.чымчылоо, чыйрыктыруу (шамал, суук). **dudak** ~ эрдин кесе тиштөө (өкүнүүдөн). **parmak** ~ бармагын тиштөө (таң калуудан). **ısıran it/köpek dişini göstermez** мак. кабаанак ит тишин көргөзбөйт. **gözü** ~ (бирөөнү) кай жерден көргөнүн эстей албоо, өңү жылуу учуроо. **seni gözüm ısırtıyor, ama hatırlayamadım** сен көзүмө жылуу учурайсың, бирок кайдан көргөнүмү эстей албадым.

ısırtıcı ысыткыч, жылыткыч. ~ **lâmba** ысыткыч лампа.

ısıtma 1.ысытма, жылытма. ~ **sistemi** ысытма системасы. 2.дуал. безгек, малярия.

ısıtmak ысытуу, жылытуу. **ısıtıp ısıtıp önüne koymak** эски нерсени жаңы катары көргөзүү.

ıska арго жаза/сая кетүү, зыянга/чыгымга учуроо. ~ **geçmek** арго 1)мээлеген жерге тийбөө, жаза/сая кетүү. 2)маани бербөө, капарына албоо.

iskala 1.муз. гамма. ~ **yapmak** гамма ойноо. 2.шкала. **ampermetrenin ~si** амперметрдин шкаласы.

iskalamak арго 1.жаза/сая кетирүү,

максатына жете албоо, аракетин текке кетүү. 2.маани бербөө, капарына албоо.

iskarmos I зоол. сфирена (*Sphyræna sphyræna*).

iskarmos II 1.кеменин кабырга жыгачтары. 2. кайыктын калак тагылчу жери.

iskarta 1.(карта ойнунда) ашыкча карталар. 2.наркы түшүрүлгөн товар. ~**ya çıkarmak** жараксызга чыгаруу. ~**ya çıkmak** жараксыз/ керексиз болуу. ~ **mal** керексиз товар.

iskonto 1.коода арзандатуу, баа түшүрүү. 2.фин. пайыз түшүрүү. 3.ооз. (айрым сөздөрдү) кулагынын сыртынан кетирүү, капарына албоо. **bu sözleri ~ ile dinle** бул сөздөрдү кулагыңын сыртынан кетир. ~ **etmek/yapmak** 1)баасын түшүрүү. 2)айрым сөздөрдү укпамышка салуу.

islah 1.оңдоо, жакшыртуу, түзөлтүү, реформа. **ceza evlerinin ~i** түрмөлөрдүн жакшыртылышы/реформасы. 2.түзөлтүү, оң жолго салуу, кайра тарбиялоо. ~ **olmaz** оңолбой турган. 3.тукумун жакшыртуу, кыйыштыруу. **tohum ~i istasyonu** урук кыйыштыруу/асыл тукумдаштыруу станциясы. ~ **etmek** 1)жакшыртуу, оңдоо, түзөлтүү. 2)өтм. оң жолго салуу. ~ **evi** кайра тарбиялоо/түзөтүү колониялары (жашы жете элек балдарды). ~ **olmak** реформа жасалуу, оңолуу.

islahat,-tı жакшыртма, түзөтмө реформа. ~ **yapmak** реформа жасоо, түзөтүү.

islahatçı реформачы, реформист.

islahhane к. **islah evi**.

ıslak суу, суулуу, нымдуу, кургай элек. ~ **bez** суу чүпүрөк. ~ **yer** нымдуу жер. ~ **karga/sıçan** 1)сууга түшкөн чычкандай, малма-чөлмө суу бол-

гон. 2) *argo* коркок, көлөкөсүнөн корккон. ~ **kargaya/sıçana dönmek** сууга түшкөн чычкандай болуу, суу өтмө катарынан өтүү.

ıslaklık, -ğı суулуулук, нымдуулук.

ıslanmak суу болуу. **iliklere kadar** ~ өтмө катарынан өтүп суу болуу.

ıslatmak 1.суу кылуу, сууга чылоо. 2.*argo* сабоо, төпөштөө. 3.*өтм.*, *этно.* суулоо, майлоо (*жаңы алган кийим үчүн бирөөлөргө тамак берүү, жуу*).

ışık, -ğı 1.ышкырык. ~ **çalmak** 1)ышкыруу. 2)(*жылан*) кышылдоо. 3)(*бирөөнү*) ышкырып чакыруу. ~**la şarkı tutturmak** бир ырды ышкырып чалуу.

ışıklamak 1.(*бирөөнү*) ышкырып чакыруу. 2.(*бирөөгө*) ышкырып протест көргөзүү.

ışıklı 1.ышкырыкчыл. ~ **ünsüz** *грам.* шуулдама үнсүз. 2.ышкырык сыяктуу угулган.

ısmarlama 1.заказ. 2.заказ менен тигилген. ~ **ayakkabı** заказ менен тигилген туфли. 3.*өтм.* эптеп-септеп жасалган (*иш*).

ısmarlamak 1.заказ берүү. **elbise için kumaş ısmarladım** көйнөк үчүн кездемеге заказ бердим. 2. (*бирөөлөргө*) тамак алып берүү. **bugün yemekleri ben ısmarlayacağım** бүгүн тамактарды мен алам. 3.(*бирөөгө*) тапшыруу, табыштоо, аманат кылуу. **baban seni bana ısmarladı** атаң сени мага табыштады. 4.кенеш/буйрук берүү. **ben sana böyle mi ısmarlamıştım?** мен сага ушинтип буюрдум беле? **Allaha ısmarladık!** жакшы калыңыз! (Кудайга аманат/тапшырдык!) (*коштошуу сөзү*).

ıspanak, -ğı 1.*бот.* бакча козу кулагы (*Spinacia oleracea*). 2.*argo* дөөдүр, дөөпөрөс, макоо.

ıspatula шпатель, күрөкчө.

ispazmoz спазма, калтырап-титирөө. ~**a tutulmak** калтырак басуу.

ısrar кысым, көшөкөрдүк. ~ **etmek** көшөрүп сурануу, акидей асылуу, айтканынан кайтпоо.

ısrarla көгөрүп, көшөрүп, айтканынан кайтпай, акидей асылып. ~ **istemek** көгөрүп туруп алуу.

ısrarlı көгөргөн, көшөргөн, акидей асылган.

ıssız 1.ээн, жапан, элсиз. ~ **gece** көзгө сайса көрүнгүс түн. ~ **ada** ээн арал. 2.ээси жок.

ıssızlaşmak ээндөө, ээн/элсиз-журтсуз калуу.

ıssızlık, -ğı 1.ээндик, элсиздик. 2.жалгыздык. ~ **çökmek** ээн/элсиз калуу.

istakoz зоол. омар (*Homarus vulgaris*). ~ **gibi** кыпкызыл.

istampa 1.штамп, мөөр. 2.мөөр кутусу.

istavros к. **istavros**.

ıstırap, -bı кыйноо, азап, жабыр, жапа. ~ **çekmek** кыйноо/азап тартуу, жабыркоо, жапа чегүү. ~ **vermek** кыйноо тарттыруу.

ıstıraplı кыйноо ичинде, азаптуу, оор, кыйын. ~ **günler** кыйноо ичиндеги/кыйналыштуу күндөр.

ışık 1.жарык, нур, шоола, от. **ay ~ ı** айдын жарыгы. 2.жарык кылганга жараган жабдуулар. **odaya ~ verildi** бөлмөгө жарык берилди. 3.*өтм.* жүздөн байкалган от, сүйүнүч, жарык маанайлуулук. **bütün gözlerden mânalı ~lar sıçradı** бардык көздөрдөн от чачырап турду. 4.*өтм.* жол көргөзгөн, илхам берген, айдындаткан (*киши, чыгарма, тикир, ой ж. б.*). 5.*сүрөт* жарык көрүү/тийүү/түшүү. **burası pek az gün ~ alır** бул жерге жарык аз тиет. ~**ı altında** 1)жарыгы алдында. 2)*өтм.* таасири алдында. ~ **araçları** 1)жарык берген жабдуулар. 2)оптикалык курал-

дар. ~ **bilgisi** *физ.* оптика. ~ **a doğrulum/ yönelim** *бот.* фототропизм. ~ **geçirmez** жарык өткөрбөс. ~ **dökmek** нур төгүү, жарык чачуу. ~ **göçüm** *бот.* фотосинтез. ~ **göstermek** *өтм.* жол көргөзүү, багыттоо. ~ **işareti** жарык сигналы. ~ **kaynağı** жарык булагы. ~ **kırılması** *физ.* жарыктын сынышы. ~ **küre** *астр.* фотосфера. ~ **saçmak** жарык/нур/ шоола чачыш. ~ **soğurtması** жарыктын жутулушу. ~ **ı söndürmek** жарыкты өчүрүү. ~ **şuası** жарык шооласы. ~ **tutmak** 1) жарык берүү/кылуу. 2) *өтм.* жол көрсөтүү, жолго салуу. ~ **vermek** жарык берүү. ~ **ı yakmak** жарыкты күйгүзүү/жагуу. ~ **yılı/senesi** *астр.* жарык жылы. ~ **yuvarı** фотосфера.

ışıkçı *театр, кино* электрик.

ışıklandırma жарык берме, иллюминация.

ışıklandırmak жарык берүү, айдыңдатуу.

ışıklanma жарык алма, иллюминация.

ışıklanmak жарык алуу, айдыңдануу.

ışıklı 1.жарык, жарыгы бар, айдың. 2.жакшы жарык көргөн/берилген. 3.жарыктуу, жарык алдында жасалган. ~ **reklâm** жарык алдындагы реклама. ~ **trafik işareti** жарыктуу жол белгиси.

ışıkölçer *физ.* жарыкөлчөр, фотометр.

ışıksız 1.жарыксыз, караңгы, жарыгы жок. 2.жарык көрбөгөн, жарыктандырылбаган (*жер, бөлмө ж. б.*).

ışıl: ~ ~ жарк-журк, жаркырап. ~ ~ **bakmak** күлүндөп/күлмүндөп кароо. ~ ~ **ışımak** жаркырап жануу. ~ ~ **parlamak** миң кубулуу, түркүн түстүү нур төгүү.

ışıldak,-ğı 1.прожектор. 2.*диал.* жаркырак, нур/от чачкан, жанып турган (*нерсе*).

ışıldamak жаркыроо, жануу, от/нур/шоола чачуу. **yıldızlar ışıldar** жылдыздар жаркырайт.

ışılı 1.жаркырак, жарык, нур, от. 2.бүлбүлдөк, көрүнөр көрүнбөс шоола, алыстан өчүп -жанган от. ~ **ile bakmak** (*көздөрү*) жалжылдап кароо.

ışılılı 1.жаркыраган, жалжылдаган, нурдуу. 2.бүлбүлдөгөн, шоолаланган, өчүп-жанган.

ışımak нур/шоола чачуу, жаркыроо, жалтыроо.

ışın 1.*физ.* нур, шоола. ~ **demeti** шоола тутамы. **alfa ~ları** альфа нурлары. **güneş ~ları** күндүн нурлары. **röntgen ~ları** рентген нурлары. 2.жарык (*мис. күндүн*). 3.бүлбүлдөгөн, өчүп-жанган от. 4.*мат.* радиус. ~ **bilimci** радиолог. ~ **bilimi** радиология. ~ **tedavisi** радиотерапия.

ışınım *физ.* радиация, нур өткөрүү.

ıtır,-trı 1.атыр, жыпар, аңкыган жыт. 2.эссенция, духи. 3.(~ **çiçeği**) *бот.* герань (*Geranium*). ~ **yağı** роза майы.

ıtırçı атырчы, парфюмер.

ıtırılı жыпар жыттуу, атырлуу.

ıtrı к. ıtırılı.

ıtriyat,-tı 1.жыпар жыттуу заттар. 2.парфюмерия.

ıtriyatçı 1.атырчы, косметика, парфюмерия саткан киши. 2. косметика/атыр/парфюмерия дүкөнү.

ıvır: ~ **zivir** 1.ыпыр-сыпыр, майда-барат, баасыз, болор-болбос нерселер. 2.болбогон, керексиз, маанисиз сөздөр.

ızbandut лөкүйгөн/закыйган/олбурлуу (*киши*). ~ **gibi** тоодой, үйдөй, лакыйган, бакыйган (*киши*).

ızgara 1.отко какталып бышырылган эт, шишкебек. 2.этти, балыкты ж.б. отко кактап бышыруу жолу. 3.грилл. 4.(*суу түтүктөрүндө*) кир тоскуч темир.

i

İ,i *түрк алфавитинин он экинчи тамгасы.*

iade 1.кайтаруу, кайта кайтарып берүү. 2.калыбына/ордуна келтирүү, жаңылоо. **~i itibar** кадыр-баркын калыбына келтирүү, акталуу. **~i sıhhat** ден-соолугун калыбына келтирүү. **münasebetlerin ~si** *дипл.* байланыштардын кайрадан жаңыланышы. 3.албоо, баш тартуу, кайра жөнөтүү. **~ etmek** 1) кайтарып берүү. 2) *(бир жасалган иштин)* жообун берүү. **davayı ~ etmek** доону кайра кароо үчүн кайтаруу.

iadeiziyaret зыяратка зыярат менен жооп берүү.

iadeli 1. **~ taahütlü** кабарлуу кат *(тапшырылганы тууралуу кабар бериле турган)*. 2. *ад.* бир куплеттин аяккы сабы кийинки куплеттин баш сабы болгон бейт түрү.

iane 1.эск. жардам. **~ vermek** *(акчалай)* жардам берүү. 2. кайыр, садага *(колунда жоктор үчүн)*. **~ toplamak** кайыр топтоо. **~ etmek** 1) жардам берүү. 2) кайыр, садага берүү.

iaşe 1.тамак берүү, тойгузуу, азык-түлүк менен камсыз кылуу, багуу. 2.тамак-аш, азык-түлүк. **~ madde-leri** азык-түлүк заттары. **~ etmek** тамактандыруу, азыктандыруу, тойгузуу, тамак берүү, багуу, азык-түлүк менен камсыз кылуу.

iba баш тартуу, четке кагуу, кабыл албоо.

ibadet, -ti 1.ыбадат, сыйынуу, табынуу. 2.баш ийүү, моюн сунуу, культ. **~ etmek** 1) сыйынуу, жалынуу, жалбаруу. **Allaha ~ etmek** Кудайга сыйынуу. 2) башын ийүү, жүгүнүү.

ibadetgâh, ibadethane ыбадаткана,

сыйынуу жери, храм.

ibadullah 1. эск. Теңирдин кулдары, эл. 2. *өтм.* көп, мол, белден, кокодон, саман. **pazarda balık ~** базарда балык кокодон *(көн)*.

ibahat, -tı уруксат, жол бериш. **~ etmek** жол/уруксат бериш.

ibare 1.сөз, сүйлөм, фраза. **bu ~den mesele açıkça anlaşılıyor ki** бул сөздөрдөн маселе ачык көрүнүп турат. 2.*(текстте)* параграф, абзац. 3.алынты, шилтеме, цитата. **~yi açmak** фразаны ачыктоо.

ibaret,-ti (-дан) турган, түзүлгөн, *(менен)* чектелген. **~ kalmak** ... -дан гана турган, ... менен гана чектелген. **heyet on kişiden ~** делегация он кишиден турат. ... – **dan ~ olmak** 1) ...-дан туруу. 2) маанисине келүү. **mesele bundan ~tir** маселенин төркүнү ушунда/мааниси ушунда жатат.

ib'at, -dı 1.оолактатыш, узактатыш, *(кызматтан)* алыш. 2.сүргүнгө айдатыш, жер которуш. **~ etmek** 1) *(кызматтан)* алуу/узакташтыруу. 2) куугун жасоо, сүрүү, көчүрүү.

ibate 1.баш калкалатуу, башын батыруу, калкалоо. 2.*ук.* баш калкалама. 3.*аск.* жайгаштырма *(аскерлерди)*. **~ etmek** 1) түнөтүү, башын батыруу. 2) *ук.* баш калкалатуу, жан сактатуу. 3) *аск.* *(бир жерге)* жайгаштыруу.

ibda,-ı эск. жаратуу, жоктон табуу, ойлоп табуу. **~ kabiliyeti** ойлоп табуучулук, чыгармачылык шык. **~ etmek** *(жаңы нерсе)* ойлоп табуу.

ibdaî оригинал, нукура.

ibibik,-ği *диал.* зоол. сасык үпүп

(*Uprira erops*).

ibik, **-ği** 1.(*куштарда*) таажы. 2.*анат.* сөөктүн ашташкан жери. 3.упчу. 4.ооз. бурч, уч, кыйыр, чет. **~ini kaldırmak** чокчоңдоо, чатак чыгаруу, чоң чыгуу.

ibikli таажылуу.

ibiş 1.Ибиш (*орта (к.) оюнунда же куурчак театрында келесоо чалыш персонаж*). 2.ооз. келесоо, кеңкелес. **~ gibi** келесоо чалыш, дөөпөрөс.

iblâğ *эск.* 1.жеткирүү, улаштыруу, кабар берүү, айтып баруу (*саламды, сөздү*). 2. санын көбөйтүү/арттыруу. 3.жөнөтүү, жиберүү. **~ etmek** 1)жеткирүү, улаштыруу. 2)санын/көлөмүн көбөйтүү/арттыруу. 3) жөнөтүү, жиберүү.

iblis 1.шайтан. 2.*өтм.* алдамчы, арамзаа, шүмшүк, шайтан, айлакер (*киши*).

ibne *орой* кызтеке, кош жыныс (*пассивдүү сыңар*).

ibniharem арам сийдик, никесиз туулган.

ibra 1.кечүү (*карызынан*), куткаруу (*жазадан*), бошотуу (*жоопкерчиликтен, милдеттен*). 2.тил кат, квитанция (*толук эсептешип бүткөнү тууралуу*). 3. актоо, реабилитация. 4.ооз. айыгуу, шыбаа болуу. **~ etmek** 1) (*бирөөнүн*) карызынан кечүү, жоопкерчиликтен куткаруу. 2) актоо. 3) айыктыруу. **~ kâğıdı** квитанция.

ibraname *ук.* 1.акталуу кагазы, тил кат. 2.квитанция.

İbranca *к.* **İbranice**.

İbranî иудей (*мурун еврейлерге берилген ат*).

İbranice *к.* 1.эски еврей тили, иврит. 2.ивритче.

ibraz *эск.* көргөзүү, ортого коюу, чыгаруу. **~ etmek** көргөзмөк, ортого чыгармак.

ibret,-ti 1.сабак, тажырыйба (*бир окуядан чыгарылган*), өрнөк, эскертүү. **~i âlem için** элдин баарына сабак болуш үчүн. 2.ооз. начар, кызык, таң калычтуу, тири укмуш. **~ almak** сабак алуу, тыянак чыгаруу, эсинен кеткис болуу. **~ olmak** сабак болуу.

ibreten сабак/өрнөк/эскертүү болсун деп.

ibrik,-ği кумган. **gümüş** ~ күмүш кумган.

ibrikçi, ibriktar *тар.* кумганчы (*сарайдын тааштек, кумган сыяктуу иштерин караган кызматчысы*).

ibrişim 1.чыйратылган жибек жип (*тикме/сайма үчүн*). 2.жибек. **~ saçak** жибек чачы. **~ kurdu** жибек курт.

icabet, -ti 1.макул болуу, кабыл алуу, айтканга көнүү. 2.чакырык / үндөөнү кабыл алуу. **~ etmek** 1)макул болуу. 2)чакырыкты кабыл алуу.

icap,-bı 1.керектөө, зарылдык, ыктыяж, муктаждык, талап. **~ı var** керек/ыктыяжы бар. 2.лог. тастыктоо, ырастоо, тууралоо. 3.*грам.* ырас-тоочу түр. **~ında** керек/зарыл болсо. **~ına bakmak** 1)керегин жасоо, шартына кароо. 2)*арго* ишин бүтүрүү, өлтүрүү, жок кылуу, көзүн тазалоо. **~ etmek** керек/зарыл болуу.

icar 1.ижара, кире, аренда. **~a vermek** ижарага/киреге берүү. 2.ижара/кире акысы. **~ etmek** ижарага/арендага берүү.

icat,-dı 1.ачылыш, табылга, ойлоп чыгарыш. 2.түзүү, жаратуу, чыгармачылык. 3.ойдон чыгаруу, ... дай көргөзүү. **~ çıkarmak** 1) жаман жолго түшүү, жаман кылык-жорук көрсөтүү. 2) керексиз жерден маселе чыгаруу. **~ etmek** 1) ачылыш жасоо, биринчи болуп

ойлоп чыгаруу. 2) чын сыяктуу көргөзүү.

icatçı ачылыш жасаган, ойлоп тапкан (*киши*).

icaz эск. кыска, так. ~ **etmek** кыскартуу, жыйынтыктоо.

icazet, -ti эск. 1.уруксат, жол бериш. 2. ук. бекитүү, ратификация. 3.диплом, күбөлүк. 4.макул, жарайт, болот. ~ **almak** 1)уруксат алыш. 2)диплом алыш.

icbar эск. зордоо, мажбурлоо, аргасыз кылуу.

icik: ~ **ciciği** к. **ıcık-cıcık**.

icmal, -li кыскача жыйынтык. ~ **etmek** кыскартып жыйынтыктоо.

icra 1.аткаруу, орундоо, ишке ашыруу. ~ **dairesi** аткаруу органы. ~ **hukuku** ук. административдик укук. ~ **komitesi** аткаруу комитети. ~ **kuvveti** аткаруу күчтөрү. 2..муз. аткаруу (*музыкалык чыгарманы*). 3.ук. аласа-бересе иштерин караган сот органы. ~ **emri** аткаруу буйругу. ~ **nın iadesi** соттун өкүмүн жокко чыгаруу/жоюу. ~ **etmek** 1)(*бир ишти*) аткаруу, орундоо, жасоо. 2)(*бир музыкалык чыгарманы*) аткаруу. 3)ук. (*сот өкүмүн*) ишке ашыруу. ~ **heyeti** 1) аткаруу комитети. 2) музыканттар тобу. ~ **memuru** карыздарды жыйноочу агент. ~ **ya vermek** аласасы бар кишинин береселүүнүн үстүнөн доо ачышы.

icraat, -tı (*icra*'нын көпт. т.) жасалган/аткарылган иштер. **-ta bulunmak** ар түрдүү иштерди аткарыш. ~ **a geçmek** ишке киргизилиш, иштей башташ.

iç, -çi 1.ич, ички (*ар кандай нерсенин ич бөлүгү, тыш сөзүнүн каршысы*). **evin ~i** үйдүн ичи. **ceketin ~ cebi** жакеттин ички чөнтөгү. **parti ~i muhalefet** партия ичиндеги атаандаштык. **şehir ~i otobüs** шаар ичин-

де жүргөн автобус. 2.ички көңдөй, канал. **kutunun ~i** кутунун ичи. **borunun ~i** түтүктүн ичи. 3.кабыктын алды, өзөк, данек. **ağacın ~i** дарактын ичи. **ceviz ~i** жаңгактын данеги. **ekmek ~i** нандын жумшагы. 4.фарш, ич. **mantının ~i** мантинын эти/ фаршы. 5.(*бир нерсенин*) оюк тарабы. **avuç ~i** ууч ичи. **tabağın ~i** табактын ичи. 6.ички, ичтен кийилген (*кийим*). ~ **çamaşır** ич кийим. ~ **gömleği** ич көйнөк. 7.ички органдар (*адамдын, айбандардын*). ~ **hastalıkları** ички оорулар. ~ **i sürmek** ичи өтүү. 8.ич, көңүл, рух, ички дүйнө, жүрөк. ~ **imizdeki sevinçleri, kederleri paylaşacak insan nerede?** ичибиздеки сүйүнүчүбүздү, күйүнүчүбүздү тең бөлүшө турган киши кайда? ~ **imde hafif bir ümit vardı** ичимде бүлбүлдөгөн бир үмүт бар эле. 9.орто, борборго эң жакын. ~ **kale** ички чеп. ~ **kapı** ички эшик. ~ **Anadolu** Ички Анадолу. 10.ички, өлкөнүн ичиндеги. ~ **İşleri Bakanlığı** Ички Иштер Министирлиги. ~ **ekonomik durum** ички экономикалык абал. ~ **harp** ички согуш. ~ **inden** 1) ичинен, ортосунан. **araba tarlanın ~inden geçti** араба талаанын ортосунан өттү. 2) арасынан. ~ **imizden biri** арабыздан бирөө. 3) өз ичинен, өзүнө өзү, үнүн чыгарбай. ~ **inden gülmek** ичинен күлүү. ~ **ler acısı** жүрөк титиреткен, муңдуу, кайгылуу, адам чыдагыс. ~ **açı mat.** ички бурч. ~ **açıcı** көңүлдү ачкан, шайыр, көңүлдүү. ~ **i açılmak** көңүлү ачылмак. ~ **açmak** көңүлдү ачуу, кайгы-капаны унуттуруу. ~ **ini açmak** 1)оюн/сырын бөлүшүү, сырын айтуу. 2)(*бирөөнүн*) көңүлүн көтөрүү, капасын жазуу. ~ **ağrısı** 1)ич оору. 2)санаа, кайгы, ичтен

кыйналыш. 3) ооз. азапка салган, жапа чектирген (*киши*). ~**ine almak** 1) ичине алмак/камтымак. 2) (*бир нерсени*) ичине соруп/сиңирип алмак. ~**i almamak** 1) ичине жакпоо, сиңдире албоо (*мис. тамакты*). 2) көңүлүнө барбоо, жипкирүү. ~ **asalak** биол. эндопаразит, ичтен жеген мите. ~**ine ateş düşmek** ичи өрттөнүү (*кайгыдан, жоготудан*). ~**ine atmak** 1) ичине көмүү, ичинен кайгыруу. 2) (*кайгысын, кыйналышын*) эч кимге билгизбөө. ~**ine atmamak** (*бир нерсени*) жүрөгүнө жакын кабыл албоо, кайдигер кароо. ~ **bağlamak** (*мөмө*) түйүлүү, мөмө байлоо. ~**i başka dışı başka** ичи башка, тышы башка, эки жүздүү. ~ **başkalaşım** геол. эндоморфизм. ~**ine baygınlıklar çökmek** ичи бышуу. ~**i bayılmak** (*ачкалыктан*) ичи ичине жабышуу/өзөрүп калуу. ~**ini bayıltmak** 1) (*таттууну көп жегенден*) жүрөгү айлануу. 2) тажатуу, жадатуу (*көп сүйлөп*). ~**i beni yakar, dışı eli/seni yakar** ичи мени күйгүзөт, тышы элди күйгүзөт (*тышкы көрүнүшү жакшы, мүнөзү жаман эки жүздүү киши жөнүндө*). ~**ine bir kurt düşmek/ ~ini bir kurt kemirmek/ yemek** ичине бүлүк түшүү, шек саноо. ~**ini boşaltmak** 1) ичиндеги сырын төгүү. 2) (*бир нерсени*) айтып, мойнуна алуу, жеңилдөө. ~ **bölge** ички аймак. ~ **bulandırıcı** жүрөк айланткан/жипкирткен. ~**ini bulandırmak** жүрөк айлантуу, жипкиртүү, жийиркендирүү. ~**i bulanmak** 1) жүрөгү айлануу, жипкирүү, жийиркенүү. 2) (*бирөөнү, бир нерсени*) жек көрүү. ~ **bulantısı** жүрөк айланма, куску келме. ~**i burkulmak** 1) ичи/жүрөгү сыздоо. 2) жүрөгү оозуна капталуу (*корккондон*). ~**i cız**

demek/etmek ичи тыз дей түшүү. ~ **çamaşırı** ич кийим. ~ **çekmek** 1) үшкүрүү, улутунуу, онтолоо, күйүп-бышуу. 2) куса болуу, сагынуу, жабыгуу. ~**i çekmek** (*бир нерсени*) эңсөө, күсөө, самоо. ~**ine çekmek** ичине тартуу, демин ичине алуу. ~**ini çekmek** үшкүрүү, улутунуу. ~**i Cifit çarşısı** ичи бузук/арам (*киши*). ~**inden çıkamamak** (*бир иштин*) ичинен чыга албоо, башы катуу, айласы кетүү. ~**inden çıkılmaz** ичинен чыгылбай турган/чиеленген (*иш*). ~**inden çıkılmaz bir hâl** ичинден чыгылбай турган абал. ~**inden çıkmak** (*бир иштин*) ичинен чыгуу, жолун табуу, (*бир маселени*) чечүү. ~**ini dağlamak** намысына тийүү. ~**i dar** ичи тар. ~**i daralmak** ичи таруу. ~**i dayanmamak** 1) чыдамы түгөнүү, чыдай албай кетүү. 2) ичи күйүү, көрө албоо. 3) түтпөө, каршы тура албоо (*мис. баланын суранычына*). ~**ine dert olmak** ичине дарт болуу, ичине түшкөн курт болуу. ~**i dışı bir** ичи-тышы бирдей. ~**i dışına çıkmak** ичи аңтарылмак (*кусканда*). ~**inden doğmak/gelmek** көңүлүнөн келүү/чыгуу. ~**ine doğmak** алдын ала сезүү (*бир нерсенин болорун*). ~**ine dokunmak** катуу тийүү, капа кылуу. ~ **donu** дамбал, ыштан (<ич тон). ~**ini dökmek** ичин төгүү, ичиндегисин төкпөй-чачпай айтып берүү. ~ **deniz** ички деңиз. ~ **deri** бот. энoderma. ~**çe doğma** алдын ала сезүү, аян берүү, жүрөгү сезүү. ~**e dönük** психол. түнт, киши менен иши жок, өзү менен өзү. ~ **döllenme** ичтен чаңдашуу, ичтен тукумдашуу. ~**i dönmek** жүрөгү айлануу. ~ **dünya** ички дүйнө (*адамдын*). ~**i erimek** катуу капа болуу, ичи сыздоо. ~ **etmek** өзүнө ыйгарып/

сиңирип алуу. ~**ine etmek/sıçmak** (*бир нерсени*) бузуу, ойрон кылуу. ~ **evlilik** өз уруусунан бирөөнө үйлөнүү, эндогамия. ~**i ezilmek** 1)ичи кабышуу (*ачкалыктан*). 2) жүрөгү кысылуу. ~ **geçirmek** улутуу, үшкүрүнүп-бышкырынуу. ~**inden geçirmek** ичинен ойлоо. ~ **geçit** туннель. ~**i geçmek** 1)көзү илинип кетүү, чырма эте калуу. 2)алдан-күчтөн таяу, дармансыз болуу. 3)(*карылыктан*) кайдигер болуу, эч нерсеге кызыкпоо. 4)(*мөмөлөр жөнүндө*) катуу бышып/бузулуп кетүү. ~**inden geçmek** 1)арасынан өтүү. 2)оюна/эсине келүү, ойлоп коюу. ~**ine geçmek** ичине өтүп кетүү. ~**i geniş** ичи кең, кебелбеген, ноюбаган (*киши*). ~ **gıcıklamak** 1)ичин кытыгылоо, ички сезимдерди ойготуу. 2)жин келтирүү, жүрөкзаада кылуу. ~ **gıcıklayıcı** сезимдерди козгогон, кумарланткан, дегдеткен. ~**i gitmek** 1)ичи өтүү, ашказаны бузулуу. 2)аябай эңсөө, самоо, көзү түшүү. ~**i götürmemek** ичи түтпөө, кыя албоо. ~ **gözlem** ичтен байкоо. ~**inden gülmek** ичинен күлүү, табалоо. ~ **güvey** күч күйөө. ~ **güvey girmek** күч күйөө болуп кириш. ~ **güveyden/ güveyinden hâllice** *тамаша* күч күйөөдөн бетер, эптеп-септеп күн көрмөй. ~ **hastalıklar uzmanı** терапевт. ~ **hat** 1)журт ичи транспорт түрлөрү. 2)журт ичи телекоммуникация. 3)имараттын ички телефон байланышы. ~ **hizmet** ички кызматтар/сервистер. ~**i hop etmek** жүрөгү болк этүү (*капысынан уккан кабардан же корккондон*). ~**ine hüzün çökmek** ичи кайышуу, капалануу, көңүлү чөгүү. ~**i ısınmak** ичи жылуу, жактыруу (*бирөөнү*). ~ **içe** 1)ичти-тышты, биринин

ичине бири коюлган. ~ **içe kutular** биринин ичине бири салынган кутулар. 2)биринен бирине өтмө (*бөлмөлөр*). 3)жакшы мамиле, эриш-аркак болуу. ~**i içine geçmek** кабатыр болуу, санааркоо. ~**i içine sığmamak** ичи ичине батпоо/бити битине батпоо (*абдан катуу сүйүнүчтөн*). ~**ten-e** ичтен, жашыруун, тымызын. ~**i ~ine batmak** ичине батып кетүү, өкүнүү. ~**i içini yemek** өзүн өзү жектөө/жемелөө, бушайман болуу (*бир нерсе колунан келбегенде*). ~**ine işlemek** катуу таасир берүү. ~**i kabarmak** 1)жүрөгү айлануу, кускусу келүү. 2)муунуу, тамагы кысылуу (*бийдан*). 3)толкундануу, сыймыктануу, өрөөпкүү. ~**i kabul etmemek** ичине жакпоо, көңүлү айлануу (*тамактан*). ~**i kalmak** к. ~**i kabarmak**. ~**i kan ağlamak/ ~inden kan gitmek** ичинен кан өтүү/кетүү. ~ **kapak** ички капкак, титул барагы (*китептин*). ~**i kapanmak** капалануу, кайгыруу, сагынуу. ~**e/ine kapanık** *психол.* түнт, сырын айтпаган, көп сүйлөбөгөн, кырс (*киши*). ~**ine kapanmak** түнт болуп кетүү, өзү менен өзү болуу. ~**i kararmak** ичи өрттөнүү, өкүнүү, көңүлү чөгүү, үмүтү өчүү. ~**i kazınmak/kıyılmak** абдан ачка болуу, өзөгү караруу. ~**ini kemirmek** (*бир ой/ санаа*) жанын жай алдырбоо, тынчтык бербөө. ~**inden konuşmak** ичинен сүйлөө. ~ **lâstik** ички дөңгөлөк, балон. ~ **mimar** декоратор, интерьер-архитектор. ~ **oğlanı** (*Османлы Императорлугунда*). 1) (*сарайда*) мамлекеттик кызматтар үчүн тарбияланган балдар. 2)гаремге кирүүгө акылуу эркек. ~ **pazar** *экон.* ички базар. ~ **politika** ички саясат. ~ **salgı** *физиол.* ички секреция, эндокрин.

~ **salgı bezleri** эндокрин бездери. ~ **ses** линг. сөз ичиндеги тыбыштар. ~ **ses düşmesi** синкопа. ~ **ses türemesi** эпентеза. ~ **sıkıntısı** эрикме, зерикме. ~ **sıkıntısı çekmek** 1) эригүү, зеригүү. 2) үшкүрүнүү. ~ **sıkıntısı vermek** зериктирмек, тажатмак. ~ **sürdürücü** ич өткөрүүчү (*дары*). ~ **inden okumak** 1) ичинен (үн чыгарбай) окуу. 2) ичинен сөгүп-сагуу. ~ **organlar** ички органдар. ~ **ine öyle gelmek** ичинен сезүү, көзү жетүү. **içime ögle geliyor ki sen bunu başarsaksın** ичимден сен муну жасай ала турганыңы сезип турам. ~ **i parçalanmak/parça parça olmak** кабыргасы кайышуу, жүрөгү сыздоо, боору ооруу. ~ **inde parmağı olmak** (*бир ишке*) тиешеси бар болуу, аралашып калуу. ~ **ten pazarlıklı** арамзаа, айлакер, куу, эки жүздүү. ~ **piyasa** ички базар. ~ **i rahat etmek** көңүлү жай болуу. ~ **e satım** импорт. ~ **sıkıcı** тажатма. ~ **i sıkılmak** тажоо, зеригүү. ~ **sıkıntısı** тажоо, зерикме. ~ **inden sıyrılmak** ичинен чыгып/кутулуп кетүү. ~ **i sızlamak** ичи сыздоо. ~ **ine sinmek** 1) ичине жагуу, жакшы сиңирүү (*тамакты*). 2) жаны жай алуу, көңүлү тынчуу. ~ **ine sinmemek** 1) жакшы сиңире албоо (*тамакты*). 2) көңүлүнө жакпоо, туура көрбөө, келише албоо. ~ **ine sokacağı gelmek** (*бирөөнү*) жанындай жакшы көрүү, жеп жибергиси келүү. ~ **sular** (*өлкөнүн*) ички суулары. ~ **i sürmek** ичи өтүү. ~ **ters mat.** карама-каршысында жаткан. ~ **ters açi** каршы бурч. ~ **i tez** чыдамсыз, сабырсыз. ~ **tırmalayan** азаптуу, аянычтуу. ~ **ticaret** ички соода. ~ **i titremek** 1) абдан эңсөө/көксөө. **ne zaman o gümüş flütü görsem ~im titrerdi** күмүш флейта-

ны качан көрсөм, эңсечүмүн. 2) коркконунан калтырап-титирөө, жүрөгү түшүү. 3) атайлап маани берүү. 4) катуу үшүү. ~ **tutmak/bağlamak** мөмө байлоо (*жемиштер үчүн*). ~ **ine tükürmek** (*бир нерсени*) бузуу, кыйратуу, иштен чыгаруу. ~ **tüzük** регламент, ички жобо. ~ **yakan** кайгылуу, трагедиялык, жүрөк үшүткөн. ~ **yapı** ички түзүлүш. ~ **yüz** ички жүз, ич дүйнөсү, чыныгы жүз. ~ **yüzünü meydana çıkarmak** бетин ачуу, ашкерелөө. ~ **i vık vık/fık fık etmek** ооз. чыдамсыздык кылуу, жаны жай таппоо. ~ **i yağ bağlamak** жаны жыргоо, көңүлү кушубак болуу. ~ **inin yağı erimek** шайманы кетүү, чөгүү (*кайгыдан*), сарсанаа/кабатыр болуу. ~ **ini yakmak** (*бирөөнүн*) ичин өрттөө, капа кылуу. ~ **i yanmak** 1) ичи өрттөнүү/сыздоо (*кайгыдан*). 2) чаңкоо, суусоо. 3) эңсөө, арзуу, көксөө. ~ **i yanıp tutuşmak** 1) ордунда тура албоо, кайсалоо, темселөө. 2) (*бир нерсе жасоо үчүн*) чыдамы кетүү, тыбырчылоо. ~ **yazışma** офистер арасы жазышмалар. ~ **yükümü** ыраазычылык, милдеткерлик.

içbükey ичке карай ийилген, ичи чункур.

içecek 1. суусундук. 2. ичиле турган, ичкенге жараган. ~ **su** ичиле турган суу.

içegeçişme биол. эндосмос.

içeği жан/чын дилден, чын көңүлдөн, ак ниеттен.

içek,-ki грам. ич мүчө (*айрым тилдерде уңгунун ичине кирип, аны өзгөрткөн*).

içerde к. **içeride**.

içerden к. **içeriden**.

içeri 1. ичкери, ич жак/тарап. ~ **den sesler geliyor** ичкериден үндөр келип жатат. 2. ички. ~ **hizmet** аск. ички

кызмат. 3.ичке карай. ~ **bükmek** ичке карай бүгүү. 4.ооз. көңүл, жүрөк. 5.ооз. түрмө, набак. ~**de** 1)ичкериде, ич жакта. 2)ооз. түрмөдө. 3)карыз ичинде. ~**de olmak** 1)чыгашага кириптер болуу (*мис. соодада*). 2)түрмөдө жатуу. ~**si** ичкериде, ич жакта. ~**sinde** 1)ичинде. **şehirin ~sinde** шаардын ичинде. **sa-mimî bir hava ~sinde** достук маанай алдында. 2)боюнча, (мезгил) ичинде. **son on yıl ~sinde** акыркы он жыл ичинде. ~ **atmak/ tıkmak** ооз. түрмөгө түшүрүү, каматуу. ~**ye buyurun!** келиңиз, өтүңүз! ~**ye dalmak** капыстан /сүзө качырып кирүү. ~ **düşmek** түрмөгө түшүү. ~ **girmek** 1)чыгым болуш, зыян тартыш, күйүп кетиш. **bu işte yüz bin lira ~ girdim** бул иште жүз миң лира зыян тарттым. 2)түрмөгө түшүш. ~**de olmak** 1) чыгым болуш, зыян тартыш, өтм. күйүп кетиш. 2)түрмөдө жатыш. ~ **termek** өтүшүп/улаарып кетүү (*оору*). ~ **tıkmak** түрмөгө тыгып салуу.

içerik,-ği 1.мазмун. *сал. muhteva. biçim ve* ~ шекил жана мазмун. 2.*ад. өзөк, мазмун. 3.психол. , лог. , филолос.* көңүлдөгү, туюк, ачык айтылбаган, көмүскө.

içerikli мазмундуу. **bilimsel** ~ илимий мазмундагы.

içerisi ичкериси, ич(ки) жагы. ~ **daha soğuk** ич жак дагы суутураак.

içerki ички.

içerler 1.четки, узактагы, эң алыс. ~ **bir birahane** четки пивокана. ~ **bir semt** узактагы микрорайон. 2.абзац. 3.төркү, түпкү. ~ **yazmak** абзац менен жазуу.

içerlemek (*ичтен*) кек сактоо, кыжыры кайноо, ичинен тынуу.

içermek 1.ичине алуу, камтуу. 2.өз ара байланыштуу болуу, өз ара

шартталышуу.

içersi к. içerisi.

içgüdü 1.ичкүдү, инстинк. 2.туюм, интуиция.

içgüdü, içgüdüsel 1.ичкүдү аркылуу сезилген, инстинк боюнча. 2.туюмдарга берилген, интуициялык.

içici аракеч, ичкич. **kan** ~ кан ичкич.

içicilik, -ği аракечтик, ичкичтик.

içilir ичиле турган, ичкенге жараган. ~ **su** ичкенге жарактуу суу.

içim 1.ичиш, ичүү. 2.бир ичим, бир жутум. 3.ичилиш, даам. **bu çayın rengi yok, ama ~i iyi** бул чайдын түсү начар, бирок даамы жакшы. 4.бир чегим/ тартым (*тамеки*). **iki ~ tütün kaldı** эки тартым тамеки калды. **bir ~ suya gitmek** бир жутум суу үчүн өлүш (*болбогон нерсе үчүн өлүш*).

içimli 1.ичилген, даамы болгон. **ağır** ~ ичилиши кыйын, даамы жагымсыз. **güzel** ~ даамы жакшы. 2.таттуу, даамдуу. ~ **tütün** даамы жакшы тамеки.

için I 1.үчүн. **senin** ~ сен үчүн. **annem** ~ апам үчүн. **barış** ~ тынчтык үчүн. 2.айынан. **bir lokma ekmek** ~ бир кесим нандын айынан. 3.себептүү, үчүн. **kar yağdığı ~ gidemedik** кар жааганы үчүн кете албадык. 4.арнап, атайлап. **sizin ~ bir kitap getirdim** сизге арнап бир китеп алып келдим. 5.*убакыт, мөөнөт белгилейт*: **bu kitabı bir hafta ~ aldım** бул китепти бир апта үчүн алдым. 6.*нарк, баа билдирет*: **bu eşyalar ~ kaç lira ödediniz?** бул буюмдар үчүн канча лира төлөдүңөр? 7.тууралуу, жөнүндө. **bu eser ~ ne düşünüyorsunuz?** бул чыгарма тууралуу эмне айта аласыз? **Allah hakkı ~!** Кудай үчүн! **namusum hakkı** ~ ар намысым алдында. **ne ~?** эмне үчүн? **onun** ~ 1)ошону үчүн. 2)ал үчүн.

için II ичтен, жүрөктөн, көңүлдөн. ~ **bir minnet duymak** чын жүрөктөн кадырлоо/урмат туюу. ~ ~ ичтен, тымызын, өз ичинен. ~ ~ **ağlamak** тымызын ыйлап-сыктоо. ~ ~ **gülmek** ичинен күлүү/табалоо/сүйүнүү. ~ ~ **kızmak** ичинен жини келүү. ~ ~ **yanmak** ичинен күйүү.

içinde 1.ичинде. **kapalı kapılar** ~ жабык каалгалар ичинде. **ateşler** ~ **yatyordu** эти ысып жаткан. **korku** ~ коркуп-үркүп. **rahat ve huzur** ~ тынч, бейпил, жыргап-куунап. **sefalet** ~ **yaşamak** кыйналып-кысталып/жокчулук ичинде жашоо. 2. убакыт/мезгил ичинде. **bir sene** ~ бир жыл ичинде. **bir süre** ~ бир мөөнөт ичинде. 3.арасында. **öğrencilerin ~ örgüt üyeleri yokmuş** студенттердин арасында уюмдун мүчөлөрү жок экен. 4.алдында. **bu şartlar** ~ бул шарттар алдында. ~ **kaybolmak** 1)ичине кирип жок болуу. 2)көрүнбөө, байкалбоо. 3)өтө чоң/кең келүү (*кийим*). **Tarık babasının ceketi ~ kayboldu** атасынын пиджагы Тарыкты басып калды. ~ **olmak** 1)ичинде/арасында болуу. 2)(*бир ишке*) аралашып жүрүү, жакшы билүү. ~ **yüzmek** 1)(*бир нерсеси*) мол болуу, ичинде чөмүлүү/көмүлүү. 2) (*бир кийим*) абдан чоң келүү.

içindekiler 1.мазмуну, ичиндегилер (*мис. китептин, журналдын ж. б.*). 2.(*бир нерсенин*) ичиндегилер.

içiriş ичириш.

içirmek 1.ичирүү (*бир суюктукту*). 2.чектирүү, тарттыруу (*таме-кини, сигаретти ж. б.*). 3.сордуруу, кургатуу, сүртүү (*мис. бетти сүлгү менен*). **boyayı** ~ боёкту сиңдирүү.

içiş 1)ичиш (*суюктукту*). 2.тартуу, чегүү (*тамекини ж. б.*).

içit, -di суусундук (*алкоголсуз*).

içitim, içitme мед. ийне, инъекция, эмдөө, дары тамчылатуу.

içitmek мед. ийне саюу, эмдөө.

içki 1.алкоголдуу ичимдик, ичкилик. ~ **arkadaşı** бөтөкөлөш дос. **hafif** ~ жеңил ичкилик. **sert** ~ күчтүү ичкилик. 2.ичимдик ичме, мас болмо. **kocasının ~sinden bıkmış** күйөөсүнүн ичкилигинен тажап бүтүптүр. ~ **âlemi/sofrası** ичкилик кечеси/дасторкону. ~ **almak** ичкилик ичүү. ~ **bardağı** ичкилик чөйчөгү. ~ **ye düşkün** ичкиликти жакшы көргөн, аракеч. ~ **hastalığı** аракечтик, алкоголизм. ~ **ye vurmak** ичкиликке берилүү.

içkici 1.ичкилик жасаган же саткан киши. 2.аракеч, ичкиликке берилген киши.

içkili 1.ичкилик ичип алган, кызуу, мас (*киши*). 2.ички берилген, ичкилик сервиси бар (*жер*). ~ **restaurant** ичкилик берилген ресторан. 3.ичип алып, кызып алып. ~ **araba sürmek çok tehlikeli** ичип алып машина айдоо өтө коркунучтуу.

içkin филос. 1.барлыктын ичинде гана болгон, ички, имманенттүү. 2.аңсезим менен чектелген. 3.тажырыйба аркылуу гана аныкталган, тажырыйба менен чектелген.

içkisiz 1.ичкиликсиз, ички сатылбаган/берилбеген (*ашкана, ресторан*). 2.ичкилик ичпеген (*киши*). 3.ичкилик ичпей, соо.

içlem 1.лог. түшүнүк. 2.мазмун.

içlenmek 1.мөмө/дан байлоо (*өсүмдүктөр*). 2.ичинен сызуу, ичинен кайгыруу.

içli 1.данектүү, сөөктүү (*мис. жаңгак, өрүк, мисте ж. б.*). 2.ичи толтурулган, фарштуу. ~ **köfte** сырты камыр менен капталган котлет. 3.өтм. сезимтал, кырс, таарынчаак (*киши*). 4.өтм. муңдуу, сезим толо, таасирлүү. ~ ~ **ağlamak**

муңканып ыйлоо. ~ **sözler** таасир-дүү/таасын сөздөр. 5.шекчил, ишенбес, түнт, ичимен тап (*киши*). 6.ачык, жайдары, каадасыз, карапайым (*киши*). ~ **dışlı** 1)жакын, коюн-колтук алышкан, сеники меники жок, сырдаш. 2)баа-чаасы жок. ~ **dışlı bir dost** коюн-колтук алышкан/ барпаңдаган дос. ~ **dışlı olmak** 1)(*бирөө менен*) өтө жакын мамиледе/сырдаш болуу. 2)кайчы куда болуу.

içlik, -ği ич кийим/көйнөк.

içme 1.ичме, ичкенге жараган. ~ **suyu** ичилген суу. 2.минерал суу. 3.чегүү, тартуу (*мис. тамекини*). 4.соруу, сиңирип алуу. **ant** ~ ант ичүү/берүү.

içmece кайнар булак, термал суу.

içmek 1.ичүү. **çorba** ~ шорпо ичүү. **çay** ~ чай ичүү. 2.ичкилик ичүү, алкоголь колдонуу. **çok** ~ (*ичкиликти*) көп ичүү. 3.тартуу, чегүү (*тамекини, сигаретти ж. б.*). **esrar** ~ нашаа тартуу. 4.соруу/ сиңирип алуу. **toprak suyu içer** топурак сууну сиңирип алат. **içecek suyu olmak** (*бир жердин*) суусу/тузу буюрмак. **içer gibi okumak** шыдыр окуу. **içtikleri su ayrı gitmez** ажырагыс дос. **üstüne soğuk su** ~ (*бир нерседен*) күдөрүн/үмүтүн үзүү, түнүлүү.

içmeler шыпаалуу булак (*мис. ич жумишатуучу*), минерал суу.

içrek сырдуу, сыйкырдуу, мистикалык.

içsel ички, ичке байланыштуу. *сал. dahilî*.

içten 1.чын дилден, ак ниеттен, чын жүрөктөн. ~ **minnettarlık** чын жүрөктөн (билдирилген) ыраазычылык. 2.ички. ~ **sebepler** ички себептер. 3.ичтен, ич жактан, талуу жерден. **onları** ~ **yıkacağız** аларды ичтен кыйратабыз. ~ ~ ак пейилден/

дилден, чындап. ~ **içe** тымызын, ич ара. ~ **pazarlıklı** арамзаа, эки жүздүү. ~ **yanmalı motor** ичтен күйүүчү мотор.

içtenlik,-ği ак пейилдик/көнүлдүк, тууралык, түздүк, жанга жакындык, жапакечтик. ~ **le** чын ниеттен. ~ **göstermek** ак пейилдик көргөзүү.

içtepi *психол.* ич тепки, ички каршылык, импульс.

içtihat,-dı 1.*эск.* өздүк ой, жекече көз караш. **benim ~ım böyle** менин көз карашым ушундай. 2.доктрина. **ilmî** ~ илимий доктрина/окуу. 3.юриспруденция. 4.кайрат, аракет, чаба.

içtima,-i 1.топтоо, жыйноо, чогултуу. 2.топтом, сумма. **suçların ~i** *ук.* кылмыштын топтому. 3.чогулуш, жыйналыш, кеңешме. ~ **binası** кеңешме үйү. **müşterek** ~ кошмо отурум. 4.*аспр.* топтошуу. ~ **etmek** 1)чогулуу, жолугушуу. 2) жыйналыш жасоо, кеңешүү.

içtimai коомдук, социалдык. ~ **hareket** коомдук кыймыл. ~ **inkilâp** социалдык революция. ~ **sigorta** социалдык камсыздандыруу. ~ **vaziyet** социалдык абал.

içyağı, -nı ич май.

idadî, idadiye *эск.* орто мектеп.

idam 1.өлүм жазасы. 2.өлүм жазасын ишке/жүзгө ашыруу. ~ **cezası** өлүм жазасы. ~ **etmek** өлүм жазасына тартмак. ~ **icra edilmiştir** өлүм жазасы өкүмү аткарылды. ~ **a mah-kum etmek** өлүм жазасына өкүм кылуу/кесүү. ~ **sehpaşı** дарга.

idame *эск.* улантуу, сүрдүрүү, узартуу. ~ **etmek** улантуу, узартуу, өнүктүрүү (*мис. ийгиликтти, бир ишти*).

idamlık,-ğı 1.өлүм жазасына тартылган (*киши*). 2. өлүм жазасын керектирген (*кылмыш*).

idare 1.башкаруу, айдоо (*учакты,*

кемени ж. б.). 2.башкаруу, бийлөө, бийлик жүргүзүү, жетектөө, режим. **parti ~sinde** партиянын бийлигинде. ~ **şekli** башкаруу түрү. **halk ~si** демократия. 3.башкаруу органы, администрация, дирекция, бюро. 4.башкаруу органы жайгашкан жер. 5.үнөм, сарамжал. ~ **ile kullanmak** үнөм менен колдонуу. 6.(~ **kandili/lâmbası**) кара чырак, керосин лампа. ~ **sini bilmek** жөн билги болуу. ~ **etmek** 1)(*машинени, учакты ж. б.*) айдоо, башкаруу. 2)башкаруу, бийлөө, жетектөө, бийлик/жетекчилик/командачылык кылуу. **kendi-ni ~ etmek** өзүн өзү башкаруу. 3)үнөмдөө, сарамжалдуу пайдалануу. 4)жетишерлик болуу, эптештирүү, жетиштирүү. **şimdilik ~ ederiz, fakat yıl başından sonra tak-viye isteriz** азырынча эптештиребиз, бирок жаңы жылдан кийин кошумча талап кылабыз. 5)(*соода-да*) ылайык баада болуу, пайда түшүрүү, өзүн актоо. **bu kumaşı bu fiyata veremem, ~ etmez** бул кездемени бул баага бере албайм, өзүн актабай калат. 6)көз жумуу, көрмөксөнгө салуу (*туура эмес ишке*). 7)тартипке салуу, баш-көз болуу. ~ **heyeti** жетекчилер, башкаруучулар.

idarece башкаруу жөнүнөн/көз карашынан, башкаруу/бийлик тарабынан.

idareci 1.башкаруучу, жетекчи, лидер. 2.башкаруу аппаратында иштеген. 3.сарамжалдуу, бүйрө, үнөмчүл. 4.чыдамкай, сабырлуу. 5.кайдыгер, кемчиликке/катага көз жумган.

idarehane 1.башкаруу борбору, башкармалык, контора, бюро. 2.канцелярия. 3.редакция (*газета, журналдын ж. б.*).

idareli 1.жакшы башкарган/жетектеген, уюштургуч. ~ **bir müdür** уюштургуч директор. 2.сарамжалдуу, бүйрө, үнөмдөй билген. 3.үнөмдүү, ыңгайлуу. ~ **bir gaz ocağı** үнөмдүү газ плитасы. 4.арзан, туура (*баа*), жетишерлик (*өлчөм*).

idaresiz 1.башкаруусуз, чар жайыт. 2.башкарууну билбеген, көпшөк, демилгесиз, жөндөмсүз. 3.сарамжалсыз, илээнди, чарбага жок (*лидер*).

idareten башкаруу жагынан/жөнүнөн.

idarî башкарууга байланыштуу/тиешелүү. ~ **islâhat** башкаруу реформасы.

iddia 1.кеп, айткан/деген сөз(*ортого коюлган жана чын-бышыгы такталбаган*). **bu adamın ~sı bana doğru göründü** бул кишинин айткандары мага туурадай көрүндү. 2.доомат. ~**da bulunmak** доомат кылуу. 3.дымак, көшөкөрлүк, көктүк. **bu kadar da ~ olur mu?** мынча көшөкөрлүк болобу? **birincilik ~sı** биринчилик дымагы. ~ **etmek** 1)сөзүнөн кайтпоо, көшөрүү. 2)доомат кылуу. ~**ya girişmek/tutuşmak** өз ара мелдешүү. ~ **makamı** 1)айыптоочу тарап. 2)прокурор.

iddiacı 1.көшөкөр, өжөр, көк. ~ **çocuk** көк бала. 2.мелдешчил, мелдешкенди сүйгөн.

iddialaşmak мелдешүү, талашуу.

iddialı 1.дооматтуу. ~ **söz** дооматтуу сөз. 2.өзүнө абдан ишенген, дымагы күч. **Izmir'in en ~ ve çetin takımı** Измирдин эң дымагы күч жана тың командасы. 3.талаш, талаш туудурган, чечилбеген (*маселе*).

iddianame ук. айыптоо сөзү, айыптоочу тыянак (*сот маалында айыптоочу тарабынан окулат*).

iddiasız 1.дооматсыз, доосуз. 2.жөнөкөй, катардагы, карапайым. **sessiz**,

~, **dört duvar arasında bir memur hayatı sürdürüyordu** үнсүз-сөзсүз, төрт дубал арасында карапайым бир кызматкер жашоосун жашап жүргөн.

ide, idea *филос.* идея, ой-пикир.

ideal,-li 1.идеал. **onun büyük ~i sahneye çıkmaktı** анын башкы идеалы сахнага чыгуу болчу. 2.идеал(дуу), эң мыкты, эң сонун. ~ **bir eş** идеал/эң сонун жубай.

idealist, -ti 1.идеалист. 2.идеалисттик. ~ **felsefe** идеалисттик философия.

idealize : ~ **etmek** идеалдаштыруу.

idealizm *филос.* идеализм.

idealleştirme идеалдаштыруу.

idefiks *психол.* идефикс (өзү жараткан пикирден баш тарта албоо).

identik бирдей, окшош, барабар.

ideolog идеолог.

ideoloji идеология.

ideolojik, -gi идеологиялык. ~ **savaş** идеологиялык согуш.

idi эле, болчу. **öğretmen** ~ мугалим болчу/эле.

idik : ~ **i gediği** оордугу, кыйынчылыгы, жүгү. **evin yükü ~i gediği, eksik olmasın, hep onun üzerinde** Кудай кубат берсин, үйдүн бүтүн жүгү анын мойнунда.

idil *ад.* идиллия.

idiopati *психол.* психопатия.

idiş *к.* **iğdiş.**

idman 1.физикалык көнүгүү, машыгуу, тренировка, гимнастика. 2.*өтм.* тажырыйба алуу, үйрөнүү, (колун) көндүрүү, жатыгуу. ~ **yapmak** (*физикалык*) көнүгүү жасоо, машыгуу. **sabah ~i** эртең мененки көнүгүү.

idmançı машыгуучу, спортсмен.

idmanlı 1.машыккан, чымыр, чың. 2.үйрөнгөн, көнгөн, жатыккан, үйүр. **bunun gibi davranışlara ~ değilim** мындай мамилеге көнгөн эмесмин.

idrak,-ki 1.акылы жетиш, аңдап-билиш, таанып-билиш, түшүнүш. ~ **edilir** акыл жеткен. ~ **kabiliyeti** түшүнүү жөндөмү. ~ **teorisi** аңдап билүү теориясы. 2.жетүү, улашуу, (*бир жашка*) чыгуу. 3.жетилүү. 4.*филос.* туюм. *сал.* **algı. ~ etmek** 1)түшүнүү, акылы/мээси жетүү, сезүү, билүү. **durumunu ~ etmek** абалын туура баалоо. 2)жетүү, жашоо (*белгилүү жашка*). **Cumhuriyetin seksenininci yılını ~ ettik** Жумурияттын сексен жылын жашап койдук.

idrakli түшүнүктүү, зээндүү, акылдуу.

idraksiz түшүнбөс, зээнсиз, дөдөй, кемпай.

idirar сийдик, заара. *сал.* **sidik. ~ söktürücü** сийдик чыгаруучу (*дары*). ~ **tahlili** сийдик анализи. ~ **torbası anat.** табарсык. ~ **yolu** сийдик жолу. ~ **zorluluğu** даараты чыкпай калуу.

idris: ~ **ağacı bot.** жыттуу алча, магалёб (*Prunus mahaleb*).

ifa 1.аткаруу, орундоо, ишке/жүзгө ашыруу (*бир ишти, сөздү*). 2.төлөө (*мис. карызды*). ~ **etmek** 1)аткаруу, орундоо, сөзүндө туруу. 2)төлөө (*карызын*).

ifade 1.айтып берүү, баяндоо, түшүндүрүү (*оозеки же жазуу жүзүндө*). 2.(*кебете/ жүз/ түр/ көз аркылуу берилген*) маани. **yüzünde çocukça bir ~ vardı** бала кыял кебетеси бар эле. 3.көрсөтмө, күбөлүк, түшүнүк (*кылмыш тууралуу*). ~ **almak** түшүнүк алуу. ~ **vermek** түшүнүк берүү. 4.сөз, кеп, айтыш. **başka bir ~yle** башкача айтканда. ~ **etmek** 1)айтып берүү, түшүндүрүү, сөз менен туюнтуу. 2)*өтм.* мааниге келүү/ээ болуу. **Nail'in gelmemesi çok şey ~ ediyor** Наилдин келбей калышы көп нерсени түшүндүрүп турат.

iffet, -ti 1.ар-намыстуулук, абийир-дүүлүк, аруулук, пакизалык (*жыныстык мамилелерде*). 2.чынчылдык, ак ниеттүүлүк.

iffetli 1.ар-намыстуу, абийирлүү, аруу, пакиза, ала жипти аттабаган (*жыныстык мамилелерде*). 2.ак ниет, чынчыл, туура жүргөн.

iffetsiz ар-намыссыз, абийирсиз, аягы суюк, жүрүш-турушу бузук. ~ **kadın** аягы суюк аял.

ifil: ~ ~ **esmek** үлп-үлп этип согуш (*жумшак жел*). ~ ~ **yağmak** үлпүлдөтүп жааш (*жумшак кар*).

iflâh 1.оңолуу, түзөлүү (*оор абалдан*). 2.айыгуу, сакаюу (*оорудан*). **Allah** ~ **etsin!** Кудай кубат берсин! ~ **etmemek** Кудайдын каарына калмак. ~ **kesilmek** дарманы түгөнүү, күчү калбоо. ~ **kesmek** алсыратуу, шайын оодаруу. ~ **olmak** оңолуу, түзөлүү, сакаюу.

iflâs 1.бүлгүн, банкрот. ~ **imî ilân etmek** бүлгүнгө учураганын ачыктоо. **hileli/dolanlı** ~ жалган банкрот. 2.фин. бүлгүн себеби менен товарларды конкурс аркылуу сатыш. ~ **etmek** 1)бүлгүнгө/банкротко учуроо. 2)өтм. таасирин жоготуу, кедери кетүү, жараксыз болуу. **bu teori** ~ **etti** бул теория жараксыз болду.

ifna аск. 1.жок кылуу, тукум курут кылуу, кыруу. 2.бүтүрүү, түгөтүү. ~ **etmek** жок кылуу, кыруу, жоюу.

ifrat,-tı чектен чыкма, ашыкчалык, көпкөндүк. ~ **derecede** ашыкча, чегинен ашып, көөп. ~ **a kaçmak** чектен чыгып кетүү, көпкүлөң тартуу. ~ **tan tetrite kaçmak** урунуп-беринүү, обун таба албоо. ~ **a varmak** обун таппай калуу, обужоктонуу, чектен чыгуу.

ifraz аск. 1.ук. жердин бөлүктөргө бөлүнүшү. 2.бөлүнүү, ажыроо, бытыроо. 3.физиол. бөлүп чыгаруу,

секреция. ~ **etmek** 1)бөлүү, айыруу, ажыратуу. 2)бир аянтты бөлүктөргө бөлүү. 3.физиол. бөлүп чыгаруу.

ifrazat, -tı (ifrit'tin көпт. т.) денеден бөлүнүп чыккан заттар (*кан, ирин, тер ж. б.*).

ifrit,-ti 1.желмогуз, желмаян, жин, шайтан (*Чыгыш жомокторунда*). 2.өтм. катаал, зуулум, заалим, канкор (*киши*). ~ **etmek** (*биринин*) жинине тийүү. ~ **kesilmek/olmak** каардануу, жинденүү, жаалдануу.

ifsat,-dı эск. 1.чагым, бузукчулук, чуу күйруктук. 2.кыйратуу, бүлүндүрүү, бүлгүнгө учуратуу.

ifşa,-ı жарыялоо, ачыкка чыгаруу, жаюу (*сырды, жашыруун ишти ж. б.*). ~ **etmek** (*жашыруун нерсени*) ачыктап салуу, жайып ийүү. **sırrı** ~ **etmek** сырды айтып салуу.

ifşaat,-tı (ifşa'нын көпт. т.). ~ **ta bulunmak** (*жашыруун нерсени*) ачыкка чыгаруу, жарыялоо, көпчүлүк алдына салуу, (*бир кылмышты*) моюнга алуу. **sanığın ~ına göre** кылмышкердин моюнга алуусуна караганда.

iftar 1.мус. иптар, ооз ачар (*Рамазан айында ооз ачкан убак*). 2.ооз ачырма (*орозо кармагандарга берилген сый тамак*). 3.күн баткан учур (*Рамазан айында*). ~ **etmek** ооз ачуу.

iftarlık,-ğı 1.иптарлык, ооз ачарга даярдалган тамак. 2.иптарлык/ооз ачар үчүн ылайык (*тамак түрү*). ~ **peynir** ооз ачарга жарактуу быштак. 3.өтм. өтө аз санда, болор болбос.

iftariye ооз ачарда желген куру жемиш.

iftihar сыймык, атак, даңк, көөдөн көтөргөн нерсе. ~ **etmek** сыймыктаныш, көөдөнү көтөрүлүш. **oğluy-la** ~ **ediyordu** уулу менен сыймыктанчу. ~ **vermek** сыймыктан-

дырыш, сыймык бериш.

iftira жалаа, жалаа жабыш, жамандаш, жалган жерден каралаш. ~ **atmak/etmek** жалаа жабыш. ~**lar savurmak** жамандаш, көрдөн алып жерге салыш. ~**ya uğramak** жалган жалаага калыш.

iftiracı 1.жалаачы, жалаакор, жалганчы. 2.жалаа жапкан, каралаган (макала, кат).

iğ 1.ийик. 2.тех. өзөк (мис. тегирмен ташынын, араба дөңгөлөгүнүн ж. б.).

iğde 1.бот. жийде (*Elaeagnus*). 2.жийде (жемиши).

iğdiş 1.бычылган (эркек айбан, көбүнчө ат). 2.бычма, кысырлаштырма (иши). 3.бычмал (эркек киши). ~ **etmek** бычуу, кысырлаштыруу.

iğfal,-li эск. 1.алдоо, жазгыруу, жаңылтуу, көзүн будамайлоо. 2.азгыруу, жолдон чыгаруу, жаман жолго түртүү, бузуу (аялды). ~ **etmek** 1)жаңылтуу, жазгыртуу, алдоо. 2)алдап кетүү, азгыруу, бузуп салуу.

iğne 1.ийне. ~ **deliği/gözü** ийненин көзү. ~**ye iplik geçirmek** ийне саптоо. 2.төөнөгүч, топ баш ийне. **toplu** ~ топ баш ийне. 3.жебе. **saat ~si** сааттын жебеси. **pusula ~si** компастын жебеси. 4.төөнөгүч, төөнөч (жасалга, кооздук буюму). **altından kravatt ~si hediye etti** алтын галстук төөнөгүч белек кылды. 5.ийне (жаныбарларда чагуучу орган). ~**sini batırmak** ийненин матырып/сайып жиберүү, чагып алуу. **arının ~si** аарынын ийнеси. 6.бот. ийне, тикен (айрым өсүмдүктөрдө). ~ **yapraklılar** ийне жалбырактуулар. 7.ийне (кайырмактын). 8.ийне, инъекция. ~ **vurmak/yapmak** ийне саяу. ~ **yemek** ийне сайдыруу. 9.өтм. ачуу сөз. ~ **ardı** кайып тигүү. ~ **atsan yere düşmez** ийне

ыргытсаң жерге түшпөйт, эл жыкжыйма, бут басарга жер жок. ~ **deliğine kaçmak** уятынан жерге кирип кете жаздоо. ~ **ile kuyu kazmak** ийне менен кудук казуу (бир чоң ишти жасоо үчүн ылайыксыз куралдарды колдонуу; узун убакыт талыкпай/зерикпей бир иш менен убаралануу). ~ **ipliğe dönmek** абдан арыктоо, ийне жеген иттей болуу. ~**den ipliğe kadar** ийнежибине чейин. (**önce**) ~**yi kendine batır (sonra) çuvaldızı başkasına** мак. бирөөгө жамандык кыла турган болсоң, адегенде аны өзүңө сына (сөзм. с. адегенде өзүңө ийне сайып көр, анан башкаларга темене сай). ~ **topuzu/ topu** ийненин тобу/башы. ~ **üstünde oturmak** тикенектин үстүндө отургандай болуу. ~ **yapraklar** бот. ийне жалбырактуулар (*Coniferae*). ~ **yastığı** ийнелер сайылган жаздыкча. ~ **yemiş/yutmuş köpeğe dönüşmek** ийне жеген иттей болуу (арыктап, жүдөп кетүү, убайым чегүү).

iğneci 1.ийне, төөнөч сыяктуу майда-барат жасаган же саткан киши. 2.оорулууларга ийне сайган киши.

iğnedenlik,-ği ийнелер сайылып сакталган жаздыкча.

iğnelemek 1.ийне менен жабыштыруу, тепчүү. 2.төөнөгүч менен тейнөө. 3.өтм. какшыктап, чымчып сүйлөө.

iğnelenmek 1.ийне менен жабыштырылуу/тепчилүү. 2.төөнөгүч/ийне менен төөнөлүү. 3.сайгылашкан ооруларды сезүү. 4.(бирөөнүн) какшыгын, шылдыңын/жемесин угуу.

iğneleyici ачуу, көңүл калтырган, катуу, шылдыңдуу, чымчылаган (сөз). ~ **dil** шылдыңдуу/какшыктуу тил. ~ **sözler** ачуу/какшык сөздөр.

iğneli 1.ийнелүү, ийнеси бар. 2.ийнелүү, чага турган (*курт-кумурска*). 3.ийне менен карматылган. 4.ийнелүү, какшыктуу, шылдыңдуу, ачуу (*сөздөр*). ~ **fıçı** чымчыкей, керкакшык, какшыкчыл киши. ~ **söz** какшык сөз.

iğnelik, -ği ийне салгыч (*куту*).

iğrenç 1.жийиркенич, жипкириш. 2.жийиркеничтүү, кишини жипкирткен, көңүл айланткан. ~ **doğuran** жийиркенич туудурган. ~ **bir karakter** жийиркеничтүү/жек көрүмчү мүнөз.

iğrençlik, -ği жийиркеничтүүлүк, жек көрүмчүлүк, жүрөк айлантма.

iğrendirmek жийиркентүү, жипкиртүү, кускуну келтирүү.

iğrenmek жек көрүү, жийиркенүү, жипкирүү, жүрөгү айлануу.

iğreti к. **eğreti**.

iğtinam эск. олжолоп алуу, талоон.

ihale 1.тапшыруу, дайындоо, тендер. 2.тандоо, таңсыктама, иш аукциону. ~ **ye çıkarmak** таңсыкка чыгаруу/коюу. ~ **etmek** 1)тапшыруу, өткөрүү, дайындоо. 2)соодалашуу, таңсыктама.

iham 1.кош маанилүү сөз. 2.ад. кош маанилүү сөздүн аз колдонулган маанисин алдыңкы планга чыгарган адабий ыкма.

ihamet, -ti 1.кыянат, кыянатчылык, эки жүздүүлүк. 2.(*жубайынын*) көзүнө чөп салуу. ~ **etmek** 1)кыянаттык кылуу, бут тосуу. 2)(*жубайынын*) көзүнө чөп салуу. ~ **e uğramak** кыянатчылыкка кабылуу/учуроо.

ihbar 1.билдириш, кабарлаш, угузуш. 2.эскертиш, эске салыш. 3.жеткирип барыш, чыккынчылык кылыш, сөз ташыш, (*бир кылмыштын*) бетин ачыш, кулакдар кылыш. ~ **etmek** 1)билдирүү, кабарлоо. 2)(*кылмышты*) билдирүү,

кулакдар кылуу.

ihbarcı 1.кабарчы, кабар берген, билдирген киши. 2.чагымчы, тыңчы, узун кулак.

ihbarlı мурунтан кулактандырылган/туйгузулган.

ihbarname билдирме кагазы, кабар берилген жазуу.

ihlâl,-li 1.бузуу, зыянга учуратуу, чыгым кылуу. 2.эрежелерге баш ийбөө, мыйзамды бузуу. ~ **etmek/eylemek** 1)бузуу, баш-аламан кылуу, бирөөгө тоскоол болуу, бут тосуу. 2)мыйзамды бузуу, мыйзамга каршы келүү. 3) (*бирөөнүн*) укугуна шек келтирүү.

ihlâs 1.ыкылас, ачыктык, ак жүрөктүк. 2.чыныгы/нукура сүйүү. 3.Курандын 112-сүрөсүнүн аты ("чын дилден моюнга алуу").

ihmal, -li кайдыгерлик, кош көңүлдүк, көңүл бөлбөө/бурбоо, тоотпоо, шалакылык, салкын караш. **bizim işimiz ~e gelmez** биздин ишке кайдигерлик жарашпайт. ~ **etmek** көңүл коштук/кайдигерлик кылуу. **hastalığını ~ etmiş** оорусуна көңүл бурбай күчөтүп ийиптир. **işini ~ ediyor** ишинде шалакылык кылат. **çocuklarını hiç bir zaman ~ etmezdi** балдарына эч качан кайдигер карачу эмес.

ihmalci, ihmalkâr кайдигер, көңүлкош, мурдун балта кеспес, шалакы, тоотпос, мойну жоон.

ihracat,-tı (**ihraç**'тын көпт. т.). 1.тышкы соода, өндүрүп сыртка сатуу, экспорт. 2.сыртка сатылган мүлк. ~ **ve ithalât** тышка жана ички соода, экспорт жана импорт. ~ **yapmak** тышка/чет өлкөгө мал-мүлк сатуу, экспорт жасоо.

ihracatçı 1.экспортер. 2.экспорт жасаган (*тапан*). ~ **mamleket** экспортер өлкө.

ihraç,-cı 1.экспорт, тышка товар сатуу.

2.өндүрүш, казып алуу. 3.узакташтыруу, чыгаруу, кууп жиберүү. **partiden ~ etmek** партиядан чыгарып салуу. 4.*аск.* уруксат берүү, бошотуу (*аскерден*). 5.*аск.* десант. ~ **etmek** 1)экспорттоо. 2)чыгаруу, узакташтыруу, кууп ийүү. 3)*аск.* аскерден бошотуу. 4)десант түшүрүү. 5)(*баалуу кагаз, акча*) чыгаруу. ~ **malı** 1)экспорттолгон товар. 2)экспорт үчүн гана өндүрүлгөн товар. ~ **malları** экспортко арналган товарлар.

ihrak *эск.* 1.өрттөө, күйгүзүү, кремация. 2.өрт.

ihram 1.*мус.* ихрам (*Меккеге ажыга баргандар кийген ак түстүү жеңил кийим*). 2. ихрам (*буддисттер жамынган ак түстүү жүндөн согулган жамынчы*). ~ **a girmek** ихрам кийүү.

ihsan 1.жакшылык, боорукердик. ~ **lara garketmek** жакшылыкка/боорукердикке бөлөө. 2.багыштоо, арноо. 3.кайрым, жакшы мамиле, белек, тартуу, садага, сый. ~ **etmek** 1)кайрым/боорукердик көргөзүү. 2) жакшы мамиле жасоо, ардактоо. 3)тартуулоо, арноо, сыйлык/белек берүү.

ihsas 1.сезүү, туюу, кабыл алуу. 2.*психол.* сезим, туюм. 3.жышаан/белги берүү, кыйытуу. ~ **etmek** 1)сездирүү, туйгузуу, белги берүү. 2)кыйытып айтуу, жыландын башын чыгаруу.

ihhtar 1.эскертүү. ~ **da bulunmak** эскертип айтуу, эскертүү жасоо. 2.эске салуу, сактантуу, абайлатуу. ~ **işareti** этияттык ышаараты. 3.*ук.* чакыруу кагазы. ~ **etmek** 1)эскертүү. 2)эске салуу, алдын ала кабар берүү. 3)эскертүү берүү (*жаза иретинде*).

ihhtarname жазылуу эскертүү (*нотариус аркылуу*).

ihtida *эск.* башка бир динден чыгып мусулман болуу.

ihtifal,-li *эск.* маараке, юбилей. **Mev-lana ~i** Мевлананын мааракеси.

ihdikâr *эск.* көз боёмочулук, спекуляция, кызыл кулактык, алып сатарлык.

ihtilâf 1.пикир келишпестик, көз караш айырмасы, талаш-тартыш, келишпөөчүлүк, конфликт, инцидент, түшүнүшпөстүк. ~ **i bertaraf etmek** түшүнбөстүктү жоюу. **fikir ~i** пикир келишпестик. 2.атаандаштык, тап, жаат. ~ **a düşmek** пикирлери келишпөө, талаш-тартышка баруу. ~ **etmek** талашып-тартышуу, келише албоо.

ihtilâflı талаш, талаштуу, конфликттүү.

ihtilâl,-li 1.төңкөрүш, революция. **proletarya ~i** пролетардык революция. 2.толкундоолор, козголоңдор, көтөрүлүштөр. ~ **çıkarmak** козголоң чыгаруу. ~ **yapmak** 1)революция жасоо. 2)көтөрүлүшкө чыгуу. 3.түп-тамырынан бери өзгөрүү. **bilimde** ~ илимий революция.

ihtilâlcı 1.революционер. 2.козголоңчу, көтөрүлүшчү. 3.революциячыл. ~ **beyannameler** революциячыл чакырыктар.

ihtimal,-li 1.ыктымал, мүмкүндүк, болжол, божомол. *сал.* **olasılık**. ~ **i az** ыктымалы аз. ~ **i yok** ыктымалы жок, мүмкүн эмес. ~ **dahilinde** ыктымал ичинде, болжолдуу. **her ~e karşı** ар кандай ыктымалга каршы, алдын алып. 2.балким, мүмкүн, ыктымал. ~ **dır ki** а балким ... , а мүмкүн ... ~ **olmak** ыктымалы бар болуу. ~ **vermek** (*болуусуна*) ыктымал бериш.

ihtimali ыктымалдуу, болжолдуу.

ihitimam 1.камкордук кам, көңүл, мээрим. ~ **görmek** мээрим көрүү. ~ **etmek/göslermek** камкордук көрсөтүү, бооруна басуу, мээримин

төгүү. 2.аракеттенүү, тырышуу, чабаллоо, чымыркануу. 3.кылдаттык, тактык, ак жүрөктүк, ак пейилдик.

ihтира,-ı 1.ачылыш, табылга. *сал. bulgu.* ~ **beratı** ачылыш патенти. ~ **hakki** ачылыш/патент укугу. 2.ойдон чыгарылган, жалган.

ihtiram сый, урмат, ардак. ~ **duruşu** ардак туруш. ~ **kıtası** ардактуу кароол. ~ **etmek** сыйлоо, ардактоо, урматтоо.

ihtiras 1.эңсөө, арзуу, ач көздүк. ~**ılarına yenik düşmek** арзуусунун/ ач көздүгүнүн курманы болуу. 2.сезимге берилиш, кумар, азгырык. ~**lar kıızıttı** сезимдер алоолонду/ кызыды. ~**lar söndü** кумары тарады. 3.өзүмчүлдүк, мансапкорлук.

ihtirashı 1.эңсөөсү күч, абдан дегдеген, арзуулаган. 2.кумардуу. ~ **sevgi** баш тарткыс ашыктык.

ihtiraz эск. тартынуу, уялуу.

ihthisas адистик, адистешме, квалификация. ~ **görmek** адистик алуу. **yüksek** ~ **sahibi** жогорку билимдүү адис. ~ **yapmak** адистик билим алуу, адистешүү.

ihtişam бийиктик, көркөмдүк, шаңдуулук, зоболуулук.

ihtişamlı бийик, көркөм, шаңдуу, көз жоосун алган, заңкайган, зоболуу.

ihtiva ичине алуу/камтуу. ~ **etmek** ичине алуу/камтуу. *сал. kapsamak.* **temel hak ve hürriyetler kişinin ... ödev ve sorumluluklarını da ~ eder** негизги укуктар жана эркиндиктер кишинин ... милдет жана жоопкерчиликтерин да камтыйт. ~ **etmek** ичине алуу, камтуу.

ihtiyaç,-cı 1.ыктыяж, зарылдык, муктаждык, керек-жарак. 2.жокчулук, кедейлик, жакырлык, кыйналыш. ~ **anında** керек болгондо, кыйналганда. ~**a cevap vermek** керектөө-

сүн канаатандыруу. ~ **duymak** ыктыяжы болуу, зарыгуу. ~**a göre** керегине жараша. ~**larını görmek** (*бирөөлөрдүн*) керектөөсүн камсыз кылуу. ~ **içinde kıvrانmak** жокчулук ичинде кыйналуу. ~**ı karşılamak** ыктыяжды камсыз кылуу. ~ **olmak** зарыл/керек болуу. ~**ı olmak** керектөөсү, муктаждыгы болуу.

ihtiyar I 1.карыя, абышка, чал. 2.улгайган, картайган, кары. ~ **adam** карыган киши. ~ **olmak** каруу, улгаюу. **İ-lar Meclisi/Heyeti** Карыялар Кеңеши.

ihtiyar II 1.эрк, ыктыяр. 2.баш ийүү, багынуу, көнүү, макул болуу, тил алуу. 3.чечим, тандоо. **kendi ~ı ile** өз ыктыяры менен. ~**ı elden gitmek** өзүн башкара албай калуу. ~ **etmek 1)**(*бирөөнү*) ыктыярдуу түрдө шайлоо. 2)чыдоо, көнүү, моюнга алуу, ыраазы болуу. **masraf ~ etmek** чыгымына ыраазы болуу.

ihtiyarî ыктыярдуу, көңүлдүү, зарыл эмес, талапка жараша. ~ **durak** талапка жараша жасалган аялдама. ~ **hizmetler** ыктыярдуу иштер. ~ **olarak** өз ыктыяры менен.

ihtiyarlamak каруу, улгаюу, жашы өтүү.

ihtiyarlık,-ğı карылык. ~ **sigortası** социалдык/карылык камсыздандыруусу.

ihtiyarsız ыктыярсыз, мажбурлап, зордоп.

ihtiyat,-tı 1.этияттык, сактык, байкагычтык, сергектик. ~ **tedbirleri** этияттык чаралары. 2.жетек, ашыкча, резерв, запас. ~ **almak** ашыкча/жетек алып коюу. ~**ta bulundurmak** жетекте кармап туруу. 3.*аск.* резерв, жетек. ~ **kuvvetleri** кошумча/ жетек күчтөр. ~ **akçesi** сактык фонду. ~ **kaydı ile** шектенүү менен.

iẖtiyaten 1.этияттык менен. 2.жетек үчүн, ашыкча, кошумча.

iẖtiyatî алдын ала, этияттык үчүн. ~ **tedbirler** этияттык чаралары. ~ **hacis** ук. убактылуу/шашылыш конфискация.

iẖtiyath 1.этияттуу, этият, сак, дыккаттуу, баамчыл. 2.үнөмчүл, чыйрак, сарамжалдуу, бүйрө. ~ **bulunmak/davranmak** 1)этият болуу, сактануу. 2)үнөмдөө, эсептеп жашоо, бүйрө болуу.

iẖtiyatsız 1.этиятсыз, байкабас, кенебес, энөө, чалагайым, шалакы. 2.жетексиз, кошумчасыз, жайдак.

iẖtiyatsızlık,-ğı 1.этиятсыздык, кенебестик, баамсыздык, энөөлүк, чалагайымдык, шалакылык. 2.ысырапчылдык.

iẖtiyol, -lû хим. ихтиол.

iẖtiyolog, -gu ихтиолог.

iẖtiyoloji ихтиология.

iẖya 1.кайра тирилтүү, реанимация. 2.жандануу, жаңыдан туулуу, ойгонуу. 3.кайра калыбына келтирүү, өнүктүрүү. 4. *дин* түнү менен Кудайга сыйынуу. ~ **gecesi** сыйырма түнү (*бейшемби же жекишемби түндөрү*). ~ **etmek** 1)тирилтүү, жандантуу. 2)жандандыруу, ойготуу. 3)кайра калыбына келтирүү, реконструкция жасоо. 4)бактылуу кылуу. 5)түнү бою Кудайга сыйынып чыгуу.

iẖzar 1. даярдануу, даярдык, беленденүү. 2.чакыруу. ~ **emri** чакыруу кагазы (*сотко*). ~ **etmek** 1)даярдануу, беленденүү. 2) чакыруу.

iẖzarî даярдык, алдын алуу. ~ **çalışmalar** даярдык иштери. ~ **sınıf** даярдоо классы.

ika эск. жасоо (*кылмыш*), зыян келтирүү. **zarar** ~ **etti** зыян келтирди.

ikamet,-ti (*бир жерде*) жашоо, жерлешүү, жайгашуу, турак алуу. ~ **senedi** (*бир жерде*) жашоо үчүн

уруксат. ~ **etmek** (*бир жерде*) жашап туруу, турук алуу, жерлешүү, жайгашуу. ~ **tezkeresi** к. ~ **senedi**.

ikametgâh 1.жашаган жер, турук, резиденция. ~ **değiştirme** жер которуу. ~ **kâğıdı/ilmühaberi** жашаганга уруксат кагазы. 2.аск. (*аскердин*) жайгашкан орду.

ikat,-dî жагуу, тутандыруу. ~ **etmek** поэз. жагуу, тутандыруу, алоолонтуу (*сезимдерди*).

ikaz эскертүү, алдын алуу, эске салуу, сактандыруу. ~ **etmek** эскертүү.

ikbal,-li 1.ыкыбал, бакыт, таалай, ийгилик. **devlet ve** ~ дөөлөт жана ыкыбал (*бакыт*). 2.ооз. каалоо, тилек. **çaya ~ yok mu?** чай ичкиси келген жокпу? 3.мар. падышага же шахзаадага жар болууга ылайык (*туткун кыздар арасынан*). 4.сый, кадыр, урмат. ~ **den düşmek** ыкыбалын жоготуу. ~ **düşkünü** ыкыбалын колунан учурган.

ikdam 1.мээнеткечтик, иштермандык. 2.өнүгүү, өсүү, гүлдөө, прогресс. ~ **etmek** жанып үрөп иштөө.

ikebana икебана (*япондордо белгилүү ыкма менен гүл кооздомо*).

iken маалында, чагында, убагында, кезинде, экенде, ...-ып жатканда. **ben İtalya'da** ~ мен Италияда экенде. **genç** ~ жаш чагында.

iki 1.эки (*сан*). 2.эки (*баа*). 3.жуп, кош. ~ **si** экөө. ~ **ağızlı** 1)кош ооз (*мылтык*). 2)кош миздүү (*бычак*). 3)өтм. эки жүздүү (*киши*). ~ **ah-bap çavuşlar** ооз. жан кыйбас достор. ~ **anlamli** кош маанилүү (*сөз*). ~ **arada bir derede kalmak** аргасыз болуу, кыйын абалда / ортодо калуу. ~ **si arası** эки арада. ~ **ateş arasında kalmak** эки оттун ортосунда калыш. ~ **ayağı bir pabuca koyulmak/ sokulmak** эки аягы бир өтүккө тыгылуу, шаштысы кетүү. ~ **ayağını bir pabuca sokmak/sok-**

turmak/koymak жанын сууруп ала жаздоо, шаштысын алуу, (*бир нерсени*) шашылыш доолоо. ~ **ayağı çukurda** бир буту жерде, бир буту көрдө, өтө картаң, катуу оору. ~ **ayaklı eşek** эки аяктуу эшек/макулук, кеңкелес, келесоо, макоо. ~ **baştan olmak** эки жактын тең көңүлү менен (*болгон иш*). ~ **si bir kapıya çıkar** бирдей жыйынтык берүү, бирдей мааниге келүү. ~ **si de экөө тең. ~si de bir** экөө тең бирдей. ~ **sini bir kazana koysalar kaynamazlar** мак. эки кочкордун башы бир казанда кайнабайт. ~ **boyutlu** эки өлчөмдүү. ~ **büklüm** 1) бүкчүйгөн, бүкчүндөгөн (*кары киши*). 2) эки бүктөлүп жүгүнгөн, жалпандаган. 3) эки кат ийрилген/чыйратылган (*жип*). ~ **cambaz bir ipte oynamaz** мак. эки кочкордун башы бир казанда кайнабайт. ~ **camî arasında kalmış beynamaza dönmek** эки тоонун чөбүн эңсеген эчкидей болуу, эки арада калуу, эки анжы болуу. ~ **canlı** кош бойлуу (*аял*). ~ **cihanda** эки дүйнөдө. ~ **cinsli/ ~ cinslikli** кызтеке, кош жыныстуу. ~ **çift lâf/söz** эки ооз сөз. ~ **dilli** 1) эки тилдеги. 2) эки тилде сүйлөгөн, билингвист. ~ **dirhem bir çekirdek** жасанып кийинген, короздонгон, сүлкүлдөгөн. ~ **dirhem bir çekirdek kadınlar** жасана кийинген аялдар. ~ **dünya** эки дүйнө. ~ **ekmek arasında bir dilim peynir** ар кандай ишке жараган (*киши*). ~ **eli böğ-ründe kalmak** айласы кетүү, аргасы түгөнүү. ~ **eli (kızıl) kanda olsa** ... кандай да болсо, эмне болсо да ... **hele yardım iste ~ eli kanda olsa yetişir** жардам сурап көр, кандай күндө болсо да жетип келет. ~ **eli yanına gelecek** бир күн (ал да) о дүйнөгө барат (*күнөөгө баткандар*

үчүн). ~ **eli on parmağı karada** оозунан жакшы сөз чыкпаган, ушакчы, жалаакор. ~ **eli şakaklarında düşünmek** терең ойлоо, таразалоо. ~ **eli (birinin) yakasında olmak** колу жакасында / аманаты мойнунда болуу. ~ **elle sarılmak** (*бир ишке*) эки колдоп киришүү, бүтүн дитин коюу, аябай берилүү. ~ **eşeyli к. iki cinsli.** ~ **geçeli** бетмандай эки катар. ~ **fazlı физ.** эки фазалуу. ~ **gözüm!** карааным! каралдым! ~ **göz arasında** каш-кабактын ортосунда, заматта, көз ирмемде. ~ **gözü ~ çeşme** көзүнүн жашы он талаа. ~ **gözüm kör olsun!** эки көзүм кашайып калсын! (*карганма*). ~ **gözüm önüm- me aksın!** көзүм агып түшүп калсын! ~ **günde bir** күн алыс. ~ **hırtı bir pırtı** эптеп-септеген жашоо, жокчулук. ~ **hörgüçlü** эки өркөчтүү. ~ **kathı** эки кабат. ~ **kat olmak** 1) эки бүктөлүү, бүкчүйүп калуу (*оорудан, карылыктан*). 2) эки кабат. ~ **kati** эки эсе. ~ **kere** эки жолу. ~ **kere iki dört eder gibi** эки жерде эки төрт дегендей эле. ~ **kulak bir dil için** аз сүйлөп көп тыңшоо. ~ **kutuplu** эки уюлдуу. ~ **kuyruklu** чала жасалган. ~ **li** эки эсе. ~ **nokta (üst üste)** кош чекит (:). ~ **odaklı физ.** эки фокустуу. ~ **si ortası** экөөнүн ортосунда, ары эмес же бери эмес. ~ **paralık** баасыз, барксыз. ~ **paralık etmek** (*бирөөнүн*) кадырын кетирүү, абийирин айрандай төгүү. ~ **paralık olmak** абийири төгүлүү, аброю түшүү. ~ **rahmetten/iyilikten biri** (*катуу оору үчүн*) же айыгат, же өлөт. ~ **satır dertleşmek/lâf etmek** эки ооз сүйлөшүү. ~ **satır uyumak** чырма этип алуу, көзү илинип кетүү. ~ **seksen uzanmak** арго 1) жалпайып жатып калыш (*соккудан/мушташтан кийин*). 2) сулку-

юп (бош) жатыш. ~ **sözü bir araya getirememek** эки сөздүн башын кошо/курай албоо. ~ **şekilli** хим., биол. диморфтуу, эки шекилдүү. **kükürt ~ şekilli bir çizimdir** күкүрт эки шекилдүү/диморфтуу зат. ~ **şıktan biri** эки жолдон бири. ~ **tek atmak** эки чөйчөк ичкилик ичмек. ~ **telli** эки кылдуу (музыкалык аспап). ~ **terimli** мат. бином, эки мүчөлүү. ~ **yanlı** 1)биол. билатерал, эки жактуу. 2)эки тараптуу (келишим). ~ **ucu boklu değnek** кыйын/айласыз абал. ~ **ucunu bir araya getirememek** баш-учун жыйнай албоо, эптештире албоо. ~ **yakası bir araya gelmemek** этеги эки болбоо, карыздан башы чыкпоо. ~ **yaşayışlı** биол. жерде-сууда жашоочу (айбандар), амфибия. ~ **yıllık** эки жылдык. ~ **yüzlü** 1)эки жүздүү. 2)эки бети тең колдонулган. **bir dediği ~ edilmez** бир айтканы эки кылынбаган.

ikici филос. 1.дуалист. 2.дуалисттик.

ikicilik, -ği дуализм.

ikilem лог. дилемма.

ikileme 1.эки эсе көбөйүү. 2.грам. кош сөз.

ikilemek 1.эки эсеге чыгарыш. 2.эки кайталап айдаш (талааны). 3.кайталаш, кайра башынан түшүш.

ikili 1.жуп, кош. 2.эки тараптуу. ~ **anlaşmalar** эки тараптуу келишимдер. 3.экөө. 4.муз. дуэт. 5.(карта/домино ойнунда) эки номерлүү. ~ **oynamak** эки жүздүүлүк кылыш. ~ **ünlü** линг. дифтонг.

ikilik, -ği 1.кош/жуп/эки бөлүктөн турган, эки түрдүүлүк. **hakimiyette** ~ кош бийлик. 2. эки айрылык, түшүнбөстүк, эки ачакейлик, келишпестик. **aramızda ~ yoktur** арабызда түшүнбөстүк жок. 3.айырмачылык. 4. эск. эки куруштук күмүш акча. 5.муз. жарымдык

нота.

ikinci 1.экинчи. ~ **devre** экинчи тайм (оюнда). 2.экинчи сапаттагы/даражадагы/кезектеги. 3.башка, башка бир. 4.вице-, орун басар, жардамчы. ~ **direktör** директордун орун басары. 5.экинчи жолку, кайра баштан алынган. ~ **si** экинчиден. ~ **çağ** геол. мезозой эрасы. **İ~ Dünya Savaşı** Экинчи Дүйнөлүк Согуш. ~ **gelmek/olmak** (жарыш-та) экинчи келүү. ~ **kişi/şahıs** грам. экинчи жак. ~ **mevki/sınıf** 1)экинчи класс (мектепте). 2.экинчи класс (кеме, поезд, уякта ж. б.). ~ **plana düşmek** экинчи планга түшүү. ~ **planda kalmak** экинчи планда калуу.

ikincil 1.экинчи кезектеги. 2.экинчи даражадагы. ~ **uzun ünlüler** грам. экинчи кезектеги созулма үндүүлөр.

ikincilik, -ği экинчилик, экинчи орун (мелдеште). ~ **kazanmak** экинчи орунга ээ болуу.

ikindi 1.бешим (маал). 2.дин бешим (намаз). ~ **yi kılmak** бешим окуу. ~ **üstü** түш ооган кез.

ikindiyin күн бешимде, кечке жуук.

ikircik, -ği эки анжылык, тайсалдама, күмөндөрлүк.

ikirciklenmek эки анжы/ыргылжың болуу, тайсалдоо, күмөндөр болуу.

ikircikli чечкинсиз, ыргылжың, күмөндүү.

ikircil филос. кош маанилүү.

ikircim к. **ikircik**.

ikircimli к. **ikircikli**.

ikişer экиден. ~ **şeker dağıtmak** экиден конфет таратыш. ~ ~ эки-экиден, жуп-жуптан, эки топко бөлүнүп алып. ~ **olmak** экиден катарга тизилиш.

ikiyüzlü 1.эки жүздүү (киши). 2.эки тараптуу кийилген (кийим).

ikiyüzlülük эки жүздүүлүк. ~ **etmek** эки

жүздүүлүк кылуу.

ikiz 1.эгиз. ~ **kardeşler** эгиз бир тууган. 2.*бот.* эгиз, жуп (*мөмө*). 3.окшош, бирдей, түгөй, жуп. ~ **anlam** 1. лог. кош маанилүүлүк. 2. софизм. ~ **doğurmak** 1)эгиз төрөө. 2)*өтм.* (*бир иште*) абдан кыйналуу, чайналуу. ~ **ev** дублекс үй. ~ **yatak** кабат матрацтуу керебет.

ikizkenar *геом.* тең капталдуу. ~ **üçgen** тең капталдуу үч бурчтук.

ikizler *астр.* Эгиздер (*Зодиак жылдызы*).

iklim 1.климат. 2.*эск.* өлкө, регион. ~ **kuşağı/bölgesi** климат аймагы/зоны. ~ **bilimci** климатолог. ~ **bilimi** климатология.

iklimleme желдетүү, жылытуу (*бөлмөлөрдү*). ~ **aygıtı/cihazı** аба кондиционер.

iklimsel климатка байланыштуу.

ikmal,-li 1.бүтүрүү, аяктоо. 2.жакшыртуу, өнүктүрүү. 3.толуктоо, кошумчалоо. 4.*ад.* бир саптагы маанини экинчи бир сапта толуктоо. 5.*аск.* камсыз кылуу, жабдуу. ~ **nakliyatı** азык-түлүк менен жабдуу транспорту. 5.*тех.* берүү, камсыз кылуу. ~ **etmek** 1)*аск.* аскер мөөнөтүн өтөп бүтүү. 2)окуусун бүтүрүү. 3)(*түрмөгө*) кесилген мөөнөтү аяктоо. 4)(*бир нерсени*) толуктоо. 5)*аск.* жабдуу, камсыз кылуу (*мис. азык-түлүк менен*). ~ **imtihanı** кайталама сынак. ~ **kalmak** кайталама сынактан өтүүгө калуу.

ikna,-i көндүрмө, макул кылма. ~ **etmek** көндүрүү, макул кылуу. ~ **olmak** көнүү, макул болуу, кабыл алуу.

ikon к. **ikona**.

ikona икона. ~ **ressamı** икона сүрөтчүсү.

ikrah жек көрүш, жийиркениш, жипкириш. ~ **etmek** жек көрүү, жипкирүү, жийиркенүү. ~ **vermek**

жийиркенич туудуруу.

ikram 1.(*конокко*) сунуу, сыйлоо, алдына тартуу (*тамак-аш, ичкилик, сигарет ж. б.*). 2. меймандостук көргөзүү. 3.(*бирөөгө бир нерсе*) алып берип сыйлоо. 4.тартуу, сый, белек. 5.(*бааны*) түшүрмө, арзандатма. ~ **etmek** 1)сыйлоо, сый көргөзүү. 2) (*бирөөгө бир нерсе*) сунуш кылуу, белек берүү. 3) (*бааны*) түшүрүү, соодалашуу.

ikramcı меймандос, сыйкор.

ikramiye 1.айлыкка кошумча берилген акча. 2.акчалай сыйлык. 3.белектер, тартуулар. 3.утуш (*мис. лотереядан*). ~ **çarpmak/ vurmak** утуу. ~ **kazanmak** лотереядан утуп алыш.

ikramlı 1.меймандос, дасторкону кенен. 2.арзандатылган, баасы түшүрүлгөн.

ikrar *эск.* 1.ачык айтыш, жашырбаш. 2.билдириш. 3.моюнга алыш, туура көрүш, келишимге барыш, тастык. 4.келишим, макулдашуу, декларация. ~ **ından dönmek** сөзүнөн кайтуу, убадасын бузуу. ~ **etmek** ачыкка чыгаруу, моюнга алуу. ~ **vermek** сөз /убада бериш.

ikraz *эск.* карыз/кредит берүү. ~ **etmek** карыз бериш.

iks х -икс (*тамга*).

iksir 1.*миф.* эликсир. 2.*фарм.* эликсир.

iktibas 1.*эск.* карыз алыш. 2.*ад.* үзүндү алып колдонуш. ~ **etmek** 1)карыз алуу. 2)үзүндү алуу.

iktidar 1.күч, эрк, кудурет, жөндөм, мүмкүнчүлүк. 2.мамлекеттик бийлик, башкаруу, бийлөө. ~ **dan gitmek** бийликтен кетүү. ~ **a çıkmak/ gelmek** бийликке келүү. ~ **da kalmak** бийликте калуу. ~ **partisi** бийликтеги партия. ~ **dan düşmek** бийликтен түшүш.

iktidarlı 1.күчтүү, кубаттуу, эрктүү. 2.жөндөмдүү, таланттуу. 3.*мед.*